

SOSYALİST POLİTİKA

ÜÇ AYLIK KİTAP DİZİSİ Şubat 1995 Sayı: 4

Sosyalist Harekette Yeni Bir Dönemi Başlatmak İçin
Sosyalist Politika

Parti İçi Yaşam: Orman Kanunları mı, İlkeler mi?
Metin ÇULHAOĞLU

Devrim Perspektifi: Klasiklere Kısa Bir Başvuru ve Türkiye
Haluk SAVAS

Eğitim-Sen ve Kamu Çalışanlarının Sendikal Mücadelesi
Ali Önder ÖNDEŞ

Yeni Sol Yumağında Devrimci Yol II
İlhan Kamil TURAN

Devrimci Yol: 'Çıplak Kral' Elbise Bulabilecek mi?
Ceyda IŞIK

SOSYALİST POLİTİKA

SOSYALİST POLİTİKA KİTAP DİZİSİ 4

Sarmal Yayınevi

Babıali Cad. Pak Han No: 16/4 Cağaloğlu - İstanbul

Ankara:

Konur Sokak No: 12/27 Kızılay

Tel: (312) 418 39 50

İÇİNDEKİLER

Sosyalist Harekette Yeni Bir Dönemi Başlatmak İçin Sosyalist Politika	5
Parti İçi Yaşam: Orman Kanunları mı, İlkeler mi? Metin ÇULHAOĞLU	15
Devrim Perspektifi: Klasiklere Kısa Bir Başvuru ve Türkiye Haluk SAVAŞ	47
Eğitim-Sen ve Kamu Çalışanlarının Sendikal Mücadelesine İlişkin Perspektifler-Görevler-Tartışılması Gereken Tezler Ali Önder ÖNDEŞ	59
MDD-Devrimci Demokrasi Yeni Sol Yumağında Devrimci Yol II İlhan Kamil TURAN	81
Devrimci Yol: 'Çıplak Kral' Elbise Bulabilecek mi? Ceyda IŞIK	115
İhtiyatla Yaklaşılabilecek Sözler İ. Suphi CANDEMİR	125
Sosyalist Hareketin Tarihi: Ne Masal, Ne Efsane F. TİKVEŞLİ	129
Psikoloji ve Sosyalist Politika: Bireyin Politik Psikolojisi ve Politik Tutum A. İlker EGE	143
Sosyalizmin Yeniden Yapılanmasında Aşılması Gereken Engeller: Grupçuluk ve Yabancılaşma Mustafa DİNÇEL-Namık AKAR	149

SOSYALİST HAREKETTE YENİ BİR DÖNEMİ BAŞLATMAK İÇİN...

Türkiye sosyalist hareketine ilişkin dönemlendirmelerde, halen içinde yaşadığımız dönem genellikle "12 Eylül sonrası" olarak adlandırılır. 12 Eylül'ün Türkiye sosyalist hareketi üzerindeki derin ve bir bölümü kalıcı etkileri düşünüldüğünde, bunda pek yanlış bulunamaz. Ancak, aradan zaman geçip yakın geçmişe daha serinkanlı bakıldığında, son 15 yılı kapsayan bu dönemin de kendi içinde birtakım alt dönemlere ayrılabilceği görülmektedir. Bu alt dönemlemede söz konusu olan, elbette, doğrudan doğruya Türkiye sosyalist hareketinin kendi iç dinamikleri ve yönelimleridir.

1980-1985 arası, birçok bakımdan 12 Eylül döneminin en karanlık kesiti sayılabilir. Şimdi uzun uzadıya anlatmak gerekmiyor; ama, bu dönemde sosyalizm adına ayakta kalabilenler, siyasetlerini, dar çevrelerinin (ve koşullarının) içine doğru yapmak dışında bir yol bulamazlardı ve bulamamışlardır. Bu içe dönme, tek tek gruplar ölçeğinde bazı teorik-siyasal hamlelere, ayrışmalara ve netleşmelere yol açmış olabilir. Ancak, böyle bir dinamiğin, kavramın gerçek karşılığıyla bir siyasal dinamik olduğu söylenemez.

1985-1990 arasını ise, bazı göstergeler ışığında, kadro dinamikleri açısından son 15 yılın nisbeten daha canlı bir kesiti saymak gerekir. Bunu, sosyalist kesimdeki dinamikleri açığa vuran bazı özel göstergelerden hareketle söyleyebiliyoruz. Daha iyi görebilmek için, 12 Mart çıkışını, yani 1974-75 yıllarını hatırlamakta yarar var.

12 Mart'tan çıkarken, Ecevit'in mavi sol dalgasının bir yanında TSİP, TİP kuruluyor, TKP tarihinin en büyük çıkışını gerçekleştiriyor; İYÖD/AYÖD gibi öğrenci dernekleri bugün için hiç de küçümsenemeyecek bir kitleye yeniden uzanıyor; devrimci demokrat aktivizm ise, ana öbekleri ve ondan ayrılmış kesimleriyle sahnedeki yerini alıyordu. Birbiri ardına kurulan "demokratik kitle örgütleri"nde herşey tartışılıyor, sol yayınlara ilgi bir kez daha canlanıyordu. Bu arada, Birikim dergisi de kendi teorik misyonuyla yayın hayatına atılıyordu.

1985-1990 "açılışı" elbette hiçbir zaman bu boyutları taşımadı. Ama yine de birtakım nüveler ya da "benzerlikler" sezilebiliyordu. Örneğin bu dönemde sol 1000 kişinin izlediği paneller düzenleyebiliyordu. Döneme denk düşen öğrenci hareketlilikleri, bazılarına "eylem, yeniden..." mutluluğu yaşatabiliyordu. Sosyalist dergilerin tirajı bugünkünün kat kat üzerindeydi ve örneğin Ankara'daki Dost Kitabevi'nde bu dergiler hemen girişteki "mutena" yerlerini koruyorlardı (bugün sahnunun en öte ucunda, bir merdiven sahanlığında duruyorlar). Ve elbette Birikim dergisi, çok manidar bir sloganla yayın hayatına yeniden atılıyordu: "Hava Döndü..." Bu sloganın yer aldığı ilk iki sayfadaki fotoğraflarda 12 Eylül Generalleri silinirken, onların yerini eylem yapan işçiler alıyordu...

Okurlar, belirleyici bir öge olarak sınıf hareketinden az söz etmemizi yadırgatıcı bulabilirler. Ancak Türkiye'de sınıfın kendi hareketliliği ile sosyalist hareketlilik arasında en azından istatistik açıdan ciddi bir korrelasyon kurmak güçtür. Sözgelimi Zonguldak işçi direnişi, Türkiye sosyalist hareketinde zaten olana ayrı ve ek bir hareketlilik katmamıştır. Paşabahçe direnişi için de aynı şey söylenebilir. Bu iki örnek, sınıfın tarihi açısından çok önemli olaylarken, Türkiye sosyalist hareketinin kendi tarihinde fazla bir iz bırakmamışlardır.

GERİLEMENİN DÖRT ANA NEDENİ

Kanımızca, 1990-1991 yılları bu nisbi açılışı noktalayan yıllar olmuştur. Geriye dönülüp bakıldığında, birincisi çok büyük ama dışsal, ikincisi çok özel, üçüncüsü sosyalistler açısından "acı", dördüncüsü ise gündelik yaşama ilişkin olmakla birlikte son derece kapsamlı dört nedenden söz edilebilir:

1- Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerdeki çöküş, Türkiye solunu sarsanın ötesinde sarsmıştır. Bir "global sistem" çökmekle kalmamış, insanların zihinlerinde varolagelen ve onları yıllardır taşıyan "düşünsel sistem"ler de çökmüştür. "Şu an kafamda 'artı değer teorisi'nden başka hiçbir şey kalmadı, hepsi silindi" sözleri, BTDK (Kuruçeşme) tartışmaları sırasındaki bir özel sohbette 20 küsur yıllık bir sosyalist tarafından içtenlikle söylenebilmiştir. Çöküşten, sovyetik olan ve olmayan sol birlikte etkilenmiştir. 12 Mart ve 12 Eylül, daha çok dış çeperlerdeki militanları savururken, bu çöküş doğrudan doğruya merkez kadroları hallaç pamuğu gibi atmıştır.

2- DSB ve BTDK süreçlerinin sonuçta fare bile doğuramayacak bir kısırlığa mahkum edilmesi, biraz hallenmeye niyetli olan ve genellikle "ara kadro" niteliğindeki unsurları yeniden umutsuzluğa ve küskünlüğe yöneltmiştir.

3- Devlet'ten medya'ya kadar egemen yapılanmanın bütün aktörlerinin Kürt hareketine yaklaşımı, olanca direç çabalarına rağmen Türkiye solunu da tecrit etmeyi

başarmış, sosyalizm ile ortalama geleneksel "vicdan" arasındaki bağların bir kısmı da böylece kopmuştur. Siyaset ve çevreye nüfuz zeminini ancak toplumsal formasyonun bütününde bulabilecek olan sosyalistler, bunun sonucunda karşılarında inanılmaz ölçüde tepkici ve dışlayıcı bir formasyon bulmuşlardır. Açmaz karşısında doğrudan sınıfa yönelme girişimleri de sonuç vermemiş, bu özel konuda sınıfın kendisinin de mevcut toplumsal formasyonla ortak belirlenimleri taşıdığı ortaya çıkmıştır.

4- Türkiye'de son 4-5 yıl içinde gündelik yaşam , yalnızca hayat pahalılığı, enflasyon vb. nedenlerden ötürü değil her anlamda boğulmuş, bireyin karşısına kuralcı, talepkar ve dayatıcı bir dünya dikilmiştir. Bu söylenenin karşılaştırmalı somut anlamı şudur: 1960'lı yıllarda işinin ve dersinin dışındaki zamanının hemen hemen tamamını sosyalist siyasal çalışmaya ayırabilen işçinin, aydının, öğretmenin, emekçinin ve öğrencinin yerini şimdi işi ve dersiyle siyasal çalışma arasına binbir türlü başka şey koyan (ya da koymak zorunda kalan) insanlar almışlardır. İnsanlara dayatılan "başarı" ölçütleri dallanıp budaklanmış, neyin gerçek gereksinim neyin ideolojik dayatmalı "gereksinim" olduğu birbirinden ayır-dedilemez hale gelmiştir.

Sorunun önemli bir boyutu, hiç kuşkusuz "maddi"dir. Türkiye'nin bugünkü koşulları, emekçiyi ikinci bir işe mahkum etmektedir. Bugün, öğrencilerin önemli bir bölümü okul dışı iş bulma, çalışma zorunluluğunu duymaktadır. Türkiye'nin özel ekonomik güçlüklerinin ötesinde, kapitalizmin mantığı da bu tür ucuz iş gücü kaynaklarını daha öne çıkarmaktadır. Nitekim, "öğrenci emeği" bugün örneğin Batı Avrupa'da da sendikaları harekete geçiren bir sorun haline gelmiştir.

Sorunun "maddi" boyutunun bir başka uzantısı da şudur: İşsizlik, insanları çok genç yaşlarda belirleyen bir tehdit olup çıkmıştır. Düzen, bu tehdit çerçevesinde gençlere şunları fısıldamaktadır: "Bir birey olarak kendini kurtarmaya bak, burası bir kurtlar sofrasıdır; günümüz, ancak nitelikli işgücünün, o da bir dereceye kadar başta edildiği gündür. Onun için elini çabuk tut; bir an önce yabancı dil, bilgisayar öğren. Bir de, iş hayatı denilen şeyi mümkün olduğunca erken tanı..."

Yukarıda kısaca değinilen "maddi" ve "maddi-ideolojik" zorlamalar, saf ideolojik zorlamalarla içiçe geçip bireyin çevresine bir telörgü çekmektedir. Ancak, ideolojiyi salt bir "cila"dan ibaret saymak doğru olmayacaktır. Bir içiçelik söz konusudur ve neyin maddi neyin ideolojik dayatma olduğunu ayırt etmek artık iyiden iyiye güçleşmiştir.

Biraz düşünelim.

Bugün insanlar, sosyalist de olsalar, arabalarına zaman ayırmak zorundadırlar; okulda okuyan ya da okulunu bitiren, yabancı dil ve bilgisayar bilmezse kendini

"yarım" sayacaktır; hangi bilgisayar programının, hangi yabancı dil dersanesinin, hangi üniversiteye hazırlık kursunun, hangi ansiklopedinin, hangi çocuk kreşinin, hangi okul servisi firmasının iyi olduğunun belirlenmesi ve bunlarla uğraşılması hayli zaman alacak,çeşitli temasları, danışmaları, görüşmeleri ve elbette gerginlikleri birlikte getirecektir .

Bütün bunların sonucu şudur: Türkiye sosyalist hareketi, tarihinin hiçbir döneminde, gelecekle ilgili maddi kaygıları bu ölçüde ağır basan insanlarla yol almak zorunda kalmamıştır. Türkiye sosyalist hareketi, tarihinin hiçbir döneminde bu kadar çok hobisi, özel ilgi alanı, gündelik derdi vb. olan öğrenci görmemiştir. Türkiye sosyalist hareketi, yapacak bir sürü "iş" olan bu kadar işsiz insanı daha önce hiç tanımamıştır. Türkiye sosyalist hareketinin hiçbir döneminde, arabayla, bilgisayarla, şirketle, yabancı dille, kreşle vb. ilgili dertler insanların özel konularını bu ölçüde belirlememiştir...

KAPIDA BEKLEYEN TEHLİKELER

Dört ana etmenden ve sonuçlarından söz ettik. Kapanan 1985-1990 açılımı, hem bu insanları yetiştirmiş hem de bir sonraki döneme, günümüze devretmiştir.

Bugün görülebildiği kadarıyla, 1992-1993 yıllarında iyice kararan hava, şimdi ciddiye alınması gereken bazı açılımlar sergilemektedir. Özetle sol 1985-1990 arasında nisbi bir canlanma sergilemiş (en azından ölü olmadığını kanıtlamış) ve 1990'dan sonra büsbütün kabuğuna çekilmişken, bugün bu kabuğun dışını kolaylayabilecek bir canlılığın işaretlerini vermektedir. Eğer içinde bulunduğumuz bu dönemin hakkı verilebilirse, henüz gündemde olan bütün olumsuzluklara rağmen, 1995-2000 dönemini ciddi bir silkiniş dönemi yapmak mümkün olabilecektir.

"Dönemin hakkının verilmesi" bugün ayakta kalabilen sosyalist kadrolara ve yapılanmalara önemli görevler yüklemektedir. Gerçekten son derece kritik bir dönemden geçilmektedir. Kritik dönem, bazı konularda özellikle duyarlı, esnek ve politik davranılmasını gerektirmektedir. Bir yanda, "olumluluklar" vardır: Sağ ve kişiliksizleştirici dalga inmekte, burjuva siyaseti büyük açıklar vermektedir. Ayrıca, zaten her dönem için içinde olan "eskiler" dışında, 1985-1990 döneminin nisbi canlılığı , içinde bulunduğumuz döneme yetersiz ama kararlı bir genç kadro birikimi devretmiştir. Bunlar, olumluluklardır.

Ama öte yanda "olumsuzluklar" ya da "kısıtlılıklar" vardır. Bir kere, havanın açılmasına rağmen insanımız gene çöküşün, yıkılışın ve gündelik yaşamın boğuculuğunun etkisi altındaki insandır. Sosyalizmin değişik kuşakları arasında yeterli bir güven ve kaynaşma sağlanamamıştır. "Büyük teori" merakı bazı kesimleri hala etkilemektedir, vb vb.

Bunlar, bir süre daha devam edecektir. Ancak, siyasal bir genelleme düzeyinde bakıldığında yeni ve daha büyük tehlikelerden söz etmek de mümkündür. Bu tehlikelerden ilki, özellikle 1985-1990 döneminin devrettiği genç kadroları beklemektedir. Söz konusu tehlike, özel psikolojik motiflerle süslenmiş bir etikçiliğin eşlik ettiği münzevi "çelik çekirdekçilik"tir. Bu tür bir çelik çekirdekçiliğin, her dönemde ve her koşulda sil baştan tekrarlanabilecek bir model sayılmasıdır. *Sosyalist Politika*'nın önceki sayılarında yer alan bazı yazılarda bu konunun üzerinde (şimdilik) yeterince durulduğundan burada ayrıca yer ayırmıyoruz.

Solun daha geniş kesimlerine yönelik tehlikeye gelince. Buna, birtakım aldatıcı yolların hepberlikte oluşturduğu ya da bizzat kendisi böyle aldatıcı yollardan türemiş bir tehlike demek mümkün. Tek bir başlık altında toplayacak olursak, adına ilkesiz genişleme fetişizmi denilebilir. Sosyalist Politika'nın sürekli okurları, sosyalist hareketin genişleme gereğine yapılan vurguyu anımsayacaklardır. Burada işaret edilen tehlike, genişlemenin reddi değil, astarı yüzünden pahalıya gelebilecek birtakım yolların vazgeçilmez genişleme araçları sayılmasıdır.

Şimdi, bu genel tehlikenin alabileceği somut biçimleri başlıklar ve kısa notlarla anlatmaya çalışacağız.

BUNLARA DİKKAT!

Aşırı sınıfçılık. Daha kapsamlı ifadesiyle sosyalist politika, birtakım taktiklerden ve bu taktikleri kucaklayan özel politikalarından oluşur. Bu bütünlüklü tanımıyla sosyalist politika, sosyalist stratejidir. Strateji, somut taktikler ve politikalarından hareketle sonradan türetilmez. Sonradan değiştirilebilir; ama belirli bir strateji işin en başında vardır. Ayrıca, baştan varolması gereken stratejinin (stratejinin mutlaka devrim stratejisi olması da gerekmez) kaynağı ya da kalkış noktası, sınıf değil toplumsal formasyonun bütünüdür. Başka bir deyişle, bu formasyonun bir parçası durumunda olan sınıfın verili bir andaki durumu, belirlenimleri ve yönelimleri, stratejinin değil ancak somut politikaların kaynağı olabilir. Stratejisini toplumsal formasyonun bütününden hareketle belirleyen sosyalizm, elbette sınıfı odak alarak bu stratejiden bir takım özel politikalar türetecektir.

Toplumsal formasyonun bütününden kastedilen, belirli bir üretim tarzı ve onu belirli bir tarihsellik ve yerellikte sarmalayan siyasal, ideolojik, kültürel vb. yapılanmadır. Buna karşılık, stratejiyi oluşturan politikalarından bazıları, bu kez doğrudan doğruya ve yalın konumuyla sınıfı eksen almak zorundadır. Örneğin özelleştirme gibi bir konuda politika belirlenecekse, burada temel ölçüt ne "ülke ekonomisinin çıkarı", ne "verimlilik", ne "rantabilite" ne de "mali krizin aşılması"dır. Ölçüt, doğrudan doğruya, özelleştirmenin sınıfa getirecekleri ve götürecekleridir.

Sosyalist strateji saptanmasında sınıfın verili durumunun tek kaynak sayılması yanlıştır. Aynı şekilde, politika belirleniminde başat öge olabilen sınıfa ,aynı başatlığın bir de örgütsel çıkış, örgütsel form ve bileşim kertelerinde tanınması çok daha yanlıştır, uvrıyerizmdir.

Sosyalist hareket ile sınıf hareketinin bu kadar ayrı kanallarda yürütmesi ciddi bir kısıttır. Bu konuda gerçekten duyarlı olunması gerekir. Ancak, böyle bir duyarlılığın, sosyalist hareketi sınıf hareketinin basit, doğrudan ve kişiliksiz bir uzantısı saymaya kadar götürülmemesi gerekir. Eğer sosyalist strateji toplumsal formasyonun bütününden, bu bütüne ilişkin canalcı çözümlemelerden çıkarılacaksa, o zaman şunu kabul etmek gerekir: Başka hiçbir dış teorik, ideolojik ve siyasal katkı olmaksızın sınıfın bizzat kendisinin böyle bir düzeye gelmesi kapitalizm koşullarında mümkün değildir. Aksi taktirde "ideoloji"den, onun sınıfı kısıtlayan "prangaları"ndan söz etmenin de hiçbir anlamı yoktur.

Aşırı "somut proje"cilik. "Artık somut projeler üretmemiz gerekiyor..."Bugün, özellikle Anadolu'da nereye giderseniz gidin ,birçok sosyalistten bu sözleri duyarsınız.

Büsbütün yanlış değildir. Sosyalizm gerçekten somut projeler de üretmelidir. Ama bu projeler, mutlaka somut politikaya dönüştürülebilecek ya da somut politikayı içinde taşıyan projeler olmalıdır. Sosyalist bir yapılanmanın, politika yapamayacağı, başka deyişle belirli güçleri (kendi militanları dahil), başka güçleri etkilemek üzere belirli bir doğrultuda seferber edemeyeceği alanlarda "proje" üretmesinin fazla anlamı yoktur. Sosyalist yapılanmaları, bakanlıkların ya da büyük şirketlerin R&D (Araştırma ve Geliştirme) departmanlarıyla karıştırmamak gerekir.

Gerçekten de bugün Türkiye'nin binbir sorunu vardır. Bu sorunlar, orman köylülerinin özel yoksulluğundan erozyona, hava ve su kirliliğinden akraba evliliklerinin olumsuz sonuçlarına, karayollarındaki anarşiden üniversite giriş sınavlarındaki rezaletlere kadar çok geniş bir alana uzanır. Bütün bu alanlarda sosyalizm adına "somut proje" yetiştirmeye insanın ne ömrü ne de takati yeter. Sonra, sosyalizmin dışındaki kesimlerin, sosyalizm "somut proje" üretti diye bir anda sosyalizme yöneceklerini de sanmamak gerekir. Adı üstünde, hedef, "kitle"dir; akademik jüriler değil. Kitlelere de ancak politika ile ulaşılır.

Türkiye sosyalist hareketinin tarihinde en kapsamlı "somut proje" üreten sosyalist parti 2. TİP'tir. TİP, 1978 yılında tuğla gibi bir "alternatif kalkınma planı" hazırlamıştır. İçinde herşey vardır. Ve TİP bu büyük "somut proje"sinin karşılığını, üç köşe yazarı ile iki akademisyenden "aferin" işiterek almıştır.

Aşırı "eski kadro"culuk. Türkiye sosyalist hareketinin bugünkü genel konumlanışında, iki kuşak sosyalist ile iki ayrı kadro tipi arasında mutlaka doldurulması gereken bir boşluk bulunmaktadır.

Birinci kuşak ya da kadro tipi, 1985-90 döneminin ürünüdür. Gençlik dönemini, karşılıklı teorik cambazlıkların yapıldığı panellerde, birlik toplantılarında, ideolojik polemiklerde geçirmiş ve bu alanlarda belirli bir rüşd ispatını gerçekleştirmiştir. Ama o kadar. Çünkü Türkiye sosyalist hareketinin bugünkü konumlanışı, belki içe dönük eğitim çalışmaları dışında, bu tipi kendi başına tamamen işlevsiz bırakmaktadır. Çünkü bu tipin ustalaştığı "tek ülkede sosyalizm", "aşamalı/aşamasız devrim", "ittifaklar politikası" ve benzeri konuların, bugünün sorunlarının aşılmasında fazla bir anlamı ve önemi kalmamıştır.

Bir de "eski" kadrolar vardır. Bunlardan bir bölümünün SHP'de ya da CHP'de emanet durduğu sanılmakta, kısa sürede yuvaya dönecekleri varsayılmaktadır. Büyük olasılıkla dönmeyeceklerdir. Bu kesim, sosyalist miadını doldurmuştur. Ama, asıl konumuz bu kesim değil. Bir de sosyalist solukları kesilmemiş, her yeni hamleye gönülden katılan "eski" kadrolar vardır. Gençlere dayatılan "gelecek kaygısı"nın ve başarı ölçütlerinin bu kesimden doğal olarak uzak kalması, onları daha fazla sosyalizmin içinde tutmaktadır. Ancak ne yazık ki, kendilerinin değil bağlı bulundukları merkezlerin yetersizlikleri sonucunda bu insanlar Türkiye sosyalist hareketinin bugünkü konumlanışının inceliklerini pek kavrayamamaktadırlar. Çoğunda, 1961-71 TİP'ine ya da 70'lerin hareketliliğine yarı nostaljik bir öykünme vardır. Türkiye'nin 1961-71 dönemini ya da 70'lerin hareketliliğini, aynı içeriğiyle bir daha hiç yaşamayacağını, bu nedenle "eski kadro" bile olsalar yeni, hatta yepyeni girdilere ihtiyaç duyduklarını bu özverili kesimlerin bilincine yerleştirmek gerekmektedir. Salt genişleme adına bu kesimlere hiçbir zaman geri gelmeyecek eski günlerin vadedilmesi ve "bildiğin gibi yap" demekle yetinilmesi, büyük bir haksızlık olacaktır.

Sonuçta, birinci tip ile ikinci tip arasındaki boşluk, ancak, yeni dönemin özel gereksinimlerini karşılayabilen, gerektiğinde hem birincisinin hem de ikincisinin özel duyarlılık alanlarına uzanabilen, ama her ikisine de aşkın yeni bir öncülüğün şekillenmesiyle doldurulabilecektir.

"Globalleşme" fetişizmi. Dünyada, sermayenin serbestçe dolaşımı önünde hiçbir ulusal sınır, engel tanınmaması; uluslararası sermayenin hangi ülkeye ait olursa olsun her tür kaynağı serbestçe sömürebilmesinin sağlanması anlamında yeni bir globalleşme süreci yaşandığı doğrudur. Bundan ötesi ise büyük ölçüde "tevatür"dür. Daha açığı, yaşanan ve özü az önce kısaca özetlenen sürecin, kendi içinden aynı zamanda ciddi bir demokratikleşme ve özgürleşme dinamiği ürettiği ya da üretebileceği düşüncesi, çok büyük bir ideolojik yanılsamadır.

Nesnel süreçlere tapınma, siyasal bir tutum değildir. Globalleşme süreçlerinin nesnelliğine bakıp, tek çarenin bu süreçler içinde tedrici iyileştirmeler ve küçük

açılı yön kaydırmalarıyla yetinmek olduğunu söylemek, siyaset değil düpedüz çaresizliktir. Piyotr Struve, Rusya'da kapitalizmin gelişmesini çok iyi çözümlemiş, ama bu çözümlemesinden sosyalist bir siyaset çıkaramamıştır. Rudolf Hilferding kapitalizmin yeni aşaması emperyalizmi kendi nesnelliği içinde çok bilimsel bir incelemeye tabi tutmuş, ama bundan devrimci bir siyasetin ipuçlarını türetememiştir.

Nesnel temeliyle globalleşme sürecinin "üstyapısı"nın bir yönünü, gerçekten "demokrasi" oluşturmaktadır. Gelgelelim, bu öyle sosyalistlerin bildiği, pek sevdiği ve üzerinde konuştuğu demokrasi değildir. Kitlelerin gerçek siyaset sahnesinin büsbütün dışına itildikleri, buna karşılık açık diktatörlüklerin yerine çok partililiğin yerleştirildiği göstermelik bir demokrasidir. Türkiye'deki bazı sosyalistlerden çok daha uyanık ve gerçekçi olan batılı liberaller ve demokratlar, işin yönünü kavramış ve buna "düşük yoğunluklu demokrasi" adını vermişlerdir.

ÖZEL "DEMOKRATİZM" ALANLARI

Dünya kapitalizminin nesnel süreçleri, tarihin her döneminde, kendine özgü demokratizm ve liberalizm alanları üretmiştir. Dünya kapitalizminin bugünkü konumlanışı da , barış, kadın, çevre, kuzey-güney ilişkileri, dış borçlar, sosyal hizmetler gibi alanları kapsayan özel bir demokratizm türü yaratmıştır. Sosyalist hareket, bu özel demokratizm türleriyle çok dikkatli ilişkiler kurmak zorundadır. Salt genişleme adına bu alanların özel söylemlerine ve tutumlarına esir olmak ya da "eklemlenme" yolları aramak, çözüm değildir. Sözü ettiğimiz alanlarda çıkış sergileyen gruplar, kesimler, hareketler vb. elbette burjuvazinin her yönüyle doğrudan kullandığı nesneler konumunda değillerdir. Ancak, içinde yer alınan çerçeveye, son çözümlemede burjuva liberalizmidir. Sosyalizmin sorunu, genişleme adına böyle bir liberalizme eklemlenmek değil, onu yönlendirmek, ayrıştırmak ve politize etmektir.

Sosyalist hareket bu anlatılanlara gerekli özeni göstermezse, hiç de gerçekçi olmayan beklentiler peşinde koşacak, sonuçta kendi ayırık kimliğini yitirecektir. Örneğin siyasal örgütlenme, siyasal mücadele ve nihayet siyasal iktidar fikrinin peşinen ve ilkesel olarak reddi, böyle bir dejenerasyonun kaçınılmaz sonuçlarından biri olacaktır. Demokratikleşmenin kendi doğal evrimi içinde bizi sosyalizmin eşliğine getireceği yolundaki tuhaf düşünceler de, böyle bir reddin ürünü olarak ortaya çıkacaktır.

Sonuçta, sosyalist bir siyasal hareket, yaşanan süreçlerin nesnelliğini saptamakla birlikte, sürüklenme ya da kopuşu zorlama anlamında iki seçenekle başbaşa kalacaktır. Sürüklenme, başka deyişle nesnel süreçlere karşı kopuşu hiç zor-

lamama, özünde sosyalist siyasetin reddi anlamına gelir. Dünyanın bugünkü koşullarında, örneğin 50'lerdeki, 60'lardaki benzer ulusalcı ve populist kopuşların nesnel temellerinin zayıf olması, kopuş fikrinin peşinen reddi için ikna edici bir gerekçe olamaz. Çünkü, ortada bir de sosyalist kopuş perspektifi vardır.

Sosyalist bir kopuşun bugünkü fizibilitesini teknik anlamda tartışmak, bazılarına çok gerçekçi görünse de, siyaset dışılığı bir başka türüdür. Çünkü sosyalist siyasette uzun dönemli hedefler, hiçbir zaman güncel "fizibilite" bağlamında tartışılıp öyle benimsenmezler. Uzun dönemli hedeflerin gerçekçiliği, verili bir an için taşıdıkları fizibilitede değil, bu perspektifi taşıyanların güncel teorik, ideolojik, siyasal ve örgütsel görevlerine belirli bir açıdan ışık tutmasındadır.

Türkiye sosyalist hareketi bugün ciddi bir dönemeçtedir.

1995-2000 dönemini, Türkiye sosyalist hareketinin darbe yese bile hiçbir zaman yıkılmayacağı bir birikimi ve sürekliliği sağladığı bir dönem yapmak, Türkiye'deki bütün sosyalistlerin hem gerçekçi hem de devrimci bir tutum izleyebilmelerine bağlıdır.

Sosyalist Politika

PARTİ İÇİ YAŞAM: ORMAN KANUNLARI MI, İLKELER Mİ?

Metin ÇULHAOĞLU

"Disiplinin olmadığı bir (parti) düşünülemez. Yalnızca gücü çelik bir disiplinle pekiştirilmiş bir (parti), yalnızca (merkez kadrolarının) tek ve sarsılmaz iradesiyle yönetilen bir (parti) zafere ulaşma yeteneğine sahip olabilir ve ancak böyle bir (parti) zafere layık olabilir." (1)

Ne kadar çarpıcı değil mi? Bu sözler kimin dersiniz? Stalin'in mi? Eski SBKP Bilimler Akademisi'nde görev yapan parti tarihçilerinin mi? Yoksa bizden, Türkiye solundan birisi mi söylemiş bunları?

Hiçbiri değil. Çünkü, işin içinde bir "tahrifat" var. Evet, bu sözler, birkaç küçük değişiklik dışında aynen söylenmiştir. Söyleyen, 1917 yılı Temmuz ayında Rus Devrimi'ni tehdit eden güçlerin başını çeken General Kornilov'dur. Yukarıdaki alıntıda parantez içinde bulunan sözcüklerden "parti"nin yerine "ordu"yu, "merkez kadrolar" yerine de "komutanlar"ı koyarsanız, Kornilov'un bu veciz deyişinin özgün metnine ulaşırsınız.

Başkalarını bilmiyorum, ama bana hem acı hem düşündürücü geliyor.

Başka ülkelerde olsun Türkiye'de olsun, leninist örgütlenmenin savunusu adına yıllar yılı söylenenler, odun kafalı bir Çarlık generalinin mantığını pek aş-

mamıştır. Kornilov ordu demiştir; biz parti demişizdir, örgüt demişizdir. En kötüsü, leninist öncülük ve örgüt kuramının bu yontulmamış savunusu, tuzu kuru ama kafası biraz çalışan sol entelektüellere büyük kozlar sağlamıştır.

Bu maskaralığa bir son vermek gerekiyor.

O halde konumuz, sosyalist örgütlenme bağlamında "demokrasi", "merkeziyetçilik" ve "parti içi mücadele" gibi başlıkların tartışılması. Bu tartışma, Türkiye sosyalist hareketinin bugünkü gündemi açısından büyük önem taşıyor. Önem taşıyor, çünkü gerçekçilik ve sağduyu, en çok bu alanda boşlanıyor. Leninist öncülük ve örgütlenme kuramını liberal gerekçelerle reddedenler ve aynı kuramı dar örgüt fetişizmiyle piç edenler, ne yazık ki çoğunluktadırlar. Gerçekçilik ve sağduyu, bu ortamda kendine alan açmak zorundadır.

Her zamanki gibi, başlarken birkaç yöntem değinisi gerekiyor. Önümüzde kapsamlı bir konu var. Böyle bir konunun, bir dergi yazısı sınırları içinde gereğince ele alınması mümkün değil. Onun için, ilk başta bir ayırıma gidilmeli. Örneğin bu yazıda demokratik merkeziyetçiliğin devrim sonrasında, devlet örgütlenmesi ya da parti/devlet ilişkileri gibi alanlardaki somutlanışı üzerinde hiç durulmayacak. Bu, kendi başına ayrı bir çalışma konusu olabilir.

Bir diğer değini, tartışma sürecinde dönemlerin ya da kavramların birbirine karıştırılmaması gereğine ilişkin. Ayırımları daha sonra ayırtılandırmaya çalışacağım. Gene de, şu kadarı şimdiden söylenebilir: Sosyalist hareketin yükseliş dönemleri ile geri çekiliş ya da yenilgi dönemleri; kuram ile model; örgüt ile parti; eğilim ile hizip vb. tartışacağımız konu bağlamında en azından kavramsal olarak ayırtırmalıdır. Bu ayırtırma, yazıda söyleneceklerin yerli yerine oturması açısından önemli. Dediğim gibi, bu ayırımlar ilerde, somut olgular bağlamında tek tek ele alınacak.

Yönteme ilişkin son değini ise en önemlisi. Bu değiniyi, gene ilerde açmak ve örneklendirmek üzere şimdilik iki başlık halinde aktarıyorum. Birincisi: bilimsel sosyalizm, Marx ve Engels'in kuramlarından ve öngörülerinden başlayarak gelecekteki sınıfsız toplumun tasavvuruna kadar, son derece geniş bir düşünce ve deneyim alanını kapsar. Bu alanın kapsadığı önemli ögeler arasında bir denge ve ilişki tutarlılığı gözetilmesi, bütünün sağlamlığı ve inandırıcılığı için zorunludur. O halde, bilmeyenlerin bilmesi, düşünmeyenlerin düşünmesi gerekir: bu alanın içindeki şu ya da bu ögeye yönelik aşırı vurguların ve oynamaların, gene aynı alan içindeki başka ögeleri tahrip etmesi ciddi ve tehlikeli bir olasılıktır.

Daha açık konuşayım: marksizm adına "birey" ve "özgürlük" gibi ögelerle fazla oynanması, alanın örgütlenme, devrim ve iktidar gibi ögelerini içeriksizleştirir. Bunun gibi, iktidar ve örgüt ögelerinin şişirilmesi de, sözgelimi, sınıfın kimliğini

bulması, devletin sönümlenmesi, sınıfsız topluma geçiş gibi öğeleri okkanın altına götürür. Küçük çocuklar, bir lokomotiften, vagonlardan, döşeli raylardan, duvarlardan ve ana istasyondan oluşan oyuncak trenlerinin örneğin yalnızca lokomotifini pek sevip habire bununla oynayabilirler. Ama biz trencilik oynamıyoruz.

İkincisi: Belirli bir ülkeye ve belirli bir tarihsel döneme ilişkin süreçlerin soyutlanmasında ve genellemelere gidilmesinde izlenecek yol, gelişigüzel bir yol değildir. Birinci düzey soyutlamada tekil olayların, kişilerin, önderlerin yeri ağırlıklı olabilir. Birinci düzey soyutlama, bu yanıyla henüz çok daha somut ve özel belirlenimlidir. İkinci düzey soyutlamada bu tür belirlenimlerin yeri daha da daralır. Nihayet, soyutlamanın belirli bir üst düzeyinde, kişilerin, önderlerin ve somut olayların, oluşturulan sistemin tutarlılığını sağlayacak öğeler olmaktan çıkmaları gerekir. Soyutlamanın ya da kuramlaştırmanın evrensel geçerliliği, ancak böyle bir düzeyde savunulabilir. Ve bu düzeydeki soyutlamalarda, artık sıkıştığınız her yerde kişileri, özel olayları yardıma çağıramazsınız. Bolşevik deneyimin evrensel özünü savunduğunu iddia eden bir yaklaşımda, "ama orada Lenin vardı" ya da "şu menşevikler bir başka türüydü" gibi şeyler söyleme lüksü olamaz.

İkisini de daha sonra açıp örneklendireceğim.

"MONOLİTİK PARTİ" EFSANESİ

Geriye dönük rötuşçuluk, bolşevik tarih yazımına musallat edilen bir beladır.

Birkaç uç örneği aktarmak istiyorum. Lenin'in ölümünden çok sonra yazılan kimi biyografilere göre Vladimir İlyiç 17 yaşındayken "çarlık despotizmine karşı devrimci savaşıma katılmış ve bu yüzden işkence görmüş"tür (2). Kendim okumadım, ama Tony Cliff'in aktardığına göre, ağabeyi Aleksandr İlyiç 1887 yılında idam edildiğinde Lenin'in "hayır, biz o yolu izlemeyeceğiz, izlenmesi gereken yol o değildir" diye bağırıldığını yazan Sovyet biyografileri de varmış (3).

Geriye dönük rötuşçuluk, Lenin'in gençliğinin "yeniden yazılmasıyla" ve fotoğraflardan insan kazınmasıyla kalmadı. Yukarıdakiler kadar uç ve uçuk örnekler içermese bile, tüm tarihi boyunca çelik çekirdekli ve demir disiplinli kalabilen; eğilimsiz, hizipsiz, grupsuz, kanatsız olabilen, özetle "monolitik" bir bolşevizm icad edildi. Ve mertlik bozuldu. Bu saçmalık yüzünden bugün Türkiye solunun en kıyırık insanları bile leninizmden söz edildiğinde "ha şu monolitik parti anlayışı" diye kaş kaldırır oldular.

Elbette, bolşevik partiyi tarihi boyunca hep monolitik bir yapı sayanların (ki bunlar solun karacahil kesimleridir) dışında, gerçek durumu "öyle olması gerekiyordu ama olmadı, ta ki..." hayıflanmasıyla değerlendirenler de var. Böyleselerine göre partinin 1921 yılındaki 10. Kongresi, Lenin'in yıllardır gönlünde yatan

parti formunu nihayet gerçekliğe dönüştürmüştür. Yani Lenin yaklaşık bir 20 yıl uğraşıp didindikten sonra özlediği partiye ulaşabilmiştir. Elbette, bu durumda 1917 Devrimi'ni de "ideal" ölçütlerinden çok uzakta olan bir parti gerçekleştirmiştir.

Bu konuya ilerde yeniden döneceğim. Ancak, yeri gelmişken söyleyeyim, iki noktada çok net olmak gerekiyor. Birincisi: Lenin'in düşündüğü, 10. Kongre'deki özel formla tam örtüşmese bile gerçekten disiplinli ve merkeziyetçi bir partidir; ama Lenin'in bu disiplinli ve merkeziyetçi parti anlayışında bile, eğilimlere, özel düşünce ve yönelimlerin tüm parti platformunda tartışılmasına, hele hele orta ve alt kademe inisiyatiflerine mutlak anlamda yer vardır. Birinci nokta bu. Lenin'in disiplin ve merkeziyetçilik anlayışının, yukarıda sıralanan "serbestlikler'i zorunlu olarak dışladığını söylemek hiçbir biçimde mümkün değildir.

İkincisi: Lenin'in hep düşündüğü ile fiilen gerçekleşen arasındaki açığı, bir önceki paragrafta sözü edilen zorunlu açıdan daha büyük olmuştur. Daha doğrusu şu: bolşevik deneyde fiilen yaşanan ayrışmalar ve hizipleşmeler, disiplinin ve merkeziyetçiliğin kendi içinde öngördüğü eğilim, tarz, düşünce ve yönelim farklılaşmalarını aşan boyutlar kazanmıştır. Lenin'in düşüncesi siyasal yaşamın kargaşası içinde ayakta kalmış, direnmiş, savaşılmış, güçlenmiş, ama yaşamın karşısına diktiği aykırılıkları büsbütün silip ortadan kaldıramamıştır.

Doğrusu, bunu hem doğal hem de bereketli bir olgu sayıyorum. Çünkü leninizm, örgütün ve partinin içindeki aykırılıklarla yakın dövüş sonucunda leninizm olmuştur. Eğer ilkelerden ve kavramlardan söz ediyorsak, mesele yok. Leninist ilkelerin ve kavramların evrensel geçerliliğinde kişisel olarak benim hiçbir çekincem bulunmuyor. Ama eğer bir kuramdan söz ediyorsak, burada çok dikkatli olmak gerekir. Leninizmin kuramı, özel sonuçlardan, evrelerden ve formlardan değil sürecin bütününden çıkar. Geçmişte Türkiye'deki MDD'cilerin 1905 yılı Lenin'inden ve *İki Taktik*'ten "leninist devrim kuramı" çıkarmaları ne ölçüde fahiş bir hataysa, günümüzün sözde leninistlerinin 1921 yılı Lenin'inden ve 10. Kongre'den "leninist örgüt kuramı" çıkarmaları da, tarihle fuhuştan kaynaklanan o kadar fahiş bir hatadır. Bu bağlamda, şu sözler son derece yerindedir: "Leninist örgüt 'modeli' üstüne tartışma yürütmek yöntem olarak yanlıştır. Çünkü, Lenin'in hiçbir yazısında toplumsal ve siyasal koşullardan soyutlanmış bir örgüt modeli yoktur. Leninizm; bir model olmaktan çok, bir siyaset teorisidir. Kendi ülkesinde devrim yapmak isteyen hiçbir devrimci bu teoriye ve onun pratiğine sırtını dönemez. Ama hiçbir devrimci hareket de Lenin'in partisinin kendi somut koşullarında yarattığı somut biçimleri ve işleyişleri aynen taklit ederek kendi yolunu açamaz." (4).

Onun için, hep söylüyoruz: Bizim sorunumuz, leninizmin uygulanması değil yeniden üretilmesidir.

"Monolitik parti" efsanesi, Sovyetler'de 1925 yılından sonra yaratılmıştır. Oysa, 1920'lerin ilk yarısında bolşevizmin gerçek tarihi açıkça konuşulabiliyor, yazılabiliyordu. Daha amiyane bir deyişle, devrimin önderleri hiç çekinmeden "biz aslında şöyleydik" diyebiliyorlardı. Stalin ve Zinovyev, 1924 yılında, bence kendilerini bekleyen yarışa "kambursuz" katılabilmek için "geçmişlerini temizleme" gereksinimini duyuyor ve 1917 yılı Nisan'ından hemen önceki Lenin karşıtı konumlarını kendi kitaplarında açık açık anlatabiliyorlardı.

Yaratılan efsanenin çürüklüğü konusunda sayısız örnek verilebilir. Ben bir tanesi ile yetineceğim. Bu örnek, Buharin'in kendi sözlerini de aktaran Cohen'den: "Kısacası 1917'de ve sonrasında 'demokratik merkezîyetçilik' diye bilinen siyasal ve örgütsel birlik görüntüsünün ardında, herkesin mutabık olduğu bir bolşevik felsefe ve siyasal ideoloji yoktu. Bunun yerine görülen şuydu: Parti üyeleri dikkat çekici bir görüş çeşitliliği sergiliyordu; farklılıklar, değişik vurgulardan ciddi görüş uyumsuzluklarına kadar uzanıyordu. O halde, yaratılan efsanenin tersine, bolşevizm, Ekim Devrimi'ne çıkan farklı yolları izlemiş olan ve birbirine benzemeyen insanların başını çektiği, çeşitlilik içeren bir hareket olarak iktidarı aldı ve bu özelliğini bir süre korudu. Liderleri kesinlikle inkar etse bile, parti, ideolojik hatta örgütsel açıdan monolitik bir bütün olmaktan çok 'gruplar, gruplaşmalar, hizipler ve eğilimlerin pazarlıklarıyla oluşan bir federasyon' kimliğini taşıyordu." (5).

Tek tırnak içinde italikle alıntılanan bölüm, Buharin'in 1925 yılında yayınlanan *K voprosu o trotskizme* adlı çalışmasındandır.

Tekrar ediyorum: burada vurgulanan, yalnızca, bolşevizmin gerçek tarihidir. Yaşam, Lenin'ininkiler dahil, bütün özel düşüncelerin, yönelimlerin ve örgütsel eylemliliklerin bir bileşkesi olarak ortaya böyle bir sonuç çıkarmıştır. Bu sonuca yol açan sürecin kuramsal çözümlemesi mümkün ve gereklidir. Ancak, ortaya çıkan bu durumun ya da olgunun bizzat kendisinin kuramlaştırılıp "işte bize gereken de böyle gruplu, hizipli ve pazarlıklı bir yapılanmadır" demek ve "asıl leninizm budur" diye diretmek kadar yanlış bir tutum olamaz.

O halde, yönteme ilişkin bir nota daha gerek var. Tekil olgulara ilişkin genelleme ve soyutlama, ileriye doğru yapılır; burada yanılsıza düşmemek için gerekli olan, çok fazla ileriye gitmemek, yani soyutlamanın aşırı üst düzeylerde soyutlamasına yönelmemektir. Çünkü, çok fazla ileriye gitmek, sıkışıldığında çok fazla geriye dönülmesini gerektirecektir. 10. Kongre "kuramcılığı" işte bu kuralı ihlal etmektedir. Buna karşılık, çeşitli etmenlerin bileşkesi olarak ortaya çıkan bir genel olgunun ya da sürecin soyutlaması, geriye doğru, yani bileşkeyi oluşturan etmenlerin içine girerek yapılır. "Leninist parti dediğin hizipli olur" biçimindeki kuramcılık da, soyutlamayı verili olgunun ya da sürecin gersine değil ilerisine doğru yaparak bu kuralı ihlal etmektedir.

"ÇELİK ÇEKİRDEK"DE Mİ EFSANE?

Bütün bu söylenenlere şöyle bir itiraz gelebilir: Tamam, ama bu senin dediklerin parti için geçerli, örgütte ise böyle şeyler hiç olmuyordu...

Bunu diyebilecek insan gerçekten var mı, bilmiyorum ve pek de tahmin etmiyorum. Ama, mücadele tarihi boyunca şu ya da bu uğrakta "su koyveren" bolşeviklerin örgüte hiç bulaşmayıp hep partide gezinen insanlardan oluştuğunu herhalde kimse söyleyemez. Bogdanov, Kamenev, Zinovyev, Stalin, Molotov ve başkaları az ya da çok yalpalamışlardır. Bogdanov başka yerlere gitmiştir. Peki bunlar hiç "örgüt adamı" olmamışlar mıydı? Kurupskaya'nın anılarında anlattığı, kimileri ajan çıkan, kimileri menşeviklere ya da oraya buraya katılan Lenin "ziyaretçileri" örgütte değil miydiler? Başka sayısız örnek verilebilir. Ama delilerin kuyuya attıkları taşları çıkarmak için zaman harcamak gerekmiyor. Yalnızca şu kadarı söylenmeli: Bolşevik örgütün inanılmaz zaaflarını ve acemiliklerini öğrenmek için Lenin'i okumak yeterlidir...

Peki, bu durumda "çelik çekirdek" büsbütün boş laftan mı ibaret?

Eğer "çelik çekirdek"ten kastedilen, hiçbir dalgada sallanmayan, en üstten en alta uzanan hiyerarşik formunu hep koruyan, yukarıdan gelen bütün direktiflerin hiç kademe atlamadan bu rotayı izlediği ve gerekli siyasal refleksleri her koşulda üretebilen bir yapı ise, açık söyleyelim, böyle bir bolşevik örgüt hiç olmamıştır. Kimse "profesyonel devrimciler"den söz etmesin. Böyleleri menşeviklerde de vardı, hem de uzunca bir süre için bolşeviklerinkinden daha çok (6).

Ancak, bu tür efsaneler bir yana, "çelik çekirdek" bir gerçekliğe oturmaktadır ve hiç de kof bir kavram değildir. Bu gerçeklik, örgütsel formla değil insanla, daha doğrusu inanmışlığı bilgisinin, kararlılığı ise bilincinin hep önünde giden, her yeni başlangıçta "ben varım" diyebilen bir insan birikimiyle ilgilidir. Bunların önemli bir bölümü proleter ya da proleter kökenlidir. Zinovyev'in deyişiyle "partinin sürekli olarak, Phoenix gibi kendi küllerinden yeniden doğmasını" (7) sağlayan da işte bu insan birikimidir.

"Çelik çekirdek"in bu özelliği, bolşevizmin açılım ve atılım dönemlerinde, merkezin, zaman zaman hiyerarşideki ara kademeleri de atlayarak doğrudan alt örgüt birimlerine yönelmesi ve gerekli açılımlar için onlardan destek araması sonucunu vermiştir. Başka deyişle bolşevik deneyde "içe dönük öncülük" daha az hiyerarşik akış içinde, daha çok ise tabana müracaat biçiminde gerçekleşmiştir.

Tabana yönelmeyi zorunlu kılan, yani ara kadroların ve örgütlerin zaman zaman devre dışı bırakılmalarını ya da dışardan sarsılmalarını gerektiren, yalnızca bolşevizme değil, gizli açık bütün sosyalist örgütlenmelere damga vuran bir olgudur:

Altını ezerken üstünden sıkıştırılan ara kadroların ve örgütlerin, kendilerini, dogmatizm ve muhafazakârlıkla savunmaya eğilimli olmaları... Bertram Wolfe bu sendromu şöyle anlatıyor: "(Lenin'in) merkeziyetçilikle, profesyonel devrimcilikle ve 'katılıkla' eğittiği 'leninistler' bu formülleri artık ezbere öğrenmişlerdi. Aralarından birçoğunu, bu formüllerin otoriter katılığı cezbetmişti. Şimdi ise 'bolşevik gelenekler' ve 'gerçek leninizm' adına, Lenin'in yaptığı bütün kapsamlı değişim önerilerine direniyorlardı. Lenin, bu belalı uğraşı, parti tarihinin her kritik dönemecinde tekrar tekrar vermek zorunda kalacaktı. Çünkü, kesin formülleri öğrenmek kolaydı ama, değişen dünya karşısında bizzat kendisinin benimsediği gerçekçi esneklik ruhunu başkalarına aktarmak kolay değildi." (8).

İşte, eğer deyim yerindeyse Lenin'in "çilesi" buydu. Her önemli dönemde, ya kademe atlayıp daha alta ya da yatay anlamda değişik bölmelere başvurmuştur. 1917 Nisanında yanında Kamenev ve Stalin değil, Kollontay ve Molotov vardı. Bolşevizmin tarihinde, merkezi yönelimlerin üstten alta, hiç takılmadan yağ gibi süzülüp indiği tek bir zorlu dönemec olmamıştır. Sonucu tekrar ediyorum: bolşevizmde "çelik çekirdek" ya da örgüt daha az kesintisiz (hem tarihsel hem de dikey hiyerarşi anlamında) bir form, daha çok ise bir birikim, bir "kumaş", en aykırı görünen tezlerin bile yeri geldiğinde periferik noktalarda yansıma bulabileceği bir duyarlılık olmuştur.

Lenin, bu duyarlılığın değerini bilmiştir. 1917 Nisanında, kendi örgütü içinde yalnız kaldığı sıralarda bile, yanına yanaşan örgüt dışı çevrelere fazla itibar etmemiştir. Kendi çevresini ikna için beklemiş ve kazanmıştır (9).

"Tabana müracaat" ve "tutucu ara kadro" konularına yazının sonlarında yeniden dönmeyi düşünüyorum.

DİSİPLİN, AMA NASIL BİR PARTİDE?

Buraya kadar söylenenler, bolşevizm ve bolşevik örgüt konusundaki en yaygın tortuları seyreltmeyi amaçlıyordu. Elbette burada bırakmak olmaz, devam edeceğiz.

Devam ederken, bir bağlantı halkası olarak, Lenin'in doğrudan doğruya başvurma gereği duyduğu, partinin asıl gövdesini oluşturan proleter ya da proleter kökenli militanı alalım. Disiplin ve merkeziyetçilik konusunda afaki laflar etmekten ancak böyle kurtulabiliriz.

Ama, bundan önce bir soru var: Genellikle metalik ön eklerle tanımlanan bir disiplin anlayışının savunusu Lenin'de hiç yok mudur? Yani bu tanımları hep başkaları icad edip de sonra işi Lenin'in üstüne mi yıkmışlardır?

Bu soruların yanıtı, ikirciksiz ve koskocaman bir "hayır"dır. Lenin bal gibi disiplinden, merkeziyetçilikten söz etmiş, bunları savunmuştur. Geçerken hatırlatalım: Lenin, disiplini ve merkeziyetçiliği özellikle vurgularken düşündüğü, proletaryayı bozucu dış etmenlere karşı önlem zorunluluğudur (10).

Evet, Lenin açıkça merkeziyetçilikten, disiplinden söz etmiştir. Ama , daha önce de değindiğimiz gibi, Lenin'in istediği merkeziyetçilik ve disiplin parti içi demokrasiyi dışlamamaktadır, bir; Lenin'in istediği ile fiilen gerçekleşen arasında her zaman ciddi bir açığı olmuştur; iki, Lenin, özellikle başka ülkelerden komünistlere hitap ettiğinde "benim istediğim gibi olmadı, ama..." dememiştir; düşündüğünü ve savunduğunu, bu komünistlere "fiilen gerçekleşen" olarak sunmuştur. Lenin'in merkeziyetçiliği ve disiplini "proletaryayı bozucu etmenler" bağlamında öne çıkardığına yukarda değinmiştik. Ama işi orada bırakmamıştır. Gene disipline ilişkin olarak yaptığı bir açıklama canalcı önemlidir. *Sol Komünizm*'de bolşeviklerin başarısını anlatırken, iki buçuk yıl iktidarda kalabilmiş olmayı "en katı ve gerçekten demir disiplin"le açıkladıktan sonra şunları söylüyor Lenin:

"...proletaryanın devrimci partisinde disiplin nasıl korundu? Nasıl sınıandı? Nasıl pekiştirildi? Bunları sağlayan etmenlerden birincisi, proleter öncünün sınıf bilinci, devrime adanmışlığı, direngenliği, özverisi ve kahramanlığıdır. İkincisi, proleter öncünün başta proletaryayla, ama aynı zamanda proleter olmayan emekçi kesimleri de kapsamak üzere en geniş emekçi yığınlarla temas edebilmesi, en yakın bağlantıyı kurabilmesi ve -eğer denebilirse- onlarla bir ölçüde kaynaşmasıdır. Üçüncüsü, bu öncülüğün uyguladığı siyasal önderliğin, siyasal strateji ve taktiklerin doğruluğu ve geniş yığınların bunu kendi deneyleriyle görmesidir. Bu koşullar olmadan burjuvaziyi alaşağı edip tüm toplumu dönüştürme misyonu taşıyan ileri sınıfın devrimci partisinde disiplin oluşturulamaz. Bu koşullar yerine getirilmeden, disiplin oluşturmak için başvuru bütün girişimler kaçınılmaz olarak sonuçsuz kalır, gevezelik ve şaklabanlığa dönüşür." (11).

Gerçekten öyle oluyor; sonuçsuz kalıyor, gevezeliğe ve şaklabanlığa dönüşüyor.

Lenin'in sözleri dikkatle okunduğunda ortaya gerçekten ilginç bir durum çıkıyor. *Lenin'in disiplin talebinin gerekçesi, aynı zamanda bu talebin gerçekleşmesinin vazgeçilmez önkoşuludur.* Daha önceki alıntıda Lenin disiplini "proletaryayı bozucu" etkilere karşı öneriyordu. Hemen az önceki alıntıda ise, proletaryanın öncüsünün, proletaryayı da aşan emekçi kesimlerle teması ve bir ölçüde kaynaşması, bu kez gerçek disiplinin önkoşulu sayılıyor.

Burada hiçbir çelişki yoktur. Gerekçe ile nesnel önkoşulun örtüşmesi, Lenin'in formel mantığı çoktan aşmış bir somut yaşam diyalektikçisi olduğunun göstergesidir. Lenin, "dış etkilerle bozulma"ya açık öncüye kutsal ideolojik bekaret

önermekle yetinseydi, bir münzevi tekkesi yaratırdı. Öyle yapmamıştır; "yığınların içine girin" demiştir.

Bütün bunlardan kendi adıma şu sonucu çıkarıyorum: "Proleter öncü"nın şekillenmediği, "kaynaşma" şöyle dursun sınıfı etkileme kanallarının bile büyük ölçüde tıklandığı ortamlarda "leninist demir disiplin"i gerçek içeriğiyle tartışmak mümkün değildir. Böyle ortamlarda, "öncü örgüt", "çekirdek kadrolaşma" vb. bağlamlarında disiplin elbette gene gündemdedir ve geçerlidir. Ama bu başka bir şeydir ve burada Lenin'i yukarıdaki alıntılar dolayısıyla işe karıştırmak saçmalaktır.

Konunun çok fazla dağılmaması için bu noktada bir toparlama yapabiliriz. Böyle bir toparlama, merkeziyetçilik, demokratik merkeziyetçilik, eğilim, hizip, örgüt içi tartışma gibi kavramların hem Lenin'in pratiğinde hem de genel olarak yerli yerine oturabilmesi için gerekli.

Ancak, bir kısıtlılık en başta kabul edilmeli. Demokratik merkeziyetçilik ilkesinin, bir yanda devrim ve örgüt kuramından, öbür yanda da sosyalist hareketin güncel koşullarından soyutlanarak salt kendi başına ele alınması mümkün değildir. Gelgelelim, bu gerekli bağlamı bir dergi yazısının sınırları içinde oluşturmak da mümkün değildir. Bu nedenle, demokratik merkeziyetçilik ilkesini çevreleyen dış bağlamları elimden geldiğince özet biçimde aktarmaya çalışacağım.

Demokratik merkeziyetçilik bir kavram, bir ilkedir. Kavram olarak, "şemsiye" bir kavramdır. İçine başka kavramları, pratikleri de alır. İlke olarak ise, koşullara göre değişik uygulama tarzlarına olanak tanıyacak bir esneklik taşır. Gene de bir konuda tartışmaya yer olmamalı: demokratik merkeziyetçiliğin başat ve belirleyici kayramı, eğer deyim yerindeyse özü, merkeziyetçiliktir. Sözgelimi "koyu mavi" dediğimizde "koyu" sıfatı kendi başına hiçbir şey anlatmaz. Bu sıfata anlam kazandıran "mavi"dir. Demokratik merkeziyetçilikte de, demokrasiye anlam bağlantısı kazandıran şey merkeziyetçiliktir.

Öyledir, ama o kadar. Eğer soyut ilke olarak bakılırsa, fazla öteye geçilmez. Oysa, örgütlü sosyalist mücadelede, merkezin merkezkaç eğilimlerle karşılaşmadan, disiplinin aykırılıklarla yüzyüze gelmeden somut formuna kavuşabilmesi mümkün değildir. Bu, eşyanın tabiatı gereği böyledir. Gramsci'nin, proletarya partisinde tam bir disiplinin olabildiğini *total bilinç*'te arama çabası da sakıncalı ve yanıltıcıdır (12). Çünkü öncü örgüt de dahil sosyalizm adına gerçekleştirilen herhangi bir siyasal örgütlenmenin bilinci ancak konjonktürel bir totalite taşıyabilir. Başka deyişle bu bilinç, verili bir uğraktaki somut durum bütünlüğünü tarih olarak aşan, başka deyişle gelecekteki somut durum bütünlüklerine de uzanan bir kapsayıcılık kazanamaz. Bu anlamda bir total bilinç olamaz (Esasen, böyle bir total bilincin olabildiğini ve parti üyelerince hep birlikte paylaşıldığını

varsayarsak, o zaman da "merkeziyetçilik" ve "disiplin" anlamsızlaşır. Herkesin her şeyi aynı şekilde bildiği bir yerde kimi merkeze çekecek, kime disiplin uygulayacaksınız?)

Öyleyse, proletarya partisinde tam olmaya en yakın merkeziyetçilik ve disiplin, ancak, bir önceki dönemin merkezkaç eğilimlerinin ve aykırılıklarının toparlandığı ya da merkeze çekildiği geçici anlarda ortaya çıkabilir. Konuya an değil de süreç olarak bakıldığında, geçici oturmuşluğun hemen ardından gündeme yeni merkezkaç eğilimler, yeni aykırılıklar gelecektir.

İşte demokratik merkeziyetçilik, bu merkezkaç eğilimleri ve aykırılıkları yeniden merkeze çekmenin ya da (daha doğrusu) bu eğilimleri ve aykırılıkları da dikkate alan yeni bir merkez oluşturma yoludur. Demokratik olmayan bir merkeziyetçilikte, belirli bir merkeze göre aykırı konumda olan eğilimler, "merkezi taşıma" olasılığı hiç gözetilmeden hemen dışlanırlar. Buna karşılık merkeziyetçi olmayan bir demokrasi, adıyla sanıyla anarşizmdir. Böyle bir "model"de, ayrışan eğilimlerin yeni bir merkezde toplanıp toplanmayacakları bilinemez. Daha kötüsü, bu yönde iradi çaba gösterme olanakları da son derece sınırlıdır. Demokratik merkeziyetçilikte merkeziyetçiliğin başat yanı, bir kez daha burada da görülmektedir: hiç demokratik olmayan bir parti en azından fizik olarak varolabilir; ama hiç merkeziyetçi olmayan bir parti varolamaz.

Bu noktada gündeme Teslim Töre'nin sorusu geliyor: "Bugüne kadar uygulamada ortaya çıkan merkeziyetçi demokrasi mi, yoksa demokrasiden merkeziliğe ulaşma mı esas alınmalı?" (13). Ben, bu sorunun gereksiz olduğu kanısındayım. Sanıyorum Töre burada bir ardışıklık önermiyordur. Yani, hele *önce* bir demokrasi olsun, *sonra* bunun içinden merkez çıksın demiyordur. Derse, yanlış olur. Çünkü, demokrasinin olduğu yerde merkezilik zaten vardır. Demokrasinin hiç olmadığı merkezilik olabilir; ama merkeziliğin hiç olmadığı demokrasi olamaz. Dolayısıyla, demokrasinin olduğunu düşündüğümüz her an, orada şu ya da bu biçimde bir merkezilik vardır. Merkeziliği, olduğu momentten ya da uğraktan tanım gereği dışlayan bir demokrasi, ancak anarşist bir fikirdir. Fikirdir dedim, çünkü her anarşist uygulama kendi adına merkezi yaptırım, hatta şiddet uygulamıştır (örneğin Rusya'daki Makhno hareketi).

Bu nedenlerle Töre'nin böyle bir ardışıklık düşündüğünü sanmıyorum. Düşünmüyorsa, sorusunun fazla anlamı yoktur. Çünkü, Töre'nin sorusundaki iki seçenek arasında, tercihi gerektirecek bir çelişki bulunmamaktadır. Gelgelelim, "merkeziyetçi demokrasi"nin çok özel ve yanlış uygulanış tarzları sonucunda demokrasi büsbütün dışlanmış olabilir. Ama öyleyse bile, sorun demokratik merkeziyetçilik ilkesinde değil, doğrudan doğruya bu tarzlardadır.

Kaldığımız yerden devam edebiliriz.

Bir ölçüde tekrar olacak. Siyasal iktidar için başkalarıyla yarışan herhangi bir burjuva partisi ile siyasal/toplumsal devrimi hedefleyen bir işçi sınıfı partisinin kuramsal, ideolojik, siyasal, örgütsel ve kültürel konumlanması arasında dağlar kadar fark vardır. İlki, güncelci, pragmatist bir yol izleyip bir dönem iktidar olma peşindedir; ne geçmişten gelen zengin bir kuramsal -pratik mirasa ne de kapsamlı bir toplum projesine sahiptir (ihtiyacı da yoktur). İşçi sınıfı partisinin konumu ise büt-bütün farklıdır. Güçlü bir kuramsal mirası, geçmişin sayısız deneyimlerini ve geleceğe dönük perspektiflerini kendi içinde tutarlı bir bütünlüğe oturtmak; onyıllardır burjuvazinin ideolojik, siyasal ve kültürel yönlendirmelerine maruz kalmış bir sınıfa yönelmek zorundadır.

Böylesine korkunç bir yüklenmenin, her uğrakta doğru ya da yanlış, yeni ya da o anda yerleşik olana aykırı kuranlara, çözümlere, stratejilere, eğilimlere, yaklaşımlara vb. yol açmaması düşünülemez. İşçi konumuz sosyalist örgüt ve hareket ise şundan kaçınmak mümkün değildir. Verili bir anda, verili kuramsal/programatik hat ile yaşanan güncelliğin ve mücadelenin çağrıştırdıkları arasındaki açığı, herşeyi üretecek kadar geniş olacaktır; bu, sosyalist hareketin değişmeyecek yazgısıdır.

Yukarıda söylenenler, hem genel sosyalist nüfus hareketi belirli bir örgüt/parti için eşit ölçüde geçerlidir. Ama biz burada örgüt/partide, söz ediyoruz. O halde, sorulacak soru şu olmalıdır: Bu işin içinden nasıl çıkılır?

Dediğim gibi, konumuz elbette sosyalist nüfus değil, örgüt ya da parti. O zaman yukarıdaki sorunun bir tek yanıtı olabilir: demokrasi ile eşzamanlı ya da onu ne önceleyen ne de sonralayan bir merkezizetçilik. Özetle demokratik merkezizetçilik. İşin canalcı noktası şunu görebilmektir: demokratik merkezizetçilik, monolitikliği en fazla çağrıştıracabilecek özel ve geçici uğraklar dışında, asıl olarak, *yeniden merkeze toplama ve yeni merkezler yaratma aracıdır*.

Bu aracın somut olarak nasıl kullanılacağı, mekâna ve koşullara göre değişir. Örneğin dar kadro örgütü ile kitle partisi; devrim anı ile olağan dönemler; saldırı ve geri çekilme; hizip ile eğilim vb. hep bu aracın kullanım biçimlerini belirleyen farklı koşullar ve durumlardır.

O halde, yeniden biraz geriye dönelim ve demokratik merkezizetçiliğin "yanlış" yorumlarına göz atalım. Bu yorumların şu başlıklar altında toplanabileceğini düşünüyorum:

1- Kuramsal ve ideolojik aykırılıkların üzerine, öncelikle kuramsal ve ideolojik araçlara hiç başvurmadan salt örgüt siyasetiyle ve giderek idari önlemlerle yürütmesi, demokratik merkezizetçiliğin yanlış yorumlandığını gösterir.

2- Lenin'in, 1921 yılındaki 10. parti kongresindeki konumunu hep peşinde koşulan "hakiki" merkeziyetçiliğin gerçek ve sonal dışavurumu biçiminde yorumlamak, hem çok yanlış hem de çok yüzeysel bir yaklaşımdır.

3- İstisnasız her açılımın ve hamlenin ancak ve ancak tavandan tabana uzanan mekanizmalarla ve belirli bir hiyerarşik form içinde gerçekleşebileceğini sanmak, demokratik merkeziyetçiliğin hem yanlış hem de kısır yorumudur.

ORMAN MI, PARTİ Mİ?

İlkiyle başlıyorum.

Başlarken, daha önce betimlemeye çalıştığım "merkezileştirme" sürecini anımsayalım. Burada, verili bir ana özgü monolitiklik, merkezkaç eğilimler ve aykırılıklarla sarsılıyor, sonra süreç içinde yeni bir dengeye ya da merkeziliğe geçiliyordu.

Pirincin taşını ayıklamak için iki ayrı yol vardır. Birincisinde merkezkaç eğilimler ve aykırılıklar hemen, örgütsel ve idari önlemlerle etkisizleştirilir ya da dışlanır. İkincisinde, kuramsal/ideolojik içerik taşıyan eğilimler ve aykırılıklarla, gene kuramsal/ideolojik düzeyde ve tüm parti platformunda hesaplaşılır. Örgütsel ve idari önlemlerse, eğer gerekiyorsa, ancak bu aşamadan sonra devreye sokulur.

Bu yollardan ikincisinin hem geçerli hem de leninist yol olduğundan hiç kuşku duymuyorum. Ama, birincisini geçerli sayanların olduğunu biliyorum. Birincisinin "tarihsel" kaynağının neresi olduğunu da tahmin edebiliyorum. Stalin'dir. Stalin'in parti içi eğilimlere yaklaşım tarzı oldukça sakıncalı yönelimlere çanak tutabilecek öğeler taşımaktadır. Dinleyelim: "İdeolojik mücadele ile partinin içindeki oportünist öğelerin 'yenilebileceğini', parti çerçevesi içinde bu öğelerin 'üstesinden gelinebileceğini' savunan teori, partiyi felce ve kronik sakatlığa mahkum etmenin belirtisi olan çürük ve tehlikeli bir teoridir; bu teori partinin oportünizme peşkeş çekilmesi tehlikesini doğurur." (14).

Bunları, en azından Stalin'in söylememesi gerekirdi. Çünkü, 1917 Nisanından hemen önce, Lenin'e göre, Stalin'in kendisi başta olmak üzere partinin çoğunluğu "bu tür"bir öge idi. Tersinden söylenebilir: Partinin çoğunluğu ve tabii bu arada Stalin'e bakılırsa, Lenin büyük bir aykırılıktı. Bizzat Stalin'in kendisi ve onun gibiler ideolojik mücadele ile "yenilmiş" ve "parti çerçevesi içinde" sorunun "üstesinden gelinmiş"tir. Bunun gibi sayısız örnek verilebilir.

Şunda hiç tereddütüm yok: Parti, ıslahevi değildir. Elbette, örgütsel ve idari önlemlere hiç başvurulmaması gerektiğini söylemiyorum. Ancak, bu tür önlemler, mutlaka ve mutlaka, ideolojik hesaplaşmadan sonra, eğer gerekliyse gündeme ge-

tirilmelidir. Bir eğilimin ya da aykırılığın kuramsal/ideolojik boyutları varsa, yani ortada olan ajanlık, hırsızlık, ahlaksızlık vb. tür durumlar değilse, böyle bir eğilimin üzerine salt örgütsel ve idari önlemlerle yürünmesi partide orman kanunlarını yerleştirecektir. Çünkü, kuramsal/ideolojik çerçevenin içine dedikodu, yalan, tuzak, entrika sokulamaz, sokulursa çok sırtıtır. Buna karşılık, idari/örgütsel çerçeve, yukarıda sayılanların doğal üreme ortamıdır.

"Ne Yapmalı'cılar Kitabı'nın yazarı Cemal Hekimoğlu "ormanist" yaklaşımın temsilcilerindendir. Salt kendi örgütünün içine politika yapan her sosyalist gibi, geniş ölçekte apolitiktir. Apolitik olduğu için de şunları yazabilmektedir: "... bolşeviklerin yaşadığı gibi, siyasal mücadele, hemen her örgüte bu türden eğilimleri, hizipleri yaşama 'şansı' tanımıştır. Bundan mutlak olarak kaçınmak mümkün değildir. Siyasi açıdan ortaya çıkan örgüt içi eğilimlerle veya hiziplerle nasıl mücadele edileceği ise verili durumda ülke nesnelliğine, örgüt içi dengelere, ortak çıkarlara, karşılıklı görüşmelere vs. bağlıdır; ama ilkelere asla!" (15)

Sosyalist örgütlerde, kuramsal/ideolojik boyuttan yoksun "siyasal" eğilim olmaz. Dolayısıyla, kuramsal/ideolojik eğilimle siyasal eğilim arasında herhangi bir ayırım, yapay kaçacaktır. O halde, düşünebiliyor musunuz? Aynı yola baş koymuş, yıllarca birlikte mücadele vermiş, güçlükleri birlikte göğüslemiş insanlar arasında örneğin bir "eğilim farklılaşması" olsa, bu durumun şu ya da bu biçimde çözümünü hiçbir ilkeye bağlı olmayacak, özetle mücadelede hiçbir ilke tanınmayacak! Üstelik "Adına ne dersiniz deyin, partinin olağan ve tanımlanmış işleyişinin dışında mekanizmalar" (16) gündeme gelecek... Acaba neler olabilir bu mekanizmalar? Genel olarak mücadele biçimi "ülke nesnelliğine", "örgüt içi dengelere" vb. bağlı ise, bu mekanizmaların neler olacağı da kullanıcısının karakterine ya da karakterizliğine bağlı olacaktır. İlke peşinen reddedildikten sonra neden olmasın? Bu "mekanizmaların" arasında, yalanı ve iftirayı geçtik, entrika, tuzak, parayla terbiye gibi yöntemlerle iç muhbirler ve çeşitli elektronik aygıtlar da önemli bir yer tutabilecektir...

Peki, böyle bir ormanda yaşayan ve yönetici konumunda olan insan nasıl biridir, ne yapar? Böylelerini benden çok daha iyi tanıdığı anlaşılan bir yazardan, seçerek yanıt aktarıyorum:

"(...) Baktığı her yerde kontrol edip yönlendirebileceği bir nesne görmek ister"

"(...) örgütü, birilerinin birilerini yönettiği ve manipüle ettiği bir amaca indirger."

"Mutlak güven ister. Ancak, başkalarına güvenmez ya da kontrol ve manipüle(*) ettiği sürece güvenir."

(*) Görülebildiği kadarıyla Hekimoğlu da "manipulasyon" kavramını çok seviyor(örnek için kitabının 43., 113. ve 115. sayfalarına bakılabilir). Hekimoğlu'nda "kitle" yönlendirilmiyor, hedeflere yöneltülüyor, harekete geçirilmiyor da, nedense hep "manipüle ediliyor". Bir kere Hekimoğlu "manipulate" fiilinin özne/kitle ilişkilerinde kitleyi büsbütün kişisizleştirici bir içerik taşıması di-

"Konumunun tehlikede olduğundan duyduğu kaygı, sürekli 'savaş hali' psikolojisinde yaşamasına ve davranmasına yol açar." (17).

Hepsi doğru, hepsi yerinde. Ama en güzeli, en sonuncusu. Gerçekten "böyledir".

Hekimoğlu'na yeniden döneceğim. Ama önce Lenin'e dönmek gerekiyor. Lenin de orman kanuncusu ya da ormanist miydi? "İlke yok" mu derdi? Lenin'in en başta bolşevik-menşevik ayrışmasına yol açan tartışmalar sırasında sergilediği yaklaşım, bizi bu soruların yanıtına götürebilir.

Parti içi mücadelede "fikirlerin gücü" (ideoloji) ile "yetki gücü" (örgütsel/idari güç) arasındaki ilişki konusu, ilk bolşevik-menşevik ayrışmasında önemli bir yer tutmuştur. Başta Martov menşevikler, Lenin'i, ideolojik nüfuzun yerine salt kuralların ve yetkinin gücünü koymaya çalışmakla suçlamışlardır. Lenin'in yanıtı ise hem çok yalın hem de çok geçerlidir: "fikirlerin gücünün yetki gücüne dönüştürülmesi" (18). Lenin'in de söylediği gibi, hareketin ayrı ayrı parçalardan oluştuğu, bu parçaları biraraya getirme gibi bir görevin omuzlandığı dönemde, ideolojik etkileşim baş roldedir. Ancak, bir parti formu oluşuktan sonra, ideolojinin gücünün yetki gücüne dönüşmesi gerekir.

Burada hiçbir sorun yok. Ama şöyle bir soru var: partide mutlaka ve mutlaka yetki gücüne kavuşması gereken "kazanmış fikir" ya da ideoloji nedir? Çok genel ilkeler, program ve birkaç temel belge bir yana bırakılırsa, bu sorunun genelgeçer bir yanıtı yoktur. Beylik söz gibi gelebilir, ama eğer parti gerçekten mücadelenin içinde zenginleşerek devinen dinamik bir yapı olacaksa, o zaman kendi içinde sürekli olarak, egemenlik kazanarak "yetki gücüne kavuşması gereken" görüşler, ideolojiler vb. üretecektir. Başlarda da değindiğim gibi, demokratik merkeziyetçilik, bu devingen öğeleri belirli bir eksende yeniden ve yeniden toparlayan, beliren yeni oluşumlara yetki gücü kazandıran mekanizmadır. Parti içi eğilimlere en baştan örgütsel/idari önlemlerle karşı durulması ise, bu mekanizmanın asıl yaratıcı işlevini göreceği alanı kapatmaktan başka bir anlama gelmeyecektir.

O halde "fikirlerin yetki gücüne kavuşması" ilkesinde hiçbir sorun yok. Sorun, hangi fikirlerin yetki gücüne kavuşacağıdır. Leninistler bu soruya "kuramsal/ideolojik tartışmada egemen olan fikirler" yanıtını verirler. Ormanistler ise, hangi fikirlerin yetki gücüne kavuşacağına gene yetki gücünün karar vermesini savunurlar.

şında, aynı zamanda "manevra", "hile", "dalavere" anlamına geldiğini unutmamalı ve bu sözcüğü bir daha hiç kullanmamalı. "İyi ama şu kullanmış" da dememeli.

Kim kullandıysa büyük yanlış yapmıştır. İkincisi, koskoca kitleye "manipulasyon" mantığıyla yaklaşan birinin, yanındaki 30-40 kişiye nasıl yaklaşacağını varın siz tahmin edin...

Lenin'in çubuğu iyiden iyiye merkeziyetçilikten yana büküğü *Bir Adım İleri İki Adım Geri*'de bile, Martov ve arkadaşlarına verilen mesajın özü şudur: farklı düşünen görüşlerini açıklasın ve çalışmalara katılsın... Yanlış anlaşılmalı, Lenin, işi yumuşatıp Martov ve çevresiyle barışmak istemiyor. Savaşmak istiyor. Savaşabilmek için de, karşısındakini konuşmaya davet ediyor: "İşin komik yanı şu ki, konuşmayı reddettiği sürece Yoldaş Martov'la hiç savaşılmaz. Azınlık, azınlık olmayı reddettiği sürece yönetilemez." (19) Son cümlemin anlamı açıktır: azınlıkta kaldığını, dolayısıyla "yönetileceğini" kabul eden bir fikrin partiden dışlanması zorunlu değildir.

1903 yılı ve *Bir Adım İleri İki Adım Geri*, Lenin'in arkasında en az durduğu yıldır ve çalışmadır (*). Rusya'daki komünistlerle tartışırken sertlikten geri durmayan Lenin, Avrupa'lı komünistler, en başta da Luksemburg söz konusu olduğunda *Bir Adım İleri İki Adım Geri* konusunda çok daha alçakgönüllü, hatta zaman zaman özeleştirel olabilmiştir (Bunun "intikamını" almak, yıllar sonra Stalin'e düşecektir !). Lenin, Luksemburg'u yanıtlarken bu çalışması ile "belirli bir örgütlenme tarzının bir başkası karşısında savunuculuğunu yapmadığını" ve gene bu kitapta bazı tezleri "gerçekten de hiçbir şeyi dikkate almadan savunduğunu" söylemektedir (20).

Şimdi ünlü 10. Kongre'ye gelebiliriz.

Kimilerine göre Lenin'in merkeziyetçiliğe ve disipline ilişkin gerçek düşünceleri 1921 yılında 10. Kongre ile ayan beyan ortaya çıkmıştır. Üstelik, böylece Lenin'in "istediği" parti formuna da kavuşulmuştur. Cemal Hekimoğlu da böyle düşünenler arasındadır. Hekimoğlu "leninist bir partinin hizipli, kanatlı bir partiden son derece homojen bir partiye kadar bir dizi biçimi alabildiğini mi söylemiş oluyoruz?" diye sorduktan sonra şöyle devam ediyor: "Eğer soruna statik bir biçimde yaklaşıyorsanız, bu soruya evet diyebilirsiniz. Çünkü, tarihsel açıdan, bolşevik partiden başlayarak leninizmi az çok temsil edebilecek birçok parti, iç bloklaşmalar, kongre hesapları, açıkça ilan edilmiş hiziplerle varolmuşlardır. Yok sürecin bütününü kavrayacak, leninist örgütü dinamik biçimde sahiplenecekseniz, Lenin'in 10. Kongre'de yaptığını yapacaksınız ve 'Kahrolsun Hizipler' diyeceksiniz !" (21).

Herşey bir yana, diyalektik mantık olarak bir sürecin "statik öge", o sürecin belirli bir uğrağının ise "dinamik öge" sayıldığını pek duymamıştım. Ama neden olmasın? Kimbilir, belki de Hekimoğlu leninist partiye hegeli bir tarzda yaklaşmakta yarar görmektedir: ortada bir mutlak ide var (leninist örgüt), bu mutlak ide yani örgüt süreç içinde kendisini çok değişik biçimlerde dışa vuruyor ve sonunda Prusya Devleti'nde (10. Kongre) kendi eksiksiz ifadesini buluyor !

(*) Cliff'in Radek'ten aktardığına göre bir gün Lenin 1903 yılında yazdığı yazılarını okurken yanına gelen Radek'e dönüyor ve gülümseyerek şöyle diyor: "O sıralar ne denli budala olduğumuzu okumak gerçekten ilginç oluyor" (Cliff, *Lenin; Bütün İktidar Sovyetlere*, s.204)

Burada şaka etmiyorum. Hekimoğlu'nun, tarihsel süreçlere ve olgulara yaklaşımında çok ciddi bir yöntem sorunu vardır. Yöntem sorunu olduğu için mi bu kadar sorumsuz olabiliyor, yoksa sorumsuz olduğu için mi bu kadar yöntem sorunu üretiyor, onu tam bilemiyorum.

Ne olursa olsun, bu soruna yakından eğilmekte yarar var.

TARİH ÇÖZÜMLEMELERİNDE YÖNTEMİN ÖNEMİ

İnhiraf ve *ifsat* Arapça sözcükler. İlki "sapma", ikincisi ise "sapıklık" ve "bozulmuşluk" anlamına gelir. Görebildiğim kadarıyla, Hekimoğlu'nun yerinde ve doğru kimi saptamaları dışında genel olarak yaklaşımı ve yöntemi inhiraf değil düpedüz ifsat kategorisine giriyor. Fesat, ifsattan gelir. Çok fazla abur cubur yiyenin midesi ifsada gider. Yöntemle düzenlenmemiş düşünce birikimi de aynı aynı şeyi kafada yaratır.

Peki, sorun yöntemsel mi, kişisel mi? İkincisine girmiyorum. İkincisine girebilecekleri bilerek birincisine taşıyorum ve Hekimoğlu'nun temel sorununu yöntem ve yaklaşım bağlamında açmak istiyorum.

Bir kere Hekimoğlu, "bizim" en genel anlamdaki düşünce hazinemizin, inandırıcılığımızın ve mücadeledeki solüğümüzün Marx'ın marksizminden I. Enternasyonal'e, Paris Komünü'ne, oradan Lenin'e, leninizme ve 1917 Devrimi'ne; oradan da sosyalist kuruluş deneylerine, uluslararası komünist harekete, sınıfsız toplum hedefine ve gerçek anlamda özgürleşmeye uzanan çok ögeli ya da bileşenli bir bütünden oluştuğunu göremiyor. Böylece, bütünün ögelerinin aynı alan içinde birlikte varolabilmesinin, belirli ilişkilendirmeleri ve dengeleri gerektirdiğini bütünden gözardı ediyor.

Bu, çok ciddi bir zaafıdır. Çünkü, bütün içindeki ögelerden birine aşırı değer tanınması ve o ögenin mutlaklaştırılması durumunda, bütünün diğer ögeleri eksilecek ya da giderek sistem dışına itilecektir. Oysa, bütünün iç tutarlılığı ve inandırıcılığı açısından bu ögeler de vazgeçilmezdir. Gelgelelim bunlar, oyuncak treninin yalnızca lokomotifini seven çocuğun umurunda değildir.

Hekimoğlu'na göre, bundan neredeyse 150 yıl önce yazılan *Komünist Manifesto*, işçi sınıfı ile komünistler arasında yeterli bir ayırım çizgisi çekmediği için, "hiçbir bilimsel dayanağı olmayan" ve "siyasal açıdan da beceriksiz denilebilecek" (22) bölümler içeren bir "manifest"tir. (*) Marksizm 19. yüzyıl sonlarında çok ama çok kötü yerlere giderken Lenin marksizmin imdadına yetişmiştir (23). Sınıfsız toplum ise "utopya" olarak değerlendirilmektedir (24) vb. vb.

(*) Krupskaya'nın anlattığına göre Lenin İngiltere'de yaşadığı sıralarda İngiliz işçilerini çok beğeniyor ve umutlarını "bu işçilerden sosyalizm fişkırlıyor" sözleriyle dile getiriyor (N. Krupskaya, *Lenin'den Anılar*, c.1, s. 63). Lenin gibi bir öncüye, üstelik *Manifesto*'nun üzerinden 50 küsur yıl geçtikten sonra, böyle "dayanaksız" ve "beceriksiz"ce dile getirilen umutlar yakışıyor mu hiç?

Böylece, tarihsel olarak gerisinde ancak sembolik miktarda bir marksizm, ilerisinde ise hemen hemen hiçbir şey olmayan leninizm, sap gibi ortada kalmaktadır. Ortada kalan, zengin bir leninizm olsa, gene iyi. Leninizmin kendisi de, sonunda örgüte (partiye bile değil) indirgenmektedir. Oyunağının lokomotifini seven çocuk, sonra ondan da bıkip tekerleklerinden biriyle oynamaya başlamaktadır.

Hekimoğlu'nun hizipleri kahrettiği son alıntıya dönelim.

Örgüt, adına sosyalist mücadele dediğimiz ve içice halkalardan oluşan geniş alanın içinde en merkezi, en küçük halkadır. Bu konumlanışıyla örgüt, aynı anda iki özelliği birden barındırır. Bir kere, en merkezi, en küçük halka olarak, öznelliğe ve iradi müdahaleye en elverişli halkadır. Diğer yanıyla ise, kendisini sıra sıra çevreleyen diğer bütün halkaların birikmiş ve kendisine dışsal baskılarına maruzdur. Bu iki özellik, örgütü her uğrakta birlikte belirler. İkinci özelliği ya da belirlenimi taşımayan bir siyasal örgüt olamaz. Hekimoğlu'nun açmazı da buradadır. Yaptığımız en son alıntı bağlamında Hekimoğlu birinci özelliğe bakıp "aslında şöyle olması gerekir" diye düşünmekte, fiilen olan gündeme geldiğinde ise, ikinci özelliği pek içine sindiremediğinden, "tarihte pek olmamış ama..." gibisinden bir şeyler söyleyebilmektedir.

"Ne Yapmalı'cılar Kitabı"'nın yazarı Hekimoğlu, bu ve benzeri açmazları aşmadığı takdirde, çok geçmeden bir de "Ne Yapsak ki'ciler Kitabı" yazmak zorunda kalacaktır.

Buraya kadarını, yöntemsel zaaf da barındıran bir sorumsuzluk sayıyorum. Bunun dışında, sorumsuzluk barındıran yöntemsel zaaf da var. Hekimoğlu, somut olguların ve süreçlerin soyutlanıp kuramlaştırılmasında kademe ihlalleri yapmaktadır. Buna, yazının en başında değinmiştim. Kısaca hatırlayalım: herhangi bir olgunun ya da belirli bir somut sürecin çözümlenmesinde üstüste yükselen soyutlamalara başvurulur. Genel geçerlilik taşıdığı ileri sürülen soyutlamada, oluşturulan sistemin açıkları ya da boşlukları, geriye dönölüp, kişilerin varlığı ya da yokluğuyla doldurulamaz. Daha iyi anlaşılması için önce Hekimoğlu'nu dinleyelim:

"Bolşeviklerin zaman zaman yaşadıkları ateşli tartışmalara, kavgalı-gürültülü kongrelere, örgüt içinde yayın çıkaran fraksiyonlara, örgütsel kararları dışarıya yansıtan MK üyelerine öykünmüyorsak bütün bunlarla her an karşılaşabileceğimizi unutmayacağız, ama örgütsel yapıyı havra sokağına çevirecek bu öğeleri meşrulaştırmayacağız.

"İlle de bu öğelerle devrimci görevleri yerine getireceğimizi düşüneceksek, bütün bu öğeler üzerinde tahakküm kuracak ve partiyi on parçaya dağılmaktan kurtaracak bir başka öğeye, Vladimir İlyiç'e ihtiyacımız olacak !

"Çok şey istediğimi düşünmüyorum !

"Lenin yoksa, eğilim de yok, hizip de yok ! " (25).

Neresinden başlamalı? Önce sorumsuzluktan. Bir kere, "eğilim" ile "hizip" farklı şeylerdir (hizip tanımına daha sonra geleceğim). Bir partide eğilimin, ancak Lenin gibi biri varsa hoşgörülebileceğini söylemek, son derece tuhaf bir ruh halinin ifadesidir. Bu, katılık, disiplincilik falan değil, düpedüz ödlekliliktir. Erhan Yazıcı'nın sözünü ettiği "sürekli savaş hali psikolojisi" içinde seyyar gerilim odağı haline gelmiş yöneticilerin ruh hali, demek ki böyle oluyor...

Ama asıl önemli olan yöntem zaafı. Eğer Hekimoğlu "sosyalist bir partide eğilim ve hizip olamaz" deyip orada kalsaydı, bu, doğruluğu yanlışlığı bir yana kendi içinde tutarlı bir önerme olurdu. Ama Hekimoğlu "Lenin varsa olur" diyerek bu önermesinin tutarlılığını kendi elleriyle ortadan kaldırmaktadır. Çünkü herhangi bir sosyalist partide eğilimler ve hiziplerin meşruiyeti tartışılırken "bizde Lenin var mı, önce ona bir bakalım" demek, yani böyle garip bir ölçüte başvurmak mümkün değildir.

Hekimoğlu'nun örgüt soyutlaması (ve idealizasyonu) ile Lenin somutluğu arasında sek sek oynayan mantığı gerçekten garip ifadeler üretmektedir. Örneğin, Lenin'in, 1917 yılı başlarında Merkez Komitesi'ne rağmen sergilediği tutum, Hekimoğlu tarafından şöyle değerlendirilmektedir: "Merkezi önderliğin siyasi prestiji veya kendine güveni olsaydı, Lenin'le disiplinsiz davranışları nedeniyle hesaplaşırdı; ama bu prestij ve güven olsaydı, zaten kapıyı çalmakta olan devrim için harekete geçerlerdi, Lenin'i parti kurallarını altüst etme zorluğuna sokmazlardı!" (26).

Totoloji nedir diye sorarsanız, işte budur. Ama bu sözler ve öncekiler, bir mantık kusuru olarak totolojinin ötesinde başka bir soruna daha işaret ediyor. Hekimoğlu'nun yaklaşımlarında leninizm giderek silikleşmekte, onun yerini doğrudan doğruya Lenin'in kendisi almaktadır. Evet, leninizm diyoruz, sonunda "izm" vardır. Kuramsal ve ideolojik içeriği dolu "izm"lerde, her kurgu boşluğunda, her mantık açmazında, o "izm"e adını veren kişinin özelliklerinden medet umulmaz. Umulursa, savunulan "izm" kadükleşir (geçerliliğini yitirir). Bu açıdan bakıldığında, bir "leninist" olarak Cemal Hekimoğlu ile Lenin arasındaki ilişkiyi en iyi yansıttacak dış referans, Türkiye'deki kaşları yukarı kıvrık albay emeklisi kemalistlerle Mustafa Kemal arasındaki ilişkidir.

Gerçekten de Hekimoğlu'nun tutarlı ve inandırıcı bir leninizm savunusu yapabilmesi, bu yöntem ve yaklaşımıyla mümkün değildir. Çünkü Hekimoğlu önce perhiz yapmakta:

"Lenin yıllarca dar ama son derece usta bir biçimde yol alan bir örgütsel yapının

varlığı sayesinde uygun ölçülerde kitleselleşebilen, çabuk karar veren, statükocu il-kelerin yerine ihtilalci bir tarzı koyan bir harekete önderlik ediyordu." (27)

Sonra da lahana turşusu yemektedir:

"Yıllardır Rusya'nın en iyi kadrolarını toplayan bolşevikler, buna rağmen li-derlerinin, Lenin'in dayatması olmadan tek bir dönemeç alamamışlardı." (28)

ya da:

"Lenin'in yokluğunda bolşevikler kendi ayrıksı politikalarını gündeme ge-tiremiyorlardı ve hızla devrimci hareketin genel ortalamasına ya-kınlaşmaktaydılar." (29)

Hekimoğlu, bu tür garip çelişkileri, ancak, çok sevdiği formülünü şöyle açım-ladığında çözebilecektir:

Parti = Örgüt (= Lenin) + Hareket.

1921 YILI VE 10. KONGRE

1921 yılında yapılan 10. Kongre'ye biraz daha yakından eğilmeden önce, bir dü-şüncemi aktarmak istiyorum. Türkiye'de olsun, başka yerlerde olsun, sözgelimi He-kimoğlu'nun parti anlayışını savunanlar, bence 1921 yılından ve 10. Kongre'den çok 1903 yılına ve Lenin'in o dönemki yazılarına atıfta bulunmalıdırlar. İki ne-denle böyle yapmalıdırlar. Birincisi, iktidardan henüz çok uzak bir yapılanmanın iç sorunlarının ele alınacağı bağlam, doğal olarak, iktidarda neredeyse dördüncü yı-lını doldurmak üzere olan ve devlet yönetiminin binbir sorunuyla yüzyüze gelen bir hareketin değil, işin başlarında olan bir hareketin bağlamıdır. İkincisi, 1921 yı-lındaki "hizip yasağı" oldukça kendine özgü bir durumun, genelliği sınırlı, daha doğrusu dar ve spesifik bir sonucudur. Bu sonuç, bu darlığıyla, monolitikçileri kes-mez (doyurmaz). Bu yüzden, 1903 yılının Lenin'ini, bu anlamda, 1921 yılının Lenin'inden daha katı merkeziyetçi (ve dolayısıyla monolitikçiler açısından daha verimli) sayıyorum.

Benden söylemesi, ister yararlanırlar, ister yararlanmazlar.

Şimdi, şu ünlü 10. Kongre'ye gelelim. Biliyorsunuz, Lenin bu Kongre'de "batsın hizipler" demişti. Hekimoğlu bu çıkışı şöyle yorumluyor: "Lenin'in bu çıkışını Sovyet iktidarının içinden geçmekte olduğu güç döneme bağlayanlar var. Kongre sırasında 'iç ve dış düşmanlara' bolca vurgu yapılmış olması, ilk bakışta bu yak-laşımı kuvvetlendiriyor. Ancak, belli bir haklılık payı olmakla birlikte, hiziplere konan yasağı zorlu konjonktürle açıklamak, partinin daha önce onca badire atlattığı göz önüne alındığında pek yetersiz kalıyor. Ayrıca 'düşman' vurgusunun hiziplere tepkiyi artırmak için geliştirildiği de pekala söylenebilir." (30)

"Hizip" olgusu üzerinde ayrıca duracağımı daha önce söylemiştim. Ama bundan önce, 10. Kongre kararını Hekimoğlu'nun deyişiyle konjonktüre "bağlayanlar" arasında kimler var, bunu görelim. Yalnızca bir kişiyi anacağım.

Bu kişi, Lenin'in bizzat kendisidir.

Lenin, hiziplerin yasaklanmasını, düşmanlarla kuşatılmışlığa, "bir köylü ülkesinde proletarya diktatörlüğünün görevlerinin çok zorlu olmasıyla", "küçük burjuva unsurların ezici ağırlığıyla", "savaşın getirdiği tahribatla, kıtlıklarla, salgınlarla, hasat başarısızlıklarıyla" vb. açıklıyor (31). Ama hiçbir yerde "parti dediğin zaten böyle olur" demiyor.

10. Kongre'nin sıcaklığı geçtikten bir yıl sonra, 1922 yılında yapılan 11. Kongre'de Lenin bir yıl öncesine ilişkin daha doyurucu açıklamalar getiriyor. Önce bir siyaset dersi veriyor: "Siyasal olaylar her zaman çok karmaşık ve içiçedir. Zincirin bütününe ulaşmak için ana halkayı kavramanız gerekir ve bu iş öyle rasgele yapılmaz...". Lenin devam ediyor: 1917 yılının ana halkası savaştan çıkılmasıydı; 1919 ve 1920 yıllarının ana halkası ise karşı devrimci güçlerin askeri tehdidi oldu. Lenin sonunda 1921 yılına, yani 10. Kongre yılına geliyor ve şöyle diyor: "1921 yılının belirleyici özelliği düzenli geri çekilme idi. Bu da katı disiplin gerektiriyordu. İşçi Muhalefeti ise 'işçileri küçümsediğimizi ve işçilerin daha büyük inisiyatif sergilemeleri gerektiğini' ileri sürdü. Ancak o dönemde inisiyatif düzenli geri çekilme ve katı disiplinin sağlanmasında gösterilmeliydi. O zamanda, panik ya da itaatsizlik tohumları saçan kim olursa olsun, böyle bir şey devrimin yenilgisine yol açardı; çünkü, zafere alışmış, devrimci görüş ve ideallerle içselleşmiş; yüreklerinde, her tür geri çekilmeyi bir musibet sayan bir halkla geri çekilmek kadar zor iş yoktur. Böyle bir durumda en büyük tehlike düzenin ihlalidir, en büyük görev ise düzenin yerleştirilmesidir." (32).

Lenin, 1921 yılını ve 10. Kongre kararını gerekçelendirirken durumu işte böyle "konjonktüre" bağlıyor; ama (nedense) öncü partinin her zaman sahip olması gereken belirli bir formdan hiç söz etmiyor.

Nihayet, aradan bir 10 ay daha geçiyor ve 1923 yılı başında Lenin Parti Merkez Komitesi'nin çok katı ve aşırı yetkilerle donatılmış bir grup olduğunu söyledikten sonra bir reform önerisinde bulunuyor. Bu öneriye göre, Merkez Kontrol Komisyonu üyeleri, Politbüro toplantılarında belirli bir sayının altında düşmemek üzere mutlaka hazır bulunacaklardır ve Genel Sekreter dahil hiçbir MK üyesi bu Komisyon üyelerinin denetim işlevlerini engelleyemeyecektir (33).

Yeniden 10. Kongre'ye dönelim.

Özellikle vurguluyorum: 10. Kongre, parti içi eleştiriyi ve tartışmayı yasaklamamıştır. Hiziplerin yasaklanması, parti içi eleştiri ve tartışmanın ya-

saklanması demek değildir. Uzun uzadıya anlatmak yerine, Lenin'in karar taslağında söylenenlere kulak verelim: "Parti'nin yetersizliklerinin eleştirisi, ki bu mutlaka gereklidir, bu yetersizliklere ilişkin her pratik önerinin hiç gecikmeden ve en kesin biçimiyle Parti'nin yerel ve merkezi üst organlarına sunulmasıyla yapılmalıdır. Ayrıca her eleştiride, eleştirinin biçiminin, Parti'nin bugün düşmanlarla kuşatılmış durumunu dikkate almasına özen gösterilmeli; eleştiriye yapan kişi Sovyet ve Parti çalışmasına doğrudan katılarak, Parti'nin ya da tek tek parti üyelerinin hatalarının pratikte düzeltilip düzeltilmediğini görmelidir. Parti'nin genel hattına ilişkin çözümlemeler, gene partinin pratik deneyimine yönelik yaklaşımlar, kararların ne ölçüde uygulandığı ve yanlışların nasıl ve hangi yollardan giderildiği vb. konularındaki görüşler, 'platform' vb. esasına göre oluşturulmuş gruplara ön tartışma için sunulmamalı, bunlar her durumda *bütün* (abç) Parti üyelerinin tartışmasına açılmalıdır." (34).

Sözü daha fazla uzatmak gerekmiyor.

Bir, 1921 yılındaki 10. Kongre kararlarının ancak özel konjonktür bağlamında yerli yerine oturtulabileceği; iki, bu Kongre'de alınan kararların bile günümüzün kimi abuksubuk "leninist" partilerine göre tartışma ve eleştiriye çok daha fazla yer tanıdığı konusunda benim hiçbir kuşum yok.

Şimdi, eğilim nedir, hizip nedir, üst düzey parti yöneticilerine ahir ömürlerinde cehennem azabı çektiren başka şeyler nelerdir, bunları görmeye çalışalım.

EĞİLİM, HİZİP DEĞİLDİR (AMA OLABİLİR)

Eğilim, gizli ya da açık, partili mücadele sürecine içsel bir olgudur. Parti içinde eğilimlerden kaçınmak mümkün değildir. Buna karşılık hizip, kemikleşmiş, örgütlenmiş, ayrı platform oluşturmuş ve özel hasım belirlemiş, bu özellikleriyle de eğilim olmaktan çıkmış bir gruptur.

Eğilimin hizbe dönüşmesi kaçınılmaz değildir. Belirli bir eğilimin hizbe dönüşmesi, değişik etmenlerin sonucudur. Bu etmenlerden birincisi, eğilimin taşıdığı "operasyonel" siyasallık dozudur. Bu doz ne kadar yüksekse, eğilimin hizbe dönüşmesi olasılığı da o kadar artar. Örneğin 1961-71 TİP'inde varoluşçular, Kemal Tahirciler, ATİT'çüler, Küçükömerciler vardı, ama bunlar hiç hizip olmamış, eğilim olarak kalmışlardır. Buna karşılık MDD hareketi, sendikacılar ve Kürtler gene aynı parti içinde "hizip" tanımına çok daha yakın bir konum içinde olmuşlardır.

Eğilimlerin hiziplere dönüşmesini belirleyen bir başka etmen ise, söz konusu eğilimleri taşıyanlar arasında önde gelenlerin siyasal hırsları ve tutkularıdır. Böyle bir konuda genelleme yapmak elbette olanaksızdır. Ama öyle sorunlu, kendi ken-

lileriyle bile barışık olamayan adamlar vardır ki, nereye gitseler hizip kurarlar (bu-
radaki "adam" sözcüğü maçoşluk çağrıştırmamalı; çünkü, şimdiye kadar hiç böyle
"kadın" görmedim).

Elbette, mevcut eğilimlere parti platformlarında ne kadar söz hakkı, yönetimde
ne kadar yer tanındığı da bu eğilimlerin hiziplere dönüşüp dönüşmeyeceğini be-
lirleyen etmenler arasındadır. Örneğin 1975-1978 TİP'indeki "Yürüyüş" çevresi,
partiden dışlandığı tarihe kadar hiçbir zaman hizip olmamıştır. "Yürüyüş", TİP için-
de bir eğilimdi; sosyalist devrimi ödünsüz savunuyor, aşamacılığa karşı çıkıyor,
CHP'ciliğe pirim vermiyor ve TKP'ye karşı sert polemikler yapıyordu. Ama, başta
Yalçın Küçük olmak üzere "Yürüyüş" çevresinin parti yöneticileri ile yakın ilişkisi
ve parti içindeki yeri, hizip örgütlenmesini gündeme getirmiyordu.

Nihayet, partili mücadele sürecinde karşılaşılabilecek önemli olaylar, dönemeç nok-
taları ve dışsal etmenler de eğilimin geleceğini belirlemede önemli rol oynarlar. Bu
belirleme, her iki yönde de olabilir. Sonuçta eğilim, bir eğilim olarak ortadan kal-
kabileceği gibi, tam tersi yepyeni eğilimler ortaya çıkabilir ve mevcut eğilimler tam
anlamıyla hiziplere dönüşebilirler. Örneğin 15-16 Haziran işçi eylemi MDD'nin
özellikle gençlik tabanındaki cuntacı/kemalist eğilimleri önemli ölçüde tör-
pülemişti. Buna karşılık, 1980 yılı öncesinin yoğun faşist saldırıları, Maraş olayları
ve yaşanan genel kaos birçok sol grubu içinden sarsmış, köklü kopuşlara yol aç-
mıştı. 1917 sonrası Rusya'dan örnek verecek olursak, Brest-Litovsk Barışı, Savaş
Komünizmi, NEP vb. olguların parti içinde dalgalanmalar yaratmaması, mevcut
eğilimleri körükleyip yenilerine çanak tutmaması mümkün değildi.

Eğilim, dar kadro örgütünde de olur, kitle partisinde de. Her ikisinde de geçerli
olan, eğilimlere, kendilerini parti platformlarında açıkça ifade hakkı tanınmasıdır.
Dar kadro örgütünde bu iş uygun mekanlarda yapılır. Buna karşılık kitle par-
tilerinde eğilimler açık açık ifade edilirler; kimin hangi eğilimi taşıdığı, partinin dış-
ından da bilinir ve nihayet bu eğilimler birbirleriyle açıkta tartışılır (36).

Bolşevizmin ve dünya komünist hareketinin tarihine bakıldığında, yöneticileri
ürküten kavramlar yalnızca hizip ve eğilimden ibaret değildir. İşin içinde "sapma"
vardır, "grup" vardır, daha başkaları vardır. Daha sonra dehşetengiz bir şey sayılan
"sapma"nın aslında eğilimin fazla kemikleşmemiş bir biçimi olduğu da söy-
lenebilir. Eğer bu yaklaşım aşırı "yumuşak" bulunuyorsa, Lenin'e başvurulabilir:
"Bir sapma (uklon) tamamen örgütlenmiş bir hareket değildir. Bir sapma, dü-
zeltilebilecek bir şeydir. Biraz sapkınlık gösterenler ya da sapmaya başlayanlar var-
dır, fakat bunları yola getirmek henüz mümkündür." (37).

"Sapma" kavramına hemen sonra yeniden geleceğim.

Ürkütücü kavramlar tasnifimize devam edelim: Carr'ın aktardığına göre 10.
Kongre, grup ile fraksiyon (hizip) arasında da bir ayırım gözetmiştir. Carr, Kongre

belgelerinden hareketle bir grubun kendi ayrı iç disiplinini oluşturduğu zaman fraksiyon sayıldığını belirtmekte ve şöyle devam etmektedir: "Buradan anlaşıldığına göre, grupların kendileri değil fraksiyonlar gayrimeşruydur." (38).

Artık bir özet yapabiliriz. Sosyalist bir partide eğilimlerin, grupların, sapmaların ve hiziplerin ortaya çıkmasını peşinen önleyebilecek hiçbir güç, otorite, merkez vb. olamaz. İster demir ister bir başka metalden olsun hiçbir disiplin bu oluşumları kendi başına önleyemez. Bu durumda , bir sosyaliste "sen eğilimlerden, gruplardan, sapmalardan, hiziplerden *yana mısın?*" diye soru sormanın pek anlamı yoktur. Anlamlı soru şu olabilir: "Sen bu tür olgular karşısında *ne yapılmasını önerirsin?*".

Eğer söz konusu olan parti ise ve partinin başta program olmak üzere temel belgeleri benimseniyorsa, eğilimlerin ve grupların kendilerini her parti platformunda açıkça ifade etmelerine, yönetimlerde görev almalarına ve giderek parti içinde kendilerine yandaş bulma çabalarına ilkesel düzeyde kimsenin diyeceği bir şey olamaz. Onlar bunu yaparlar; karşıt gruplar ve eğilimler de aynısını. Bundan hiç çekinmemek gerekir. Çünkü bunlar, partinin temel eksenini çevresindeki kaçınılmaz, üstelik yararlı salınımlardır. Daha önemlisini de söyleyeyim: grupların ve eğilimlerin varlığı, karşıt grupların ve eğilimlerin kuramsal, ideolojik ve siyasal açıdan yetkinleşmelerini, en azından araştırıcı olmalarını sağlayan bir dinamiktir. Bugüne kadar, salt "gıcık kaptığı" bir eğilime ya da gruba karşıt düşünce üretmek için kitap okumaya ya da siyasal etkinlik kazanmaya karar veren birçok tembel partili gördüğüm için bunu rahatlıkla söyleyebilirim.

"Sapma" olgusuna gelince. Bu kavram iki içerikle ele alınabilir. Eğer az önce atıfta bulunduğum Lenin'in *uklon*'undan söz ediyorsak, bunun eğilimden pek farkı yoktur. Bu durumda Lenin'in "böyle yapmalı" dediği şey yerindedir, o yapılmalıdır. Yok eğer "sapma" diye dünya komünist hareketinin 50 küsur yıl kullandığı kavramdan söz ediyorsak, bu içerikteki "sapma"nın gündemden düştüğüne inanıyorum. İnsanlar, sözgelimi goşizme, troçkizme, maoizme, sosyal demokrasiye şiddetle karşı ve eleştirel olabilirler; ama bu akımların "sapma" sayılması bugün herhangi bir anlam ifade etmemektedir.

"Sapma"nın bugün gündemden düşmesinin, yani bu olumlu sayılabilecek durumun bir de olumsuz bir nedeni var. O da şu: Sosyalist insanlarda, bir sapmayı temsil edebilecek kendine güven, sistematik kurgulama yeteneği, kararlılık ve iddia ve nihayet operasyonellik pek kalmamıştır. Her özel vurgusunda "acaba" diyen, dışa vurduğu ilginç bir şey için "tabi bu tartışılabilir" ekini ihmal etmeyen, neredeyse büsbütün eylemsizleşen, ama en önemlisi bir "sapma" için zorunlu iç bütünlüğü ve arılığı yitirip melezleşen düşünceden sapma çıkmaz. Örneğin devrimci demokrat bir çerçevenin içine yarı-anarşizan ve biraz da troçkizan bir Marx yo-

rumuyla özel bir tür sivil toplumculuğu yerleştiren kesimlere ben kendi adıma "sapma" diyemem. Çünkü, "bu ne sapması" diye sorulduğunda verecek yanıt bulamam.

Kitle ve sınıf partisi içinde gruplar olabilir dedik. Ya bu grupların özerkliği? Bence burada Lenin'in ilkesi günümüz için, bu arada örneğin "bizim" BSP için aynen geçerli olmalıdır: "özerkliğin sınırları, grubun kendisi tarafından değil, parçası olduğu bütün tarafından belirlenmelidir." (39).

Son bir not daha: ister eğilim, ister grup, ister *uklon*, parti içindeki bu tür unsurların çoğunluk kararı ile gerçekleştirilecek eylem ve hareketlerde yer almaları tartışılmaz bir ilke olmalıdır. Bunu da beğenmeyenlere "çek git" demekten başka yapacak şey yoktur.

HİZİP: DANANIN KUYRUĞUNUN KOPTUĞU YER

Geç oldu ama sonunda şu hizip meselesine gelebildik.

Türkiye solunda bugüne kadar yaşananlar düşünüldüğünde, hizip kavramının içinin çok dikkatli biçimde doldurulmasında yarar vardır. Çünkü, 1960'lardan bu yana benim tanık olduğum ya da bizzat yaşadığım "hizip" olaylarının birçoğunda ortada gerçek anlamda hizip falan yoktu. Ama hep öyle deniyordu. Diyenler, partiden insan dışlayan yöneticilerdi. Afrika'da safariye giden salak Amerikalı evine döndüğünde nasıl "aslan vurdum" diye övünmek isterse, budala parti yöneticisi de "hizip tasfiye ettik" demeyi öylesine sever. Bu nedenle, hizip olgusunu daha dikkatli biçimde tanımlamak gerekmektedir. Bence, bir hizipten söz edebilmek için aşağıdakilerin hepsi birden geçerli olmalıdır:

- 1- Hizipte, hizip dışı parti yöneticileri hasım haline gelmişlerdir.
- 2- Hizipte, parti yöneticilerine, gerçekleştirilen eylemlere ve izlenen genel çizgiye ilişkin olarak açık platformlarda dile getirilen eleştirilerden çok daha ağır, suçlama biçiminde iç çevrelerde yapılır.
- 3-Hizipte, hizbin kendi ayrı iç disiplini, temasları ve görevlendirmeleri vardır.
- 4- Hizipte, parti dışına düşüldüğü takdirde yapılacak işlerle ilgili tasavvurlar başlamıştır.
- 5-Hizipte, genellikle, parti dışında gözde bir çevre, örgüt ya da düşünce vardır; parti, giderek bu çevrenin, örgütün ya da düşüncenin gözünden değerlendirilir.
- 6- Hizipte, partinin mevcut programı ve temel belgeleri tümünden reddedilmez; ancak programın ve temel belgelerin belirli bölümleri, hizbe özgü bir tarz ve düşünce ile abartılır ya da küçümsenir.

7- Hizipte, karşı taraf "şeytan", "zebaniler", "şeytana uyanlar", "kazanılabilecekler" vb. şeklinde tasnife tabi tutulur.

Söyleyeceğim, daha doğrusu yineleyeceğim şu: yukarıdaki özelliklerin hepsinin geçerli olması durumunda bile, mutlaka uyulması gereken ilke, hizbe karşı mücadelede öncelikle fikirlere, yani ideolojik araçlara başvurulmasıdır. Bunun, hizbin ıslahı açısından bir yararı olur olmaz, o ayrı. Ama böyle bir yolun, bütün üyeleriyle birlikte partiye büyük yararları olacaktır. Hizbe karşı salt örgütsel ve idari önlemlerle ve orman kanunlarına göre mücadele edildiğinde de ağırlık kazanılabilir. Ama böyle bir ağırlık, kilogram değil ster cinsinden ölçülen bir ağırlık olacaktır.

Herkes iyiniyetli olmalı, ama çok saf olmamalı. Eğer gerçekten hizipse, hiçbir grup yukarıda sıralanan düşüncelerini ve konumunu açık platformlarda eksiksiz dile getirmeyecektir. Yapılması gereken, partinin, bu yönleri de açıktan deşmesi, dışavurumu zorlamasıdır. Hizbin suskunlaşması, etkisizleşmesine yol açacaktır. Etkisizleşme, klasik dışlama mekanizmalarına gerek bırakmayacak bir ara dönem de yaratabilir

Liberal eğilimli bir okurun, buraya kadar söylediklerimi dehşetle karşılaması mümkündür. Neden tanım gereği hep yönetim haklı da hizip haksız? Bu, hizipte ya da yönetimde (merkezde) yer alan insanların kimliklerinden ve kişiliklerinden bağımsız doğal bir olgudur. Eğer ortada yukarıda belirtilen özelliklere sahip gerçek bir hizip varsa, bu hizip tanım gereği dezavantajlı bir konumdadır. Sıralanan özelliklerden özellikle (2), (3) ve (5) , hizbi peşinen partiye aykırı düşürür. Sonra, kimse "ya hizip çoğunluk olursa" diye sormamalıdır. Çünkü, bunu sağlayacak açık tartışma olanakları ilkesel olarak tanınmıştır (bu yazıdan söz ediyorum) .Ancak verili bir an için konuşulduğunda hizip, "bir bütünden ayrı kısım, bölüm" (fraksiyon) demektir. Çoğunluk, hizip olmaktan çıkar. Hizip olarak yola çıkan grup çoğunluk olmaya başladığında, gene işin doğası gereği, yukarıdaki özelliklerden büyük bölümünü terkederek bu anlamda hizip olmaktan çıkacaktır. (örneğin parti kazanıldığında artık başka yerlere bakılmaz, eski gözde çevre ya da düşünce itibarsızlaşır; ayrı iç disipline vb. gerek kalmaz; belki de baş şeytan hariç, "şeytana uyanlar"la barışılır; "kazanılabilecekler" kazanılır, vb. vb.)

Hizip ya da fraksiyon konusunda son birkaç nota gerek duyuyorum. Belirli bir süredir yekpare görünümle yürüdüğü halde içinden daha sonra hizip(ler) çıkaran yapı ile, değişik kesimlerin biraraya gelmeleri sonucu ortaya çıkan yapı birbirinden ayrı ele alınmalıdır. Dolayısıyla, "Lenin 1921 yılında hizipleri lanetlemişti, siz ise kanatlı parti kurdunuz" sözü, ancak ahmakların söyleyebileceği bir sözdür. Eğer BSP'yi bir şeye benzetmek için ille de Rusya'daki sürece ve Lenin'e atıfta bulunulacaksa, o zaman bolşeviklerle menşeviklerin ve diğer marksist grupların birbirlerine yaklaştıkları yıl olan 1910 yılının Lenin'ine başvurmak gerekir.

"Boş kağıt"ın doldurulması, boş kafanın doldurulmasından daha kolaydır.

1910'da Lenin, devrimin yenilgisini izleyen dönemin oldukça özgün bir gereksinimini saptamış, yakınlaşma olgusunu da bu gereksinimin karşılanmasıyla ilişkilendirmiştir. Gereksinim, marksizmin temellerinin yeniden açıklanması, marksist teorinin savunulması; bu arada bolşeviklerin kendi sollarına, menşeviklerin de kendi sağlarına karşı mücadele edecekleri bir ortak zeminin yaratılmasıdır. Lenin, bu saptamayla ilgili sözlerini şöyle sürdürmektedir: "Yalnız bizzat en önemli fraksiyonların içsel gelişmesi, yalnız onların kendi ideolojik evrimi, yaklaşma yoluyla ortak çalışmada bunu denemeleri, fraksiyonların gerçekten ortadan kalkması için bir güvence getirebilir." (40).

Lenin'in bu beklentisi gerçekleşmemiştir. Ancak bu, söz konusu bekentinin, başka tarihler ve mekanlar için verdiği önemli mesajı silikleştirmemelidir. Lafı dolandırmadan söylüyorum: Lenin'in bu söyledikleri, bugün Türkiye'de yaşanan BSP deneyi açısından çok anlamlıdır. Daha da anlamlı olabilir. Bunun ise bir tek koşulu vardır: "kendi sollarına" karşı ideolojik mücadele yürütenlerle aynı çatı altında yer alanların, "kendi sağlarına" karşı mücadele gereğini hatırlamaları...

"İÇ DÜNYALAR"DA GEZİNTİ

Yazının sonlarına geliyorum.

Sona yaklaşmışken, şu ünlü "devrimci özne"nin dinamiklerine biraz daha içerden değinmeye çalışacağım. Dolayısıyla, bu son bölüm, "içe dönük öncülük", "inişiyatif" vb. kavramların çevresinde dolaşacak.

Sosyalist mücadele sürecinde her önemli dönemeç, sosyalizmin kadroları arasında özel topaklaşmalar yaratır. Buna "yeniden kadrolaşma" da diyebiliriz. Örneğin TİP'in 1969-71 dönemi çalkantıları ve 12 Mart performansı, 1975'te 2. TİP'e vücut verecek dar kadrolaşmayı oluşturmuştu. Sonra bu dar kadrolaşma "eski"leri ve "kaya gibi adamlar"ı dolaşarak bir dış halka yarattı ve yoluna devam etti (15 yıl sonra artık edemez oldu). TKP'nin 12 Mart sonrası çıkışını sağlayan kadrolaşma ise gene 1969-71 dönemecinde, büyük ağırlıkla İstanbul'lu TİP'liler arasında gerçekleşiyordu. Gene aynı dönemecin bir başka topaklaşması dört yıl sonra, 1974 yılında TSİP'le kendini dışa vurdu. Elbette, "öbür cenah"ta da benzer oluşumlar cereyan etmiş olabilir; ama burada yer sınırlı, bir de ben bunların hepsini bilmiyorum.

Topaklaşma olgusundan söz etmemin nedeni şu: Topaklaşma, çok kapsayıcı (hatta zaman zaman sonal) olduğuna inanılan bir problematik oluşumuyla gerçekleşir. Sosyalist mücadele sürecinin bütün evreleri arasında monolitikliğin ya da

homojenliğin en fazla görüldüğü evre, bu evredir. Burada, monolitikliğin dar görüşlülükle, sekterlikle falan ilgisi yoktur. Gerçekten de, koşulların, mevcut durumun ve verili entelektüel kapasitenin sınırları sonuna kadar zorlanmış, geçmiş deneyler sarraf terazisiyle ölçülmüş, düşünceler uçuşmuş, çözümlemeler yapılmış ve bir sonuca ulaşılmıştır. Ortalama 7 saat süren sohbetler, çay, sigara ve yeni doğan aşklar bu topaklaşma sürecinin kaçınılmaz çeşnileridir. Herkes mutludur. Çelik çekirdek artık oluşmuştur. O an için, o kadrolaşmanın ve oluşturulan problematik kurgusunun devrime kadar, hatta daha ötesine taşınacağına inanılır.

Kim ne derse desin, bunlar güzel şeylerdir. Güzellik, "çelik çekirdek" somut siyasetin ve örgütlenme çalışmalarının içine girdikçe biraz gölgelenmeye başlar. "Çelik çekirdek"in olduğu uğrağın problematiği gene geçerli sayılır; ama zaman ve yaşam, bir dönem tüketici bir kapsamlılık yakıştırılan bu problematik kurgusunun pek de öyle olmadığını ortaya çıkarır. İşler karışmaktadır. İlk kurgunun dışına taşan sorular, itirazlar, aykırılıklar ortalığı sarmaktadır. Böylece, "çelik çekirdek" çevresindeki halkalar yeniden ve daha ayrıntılı bir tasnife tabi tutulur. Yaşam güçleştikçe, "çelik çekirdek"in has unsurları, içe dönük öncülüğü guguklu saatin kuşu gibi yapmaya başlarlar: belirli dönemlerde kafalarını dışarı çıkarıp "öncülük mesajlarını" verirler ve hemen yuvalarına dönerler. Böyle sürer gider.

Peki , bu derdin hiç çaresi yok mu?

Var. Çare, aynı anda iki kanallı bir hamleye girişmektir. Birinci kanalda, ilk problematik kurgu yenilenir, değiştirilir, takviye edilir; bunlar olmuyorsa kademelendirilir ya da çok çekici bir yeni problematiğin biraz arkasına kaydırılır. İkinci kanalda, örgütün ya da partinin mevcut hiyerarşik yapısını fazla kafaya takmadan, çarpıcı ve sarsıcı mesajlarla doğrudan doğruya tabana yönelinir...

Burada yeni bir şey değil, Lenin'in zaman zaman yaptığını söylüyorum. Peki, neden doğrudan "tabana" yönelmek?

Bu sorunun yanıtı, komitetçik'in tanımında saklıdır. Bence komitetçik, sosyalist bir siyasal hareketin, aynı anda hem gücü hem de zaafıdır. Ortalama komitetçik, ortalama üst düzey merkez yöneticisinden daha sekter, daha tutucudur. Ama, başka deneyler bir yana, bolşevik deneyde, komitetçik her zaman aktif , militan ve inisiyatif sahibi olmuştur. Haluk Yurtsever aktarıyor; düşmez kalkmaz bir örgüt imajı yaratılmadan önce Piatnitsky yazmış " Eğer Odesa, Moskova, Baku ya da Tiflis Bolşevikleri, gerici ve savaş yıllarında tutuklamalar nedeniyle sık sık ortadan kaybolan merkez komitesinden, üst komitelerden direktif bekleselerdi ne olurdu? Bolşevikler çalışan yığınları kazanamaz ve onlar üstünde etki sahibi olamazlardı" (41).

Gelgelelim, komitetçik, en azından bolşevik deneyde bu özelliklerini yeniliklere açıklıkla bütünleştirememiştir. Buna karşılık, bir yandan üstündeki komitetçik'in

idari/örgütsel hotzotlarıyla (42) , öte yandan partinin en uç noktası olarak hemen kendi dışının baskılarıyla bunalan "taban", çare umuduyla yeniliklere açıktır. Tabana yönelme, komitetçik'i de sarsıp kendine getirecektir.

Komitetçik'in tek özelliği , çalışıp çabalarken altını ezmesi değildir. Önemli bir başka özelliği, "üstü"nü de değerlendirip ayrımlara gitmesi, bazı üst yöneticileri, içten içe de olsa "işe yaramaz adam" saymaya başlamasıdır. Bu, salt bolşevik deneye özgü bir yan değildir. Benim yaşadığım bütün parti/örgüt deneylerinde, duyarlı her partili ya en üst yönetim düzeyinde "kötü adam" bulduğu için diğerlerine "iyi adam" diye sarılmış, ya da aynı düzeyde "iyi adam" gözüne kestirdiği için diğer bir başkasını "kötü adam" bellemiştir. Diğerleri için kesin bir şey söyleyemem; ama Türkiye'de örgütlü olduğu il sayısı 5'i, üye sayısı 500'ü aşan bütün partilerde bunlar olur, olacaktır.

Sonuçta komitetçik, bilerek ve isteyerek olmasa bile merkezde çekişme yaratacak ya da halihazırda mevcut çekişme ve gruplaşmaları daha da azdıracaktır. TİP'in 1978 yılındaki merkez yönetimi, CHP ile, TKP ile sert polemik yaparak kendilerini "tecrit eden" (o dönemin en yaygın söylemiydi) *Yürüyüş*'ün kellesini isteyen komitetçik karşısında, biraz da kendi TSİP/TKP dengeleri dayattığı için teslim bayrağını çekmiştir. Bu, "çok açık" bir örnek oluyor. Bir de daha az açık bir örnek vereyim: "Abi eğer şu Tacettin'e münasip bir ceza vermezsek en iyi adamlarımız kazan kaldıracak..." Elbette bu tür işlerde danışıklı dövüş de vardır; ama asıl kızıştırmacı unsur, komitetçik'tir...

Tabana yönelme gereğinin gerekçeleri aşağı yukarı bunlar (tabii, eğer taban diye bir şey varsa).

Çarenin birinci boyutu, yani yeni tezler ve ideolojik çıkışlarla problematik yenileme (onarım, geliştirme, önceliklendirme,vb.) ise, çok daha fazla yaratıcılık ve cesaret ister. Bir kere, komitetçik duvarı gene işin içindedir. Ama bunu geçelim; asıl engel "inisiyatif" kavramının öcü sayılması, bunu duyan yöneticinin tüylerinin diken diken olmasıdır. Sosyalist örgütlenme ve mücadelede inisiyatifin potansiyel suç, inisiyatif sahibinin ise potansiyel (ya da reel) suçlu sayılması, hadım edilmiş bir "leninist" örgütçülüğün tipik sendromlarından.

Kimi okurlarda, "iş işten geçtikten sonra şimdi böyle diyorsun" düşüncesi olabilir.

Oysa, öyle değil. 1993 yılının Ocak ayına , yani STP'li olduğum bir zamana dönerek, o dönemde kendi kalemimden çıkmış bir belgeden bir bölüm aktarmak istiyorum: "Alt kurulların ve birimlerin inisiyatiflerinin boğulması, başka deyişle merkezin inisiyatif kullanımında tekelleşmeye gitmesi, bir başka potansiyel tehliktir. Bu tehlikenin önlenmesi açısından şu hususlar hiçbir zaman unu-

tulmamalıdır: Alınan kararların uygulanması, program ve tüzüğe açıkça aykırı faaliyetlere izin tanınmaması gereği vb. dışında bu Parti'de henüz hiç zorlanmamış ve denenmemiş alanları önsel olarak 'ast'larından daha iyi bilecek hiçbir 'üst' yoktur. Bu alandaki eşitliklerin somutlanış biçimi, denenmemiş ve zorlanmamış alanların gündeme alınıp denenmesinde ve zorlanmasında, yöneticilerin, yaşlarını ve başka alanlardaki deneyimlerini portmantoya bırakıp konuyu 'ast'larıyla eşit koşullarda tartışmaları olmalıdır. Yöneticinin portmantoya bıraktığı yönetici giysileri, ancak tartışmadan sonra, karar aşamasında giyilmelidir." (STP Ankara İl Yönetim Kurulu'nun 23 Ocak 1993 tarihli Genel Yönetim Kurulu toplantısına sunduğu rapor).

Gene aynı dönemde, yani STP'nin ilk aylarında "inisiyatif" konusuna özellikle eğilmeye çalıştığımı anımsıyorum. STP'nin Türkiye sosyalist hareketine "yenilik getirme" şavını anlatan bir yazımda, "Partili çalışma" ile ilgili yenilik şöyle anlatılıyor: "Partili çalışma içindeki bireylere ve birimlere bugüne dek diğer sosyalist örgütlenmelerde raslanmadık bir inisiyatif özgürlüğü tanıyarak merkeziyetçiliği sürdürmek mümkündür. Merkeziyetçilik, inisiyatif kullanımının önceden ve çok kesin hatlarıyla belirlenmesinden çok, kullanılan inisiyatiflerin daha sonra süzgeçten geçirilip değerlendirilmesinde devreye girmelidir. Temel kimi ilkeler dışında, özellikle gündelik siyasal çalışmada, merkeziyetçiliğin a posteriori uygulanımına olanak tanınmalıdır." (43).

Geleneksel sol partilerde inisiyatif, nedense ancak pratik işler söz konusu olduğunda, o da belirli yerlerde hoşgörüyle karşılanır. 1921 yılında "İşçi Muhalefeti" içinde yer alan Kollontay ise şöyle düşünüyor: "İnisiyatif yalnızca belirli bir iş, ya da şu veya bu çalışma sırasında değil, ama daha çok özgürce düşünce üretilmesi işinde, eyleminde ortaya çıkar." (44) Kollontay, düşünce üretme işinde inisiyatif kullanabildiği için 1917 yılı başlarında Lenin'i anlayan ender kişilerden biri olmuştur.

İşte bu inisiyatif, yeni problematik inşasında, elbette partinin düz üyeleri için de, ama onlardan daha çok hamle startı verecek üst düzey yöneticiler için gereklidir. Tek tek hiçbir yöneticinin düşünsel uzanım alanı sınırsız değildir; üstelik siyasal düşüncenin kaynağı, salt siyasetin kendisinden ibaret değildir. Ekonomi, sosyoloji, ideoloji, kültür, sanat vb. alanlarda bağımsız inisiyatif kullanarak üretilcek düşünceler, siyasal önderliğe, çarpıcı ve yeni siyasal saptamalara ulaşma olanağı tanyabilir. Parti birimlerince inisiyatif kullanılarak gerçekleştirilen etkinlikler ve gene bu birimlerde bağımsız biçimde üretilen düşünceler, siyasal önderlik için yeni kıvılcımlar yaratabilir. "Altı sıkıştıran üst" kanıksanmış ve verimsiz bir merkeziyetçilik modelidir. Üst, altı gene sıkıştırın. Ama alt da üstü sıkıştırın ve kendisi de dışardan sıkıştırılsın. Verimli olan budur, bolşevizmde olan da budur.

"İskra'cılarının mücadelesini Vladimir İlyiç yönetiyor ve merkezileştirmenin çok genel bir yorumuna karşı arkadaşlarını uyarıyordu. Bağımsızca yapılan her eylemi 'amatörce' kabul etme eğilimiyle savaştı. Vladimir İlyiç'in komitelerin niteliksel yapısını derinden etkileyen bu çalışmasını şimdiki kuşaklar iyi bilmiyorlar. Oysa, Parti'mizin özelliğine damga vuran ve şimdiki örgütlerin temelini atan, bu çalışmadır." (45)

Krupskaya, bu satırları, Devrim'den ve Lenin'in ölümünden epey sonra yazıyor. "Şimdiki kuşaklar iyi bilmiyorlar" sözünde bir burukluk seziyorum. Ama en kötüsü: "Sonrakiler" hiç mi hiç bilmediler.

Bilmedikleri için, 70 yıllık sosyalizm bütün kazanımlarıyla birlikte gümbür gümbür çökerken leninizm adına ancak bir avuç insan kılını kıpırdatabildi.

Böyle "öncülüğe" lanet olsun!

NOTLAR

- 1) Tony Cliff, *Lenin; Bütün İktidar Sovyetlere*, çev: T. Kaya-B. Kutluğ, Z Yayınevi, İst.1994 s.352-353
- 2) (Lenin) *Resimli Kısa Biyografisi*, Konuk Yayınları, İst. 1976, s.10.
- 3) Tony Cliff, *Lenin; Partinin İnşası*, çev: G. Bilge, Tarihsel Yayıncılık, İst. 1993, s. 10.
- 4) Haluk Yurtsever, *Sınıf ve Parti*, Etki Yayınları, İst. 1992, s.150
- 5) Stephen Cohen, *Bukharin and the Bolshevik Revolution*, Alfred A. Knopf, New York, 1973, s. 5
- 6) Tony Cliff, *Lenin; Partinin İnşası*, s. 149.
- 7) Zinovyev, *Rusya Komünist Partisi Tarihi*, çev: İ. Kılıç-A. Yalman, Akış Yay. Ankara 1991, s. 153.
- 8) Bertram D. Wolfe, *Three Who Made a Revolution*, Penguin, 1966, s. 347-348.
- 9) E. H. Carr, *Bolşevik Devrimi I*, çev: Orhan Suda, Metis Yay. İst. 1989, s.92.
- 10) Lenin, *Selected Works*, Progress, Moscow 1977, cilt. III, s. 310.
- 11) Lenin, *a.g.e.* s. 294.
- 12) A. Gramsci, *Prison Notebooks*, Camelot Press, s. 366.
- 13) Teslim Töre, *Kapitalizm, Sosyalizm, Örgüt*, Perspektif Yay. İst. 1994, s. 270.
- 14) Josef Stalin, *Leninizmin Sorunları*, Çev: M. Ardos, Sol Yay. Ankara 1977, s.97
- 15) Cemal Hekimoğlu, *"Ne Yapmalı"cular Kitabı*, Gelenek Yay. İst.1994, s. 175.
- 16) Cemal Hekimoğlu, *a.g.e.* s. 177-178.
- 17) Erhan Yazıcı, *"Hangi İnsan, Hangi Siyaset"*, *Kaldıraç Kitap Dizisi*, sayı:7, s.40-41.
- 18) Lenin, *Selected Works*, cilt I, s. 374.
- 19) Lenin, *a.g.e.* s. 364-365.

- 20) Troçki, *Nos taches politiques*'den aktaran Paul Le Blanc, "Devrimci Örgüt Üzerine Lenin-Rosa Luksemburg Tartışması", *Sınıf Bilinci*, sayı: 14, s. 90 ve 91.
- 21) Cemal Hekimoğlu, *a.g.e.* s. 179.
- 22) *a.g.e.* s. 26.
- 23) *a.g.e.* s. 234.
- 24) *a.g.e.* s. 143.
- 25) *a.g.e.* s. 177.
- 26) *a.g.e.* s. 212.
- 27) *a.g.e.* s.
- 28) *a.g.e.* s. 94
- 29) **aynı yerde.**
- 30) *a.g.e.* s. 180.
- 31) Lenin, *Selected Works*, cilt III, s. 506.
- 32) Lenin, *a.g.e.* s. 639.
- 33) *a.g.e.* s. 712-713.
- 34) *a.g.e.* s. 521.
- 35) *a.g.e.* s. 465.
- 36) Tony Cliff, *Lenin; Partinin İnşası*, s.215.
- 37) E. H.Carr, *a.g.e.* s. 188 dn.
- 38) **aynı yerde**
- 39) Lenin, *Selected Works*, cilt: I, s. 373
- 40) Lenin, "Partideki Durum Üzerine", Marx-Engels-Lenin, *İşçi Sınıfı Partisi Üzerine*, çev. A.Gelen, Sol Yay. Ankara 1979, s. 293
- 41) Haluk Yurtsever, *a.g.e.* s.190
- 42) N. Krupskaya, *Lenin'den Anılar*, cilt:I, çev: M. Şimşek, Bibliotek Yay. İst. 1990, s108
- 43) M. Çulhaoğlu, "Nerede Yeni?", *İktidar Gazetesi*, sayı:22, Aralık 1992.
- 44) A. Kollontay, *Rusya'da İşçi Muhalefeti*, çev: H. Karyol-S. Özçiftçi, Belge Yay. İst. 1991 s. 93.
- 45) N. Krupskaya, *a.g.e.* s. 68.

DEVİRİM PERSPEKTİFİ: KLASİKLERE KISA BİR BAŞVURU

Haluk SAVAŞ

Türkiye'nin bugünkü verili koşullarında sosyalist hareket kendini yeniden kurmaya çabalarken, geleneksel bir yaklaşım tarzını da tekrarlamaya çalışıyor. Geçmişe yeniden bakarak, geçmişteki birikimlerine dayanarak, ileriye, geleceğe doğru yola çıkmaya hazırlanıyor.

Kuşkusuz sözkonusu geleneksel tarzın eleştirilecek bir yanı yok. Fakat unutulmaması gereken bir konu var. Kabaca şöyle açıklanabilir; "Biz geçmişi ancak günümüz açısından inceleyebiliriz, geçmişi anlayışımızı bugünün gözleriyle oluşturabiliriz. Tarihçi çağının insanıdır ve çağına insan varoluşunun koşulları ile bağlıdır," (1)

Bu nedenle, sosyalist hareketin geçmişine, hele son 30 yılına yeniden bakmak gerekecekse, sosyalist hareketin bugünkü sorunlarından, hata geleceğe dönük beklentilerimizden bağımsız bir yaklaşım biçimi bulmamız düşünülemez.

Bir başka önemli noktaya dikkat edilirse şu görülür; son 30 yılı devrimci sosyalist mücadelede geçirmiş, bugün için önemli sayıda Marksist, sosyalist hareketin diri unsurları olarak, hareketin bugünkü yeniden yapılanmasına, harmanlanarak bir senteze ulaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Bu durumun bir yandan serinkanlı ve sağlıklı bir tarih kavrayışına yol açması muhtemeldir. Ayrıca genç kuşakların geçmişin anlaşılmasında bir kolaylığa sahip olmalarına yol açabilir. Hatta hayalgücünün iyice dumura uğradığı bugünkü ortamda oldukça yararlı bir etkileşim olarak düşünülebilir. Kuşkusuz, iyimser denebileceği bir yaklaşımla böyledir.

Çünkü, yakın geçmişin anlaşılmasında ve bu temele dayanarak yeni bir sentezin yaratılmasında, son 30 yılın belirli tarihsehel düğüm noktalarında ortaya çıkan ve günümüzdeki temel etkileri hala devam etmekte olan olayların, o günlerde içinde eylemli bir şekilde yer almış insanların yapacağı katkılar oldukça önemli olabilecektir. Bu da şüphesiz genç kuşakla iyi bir kaynaşma imkanı sağlayabilir.

Buraya kadar söylediklerim okuyucuya iyimser bir bakış açısı gibi gelecektir. Doğrudur. Peki, o halde, sıkıntı verecek, kötümserliğe yol açabilecek problemler var mıdır? Nelerdir? diye de sorulabilir.

Şunları söyleyebilirim:

Bugün, Türkiye sosyalist hareketinin belirlenimlerinin temelinde hala 1969-71 yıllarında oluşmuş ayrışmaları ve sözkonusu ayrışmalara kendi rengini veren özellikleri görebiliriz.

Bu nedenle geçmiş dönemi eylemli bir şekilde yaşamış olanların yeni bir döneme açılırken, eskiden devralınmış, nesnellik dışı oluşmuş öznel ayrım noktalarının aşılmasında gösterecekleri beceri ve yetenek önem kazanmaktadır. Sadece kişisel beceri ve yeteneklerin ötesinde, sosyalist hareketin yeniden yapılanmasında parti platformu da katalizör işlevi görebilecektir.

Ancak, bazen kazın ayağı pek de öyle olmuyor. Çünkü, kendi yaşamlarında, ayrım noktalarında önemli misyonlar üstlenmiş olan kadrolar tekil ve öznel ayrım noktalarını, genel ve nesnel ayrım noktaları olarak algılayabilmekte ve direktme eğilimi geliştirebilmektedir.

Kitle dinamizmi kazanmamış örgütlenmelerde, bu direngenlik biçimi oldukça etkili olabilmektedir.

Ayrıca, geçmişin değerlendirmeleri konusunda, akademik alanda pek fazla doyurucu çalışmanın bulunmadığı düşünülürse, başvuru kaynakları doğal olarak canlı tanıklar olacaktır. Tabii bir de 150 yıllık tarihsel mirasın sağladığı güç.

Günümüzde akademik çalışmaların varolan boşluğu kısa sürede doldurmalarını beklemek de safdillik anlamına gelecektir.

Bu durumda "iş siyasal diriliklerini koruyanların güncel hedefler ışığında, geriye dönüp yapacakları değerlendirmelere kalıyor." (2)

DEVİRİM PERSPEKTİFİ, MARKS-ENGELS

Kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecini farklı siyasal iktidar ya da programlarla tanımlanan devrim aşamalarına bölen yaklaşımlarla paralellikler kuran düşüncelerin belirli siyasal hareketleri bugün hala etkilediğini biliyoruz.

Bu sorun 1960'ların başından beri Türkiye'de değişik şekillerde sürekli dile getirilmiş ve günümüzdeki biçimini almış bulunuyor.

Bu durumda sorunun genel olarak Türkiye'de koyuluş biçimi, bunun aşılması yönleri, aşılmamış konularıyla ele alınışına geçmeden önce, Marks-Engels ve Lenin açısından devrim perspektiflerinin kavranışını yeniden hatırlatmakta yarar var.

Bu konuda oldukça doyurucu çalışmalar yapıldı. Zaten çeşitli siyasal gruplar açısından en gerilimli noktalardan birisini oluşturduğu için bu kadar fazla çalışmanın olması da doğal karşılanmalı.

Devrim sürecine ilişkin olup geçmişten devralınan çalışmaların karmaşık pek çok unsunu içinde taşıyor olması, çeşitli zaafaların aşılmasına yardımcı olabildiği gibi tam tersi bir durum da yaratabiliyor.

Marks ve Lenin arasında devrim perspektifi konusunda belirli bağlar bulunuyor. Marksizmin çeşitli yorumları ise bu ilişkiyi inkar yolunda sistematik çabalar sergiliyor.

Bu durum sadece Marks yorumcularının kendi öznel yanılsamaları olarak değerlendirilmemelidir. Aynı zamanda Marks ve Engels'in bütün eserlerinde, bu bütünlük içinde varolan bir gerilimin ürünü olarak ortaya çıkıyor. Bu gerilim Marks yorumcularının hem gücünü hem de zayıf noktalarını besleyebiliyor.

1848 yılı başında Komünist Liga için hazırlanan "Komünist Manifesto" coşku ve umut dolu beklentiler içinde yazıldı. Manifesto'nun yazıldığı dönemde, işçi sınıfı devrimci ve bağımsız bir çıkışı sergileyememişti. Ayrıca burjuvazinin yıkıcılığına ve değiştirme gücüne duyulan güvenin hala tazeliğini koruduğu bir tarihsel atmosferde kaleme alınıyordu. Marks-Engels İngiliz sanayi devriminin ve siyasal-kültürel alanda boy veren Fransız ihtilalciliğinin etkilerinin gücünü yitirmede bir dönemde şunları yazdılar: "Burjuvazi üretim araçlarında sürekli olarak devrim yapmaksızın ve böylece üretim ilişkilerinde ve bunlarla birlikte tüm toplum ilişkilerinde sürekli devrim yapmaksızın varolamaz. Eski üretim biçimini olduğu gibi saklı tutmak, tersine daha önceki endüstriyel sınıfların birinci varolmak koşulu idi. Üretimde sürekli devrim yapmak tüm toplumsal koşulları kesintisiz olarak rahatsız etmek sonsuza kadar giden belirsizlik ve ajitasyon, burjuva dönemini kendinden öncekilerden ayırıyor. Tüm sabit, hepten donmuş ilişkiler kadim ve saygıdeğer önyargı ve düşünce katarıyla birlikte temizleniyor yeni oluşumların da hepsi kemikleşmeden antikalaşılıyor. Katı olanın hepsi eriyip hava gibi oluyor, kutsal olan dünyasal nitelik kazanıyor; insan sonunda, soğukkanlı duygularıyla gerçek yaşam koşulları ve kendi cinsleriyle ilişkileri ile karşı karşıya gelmeye zorlanıyor." (3)

Marks'ın umut ve beklentileri fazla uzun sürmedi. Manifesto'nun yazımından bir yıl geçmeden Avrupa'da patlayan devrimlerin yenilgisi ve burjuvazinin ihaneti, hayal kırıklığı yarattı. 1848 yılının sonunda "Burjuvazi ve Karşı Devrim" yazılıyor, diğer siyasal-pratik konuları ele alan, dönemin somut koşullarını ve sınıf mücadelelerini çözümlemeye çalışan yazıları arka arkaya geliyor. 1850-52 yıllarında "Fransa'da Sınıf Mücadeleleri (1848-50)" ve "18. Brumaire" yazılıyor. Bu çalışmaların Marks'ın "eşitsiz gelişime çok daha fazla yaklaşan sınıfsal çözümleri içeriyor."(4)

Buraya kadar yapılan özet ve hatırlatmalardan sonra bazı açıklıklara gerek var. Şöyle:

Marks'da devrim perspektifinin bir evrimi var; yaşadığı somut siyasal ortamın devrimci çıkışlarının tahlili, onu eşitsiz gelişim yasasına yaklaştırsa da, bu yasayı devrim perspektifine içselleştiremiyor.

Marks ve Engels 1848'de bekledikleri devrime şu misyonları yüklemişlerdir: Proleteryanın damgasını taşıyacak bir siyasal devrim o an için düşünülmüyor. Proleteryanın, burjuvaziden iktidarı derece derece alacağı bir devrim perspektifi öngörülüyor. "Proleterya siyasi üstünlüğünü, bütün sermayeyi kerte kerte burjuvazinin elinden koparıp almak, bütün üretim araçlarını devletin elinde, yani hakim sınıf olarak örgütlenen proleteryanın elinde merkezileştirmek ve üretici güçler toplamını olabildiği kadar hızla arttırmak için kullanacaktır."(5), "Almanya'da, burjuvazinin her devrimci hareketinde, mutlak krallığa, feodal beylere ve küçük burjuvaziye karşı onun yanında savaşılır." (6)

Öncelikle buradan şu sonuçların çıkarılması yanlış olmaz sanıyorum; Marks ve Engels, Almanya'nın verili koşullarında işçi sınıfının siyasal iktidarı alabilecek kudrette ve gelişkinlikte olmadığını düşünüyorlar, bu nedenle burjuvazinin her devrimci eylemi destekleniyor ve burjuvazinin kesin iktidarı sözkonusu olunca proleterya kendi programını uygulamaya koyulacak bir siyasal mücadeleye girmesi öngörülüyor.

Ancak 1848 yılının sonunda hayal kırıklığı oluşur. Almanya'da burjuvazi devrime ihanet etmiştir. Alman burjuvazisi, daha henüz olduğu bir aşamada karşısında işçi sınıfının tehdidini görmektedir, bu da onun korkuya dayalı politikalarına yol açar. "Burjuvazi feodal gericilikle uzlaştı, Krallık aristokrasiyi burjuvaziye, burjuvazi de halkı kralla kurban etti. Monarşi burjuvalaştı ve burjuvazi de monarşistleşti."(7)

Böylece devrim sürecine bakış konusunda yeni bir aşamaya gelindi. 1850 yılında Marks-Engels Komünist Liga'sına genelge olarak yolladıkları "Merkez Komitesinin Komünistler Birliğine Hitabı"nı kaleme aldılar. "Almanya'da küçük bur-

juva demokrat partisi çok güçlüdür" (8) dedikten sonra 1848 devriminde burjuvaziye tanıdıkları rolü, Alman küçük burjuva demokrat partisine yüklediler ve sosyalist harekette önemli bir yorum farklılığına yol açabilecek "sürekli devrim" düşüncesini formüle ettiler.

Buraya kadar dile getirilenleri toparlarsak şunları söyleyebiliriz: Marks ve Engels'in 19. yy. içinde gelişen somut durumlar karşısında oluşturdukları devrim perspektifi, eşitsizlikleri farketmiştir. Ancak, bunu devrim teorilerinin içine bir yasallık olarak koymamışlardır. Sözkonusu eşitsizlikleri "... kısa sürede zıddına dönüşen varlıklarıyla eşit ya da eşitlenmiş bir gelişimin kıvılcımlarını yakabilen birer dinamizm olarak" (9) düşünmüşlerdir.

Böylece sözkonusu diyalektik üç farklı "sürekli devrim" perspektifinin oluşmasına yol açmıştır:

1. Manifesto'da düşünülen; Burjuvazi iktidarı monarşiden alacak, arkasından proleterya ve küçük burjuva 'demokrasi' bloğu iktidarı yöneticisi olacak.

2. 1850 Merkez Komite Genelgesi; Burjuvazi kendi devriminden korkmuştur. O halde küçük burjuva demokrasi bloğu iktidarı yönetmek için desteklenmelidir.

3. Küçük burjuva demokratları da devrimi taşıyamıyor, o halde "Haziran 1848 yenilgisinden bu yana Avrupa kıtasının modern parçasının önündeki soru aşağıdaki gibi görünüyor... Ve Almanya'da devrim artık, proleteryanın tam egemenliği dışında bir yoldan sonuca varamaz." (10)

Devrim sürecine bu şekilde bakmanın yarattığı sonuçlar ileriki yıllarda, 1917 yılına uzanan süreçte çeşitli Marksist yorumların üretilmesine ve "aşamalı devrim" yandaşlarının da bu temel yaklaşımları kendi kaynakları olarak kullanmalarına yol açmıştır.

Burada dikkat edilmesi gereken konu, Marks ve Engels'in 'aşamalı' bir devrim taraftarı oldukları şeklinde ileri sürülebilecek tezlerin özgün dayanaklarının bulunmamasıdır. Gene de 19. yy. Marksizminin "eşitsiz gelişme" yasasından yoksun, devrim süreci çözümlemelerinin yani o an için yetkin olan çözümlemelerinin yola çıktığı, programatik çalışmalar, ideolojik-siyasal yapılanmalar kaçınılmaz olarak doğmuştur. Daha sonra, 1917'de bu gerilime doğmuştur.

19. yy. da yaşanan devrim deneyimlerinin yarattığı bazı sonuçlarla beraber ortaya çıkan şu olmuştur: "soyutlamanın pek çok güzelliğine sahip olduğu ve bu yanılla 'bilimci' görüldüğü halde gerçekleşmeyen beklentilerle, gerçekleşmesi pek mümkün görünen, ama bu kez de Marksist soyutlamanın gücüne gerek bırakmayan kimi saptamalar arasındaki kavga..." (11) 20. yüzyıla, Lenin'e uzandığında, iktidar, örgüt, bilinç, devrim ilişkileri ve eşitsiz gelişim yasasının devrim sürecine bağlanması, Marksist devrim perspektifinin gelişmesine yol açmıştır.

Lenin, başlarken, arkasındaki deneyimlerde şunların netleştiğini görebiliyordu: Proleterya'dan başka hiçbir sınıf proleteryanın önünü açabilecek bir devrimin başını çekemez. Proleteryanın kudreti ve siyasal gücü, bağımsız bir sınıf politikası izleyebilecek konumdaysa burjuvazi kendi devrimine yüz çevirecektir. Proleterya devrimine proleteryanın kendisi önderlik edecek, bunu başarabildiği oranda küçük burjuvaziyi peşinden sürükleyecektir. Son olarak Fransa'daki sınıf savaşlarından çıkarılan bir deneyle kavranmış olan burjuvazinin 'toplumsal egemenliği' komünist bir iktidar altında zamana yayılarak çözülecektir.

Lenin bu deneyimlerin ışığında Rusya'ya baktı. Rusya'da var olan siyasal gelişkinlik, Devrimci Demokrosi'nin bilimsel sosyalizmin doğuşundaki güçlü etkisine yol açmıştır. 'Emeğin Kurtuluşu' grubunun Rusya'da Marksizmin gelişmesine yaptığı katkı, savaşın başında teorik bir gelişkinlikle mücadelenin örülmesini sağladı. Avrupa'dan çıkarılan deneylerin ve Rus devrimci pratiğinin birikimleri, Rus Marksizminin kendi kimliğini bulmasına yardımcı oldu.

Rus Marksistleri, yukarıda sözü edilen deneyleri önce teorik olarak kavradılar ve Rus devrimlerinde sınavarak, daha ileri bir açıklamaya ulaştılar.

Özellikle I. Rus Devrimi (1905) yenilgiyle sonuçlansa bile eşi bulunmaz bir deney oluşturdur.

Şimdi burada üzerinde durulması gereken bir konu şu olmalı: Marks ve Engels'ten Lenin'in "İki Taktik" adlı çalışmasına uzanan bir devrim perspektifi söz konusu oluyor. *İki Taktik* yazılmadan önce Rus Marksistleri kendi aralarında, yaklaşmakta olan devrimin karakteri ve oynayacakları rolü belirlemeye çalışıyorlar. Bu noktada parti içinde ve Rus Marksistleri arasında meydana gelen ayrışmalar söz konusu. Bir konuda hemen hepsi hemfikir oluyorlar. Devrimin 'Burjuva niteliği' Legal Marksistlerde, Menşeviklerde, Bolşeviklerde bu konuda pek fazla uzak durmuyorlar. Ayrım noktası 'Bilinçli bir öncünün, proleteryanın hegemonyasında yürüteceği devrim perspektifi' konusunda öne çıkıyor. Örgüt, iktidar, bilinç 1905 devrimi sırasında diğer akımlardan kendisini ayıran bir niteliğe bürünüyor. Bu konuda Lenin'e kulak verelim:

"Ekonomik içeriği itibarıyla devrimimiz bir burjuva devrimi olsa bile (ki bundan şüphe edilemez), bundan devrimimizde öncü rolü burjuvazinin oynadığı, burjuvazinin devrimin itici gücü olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Plehenov'un ve Menşevikler'in yaptığı gibi böyle bir sonuç çıkarmak, Marksizmin kötü bir taklidi, onun bayağılaştırılması olur. Burjuva devriminin öncüsü ya fabrika sahibi, tüccar, avukat vb. ile birlikte liberal toprak ağası ya da köylü kitlelerle birlikte proleterya olabilir. *Her iki halde de devrimin burjuva karakteri aynı kalır.* Ancak, çapı, proleteryaya yararının derecesi (yani herşeyden önce üretici güçlerin hızlı gelişmesine) bu iki durumda tamamen farklıdır.

İşte buradan, Bolşevikler burjuva devriminde sosyalist proleteryanın temel tak-tiklerini çıkarırlar. Demokratik küçük burjuvazinin kazanılması, liberallerden uzak-laştırılması, liberal burjuvazinin istikrarının felç edilmesi ve toprak mülkiyeti dahil almak üzere köleliğin her bir kalıntısının tam yıkımı için kitlelerin mücadelesinin geliştirilmesi." (12)

1917 yılından önce yaşanan süreçte Lenin ve Bolşeviklerin formüle ettikleri "demokratik devrimin sosyalist devrime büyümesi" fikri, aslında Marks ve En-gels'te varolan 1849 yılının başlarında oluşturdıkları "sürekli devrim" kavramıyla uyum içindeydi.

O günkü reel durumda birbiriyle tam üstünlük kuramadan sürekli çekişen küçük burjuvazi ve proleteryanın yarattığı bir dinamizmin etkisiyle paralelliktedir söz-konusu olan. Lenin burada iktidar ve örgüt ilişkilerini ve sınıfsal güç dengelerinin değişmesine yolaçacak acil somut taleplerin çözümüne dikkatlerini yo-ğunlaştırmıştır.

Ancak 1917 Şubat Devrimi yeni bir durum yaratmıştı. Çarlık yıkılmış, fakat de-mokratik devrimin temel taleplerini yerine getiremeyecek bir burjuva merkez ik-tidarı ortaya çıkmış, ayrıca İşçi ve Asker Sovyetler'inde odaklanan başka bir iktidar daha doğmuştu. Böylece ikili iktidar ve Ekim ayına kadar süren pratik süreçlerde sınıfsal güç dengeleri hızla değişmiş, Bolşevik partisi bu alanda (Sovyetlerde) he-gemonyasını hızla kurup iktidarı almıştı.

1917 Şubat'ından Nisan'a kadar süren ve Lenin'in gelmesiyle eski bolşevik tez-lerin eskimiş olduğunu kavrayan Bolşevik Partisi, artık İşçilerin Devrimci De-mokratik Diktatörlüğü için belirledikleri demokratik talepler için savaşım yerine proleteryanın hegemonyasında sosyalist iktidar altında demokratik talepleri çöz-meye kalkışmanın doğruluğunu kavramış ve bunu Ekim devrimiyle taç-landırmışlardır.

Nisan ayından sonra asgari-azami program ayrımı artık ortadan kalkmıştır.

Sonuç olarak Ekim devrim, Marks'tan beri gelen devrim perspektifleri konusuna yeni bir açılım ve dinamizm getirmiştir.

Geldiğimiz bu noktada şu sonuçları sıralamakta yarar var:

Proleterya başka bir sınıfın iktidarı için savaşmaz, savaşırsa, böyle bir pers-pektifle kendisini güçlü kılamaz. Sadece desteklediği sınıfı güçlendirebilir. Bu ne-denle kendi bağımsız sınıf çıkarlarını eksene aldığı oranda başarı ve güçlenmesi mümkündür. İşçi sınıfı iktidarını ve sınıfın tarihsel güncel taleplerini hedeflemeyen proleterya hiçbir zaman toplumun değişik kesimleri üzerinde hegemon olamaz ve devrim sürecinde telef olur. Demokratik talepleri sosyalist iktidar altında çö-

z lebiilecek talepler olarak görmek, proleteryanın devrim perspektifini iktidar, örgüt ve sosyalist bilinç faaliyetinden bağımsız düşünmek mümkün olmuyor. Son söz Lenin'den:

"Biz burjuva demokratik devrimin sorunlarını, geçerken temel ve gerçekten proleter devrimci, sosyalist eylemimizin bir 'yan ürünü' olarak   zd k. Biz her zaman reformların devrimci sınıf savaşının yan ürünleri olduğunu söyledik. Burjuva demokratik reformların proleter, yani sosyalist devrimin yan ürünü olduğunu söyledik ve olaylar bunu kanıtladı. Sırası gelmişken Kautsky, Hilferding, Martov,  ernov, Hillquit, Longuet, Max Donald Turati ve "ikibu ukuncu" marksizmin tüm öteki kahramanlarının burjuva demokratik ve proleter devrimler arasındaki bu ilişkiyi anlayamadıklarını belirtelim. Birinci ikinciye büyür, ikinci geçerken birincinin sorunlarını çözer, ikinci birincinin içini sağlamlaştır. İkincinin birinciye açıp başarısını nereye kadar götüreceğini belirleyecek olan ise savaşımdır, yalnızca savaşım." (13)

Ancak Ekim devrimiyle başlayan bu sıçramaya rağmen, Devrim sonrası dönemde sosyalist hareketin, aşamacılık teorilerini yeniden restore edip, devrim perspektiflerini geri çeken bir yanı da olmuştur.

Bunun değişik nedenleri vardır, ama en başta belirleyici olanlar şunlardır: 1921 yılında başlayan ve Ekim devriminin dünya devrimine b y yememesi sonucu ortaya çıkan geri çekilme dönemi, II. Enternasyonal döneminde etkili olan ideolojik teorik mirasın açılmasını güçleştirdi ve 'aşamacılık' teorilerine dönüş kolay oldu.

Aşamacılığı Ekim devrimiyle aşan Bolşevik Parti kazandığı donanımı yaygınlaştıramadı,  nder kadroları da bu potansiyelden yoksun kaldılar. Özellikle Sovyet iktidarının korunması görevi bu işlevselliğin yitirilmesine yol açtı.

Zayıf halkalarda devrimci atılımların  n  'risk almamak' için kapatıldı.

Böylece Komintern partileri yavaş yavaş devrim perspektiflerini 'aşamalı' devrim perspektifi olarak düzenlemeye başladılar.

1960'lı yıllar geldiğinde ise Sovyetler Birliği'nin etkisi altında bulunan pek çok parti, aşamalı devrim perspektifini sadece 'düzen içi muhalefet' çalışmalara taşımaya koyuldu.

 rnek olsun, gelişmiş kapitalist ülkelerde 'tekellerin iktidarını' ve 'tekelci sömürüyü sınırlayan' devrim perspektifleri gelişti.

Orta derecede gelişmiş kapitalist ülkeler açısından bakıldığında, burjuva demokrasisinin yerleştirilmesi, kazanılması ve genişletilmesi ve anti-emperyalist bağımsızlıkçı kurtuluş perspektifleriyle sınırlı devrim perspektifleri çizildi.

Kısaca dünyadaki devrim perspektifi evriminin tarihi bu şekilde açıklanabilir. Kuşkusuz bu çalışma önemli boşlukları barındırmaktadır. Yukarıda söylenenler sadece belirli köşe taşlarının yeniden hatırlanması ve tartışmalara kapı açması açısından verilmiştir.

PEKİ BİZDE NASIL OLDU?

İlk birikim yılları 1960'lı yıllarda başlıyor. O yılları yaşayanlara kulak verelim:

"Türkiye soluun 60'lı yıllara sağlam bir bilimsel çekirdekle girdiğini söylemek çok güçtür, ikincisi gene aynı dönemde köklü bir devrimci demokrat gelenek bulmak da mümkün değildir. Ancak, kimi özel yanlarıyla birlikte, bu dönem için, Türkiye'nin Legal Marksistlerinden Struve zihniyetli aydınlarından söz etmek pekala mümkündür." (14)

Bir başka gelenekten diğer bir Marksist aydına kulak verelim:

"Öğrenciler 1960'ta da siyasal mücadelenin orta yerlerindeydiler, ama daha büyük gücün –ordunun– yedeği olarak. Amaçları ve özelemleri burjuva ufkunun ötesine geçmiyordu." (15)

1960'lar böyle başlıyor ve 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin arkasından canlanma gösteren Kemalistler yarım kalmış işleri tamamlama kaygısıyla hareket ediyorlar.

Ancak gene de hem devrimci demokrat gelenek hem sosyalist hareket, daha doğarken tarihteki benzerlerine pek benzemeyen bir şekilde oluşuyor.

Herşeyin birbirine karıştığı bir renk cümbüşü sözkonusu. Örneğin "Türkiye'de eski Marksistlerin Kemalizmi, Kemalistlerin de Marksizmi ilk kez ya da yeniden keşfettikleri bir dönem".(16) Ortaya bir öbekleşme çıkıyor. "1961'den sonra TİP, kimi kadroları bu bloğun üyeleri gibi görünse de, bir siyasal örgüt olarak hep ikinci planda kalıyor." (17)

Sahne şöyle kurulmuş, şimdi Kemalizmi keşfeden ya da yeniden keşfeden eski Marksistlere bakalım. TKP'nin 40 yıllık geçmişinde mücadele etmiş M. Belli, H. Kıvılcımlı, R. Nuri İleri, vb. Marksizmi keşfeden Kemalistler de D. Avcıoğlu, İlhan Selçuk vb. TİP ise özellikle aydınların partiye dolmasıyla M. Ali Aybar, S. Aren, B. Boran'dan oluşan bir liderlik kadrosuna sahip. Bu arada TKP'nin bir kısım üyesi de TKP dış bürosu olarak yurtdışında bulunuyor. Z. Baştımar, A. Saydan, İ. Bilen vb. TKP yurtdışı bürosu ile M. Belli arasında kapanmamış hesaplar var. Bu nedenle Z. Baştımar ile M. Belli arasındaki sürtüşme, ideolojik uyumsuzluk olsa da TİP ile TKP dış bürosunun yakınlaşmalarını beraberinde getiriyor. Hatta bazıları bu yakınlaşmayı bir işbölümü olarak anlıyor.

"Ülkemiz solunda hala çok güçlü biçimde hakim olan çatışmacı politik kültürün etkisinde olan TİP, bu etkiyle artan bir tempoda çatışan ilişkiler içine girdi. 1964 I. Kongre'de ilk belirtileri görülen hasımca ilişkiler 1966'da II. Kongre'de iyice açığa çıktı ve her aşamada tırmanarak gelişti. TİP-TKP ilişkileri bunun istisnasıdır. TKP sosyalist fikirlerin yayılmasında TİP'e ve TİP'in yasal çalışmasına çok önem veriyordu. TKP, TİP lehine ülkedeki örgütlenmelerini sınırlandırdı. Kendi yurtdışındaki işçi ve öğrenciler arasında çalıştı. İlişkiler biraz belirsiz de olsa 1974'e kadar sorunsuz biçimde sürdü." (18)

Sosyalist hareket ve devrimci demokrasi 1960'ların başında, 60 öncesi Marksist kadroların etkisinde, uluslararası konjonktürde gelişmeler ve Kemalist canlanmanın ilişkileri içinde doğdu ve kendi yolunu açmaya çalıştı.

Bu noktada şu temel özellikler de dikkate alınmalıdır: Bir kez, TKP'nin eski kadroları, Marksist jargonla iç içe olmanın getirdiği bir avantaja sahip. Bu avantaj yanlış anlaşılmasının bilimsel sosyalist bir çözümleyici kadro tipolojisi olarak algılanmasını. Dünya komünist hareketinin o günkü şartlarında sözkonusu bütünü içinde sürekli haşır neşir oldukları bir jargon.

MDD kurucularının etkiledikleri gençler, 1969 yılında bir kopuş dinamiği sergilerken, sezgileriyle de olsa, liderlerinin ne kadar boş ve eksikli olduğunu hemen anlamışlardı. MDD'nin THKP pratiğine taşıdığı E. Kürkcü'yü dinlemekte yarar var: "Ülke kırk yıllık entellektüel kısırlığını tek bir atılımla aşmak ister gibiydi." (19)

Yukarıda çizilen tabloya bakılırsa felsefi-teorik geleneği olmayan bir ülkede 1960 yıllarının başında ortaya çıkan canlanma sırasında, devrim perspektifi çizme konusunda yaşanan illiklikler şüphesiz dikkat çekicidir. Sözgelimi 60'lar sonunun en "bilimsel" amantüsü şöyle tekrarlanıyordu:

"Bugün yarı bağımlı ve yarı feodal bir ülke olan Türkiye'de hakim çelişki işbirlikçi sermaye, feodal ağalar ve emperyalizm ile bunların dışında kalan tüm millî güçler arasındadır. Dolayısıyla Türkiye'nin önündeki devrimci adım millî demokratik devrimdir."

MDD savunucuları önlerine aşama koymadan ilerlenemeyeceğini düşündüler. Hep bu düşünceleri, yani demokratik devrim aşamasını geçmeden sosyalizme geçmenin mümkün olmadığını tekrarlayıp durdular. Temel şiar 'Bağımsızlık'tı.

M. Belli bu durumu şöyle açıklıyor: "Millî demokratik devrim tezleri, bu ad altında 60'lı yıllarda savunulmuş olmakla birlikte bu tezler, özünde Türkiye Marksist hareketinin 1920'lerden beri savunduğu asgari programın günü koşulları göz önünde tutularak, bir ölçüde geliştirilmiş şekilden başka birşey değildir." (20)

Örnekler uzatılabilir. Fakat üzerinde durmak istediğim başka bir konu var.

1960'ların ortalarında hız kazanmış olan tartışma ve çatışmalar, devrim perspektifi konusunda var olan yanlışların sürgit devamını getiriyor. Ancak 1968 yılı geldiğinde hemen bütün ülkede ve dünyada önemli gelişmeler olmaya başlıyor.

1960'ların başından beri olgunlaşmaya başlayan ve sosyalist devrim-MDD gerilimi şeklinde süren siyasal çatışmalar, ülke ve dünyada meydana gelen olayların da etkisiyle kendi içlerinden çatlamaya başladılar. 1960'ları belirlemiş tüm tartışmalara bütün siyasal hareketlerin kendi içinden yeni yaklaşımlarla ortaya çıkmış gruplar oluşmaya başlıyor. Baştan beri benimsedikleri liderlerin otoritesi sarsılıyor ve arkadan gelenlerin yeni perspektifleriyle sahneye girdikleri bir alt üst oluş yaşanıyor.

Devrim perspektifine yaklaşımları özünde değişmese de, kısaca 'aşamalı devrim' anlayışından uzaklaşmalar da, tezlerin içinde var olan bazı temel noktalardan kopuş denemesi anlamına gelecek çıkışlar sözkonusu olabiliyor.

"M. Çayan'ın işçi sınıfının ideolojik öncülüğünü ve buna denk düşen bir öncü bağımsız örgütlenmeyi savunması daha işin başından öncülüğü 'asker-sivil zümre'ye sunan ve "proleter devrimcilerin" bağımsız örgütlenmesini gündeme bile almayan kuyrukçu MDD anlayışından önemli bir kopuştu." (21)

Kopuş çabası TDP içinde de bir arayışın ürünü olarak ortaya çıktı. 1969 yılında MDD eleştirisine katkıda bulunan aydınlardan bazıları Emek dergisinde oluşturdukları görüşlerle 1961-71 problematiğinin aşılmasında yeni bir kopuş dinamiği oluşturdular. Ancak gene de, dönem ve giriştikleri mücadelenin muhtevası gereği "MDD teorisini çürütmek amacıyla Türkiye'de kapitalizmin ne denli geliştiğini kanıtlama çabalarının b. yarışa dönüşmesi, legal Marksist eğilimleri de beraberinde getirmiştir." (22)

1970'li yıllara bütün bu zaaf ve zayıflıklarla giren sosyalist devrim ve demokratik devrim taraftarları, 1917 yılında yaşanan ve anlamlı bir sıçramayı oluşturan devrim perspektifinin hep uzağında kaldılar ve siyasal ve örgütsel çalışmalarını bu çerçevede sürdürmeye bir süre daha mahkum oldular.

NOTLAR

- 1) E. Carr, *Tarih Nedir?*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1987, s. 34.
- 2) M. Çulhaoğlu, *Gelenek* Kitap Dizisi, sayı 15, 1988, s. 82.
- 3) Marks-Engels, *Siyaset ve Felsefe*, Öncü Yayınevi, 1978, s. 104.
- 4) M. Çulhaoğlu, *Tarih, Türkiye, Sosyalizm; Bir Mirasın Güncelliği*, s. 12, İstanbul.
- 5) Marks-Engels, *Siyaset ve Felsefe*, Öncü Yayınevi, s. 124.

- 6) Marks-Engels, *a.g.e.*, s. 140.
- 7) Marks-Engels, *a.g.e.*, s. 146.
- 8) MEW, C.6, s. 109.
- 9) M. Çulhaoğlu, *a.g.e.*, s. 47.
- 10) MEW, C. 7, s. 196.
- 11) M. Çulhaoğlu, *a.g.e.*, s. 57.
- 12) Tony Cliff, *Partinin İnşası*, Tarihsele Yayıncılık, 1994, s. 182.
- 13) Lenin, *Collected Works*, İng., C. 33, Moskova, s. 52.
- 14) M. Çulhaoğlu, *Gelenek*, sayı 9, 1987, s. 38.
- 15) Ertuğrul Kürkçü'den aktaran: M. Çulhaoğlu, *Gelenek*, sayı 3, 1987, s. 74.
- 16) M. Çulhaoğlu, *Gelenek*, sayı 15, 1988, s. 83.
- 17) M. Çulhaoğlu, *Gelenek*, sayı 15, 1988, s. 84.
- 18) Abdurrahman Atalay, *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, C. 7, s. 2143, İletişim Yayınları.
- 19) E. Kürkçü, *Yenigündem*, s. 12.
- 20) M. Belli, "Milli Demokratik Devrim", *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, C. 7, s. 2145, İletişim Yayınları.
- 21) H. Yurtsever, *Marksizm ve Türkiye Solu*, Etki Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 189.
- 22) M. Çulhaoğlu, *Gelenek*, sayı 15, 1988, s. 107.

EĞİTİM-SEN VE KAMU ÇALIŞANLARININ SENDİKAL MÜCADELESİNE İLİŞKİN PERSPEKTİFLER-GÖREVLER-TARTIŞILMASI GEREKEN TEZLER

Ali Önder ÖNDEŞ

Henüz çok sıcak bir biçimde yaşanmakta olan, yaşandıkça farklılaşan, gelişen ve yeni formlara dönüşen bir sürece teorik olarak yaklaşımda bulunmanın güç olacağı kanısındayım. Güçlük, hızla devinen ve devindikçe dönüşen, yeni formlara ulaşan bir olguya ilişkin yapılacak teorik saptamaların yanılsamalara açık olusundan kaynaklıyor. O nedenle, yazının büyük bölümünün tartışılabilir tezler olarak algılanmasını diliyorum.

Ayrıca, olay bu denli sıcakken, yaşanan sürecin öncesine ve bu anına ilişkin saptamalar yapmak, bunları veri alarak sürecin geleceğine projeksiyon tutmak bir başka zorluğu daha içinde barındırıyor. Doğal olarak, yazının bütünündeki saptamalar, çoğu kez politik-pratik hatta güncel ve teknik gelişmelerle, söylemle içiçe geçecek. Bu, kaçınılmaz bir durum. Diğer taraftan bu içiçe geçişlerin büyük ölçüde gerekli, hatta yararlı olacağı kanısındayım. O yüzden yazının büyük bir bölümünde, teorik belirlemelerle gündelik pratiği, güncel olanla da teoriyi ilişkilendirmeyi amaçladım.

EĞİTİM-İŞ, EĞİT-SEN FARK NEREDE?

Önce, aradaki farka ilişkin yalnızca ipucu olabilecek bir gözlemimi aktaracağım. Gözlem, gözlem olduğu için doğal olarak bir arka plana sahip değildir ve yüzeyseldir. Durumun yalnızca manzarasını aktarır bunun yanı sıra aynı za-

manda duruma ilişkin arka plan çalışmasına ışık da tutar. Gözlem şu: Yakın zamanda bir ildeki hem Eğitim-İş hem de Eğitim-Sen şube binalarına ziyarete gittim. Eğitim-İş binasında mekanın temizliğinden, dosyalara düzenine, anket formlarının düzenine kadar bir dizi olumluluk gözledim. Ama bu olumluluğun yanı sıra diğer bir gözlemim de, üyelerin büyük bölümünde sezilebilen dinamizm, canlılık ve coşku atmosferinin eksikliğiydi. Aynı gün, Eğitim-Sen şube binasına gittiğimde ise gözüme çarpan, düzensizlik, dağınıklık, tavandan sarkan elektrik kabloları ve karmaşaydı. Ancak, Eğitim-Sen üyelerinde Eğitim-İş üyelerinde göremediğim dinamik ve coşkulu atmosferin bir ölçüde yaratılabilmiş olduğunu gözledim. Her iki sendikaya ilişkin gözlemimde üzücü bir eksiklik, genç eğitimcilerin bulunmayışındı.

Yukarıda aktarılan gözlemlerde yalnızca bir manzara çizdim. Manzara, doğal olarak durumun yüzeysel algılanmasına yarayacak ilk giriciçir. Bu ilk görüntüde algılananın arka plan çalışması ise daha derinlikli bir bakışı gerektirir. Şimdi soruyu bir kez daha sormamız gerekiyor: Eğitim-İş ile Eğitim-Sen arasındaki ortaklık ve farklılık nerede? Ne kadar? Konuyu iki sendikanın tüzüklerinden belli bölümleri aktararak irdelemeye çalışacağım. Birinci alıntı Eğitim-Sen tüzüğünden: "Madde 2. Sendikanın amaçları: Eğitim-Sen, tüm maddi değerlerin yaratıcısı emek olduğundan hareket ederek, çalışma yaşamında üyelerinin, ekono., demokratik, akademik, sosyal, hukuksal, kültürel ve özlük hak ve çıkarlarını koruyup geliştirmeyi amaçlar. ... Eğitim-Sen, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep farkı gözetmeksizin bütün üyeleri arasında amaçları doğrultusunda birlik ve dayanışmayı geliştirmeyi amaçlar... Eğitim-Sen, herkesin anadilde eğitim yapma hakkını savunur. Irkçı, şoven, asimilasyoncu ve cins ayrımcı eğitime karşı mücadeleyi amaçlar."(1) İkinci alıntı ise Eğitim-İş tüzüğünden: "Sendikanın Amaçları: Madde-3 ... 1) Herkes için, yeterli, çağdaş, laik, demokratik ve parasız eğitim hakkının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaya; i) İnsan haklarına, temel özgürlüklere, değişik, kültür, inanç ve görüşlere, herkesin kendi anadilini her alanda kullanıp geliştirmesine saygı ve hoşgörünün yerleştirilmesine; ... çalışır."(2)

Aynı işkolunda, aynı hedef kitleye yönelen iki ayrı sendikal yapının tüzüklerinden yukarıdaki bölümleri seçerek aldım. Bu bölümlerin her iki sendikanın üzerine bastıkları sendikal siyaset zeminini en iyi anlatan bölümler olduğunu düşünüyorum. Alıntılar dikkatli okunduğunda, çok özel vurgular ve duyarlılıklar dışında, sendikal siyaset olarak asgari bir bakış ortaklığını içeriyor. Ancak, bazı özel vurgu ve duyarlılıklar da ortak bakışın ötesinde oldukça farklı sendikal siyaset tarzlarının ipuçlarını da veriyor. Bu farklılıkların olması doğal, ancak yapılması gereken asıl iş bu farklılıklardan zenginlik üretecek, mücadeleye dinamizm katacak bir zemin oluşturmaktır. Sosyalist Politika, yayınlandığında büyük bir olasılıkla Eğitim-İş ile Eğitim-Sen ortak bir çatı altında, EĞİTİM-SEN'de birleşmiş ola-

caklardır. Birleşme, ilk aşamada sendikal siyasete bakış olarak ortak bir ana ekseninde konsensuslarla gerçekleşecektir. Farklı siyasi geleneklerden gelen, yine oldukça farklı siyaset yapma tarzlarıyla belirlenmiş iki yapının kısa sürede her bakımdan hemhal olacağını düşünmenin gerçekçi olacağına inanmıyorum. Bu süreç içerisinde yalnızca birleşen iki sendikal yapı değil, her iki yapı içerisindeki farklı eğilimler, farklı siyaset tarzları alabildiğince karşı karşıya gelecektir. Eğitim-Sen'in önümüzdeki dönemde, farklı duruşlar ve farklı duruşlara karşı hazırda bekleyen reflekslerle birlikte yaşayacağı sancılı süreci kavrayabilmek için müneccim olmaya gerek yoktur. Peki, bu durum çok mu ürküntü verici? Ben, çok ürkütücü olduğu kanısında değilim. Hatta farklı duruşlardan kaynaklanan sancının, tüketici, bezdirici ve yok edici bir süreç olmaktan çıkarılıp, üretken, yaratıcı ve zenginleştirici bir gerilim hattına taşınması durumunda, yapıya önemli bir canlılık ve dinamizm kazandıracağını düşünüyorum. Bu dönemin üretken ve verimli gerilimlerinin zenginliği, Eğitim-Sen'in önümüzdeki dönemde daha bütünlüklü bir yapıya kavuşması ve içinde farklı eğilimleri barındıran organik bir örgüte dönüşmesi açısından işlevli olacağı kanısındayım. Tabii burada bu mücadelenin içinde yer alan herkese önemli görev ve sorumluluklar düştüğünün hatırlatılması gerekiyor. Hem üyelerinin çıkarlarına sahip çıkan, hemde bir üstbelirlenimle siyasal yaşama işçi-emekçi çıkarları ekseninde müdahale edip toplumsal kurtuluş mücadelesinin önemli bir unsuru olacak birleşik eğitimciler örgütlülüğünü daha ileriye taşımak, tarihsel bir sorumluluğu ve görev bilincini gerektiriyor. Özetlersek, Eğitim-Sen ile Eğitim-İş'in birleşmesinden oluşan EĞİTİM-SEN, potansiyel kitlelerini kucaklayabilecek ve sınıf mücadelesinin yükselmesine katkıda bulunacak bir olumluluk; bu olumluluğu anlamlı, işlevli ve daha olumlu hale dönüştürmek de ciddi ve büyük bir sorumluluk olarak algılanmalıdır.

KOLAY MI?

Dünya/tarihsel ölçekte sınıf mücadelesi, eğer tırnak içinde bir mücadele değilse, ne zaman kolay olmuş ki! Elbette kolay değil. Sürecin nasıl yaşanması gerektiğine ilişkin "-meli, -malı" eki almış yüklemlemlerle saptamalar yapıp, öneriler sunmakla süreci yaşamamanın aynı şeyler olmadığının bilincindeyim. Ancak, bu gerçeklik, sürece ilişkin perspektifler geliştirmeyi, tezler üretmeyi gereksiz kılmaz. Bir toplumsal gelişmeyi, önsel olarak, varacağı nihai noktaya ya da izleyeceği seyre ilişkin üretilen perspektiflerle bire bir belirlemenin imkanı yoktur. Ancak, bunun tersi de mümkün olmadığı gibi doğru da değildir. Eğer bugünden tartışılacak tezler üretilmezse, geleceğe projeksiyon tutulmazsa ve iradi müdahalelerde bulunulmazsa, sürecin başı boş salınımlarla nereye evrileceğini kestirmek mümkün olmayacaktır. O nedenle EĞİTİM-SEN oluşumuna sorumlulukla yaklaşan herkesin ve her kesimin, bu olu-

şumu daha mücadeleci ve işlevli kılmak, sancılı süreci üretken ve verimli bir zemine çekmek için kafa yorması gerekmektedir.

BİRAZ TARİH

Konuya, öğretmen mücadelesinin geçmiş pratiğini ve deneyimlerini, günümüzle ilişkilendirerek başlamanın yaralı olacağı kanısındayım.

Amacım, ayrıntıya girmeden geçmişte kitleselleşmiş iki örgütlenme deneyimine (TÖS ve TÖBDER) işlevleri, etkileri, iç işleyişleri ve hem dışa hem de içe dönük devinimleri bağlamında kısaca değinmek ve günümüzle bağ kurmaya çalışmak.

TÖS, 1961 anayasasının atmosferinde, çoğunluğu Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenler tarafından 1965'te kuruldu. Sondaki "sendika" sözcüğü hukuken herhangi bir somut işlevliliği olmayan, yani grev-toplu sözleşme hakkı içermeyen içi boş bir kavramdan ibaretti. Ancak yasal kısıtlara rağmen TÖS fiili bir güç olarak yalnızca öğretmenler arasında değil, toplumun diğer katmanları nezdinde de saygınlık kazandı ve kabul gördü. TÖS'ü var eden toplumsal dinamikler, temel motifler nelerdi? TÖS'ün üzerinde yükseldiği toplumsal ve siyasal dinamikler o dönemin solculuğuna damga vuran dinamiklerdi. TÖS, bu anlamda, siyasal olarak, Kemalizm, bağımsızlıkçılık, çağdaşlık, ilericilik, kalkınmacılık vb. türünden popüler bir sol söylemle kendini var edebildi ve üretebildi. Yine dönemin sol anlayışına koşut olarak TÖS, büyük ölçüde, köylücülük ve Kadroculukla belirlendi. Örneğin, uzun süre TÖS genel başkanlığını sürdüren Fakir Baykurt'un hülyası, köy çocuklarının okuması, devlet mekanizmasında önemli görevlere gelmesi sonucu oluşacak bir dönüşüm, bir iyileştirmeye sınırlıydı. Burada, yönetici olarak da görev yaptığım TÖS örgütlenmesini küçümsemek gibi bir niyetim yok. Amacım, bir gerçekliğin altını çözmek. Ayrıca, TÖS'ün bu tür popüler siyasal motiflerle belirlenmesinde yadırganacak ya da küçümseenecek hiçbir yan olmadığı gibi küçümsemenin, 1969 büyük öğretmen boykotunu ve mitingini gerçekleştirme başarısını gösteren örgütün hakkını teslim etmemek bağlamında saygısızlık olacağı inancındayım. Çünkü TÖS dönemin nesnellüğinden ve popüler sol siyasal söyleminden muaf değildi ve muaf olması da düşünülemezdi. Bu hak tesliminden sonra TÖS içerisindeki iç gerilimlere bakmakta yarar var. TÖS, yukarıda sözü edilen yapısıyla uzun süre, ideolojik-teorik ve siyasal bağlamda ciddi bir iç gerilim yaşamadı. Ancak, 1969 sonrası sol siyasette ortaya çıkan ayrışmalar, hem TÖS'te hem de TÖS'e göre sosyalizme daha yakın duran İLK-SEN'de kısmî gerilim noktaları oluşturdu. TÖS bu kısmî gerilimlerle bir süre yaşadı ama gerilimler örgütsel birliği ve eylem kararlılığını etkilemedi. Yine bilindiği gibi TÖS 12 Mart 1971'de kapatıldı ve yöneticileri yargılandı.

TÖS'un kapatılmasından kısa bir süre sonra 13 Eylül 1971'de TÖS'un devamı olarak TÖBDER kuruldu. Bu devamlılık yalnızca örgütsel ve kadrosal bir devamlılık değildi. Devamlılık, TÖS'un son dönemlerindeki gerilimleri, farklılaşmaları ve ayrışmaları da kapsıyordu. TÖBDER, geçmişten gelen gerilimlerin yanı sıra, 1971'den 1980'e kadarki süreçte Türkiye'deki sol-sosyalist siyasette yaşanan tüm gerilimleri, farklılaşmaları ve kopuşları eksiksiz olarak kendi bünyesinde yaşadı. Kimilerine göre 32, kimilerine göre çok daha fazla sol siyasi grup TÖBDER örgütlenmesi içinde birlikte mücadele etti. Bu dönemde sol-sosyalist yapıların içindeki ayrışmaların ve kopuşların ne kadarının ne kadar anlamlı olduğu bu yazının konusu değil, Ancak, hepsinin değil ama kopuşların bir bölümünün teorik-programatik ve siyasal bir arkaplanı olduğu da bir gerçek. Burada bir parantez açarak döneme ilişkin değerlendirme yaparken kaçınılması gereken bazı naifliklere değineceğim. Siyasal-toplumsal mücadelede geriye dönük değerlendirmelerde, yaşanmış pratiklere "ah keşke öyle olmasaydı", ya da "ah şöyle olsaydı" türünden yakınmacı bir tarzda yaklaşmanın hiçbir işlevi ve anlamı yoktur. O nedenle geçmişte sol içi kopuşlara ve bunun TÖBDER yapısındaki yansımalarına hayıflanarak bakmanın siyasal bir naiflik olduğunu düşünüyorum. Bir naiflik de, TÖBDER'in çok fazla siyaset belirlenimli olduğuna ilişkin yine yakınmacı bir tarzda yapılıyor. Hiç katılmıyorum. Bence TÖBDER, kitle örgütü-siyasal özne ilişkisini yerli yerine oturatarak daha çok siyasal belirlenimli olmalıydı. Bu anlamda TÖBDER'i çok fazla siyaset belirlenimli olmakla suçlayan anlayışların naifliğin ötesinde tehlikeli olduğunu düşünüyorum. Burada parantezi kapatıp bir soruyla konumuza dönebiliriz. Bu kadar farklı duruşun ve refleksin içiçe yaşadığı TÖBDER'de neler oldu? Farklılıklar ne kadar üretken ya da ne kadar bozucu ve tüketici oldu? Açıkcası bu konuda, çok üretken, çok bozucu, çok tüketici oldu, türünden "çok" zarfı ile pekiştirilmiş ifadelerden kaçınmak gerekiyor. İşin gereği, farklılıklar çok üretken olmadı ama çok tüketici, çok bozucu da olmadı. Sınırlı birkaç eylemi ve sınırlı birkaç grubun aralarındaki anlamsız ve hoş olmayan gerilimleri bir kenara bırakırsak, TÖBDER oluşumuna, ne felaket kaotik bir ortamdı, ne de farklılıkların acıip zenginliklere dönüştürüldüğü bir ortamdı, diyebiliriz. Sonuç olarak, farklı siyaset tarzlarına sahip onlarca grubu içinde barındıran TÖBDER gerilimler nedeniyle sıkıntı yaşadı ama bu sıkıntılar herhangi bir örgütsel bölünmeyle sonuçlanmadı. (*)

(*) Bu dönemde diğer memur örgütlenmelerinde de önemli bir örgütsel bölünme yaşanmadı. Hatırlayabildiğim tek bölünme, TÜMDER içerisinde bir grubun (Aydınlıklar) MEMDER'i kurmasıdır. Ancak, MEMDER, TÜMDER karşısında hiçbir zaman önemli bir odak olamamıştır.

TÖBDER'DEN EĞİT-DER'E EĞİT-DER'DEN EĞİT-SEN'E, EĞİTİM-İŞ'E...

12 Eylül'le birlikte TÖBDER'in kapatılmasının ardından öğretmen örgütlenmesinde uzunca bir boşluk dönemi var. 1986 yılında yine eski TÖBDER kadrolarının çıkardığı ABECE Dergisi çevresinde bir toparlanma, örgütlenme doğrultusunda atılan önemli bir adım olarak değerlendirilmeli. Farklılıkları içeren ABECE Dergisi çevresindeki eğitimciler bir süre sonra (1988'de) EĞİT-DER'i kuruyorlar. EĞİT-DER, eğitimcilerin örgütlenmesinde 1980 sonrasının en önemli adımlarından biri. Burada da bir hak teslimi yapmak gerekiyor. Eğitimcilerin bugünkü örgütlülüğünün yaratıcısı tartışmasız EĞİT-DER'dir. Ancak, EĞİT-DER, kendi içerisinde farklılıkları ve potansiyel olarak bölünme riskini taşıyor. EĞİT-DER'in kuruluşundan bir süre sonra, Türkiye genelinde kamu çalışanlarının "grevli-toplu sözleşmeli sendika hakkı" talep düzeyinden çıkıp fiili süreçlere evriliyor. Fiili süreç hızla gelişirken EĞİT-DER içerisindeki farklı siyaset tarzları iki ayrı sendikal oluşuma gidiyor. Ayrışan iki sendika (önce Eğitim-İş, sonra Eğitim-Sen) kendi işlerinde de farklılıkları olan ve konsensuslarla yürüeyebilen iki ayrı yapı yaratıyor. Özet olarak, böyle bir örgütsel serüvenden sonra bugüne geliyoruz. Ancak burada da bir parantez açma gereğini duyuyorum. Bugün, bazı gereksiz tartışmaların ilerletici olmayacak bir tarzda gündeme sokularak sürdürülmesini doğru bulmuyorum. Örneğin, "EĞİT-DER'den EĞİT-SEN'e" şiarıyla yol alınırken EĞİTİM-İŞ erken ve yakışsız mı davranmış? EĞİT-DER'in toparlayıcılık işlevinin henüz tamamlanmadığı bir sırada acele bir örgütlenmeye mi gidilmiş? Dernek örgütlenmesinden sendika örgütlenmesine geçişte kimileri ağır mı davranmış?.. Yakın geçmişte yaşanan pratik süreçlere ilişkin soru ve sorunlara daha başkaları da eklenebilir. Ancak, bu soruları arka arkaya sıralayıp EĞİTİM-SEN'in gündemini belirlemesinin işlevli olmayacağı da açık. Bu uyarının, ortalamacı bir zihniyetle ya da aman bunlar tartışılırsa her şey bozulur düşüncesiyle yapıldığı sanılmasın. Yukarıda söylenenler unutkanlık önerisi olarak algılanmamalı. Ancak, bu türden geçmişte yaşanmış pratik süreçlere ilişkin soruların büyük bir bölümünün sürecin kendi dinamizmiyle aşıldığını ya da aşılabileceğini düşünüyorum. Gerçekten özellikle 89'dan bu yana yaşanan örgütsel pratikler hayatta karşılığını bulmuştur. Bu dönemdeki en büyük kazanım kamu çalışanlarının sendikal örgütlenmesinde elde edilen fiili meşruiyettir. Ancak, süreç içerisinde emek-sermaye çelişmesini ana eksen alan iki ayrı sendikanın ortaya çıkması, büyük potansiyeline rağmen eğitim emekçilerinin örgütlü kitlesel bir güce ulaşmalarında önemli ölçüde ön kesici olmuştur. Bu gerçeklik gözler önündeyken bugün geriye dönüp yüzeysel, hiçbir teorik arkaplanı olmayan "sen dedin, ben dedim" türünden tartışmalar EĞİTİM-SEN'in yapılınmasına hiçbir katkıda bulunmayacak, hatta geri çekici bir işlevi olacaktır.

Ancak, az önce unutkanlık önermediğimi söyledim. Geline bu noktada, geçmişte yaşananların unutulmasını değil, alışılmış reflekslerin dışına çıkılarak yapılmasının doğru ve anlamlı olacağına inanıyorum. Geçmişte yaşanan pratiğe ilişkin sorunların teorik ve programatik zeminde tartışılması EĞİTİM-SEN'e zenginlik katacaktır, ilerletici olacaktır. Teorik ve programatik ortaklıkların oluşturulması, zaman içerisinde artırılması pratik süreçleri hızlandıracaktır. Teorik-programatik ortaklıkların daha ileriye taşınması ile eylemler içerisinde kaynaşma süreci, birbirlerini etkilerken, daha dinamik bir yapıya, ondan da önemlisi organik bir örgüt yapısına ulaşılabilir.

PERSPEKTİFLER, TEZLER...

Peki, neleri tartışsak, EĞİTİM-SEN'in hem iç yapılanmasını tahkim eder, organik bir yapıya dönüştürürüz hem de bu yapıyı potansiyel kitleleriyle buluşturup daha etkin bir güce ulaşabiliriz? Bugün sorulması ve tartışılması, süreç içerisinde ortaklaşılması gereken sorular bunlar. Şimdi, EĞİTİM-SEN oluşumunu ana eksen olarak kamu çalışanlarının sendikalaşmasına ilişkin bazı önemli sorunları irdelemeye geçebiliriz.

Sorunlardan biri ve en önemlisi "nasıl bir sendika?" ile ilgili. Bu soruna yaklaşımda hem Eğitim-İş'in hem de Eğitim-Sen'in ilkesel düzeyde bir ortaklığı var. Her iki sendikalaşım da "sınıf ve kitle" sendikacılığı'nı ilke olarak benimsiyor. "Sınıf ve kitle sendikacılığı" kavramının içeriğine ilişkin kısa bir hatırlatmanın yararlı olacağı kanısındayım. Bilindiği gibi "sınıf ve kitle sendikacılığı" kavramından Türkiye'de ilk kez DİSK'in 1978'de yayınladığı "Demokratik Sınıf ve Kitle Sendikacılığının Temel İlkeleri" broşüründe şu tanımlama yapılmıştır: "İşçi sınıfının ekonomik, politik ve ideolojik mücadelesinin bütünlüğünü gözardı eden ve yalnızca göstermelik ekonomik mücadeleyi amaçlayan sendikalar sınıf uzlaşmacılığını sürdüren sarı sendikalar. İşçi sınıfının ekonomik, politik, ideolojik mücadelesinin bütünlüğünün bilincinde olarak, sömürüyü sınırlandıran mücadelesini, sömürüyü ortadan kaldırma mücadelesinin bir parçası olarak gerçekleştiren sendikalar ise sınıf sendikalarıdır... Sendikalar dünya görüşü, siyasal düşüncesi, dinsel inancı, konuştuğu dil, cinsiyeti, ırkı, derisinin rengi ne olursa olsun tüm emekçilere açıktır. Sendikaların ortak hedefleri aynı olan en geniş yığınları bir örgüt içinde toplamaları, sendikaların kitle örgütü olma niteliğini ortaya koyar." Broşürdeki tanım çok açık ve anlaşılır. Ayrıca, bu ilkenin bugün de aşıldığını söylemek mümkün değil. O nedenle, gerek Eğitim-Sen'in gerekse Eğitim-İş'in broşürlerinde, yayınlarında yukarıdaki tanımları içerecek düzeyde bir "sınıf ve kitle sendikacılığı" vurgusu sık sık yapılmakta. Yani, EĞİTİM-SEN, "sınıf ve kitle sen-

dikacılığı" gibi çok temel bir ilkesel ortaklık zemininden güç alıyor. Bu çok önemli, ama doğal olarak iş bununla bitmiyor. Bu noktada ikinci bir soru, ikinci bir sorun gündeme geliyor: Nasıl bir sendikal siyaset tarzı? Aynı ilkeye dayanılmasına rağmen çok farklı siyasal gelenek ve tarihsel kökenlerden gelen eğilimlerin siyaset yapma tarzlarının da çok farklı olacağı bir gerçek. Bu durumda yeni bir soru sormak gerekiyor. Siyaset yapma tarzlarındaki farklılıklar nasıl aşılacak? Ortaklıklar nasıl yakılacak? Farklılıkların bütünüyle aşılması mümkün değil, ayrıca gerekli de değil. Ancak örgütsel varlığın sürdürülmesi ve canlı bir yapıya dönüştürülmesi için kimi temel prensiplerde ortaklıkların yakalanması gerekli. Eğitim-Sen yapılanmasında bu temel ortaklıkların yaratılabileceği zemin var mı? diye sorulabilir. Eğer, marjinal duruşları bir kenara bırakırsak, bana göre var. Bu konuda, bu kadar umutlu ve iyimser olmamın iki temel nedeni var:

Birincisi, farklı anlayışların, farklı eğilimlerin, hatta farklı grupların bir araya geldikleri örgütsel yapılarda farklı siyaset yapma tarzlarının olması kaçınılmazdır. Ancak, bu tür birlikteliklerde farklılıklar ve bunun sonucu olan konumlanışlar kadar, her farklı duruşun diğer konumlanışları etkilemesi ve diğer konumlanışlardan etkilenecek duruşunu yeniden gözden geçirmesi de önemli ve geçerli bir olgudur. Yani farklılıkları içeren bir örgütlülüğün içerisinde bulunup kendi farklılığını buraya yansıtmamak nasıl mümkün değilse örgütsel yapının devinimi içerisinde belli bir öznenin farklılığının farklılaşmaması da mümkün değildir. Bu tesbit insan psikolojisi ile ilişkili görünse de (sınırlı ölçüde öyledir) esas olarak içinde bulunulan konjonktürde siyasal bir içerik taşımaktadır. Yukarıda söylenenlere hiç de uygun olmayan atasözleri mırıldanılarak duduk bükülebilir. "Körle yatan şaşı kalkar", "Kıratın yanında duran ya huyundan ya suyundan" vb. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, yukarıda anlatılan etkileme-etkilenme süreci birinin birilerini etkilemesiyle ya da birilerinin birileri tarafından etkilenip belirlenmesi değildir. Etkileme-etkilenme, var olan nesnelliği esas alan yeniden üretim sürecinin yaratacağı dinamizmin ürünüdür. Bu dinamizm mutlak bir inkarcılığa dönüştürülmeden bir yeniden üretim süreci olacaksa, konumlanışlar arası etkileşim de bu sürecin ayrılmaz bir parçasıdır.

Bir diğer dudak bükme de bir yanlış anlamadan kaynaklanabilir. Şöyle ki, konumlanış arası etkileşim yapıyı siyasal olarak asgari bir ortalamaya ya da daha kötüsü geriye çeker kaygısı taşınabilir. Bu kaygı haklı bir kaygıdır. Ancak, etkileşim süreci, tartışma ve eylemliliklerin içiçe geçtiği dinamik bir süreç olarak yaşanır ve bozucu olmamak koşuluyla ciddi bir gerilim(ler) hattı oluşturulursa asgari ortalamayı aşan bir üretkenliği yakalamak mümkündür. Bugünkü tartışma kültürümüzün geçmişte olmadığı ölçüde buna elverdiğine inanıyorum. Bu kaygının aşılmasının anahtarı da bu olsa gerek.

İkinci neden ise birincisiyle bağlantılı ve birlikte yaşanacak pratik mücadele ile ilişkili. Örgütsel pratik ve eylemlilikler hem kaynaştırıcı hem de ayrıştırıcıdır. Teorik ya da programatik olarak çözülemeyen bir dizi sorun pratik mücadele sürecinin önsel karşı duruşları, refleksleri düşürücü etkisiyle çözülebilir. Başlangıç noktasında, hem Eğitim-İş hem de Eğitim-Sen'deki bazı üyelerde, hatta yöneticilerde, karşılıklı olarak güven eksikliği olabilir ve vardır da. Bu eksik güvenin kendilerince haklılığı da vardır. Ancak, önümüzdeki dönemin eylemlilikleri içerisinde ortak davranışlar, ortak kararlılıklar tarafların "kendilerince haklılığı olan güven eksikliği" saptamalarını geçersiz hale getirecektir.

Siyaset yapma tarzı farklılığının, siyasal mücadeleye ve araçlarına bakma tarzı farklılığı ile birebir ilişkisi olduğunu düşünüyorum. Her ne kadar her iki yapının da, ilkel olarak sendika-siyaset ilişkine bakışları teorik belgelerden anlaşıldığını kadariyle ortak ve doğru bir eksene oturuyorsa da bu, konunun hiç de sorun olmayacağı anlamına gelmiyor. İki kısa alıntının bu konuya açıklık getireceğini sanıyorum. Birincisi Eğitim-İş'ten: "... Sendikamız kolaycı ve alışılmış genellemeler, soyut düzen tartışmaları yerine *teknik çalışmalara* ağırlık veren tutumu benimsemiştir." (3) (abç-A.Ö.Ö.) İkincisi ise Eğitim-Sen'den, Devrimci Öğretmen Çalışma Programı'ndan: "... Sendikal boyutta süren mücadeleyle sömürünün ortadan kalkacağını düşünmez. Bunun iktidar sorunu olduğunu bilir ve iktidar mücadelesinin işçi sınıfının öncü savaşçı partisinin önderliğinde yürütüleceğini kabul eder.*" denilmekte, ancak bölümün altında dipnot olarak şu ifade geçmekte: "* Gerçek siyasal önderliğin olmadığı ya da olsa bile büyük darbeler yediği, etkileştiği koşullarda sınıf ve kitle sendikaları, BAZI siyasi görevleri yüklenmek zorundadırlar. Örneğin, 12 Eylül döneminde direnişi örgütlemek göreviyle hareket etmeleri gerekliydi. Ama sınıf ve kitle sendikası durumundaki DİSK'e egemen olan ekonomizm, reformizm nedeniyle bu görev yerine getirelememiştir." (4) İlk önce birinci (3 nolu) alıntının Eğitim-İş'in bütününe ifade etmediği gibi ikinci alıntının da (4 nolu) Eğitim-Sen'in bütününe ifade etmediğini belirtmem gerekir. Eğitim-İş'le ilgili alıntı her ne kadar II. olağan genel kurul raporundan alınmışsa da Eğitim-İş'teki tüm öznelerin, yapıların ve bireylerin aynı anlayışa sahip olduğunu düşünmüyorum. Eğitim-Sen'e ilişkin alıntı ise anlaşılacağı gibi Eğitim-Sen'in bütününe iradesini bağlamayan, yalnızca bir grubun "özgün" belirlemesi. Ancak, her ikisi de ciddi bir vaka, bir gerçeklik. O nedenle önemsemek gerekiyor.

Eğitim-İş'le ilgili alıntıya ilişkin söylenecek çok şey yok. Siyaset biliminde ekonomizmin, iş kollarının iyileştirilmesi, ücretlerin artırılması vb. ile sınırlı bir anlayış olduğun bilinen bir gerçektir. Alıntıda ifade, bir karşı çıkış noktası seçilerek bu gerçeğin, yani ekonomizmin, altını bir kez daha çiziyor. Tabii söylenelerin "sömürüyü sınırlandırma mücadelesini, sömürüyü ortadan kaldırma mücadelesinin bir

parçası olarak gören" sınıf ve kitle sendikacılığı ile de hiçbir ilişkisi yok. Bunun dışında söylenecekler çıkarsamaya dayandırılabilir. Örneğin, Eğitim-İş yöneticilerinin kantarın topuzunu fazlaca kaçırdıklarından söz edilebilir. Gerçekten siyasal söylemde zaman zaman bir yanlışla işaret edeyim derken, ipin ucunu kaçırıp işaret edilen yanlışın karşıt ucundaki yanlışla savrulma riski vardır. Böyle durumlarda çoğu zaman savunma mekanizması harekete geçer ve "çubuğu tersine bükme" rasyonalizasyonuna gidilir. Doğru, siyasette bazen çubuk tersine bükülür ama burada amaç çubuğu doğrultmaktır. Çubuğun kırılacağı noktayı iyi hesap etmek gerekir. Burada da Eğitim-İş yöneticileri, sendikaya asli işlevlerinden koparıp siyasal bir özne gibi gören yanlış bakışa karşı çubuğu sendikal mücadelenin gereklerinden yana bükmeye çalışmışlar, ancak ekonomizmin sınırına geldiklerinde çubuğu kırmışlardır. Bu çıkarsamayı, "hafifletici neden" bulma gayretiyle yapmıyorum. Çünkü, ne olursa olsun sonuç ekonomizmdir ve vahimdir. Burada şöyle bir sonuç çıkarmak mümkün: *Eğitim-Sen oluşumunun sendikalı siyasete bakışında ekonomizme karşı olmak bir ortak nokta olarak alınmalıdır.*

Az önceki çıkarsamayı biraz da ikinci alıntıdaki yanlış eğilime geçişi sağlaması için yaptım. Eğitim-Sen'deki Devrimci Öğretmen broşüründen yapılan alıntının birinci bölümüne ilişkin söylenecek söz yok. Elbette mücadele asli olarak iktidar mücadelesidir, elbette bu mücadele işçi sınıfının öncü savaşı partisi önderliğinde yapılır. Buraya kadar hiçbir sorun yok. Ama dipnotta aktarılanlar bir niyeti, bir eğilimi de hemen açığa çıkarıyor: Anarko Sendikalizm. Özetle sendikaların genel politik grev aracılığıyla iktidarı ele geçirmesi olarak tanımlanabilir. Politik partiye ihtiyaç yoktur, sendikalar o misyonu yerine getirecektir. İşin bu noktasında "dur" demek gerekir. Öncelikle Devrimci Öğretmen Broşürü'nde de kabul edilen bir ilke nedeniyle dur demek gerekir. Sınıf ve Kitle Sendikacılığı temelinde bir anlayışa sahipseniz 12 Eylül'e karşı direniş örgütlemeyi DİSK'e havale edemezsiniz. Çünkü sınıf ve kitle sendikacılığında sendikal yapı ilke olarak dünya görüşü, siyasal düşüncesi, dini, dili, ırkı vb. farklı üyelerden oluşur. Tabii bu siyasetten muaf bir yapı değildir, ama kendi başına siyasi iktidarı hedefleyen bir direniş ya da devrim örgütleyebilecek bir yapı da değildir. Hal böyleyse 12 Eylül'e direnmemenin faturasını *yalnızca* sendikal yapılara çıkarmayı da anlamak mümkün değildir. Eğer 12 Eylül'de siyasal özne ya da siyasi özneler birlikteliği bir direniş örgütleyseydi ve sendikal yapılar buna kayıtsız kalsaydı, durumu siyasal özne(ler)/sendika ilişkileri bağlamında ele alıp sorgulamak mümkün olurdu. Burada bir parantez açmayı gerekli görüyorum. Amacım DİSK'in töhmet altından kurtarmak falan değil. DİSK'in günahlarıyla sevaplarıyla bir serüveni vardır ve sosyalistlerin bu konuda söyleyecek sözleri vardır. Ama bunlar, bu yazının konusu değil. Broşürde DİSK örneği verildiği için üzerinde durmak zorunda kaldım. Parantezi kapatıp broşüre dö-

nebiliriz. Yine bir çıkarsama yapmam gerekiyor. Devrimci Öğretmen Broşürünün dip notundaki ifadelerin yalnızca DİSK'i suçlamaya yönelik olduğunu sanmıyorum. Zaten bu ifadelerden de anlaşılıyor. Bu bölümde murad edilen sendikal siyasete bakış tarzlarını ortaya koymak.Yani sendikaların siyasi parti görevlerini üstlenmelerine ilişkin anlayışı meşrulaştırmak. Tabii bunu yaparken koşula bağlamayı da ihmal etmiyorlar. "...gerçek siyasal önderliğin olmadığı ya da olsa bile büyük darbeler yediği..." Burada kastedilenin ne olduğunu anlamak için keramet sahibi olmak gerekiyor. Tesbit o kadar açık ki istemese de insanın gözüne batıyor. Kısaca, objektif bir duruma subjektif ve kendi merkezci bir aşı yapmak şeklinde tanımlanabilir. Tabii, çıkarsamaların sonu yok. Örneğin,ah! önderlik darbe yemeseydi, bir de etkisizleşmeseydi biz neler neler yapardık. Sözün burasında herkesin hem kendisine hem de herkese soracağı kırk tane soru vardır. Sorulması da gerekir.

İkinci alıntıya ilişkin olarak da bir sonuç çıkarmak mümkün: Eğitim-Sen oluşumunun sendikal bakışında sendikayı siyasi parti yerine koyan ve siyasal işlevselliği ile belirleyen Anarko-Sendikalizme karşı olmak, olmazsa olmaz bir ortaklık noktası olarak alınmalıdır.

Bu bölümü çok anlamlı bulduğum bir alıntıyla bitiriyorum "Kitle örgütlerini siyasal parti olarak gören, buradan hareketle siyasal örgütün görevlerini kitle örgütlerine yükleyen eğilimler, bilimsel kitle örgütü anlayışının egemenen kılınması sürecinde başlıca engeli oluşturdular. Bu engeller, henüz bütünü ile aşılmış sayılamaz hiç kuşkusuz. Dolayısıyla bu tür engellere bu tür yanıtlara karşı mücadele gündemdeki yerini bugün de koruyor. Ne varki, gündemde böyle bir mücadelenin bulunması ve sürekli olarak bunun üzerinde durulması, tam ters uçtaki başka yanıtların da filizlenmesine yol açmamalıdır. Bir benzetme yapacak olursak, bilimsel tavır bıçağın sırtında yürümeye benzer. Evet, sağa ya da sola düşme tehlikesi vardır. Ama böyle bir tehlike var diye bıçağın sırtında yürümekten vazgeçmek, bıçağın bir yanında ya da üzerinde aynı noktada hareketsiz kalmak hiç de doğru bir tutum değildir."(5) 17 yıl önce yapılan bu saptama bugün de geçerliliğini koruyor. Gerçekten bıçak sırtında yürümeyi becerebilmek zor ama zorunlu.

Tartışılması ve ortaklaşılması gereken bir diğer sorun da Eğitim-Sen'in amaçları ve sendikal mücadeledeki ana eksenini üye bileşimi arasındaki uyum sorunudur. Hem Eğitim-İş'in hem de Eğitim-Sen'in tüzük ve broşürlerinde eğitim iş kolunda çalışan tüm eğitim emekçilerini kapsamaya ilişkin bir hedef belirlenmiştir. Ancak, her iki örgütlenmenin yayınlarında üyelik kriterlerinin farklı olduğu da anlaşılıyor. Eğitim-Sen'e üye olmak isteyenlere karşı sendikanın karnı ne kadar geniş olmalıdır? sorusu önemli bir gerilim noktası oluşturuyor. Üyelik için nasıl bir norm getirilmeli. Üye olmak isteyenlerin kıldan ince, kılıçtan keskin sırat köprüsünden geçirip, sınavda başarılı olmaları mı esas alınmalı yoksa kapıyı herkese, hiçbir ölçü

getirmeksizin sonuna kadar açık mı tutmalı? Yukarıdaki sorular iki uç eğilimi yansıtır. Eğitim-İş dergisinde çıkan bir yazıdaki yaklaşımdan yola çıkarak sorunu irdelemeyi düşünüyorum. Yazı şöyle: "piramidin tabanını alabildiğince geniş tutmak, sorunları, özelemleri ortak olan tüm işkolu çalışanlarımızı kucaklamak zorundayız. Birkez bunu 'devrimci, faşist, dinci, sağcı, solcu' diye hem de kendi elimizle bölmeye başladık mı, başarıya ulaşmak olanaksızlaşır.

Eğitim-İş, güleeryüzlü, güle oynaya sendika anlayışla çığ gibi geliyor. Gerçekten sendika isteyen herkesi ön yargısız, önceliksiz, sonralıksız ve ayrıcalıksız üyeliğe, sorumluluğa çağırıyoruz." (6) Bu alıntıda söylenenler büyük ölçüde doğruları içerse de sınırsız bir karnı genişliğin örneği. Bu satırların yazarının referans noktası Eğitim-İş Tüzüğü'nün üyeliğe kabul maddesindeki, bugünkü durumlarından başka bir nitelik aramaksızın üyeliğe kabul edilir ifadesi olduğunu sanıyorum. Üyeliğe kabul, Eğitim-Sen tüzüğünde de aşağı yukarı aynı ölçüye bağlanmış. Ancak, Eğitim-Sen tüzüğü'nün üyelikten çıkarılmayla ilgili 9. maddesinde midesi genişliğin bir sınırı da çizilmiş. Üyelikten çıkarılma için:

"1- Sendika ana tüzüğüne, yönetmeliklere, genel hüküm ve yetkili kurul kararlarına uymamak.

2- Sendika ilkelerine, amaçlarına ve hedeflerine uymayan eylemlerde bulunmak veya sendikanın amaç ve faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini baltalamak." (7) Eğitim-İş'in tüzüğünde ise böyle bir sigorta yok. Üyelikten çıkarılma hiçbir ölçü belirlenmeksizin Genel Kurul'a havale edilmiş. (8) Bu sorun, büyük bir olasılıkla Eğitim-Sen oluşumunda tüzük hükmü olarak çözülebilir bir sorundur ve mutlaka çözülmelidir. Ancak, sorun tek başına tüzük maddesi değildir. Sorunun asıl yakıcı yanı sendikal mücadeleye bakışla ilgilidir. Bu da tüzüğün uygulanmasında ortaya çıkacaktır. O nedenle, tüzük hükmü esas alınarak üyeliğe kabul ve üyeliğin devamı konusunda ortak bir anlayışın yerleşik kılınması şarttır. Ortak bakışı, ayrıntıya girmeksizin temel ilkeler bazında almak gerekir. Bu ilkeleri şöyle belirlemek mümkün: Üyeliğe kabulde başvuran üyenin irade beyanının yanı sıra sendikanın niteliğini belirleyen amaçların tümünü kabul etmiş olması koşulu aranmalıdır. Bu uygulamanın üyeliği engelleyici ve darlaştırıcı olacağına inanmıyorum. Ayrıca, bu tür bir uygulamanın ahlaki boyutu olduğu da bir gerçektir. Hiçbir örgüt, önsel olarak amaçlarını, hedeflerini red eden bir üye ya da üyeler topluluğunu içinde barındıramaz. Bu o örgütü var eden bir reflektir. Diğer yandan bakıldığında da hiçbir birey amaç ve hedeflerini önsel olarak reddedtiği bir örgütün içinde bulunmaz. Bu da bireyin onuru ile ilgili ahlakî bir reflektir. Burada şöyle bir itiraz gelebilir: Peki ama bize başvuran üyeler asgarî bir sınıf bilinciyle belirlenmiş üyeler olacaktır. Sözü edilen uygulama bu nedenle darlaştırıcı olur. İtiraz haklıdır, ama sorunun çözümü de vardır. Eğer ilk başvuruda kabulü öngörülen

amaç ve hedefleri üyenin asgari sınıf bilincinin çok ötesinde bir manifestoya dönüştürmez de asgari sınıf bilincinin içselleştirilebileceği ileri bir çizgide tutulabilirse sorun çözülür. Çünkü, üyeyi daha yüksek bir bilince, daha ileri hedeflere taşımak sendikanın işidir.

Üyeliğin devamına ilişkin de bir perspektif belirlenmelidir. Bu konuda en iyi yöntem yeni başvuran üyenin işyeri çalışma ekibi ya da işyerindeki çalışma ekiplerinden biriyle ilişkilendirilmesidir. Bu idarî, inzibatî bir uygulama olarak algılanmamalıdır. Yeni üyenin işyeri çalışma ekibiyle ilişkilendirilmesi, üyenin bilincini ileriye çekmek ve sendikal mücadeleyi içselleştirmesini sağlamaya dönük çalışmanın sistemli olması bakımından önemlidir.

Üyeliğe kabul ve üyeliğin devamı ile ilgili konu üzerinde bu karar uzun boylu durmanın iki nedeni var.

Birincisi, Eğitim-Sen oluşumu, önümüzdeki dönemde birliğin yaratacağı cazibeyle sendikal mücadeleye bugüne kadar mesafeli duran eğitim emekçilerini etkileyecek ve Eğitim-Sen'e ciddi bir üye akışı olacaktır. Bu dönemde, çok katı ilkeler manzumesi yaratarak bu akışın önünü kesmemek gerekir. Asgari ilkelerden yola çıkarak, esnek bir tutum takınmak kitleselleşmenin önünü açacaktır.

İşin diğer bir boyut da bu hızlı akışın yaratacağı bozulmaya karşı önlemler almaktır. Eksen alınan "sınıf ve kitle sendikacılığı" ilkesinin bozulmasının önüne geçmektir. Bunun için düşünülecek önlemlerin başında iç işleyiş-iç yapılanma normları ve kurumsallaşmaya yönelik adımlarla birlikte sürdürülecek olan eğitim çalışmalarıdır. Asgari sınıf bilinciyle gelen üyeleri yalnızca işyeri, işkolu ya da mesleki sorunlara hapsedilmekten çıkarıp tüm çalışanları ve işçi sınıfını ilgilendiren sorunlar üzerinde yoğunlaşmalarını örgütün niteliğini korumak bakımından yamsalsal bir öneme sahiptir.

SENDİKA-SİYASET İLİŞKİSİ ÜZERİNE

Tartışılması gereken bir diğer sorun da sendika-siyaset ilişkisidir. Bu konuda birkaç kısa tesbit yapılabilir.

Birincisi, kamu çalışanlarının örgütlü siyaset yapma haklarının en az grevli-toplu sözleşmeli sendika hakkı kadar önemli ve meşru olduğuna ilişkin bir tesbittir. İş i sıraya koymak, hele şunu bir çözelim, sonra sıra diğerine gelir demek, doğru değildir. Grevli-toplu sözleşmeli sendikal hak mücadelesi bugün asli temel konumdadır ancak ona göre sıralama yaparak örgütlü siyaset hakkı mücadelesini önemsizleştirmek geri bir çizgide tutunmak demektir. O nedenle bu hak mücadelesi yedekte tutulmadan temel mücadele hedefi ile ilişkilendirilerek sürdürülmelidir.

İkinci tesbit ise, sendika-siyaset, aslında daha doğru bir deyişle sendikal mücadele-sosyalist mücadele ilişkisiyle ilgili. Eğer "sınıf ve kitle sendikacılığı"ndan söz edeceksek sendikal mücadeleyi, darlaşır kaygısıyla, sosyalizmden uzak tutmamız mümkün değildir. Sendika sınıf mücadelesinin bir aracı, bir ayağıdır. Ama işçi sınıfının siyasal mücadele gibi her şeyi aşan bir derdi de vardır. Eğer böyle bir dert varsa, ki vardır, işçi-emekçi sınıfların siyasal mücadelede basacakları tek zemin vardır: Sosyalist siyaset. Sendikalarda ve diğer kitle örgütlerinde temel bir ilke vardır. Sendikalar ya da kitle örgütleri siyasal yapılardan örgütsel ve siyasal olarak bağımsız olmalıdır. (Bu sermaye ve onun siyasal yapıları karşısında ideolojik bağımsızlığı da içerir) Konu bu genellikte ele alındığında doğrudur. Elbette sınıfın örgütü olan sendikalar, hem ideolojik hem siyasal hem de örgütsel olarak siyasal yapılardan bağımsız bir konumlanışta olmalıdır. Ancak, bu genel tesbit sosyalist siyasete bakışa aynı genel çerçeveye taşındığında sınıf mücadelesinin ideolojik ve politik ayağı güdük kalmış oluyor. O nedenle sendikaların sosyalist siyasete yaklaşımlarında az önce sözü edilen genel ilkedен farklı birbakış gerekiyor. Bu bakış genel olarak kabul gören şekliyle, ideolojik ve siyasal bağımlılık, örgütsel bağımsızlık olarak tanımlanıyor. Tanım doğru olmasına rağmen zaman zaman pratikte bağımsızlık kavramı çok fazla öne çıkarılarak sendika-sosyalizm ilişkisini ideolojik ve siyasal bağlamda koparabiliyor. Buna karşın bazen de durum bunun tersi bir biçimde gelişebiliyor. Sendika, siyasal örgütün örgütsel bir yan kuruluşu haline de dönüşebiliyor. Bu da bir başka bıçak sırtında yürüme becerisini gerektiriyor.

Sendikal mücadeleyle sosyalist mücadeleyi ilişkilendirirken şu ilkelerin önemsenmesi gerektiği kanısındayım:

- "Sınıf ve kitle sendikacılığı" ilkesiyle belirlenmiş bir sendikal mücadele sosyalist mücadelenin uzağında duramaz, hem ideolojik hem de siyasal anlamda iç içe yaşamak zorundadır.
- Örgütsel bağımsızlığın bekaretini korumak adına sosyalizm mücadelesi veren özne/özelere karşı refleksiyle sınıf ve kitle sendikacılığı yapılamaz.
- Sosyalist mücadele işçi ve emekçilerin, daha kapsamlı bir tanımla insanlığın kurtuluşu için verildiğine göre, sendikal yapılarda verilen sınıf mücadelesi ile bir üst mücadele olan sosyalizm mücadelesi arasında dolaysız bir ilişki vardır.
- Sosyalist ideoloji ve sosyalist siyasetin sendikalara taşınması bütün sosyalist bireyler için meşru bir haktır. Hatta hak olmaktan öte kaçınılmaz bir görevdir. Kitleleşmenin önünü keser, daraltır kaygısıyla sosyalist ideolojiden ve sosyalist politikadan uzak durmak sendikal siyaseti sınıf mücadelesinin ana ekseninden uzaklaştırır.

• Farklı sosyalist parti, örgüt ve yapıların sendikadaki yandaşlarının aslı görevi sosyalizmin ideolojik hegemonyasını sendikada güçlendirmektedir. Ayrıca her farklı eğilimin kendi siyasetini ve siyaset tarzını güçlendirmek amacıyla yapacağı siyasi çalışma meşrudur.

• Ancak, ideolojik ve siyasal hegemonya kurma çalışmaları ne kadar meşru ise, bir eğilimin, diğer eğilimlerin üzerinde örgütsel ve idari mekanizmaları kullanarak egemen olmaya çalışması bir o kadar gayri meşrudur.

• Bu nedenle örgütsel-yönetmel organların seçiminde nisbi temsile dayalı bir seçim sistemi geliştirmek ve farklı eğilimlerin temsil edilmesinin önünü açmak gereklidir.

Yukarıdaki tezlerin EĞİTİM-SEN'in şu anki bileşimine ve yapısına uygun olduğunu ve tartışılması gerektiğini düşünüyorum.

NASIL BİR KONFEDERASYON

Önümüzdeki dönemde tartışılması gereken çok önemli bir sorun da Konfederasyon sorunudur.

"Nasıl bir konfederasyon" sorusu, bu soruyla bağlantılı bir çok sorunla içiçe ve doğrudan ilgili bir soru. O nedenle bu sorunu, doğrudan ilişkili olduğu diğer sorunlarla birlikte ele almak gerekiyor.

Konuyla ilgili sorunlardan biri işçi-işçi sınıfı tanımına ilişkin. Kamu çalışanları, sınırlı istisnalar dışında, işçi sınıfının bir parçası olarak mı değerlendirilmeli yoksa toptancı bir tasnifle küçük burjuvazi olarak mı algılanmalı? Birincisi, hem Marksizmin işçi tanımına hem de günümüz gerçekliğine uygundur bence. Örneğin, haberleşme sektöründe 4-5 milyon maaşla çalışan ve bütün gün yarım pabucuyla dağıtımcılık yapan postacı Reşit'e küçük burjuva demenin çok büyük haksızlık olacağına inanıyorum. Oysa ki Marksizmde işçi tanımı çok anlaşılır ve nettir. Kısaca, Marksizme göre işçi, üretim aracına sahip olmayan ve iş gücünü belli bir sürede belli bir ücret karşılığı kiralayan ya da satan insandır. O halde kamu çalışanlarının doğrudan üretken sektörlerde çalışmamları, diğer bir deyişle üretken olmayan emekçi olmaları, onları tanımın dışında bırakmıyor. Ayrıca, bütün hizmet sektörlerinin şu veya bu dolayısıyla üretken sektörlerle girdi sağlamak vb. işlevleri olduğu da bir gerçektir.

Bu konuda Marks'ın özel olarak öğretmen örneğinden yola çıkarak yaptığı işçi tanımını da hatırlamak gerekiyor. Marksist bakış açısı sanırım postacı Reşit'i hiç de hak etmediği, gerçekliğine de uymayan küçük burjuva olarak değerlendirilmekten

kurtarıyor. Ayrıca, bu bakış, bilimsel teknolojik devrimin ve bilgi çağının işçi sınıfını nicelik olarak daralttığı ve önemsizleştirdiği yargısının da bir safsatatan ibaret olduğunu ortaya koyuyor.

Ancak, ortada iki sorun ve iki soru var.

Birincisi, kamu çalışanlarını hiçbir iç ayrışma tabii tutmadan, istasnasız bir kategori olarak değerlendirmek mümkün mü? Bence bu mümkün değil. Bu kesimde, sınırlı sayıda da olsa, işverenin yönetsel araçlarını istisna olarak değerlendirme, fiilen ve hukuken "kapsam dışı personel"* olarak ele almak gerekiyor.

İkinci bir sorun da bir yanılısamayla ilgili. Bugünkü göreceli dinamizmlerinden yola çıkarak kamu çalışanlarının gündelik bir değerlendirmeye bizzat üretim yapan işçilerin önüne çıkarılması ya da onun yerine ikame edilmesi anlayışı da doğru değildir. Doğrudan üretim sürecine katılan işçilerin, üretimden gelen gücünü, tarihi misyonunu, geleneğini ve mücadele birikimini atlamamak gerekir. Bu konuda toplu alt-üst oluş ve farklılaşma olduğuna inanmıyorum. Bu durumda, kamu çalışanlarını iç ayrışmalarını da dikkate alarak işçi sınıfı içerisinde potansiyel bir güç ve dinamizm kaynağı olarak, diğer bir deyişle, sınıfın bir parçası olarak değerlendirmek gerekiyor.

Buraya kadar ayrı bir teorik çalışmayı gerektiren "işçi" tanımına yüzeysel bir biçimde yaklaşıldı. "İşçi sınıfı" tanımının konuya daha da açıklık getireceğini düşünüyorum. Çünkü, tekil işçi tanımı, içinde potansiyel bir dinamizmi taşısa da durağan, kategorik oluyor. Oysa ki, işçi sınıfı tanımı bir tarihselliği ve dinamizmi de içermektedir. Bilindiği gibi, sınıf tek tek işçilerin oluşturduğu bir yığın değildir. İşçi sınıfı, işçilerin, emek-sermaye çelişkisi temelinde, burjuvaziye karşı oluşturdukları tarihsel bir bütünü ifade etmektedir. Bu tanımdan yola çıktığımızda, kendilerini sömüren, işverene (burjuvazinin devletine) karşı emek-sermaye çelişkisi ana ekseninde mücadele eden ve işçi sınıfının bir üyesi olarak sınıf mücadelesinde taraf olan kamu çalışanlarının işçi sınıfının bir bölümü olduğunun altını bir kez daha çizmek gerekiyor.

(*) Çalışanların bir bölümünü "kapsam dışı personel" olarak diğerlerinden ayıran uygulama bugün özel sektör işletmelerinde de vardır. Özel sektörde işverenin yönetsel araçları, aynı zamanda işletmenin kârından şu veya bu ölçüde nemalanan kesimleri kapsam dışı personel olarak değerlendiriliyor. Ancak, işveren bu uygulamayı çoğu zaman sendikasılaştırma amacıyla da kullanıyor. Yani kapsam dışı personel uygulamasının alanını genişleterek özellikle büro, ombar, depo vb. işlerde çalışan işçileri kapsam dışı personel kategorisine sokarak sendikayla ilişkilerini kesiyor. Bu oldukça yaygın bir uygulama. Önümüzdeki dönemde hem bu duruma müdahale edilmeli hem de yeni düzenlemelerde "kapsam dışı personel" tanımının sınırları işverenin oyun oynamasına fırsat vermeyecek bir nitelikte çizilmelidir.

Yukarıda söylediklerimin kamu çalışanlarının konfederasyonlaşmasıyla ilişkisi açık. Bugün, konfederasyonlaşma iki farklı bakışı içermektedir. Bir görüş, kamu çalışanlarının özgünlükleri nedeniyle ayrı bir konfederasyonda biraraya gelmesi, ki devletin de görüşü bu doğrultudadır. Diğer ise, işçi sendikaları ile kamu çalışanlarının sendikalarının sınıf mücadelesinin ortaklığı temelinde varolan işçi sendikaları ile ortak konfederasyonlaşmasıdır. Bu konuda varolan işçi sendikaları konfederasyonu temsilcilerin de farklı bakışları vardır. Örneğin TÜRK-İŞ: "Memur sendikalarının yasal düzenlemesinin mevcut ve ilgili yasal düzenlemelere paralel olmak üzere ayrı ve yeni bir yasa ile yapılmasının daha sağlıklı olacağı görüşündeyiz." (9) derken, devletin de uygun gördüğü kamu çalışanlarının ayrı yasa, ayrı düzenlemeyle ayrı bir konfederasyon çatısında birleşmelerine sıcak bakmaktadır. DİSK ise: "Biz işçi-memur ayırımına hem yasal düzeyde hem de fiili düzeyde karşıyız... Kaldı ki teknolojik gelişmenin toplumsal işbölümüne getirdiği yenilikler giderek klasik işçi tanımını değiştirmekte ve bedensel ya da beyinsel olarak üretim sürecinde yer alan herkesin sömürülmesi daha keskin çizgilerle ortaya çıkmaktadır. Ancak, işçi ve memurların ayrı sendikalarla da olsa aynı konfederasyonlarda bulunması gerektiğini düşünüyor ve memur sendikalarını da aramızda görmek istiyoruz." (10) demektedir.

Kamu çalışanları için ayrı yasal düzenleme ve ayrı konfederasyon isteyenlerin başında burjuva devlet kurumları ve siyasi iktidar geliyor. Siyasi iktidarın murad ettiği bir yanıyla kamu çalışanları sendikalarını olabildiğince geri bir çizgide tutulan yasal düzenlemelere ve fiili süreçlere mahkum etmektir. Diğer yandan ise varolan işçi sendikalarının olabildiğinde zapt u rapt altına alındığı dönemde çalışanların harmanlanacağı ve daha dinamik, daha mücadeleci bir ortak örgütlenmenin siyasi etki ve etkinliğinin önüne geçilmesi istenmektedir.

Ayrı yasal düzenleme ve ayrı konfederasyon önerenler için sanırım en önemli gerekçe kamu çalışanlarının işkollarının farklılığı ve çeşitliliği ile özgünlüğü olarak belirleniyor. Tabii bu tercihte, yıllar boyu yaratılmış olan yapay işçi-memur ayrımının psikolojik etkisinin de olduğu bir gerçek. İlk önce, zaten önemli ölçüde aşılmış olan işçi-memur ayrımının yarattığı psikolojik atmosferin ve ideolojik salgının etkisini bütünüyle ortadan kaldıracak bir ideolojik mücadele gerekiyor. İşçi konfederasyonlarının (TÜRK-İŞ'in) yaklaşımında ise konfederasyonun başına çöreklenmiş keramet sahibi (!) sendika ağalarının kamu çalışanları sendikalarıyla birlikte harmanlanmanın yaratacağı dinamizmin korkusu olduğunu sanıyorum. DİSK'in tavrının ise, yeniden harmanlanma sürecinin dinamizmiyle bitkisel yaşamdan kurtulmaya yönelik bir içerik de taşıdığını söylemek çok fesatça bir değerlendirme olmasa gerek.

Diğer taraftan kamu çalışanları sendikalarının işçi sınıfının sendikalarıyla aynı konfederasyon içinde bulunmalarının sınıf mücadelesi açısından daha işlevli ola-

cağı kanısındayım. Bu konuda tartışılmak üzere birçok gerekçe sıralamak mümkün. Birinci ve en önemli gerekçe birleşik örgütlenmeni sınıf mücadelesine önemli bir dinamizm ve canlılık getireceğidir. Sınıfın üretim sürecinde doğrudan yer alan unsurlarıyla diğer bir parçası olan kamu çalışanlarının ortak üst örgütlerde harmanlanması yalnız sendikaları daha güçlü kılmayacaktır. Bu harmanlanmanın sosyalist siyaset ile sınıf arasındaki açının kapatılmasına da önemli bir katkısı olacaktır. İkinci bir olumluluk içeren tez, yasal düzenlemelerin daha ileri bir çizgide tutulmasına ilişkindir. Bugün devletin kamu çalışanlarının sendikal yapılarına ilişkin sürdürdüğü yasal düzenleme çalışmaları fiili ve meşru durumun çok gerisinde bir anlayışla yapılmaktadır. Oysa , bu noktada kamu çalışanlarının ısrarlı olması gereken önemli iki ilke vardır. Birincisi, şu ana kadar kazanılmış meşruiyetin ve yaratılmış olan fiili durumun gerisinde bir düzenlemeye kesinkes karşı çıkmak. Diğeri ise, bu karşı çıkışta büyük ölçüde tutunulacak çerçeve olan 2821-2822 sayılı sendikalar kanununu asgari veri almaktır. Burada kamu çalışanlarının özgünlüğü nedeniyle 2821-2822 sayılı yasaların revizyonu ile işin içinden çıkılamayacağı doğrultusunda bir itiraz gelebilir. Bu itirazın altında siyasal bir belirlenim yoksa teknik bir itirazdır. Bu durumun gerek 2821 gerekse 2822'de var olanı en geri nokta imiş gi değerlendirilerek yapılacak bir teknik düzenleme ile aşılabacağına inanıyorum.

Bir diğer olumluluk ise harmanlanma ve ortak mücadele sürecinin varolan işçi konfederasyonları üzerinde ki etkisidir. Özellikle 12 Eylül'den sonra işçi sınıfının sendikal mücadelesi büyük ölçüde devlet güdümlü bir rota izlemiş, sınıf mücadelesi temelinden çok sınıf uzlaşması temelinde gelişmiştir. Sendikal yapıların büyük bir bölümünde de bu uzlaşmacı anlayışa uygun keramet sahibi sendika ağalarının kırılmaz bir nüfuzu oluşturulmuştur. İşte, harmanlanma ve ortak mücadele süreci bu yapılardaki uzlaşmacı anlayışı bu anlayışın temsilcisi sendika bürokratlarını sarsacaktır. Sendikal yapıların sınıf mücadelesi ekseninde bir mücadele sürecini başlatmalarının hem sınıf mücadelesi hem de sosyalist mücadele açısından büyük önem taşıdığı bir gerçektir.

Bunların dışında kamu çalışanlarının 15-16 Haziranları yaşamış bir sınıfın geleneğiyle bir arada olmaktan kazanacağı çok şey olduğuna inanıyorum.

KONFEDERASYONLAŞMADA BÜYÜK TEHLİKE: KORPORATİZM

Sendikalaşmada korporatist model oldukça eskidir. Modelin kamu çalışanları sendikalarının üst örgütlenme tartışmalarının yapıldığı şu günlerde önemli olduğuna inanıyorum. Her ne kadar 1980'den sonra bu modelin yerine, sendikaları çaresiz ve güçsüz bırakma, sendikasızlaştırma ve politikadan uzaklaştırma anlayışı

daha hakim olduysa da yeni gelişmeler korporatist modelin yeniden öne çıkarılabileceğinin de ipuçlarını veriyor. Ayrıntıya girmeksizin korporatizmin belirleyici özellikleri üzerinde kısaca durmak gerekiyor; Korporatizm "... işçi ve işveren örgütlerinin yalnızca birinin resmi ya da gayriresmi yollarla sağlanan örgütsel özerklik kaybı pahasına, yine yasal ya da gayriresmi yollardan kazandırılan bazı örgütsel ayrıcalıklar sonucunda iktisadi ve toplumsal kamu politikalarının oluşturulma ve uygulama sürecinde, birbirleriyle ve devletle giriştikleri kurumsallaşmış işbirliği modelidir."(11) Yukarıdaki ifadeden çok rahat şunu anlayabiliriz: Devlet, sendikanın faaliyetini, üyelerinin niteliklerini ve çıkarlarının sınırını, yönetici kadrolarını, profesyonel yöneticileri ve gelirlerini belirler, denetler. Sendikaya da ne denli kötü olursa olsun işbirliği yaptığı devletin kararlarını üyelerine bir biçimde benimsetmek düşer. "Bu çıkar örgütlerinin elde ettikleri yapısal ayrıcalıklar ya da teşviklere gelince: Bu örgütler devletin yardımı ile diğer örgütler arasından sıyrılarak, tekleşir ve devleşirler, yani tekelci temsil hakkı edinirler. Merkezî bürokratik bir yapıya, zorunlu üyelik hakkına kavuşurlar, üyelerini de ilgilendiren kamu iktisadi politikalarının son aşama kararlarının verildiği ekonomik ve toplumsal kurul, komite ve konseylere katılırlar."(12)

Yukarıdaki iki alıntıda çizilen çerçevenin, önümüzdeki dönemde kamu çalışanları sendikaları üzerinde devletin oynayacağı oyunla ilişkisi çok açık. Geçmişte TÜRK-İŞ'in üstlendiği devlet güdümlü, işbirlikçi ve uzlaşmacı sendikacılık rolü düşünüldüğünde riski hissetmemek mümkün değil. TÜRK-İŞ korporatist modele uygun olarak 12 Eylül hükümetlerine bakan vermiş. 12 Eylül'den sonra 1985'e kadar sendikaların toplu sözleşme özgürlüğünü ortadan kaldıran Yüksek Hakem Kurulu'na katılmıştır. TÜRK-İŞ üst yönetiminin 1988'lerden sonra tabanın zorlamasıyla farklılaşması görüntüye ilişkindir. TÜRK-İŞ üst yönetimi, üyelerinin enflasyon-hayat pahalılığı-kötü çalışma koşulları vb. durumları en ağır bir şekilde yaşadığı bir konjonktürde üyelerinin çıkarlarını savunur bir görüntü vermeleri gerektiği için böyle bir görüntüsel farklılaşma yaşamışlardır. Yoksa, asli bir yönelim ve nitelik farklılaşması sözkonusu değildir. Bu anlamda da ne dediği anlaşılmasa da Yıldırım Koç'a katılmak mümkün değildir: "Durgun sularda oluşan ve biçimlenen TÜRK-İŞ, suların hareketlenmesiyle birlikte sazan olmaktan çıkmış, alabalığa dönüşme sürecine girmiştir."*(13)

(*) Yıldırım Koç'un sazandan alabalığa geçiş sürecine ilişkin ifadedeki sazan-alabalık benzetmesi üzerinde epey kafa yordum. Ancak, ne anlatılmak istendiğine ilişkin sadece varsayımlar ürettirdim. Birincisi; sazana göre alabalığın sırtında ufak kırmızı benekler oluşu düşünülebilir. İkincisi, alabalığın serin sularda yaşaması ve sezona göre daha canlı, hareketli bir yapısının olması düşünülebilir. Üçüncüsü, alabalığın piyasa değeri sazana göre daha yüksektir diye düşünülebilir. Bunların dışında Y. Koç eğer bu sözü yakın zamanda sarfetseydi, Türkçe'deki "balık kavağa çıkınca" deyiimiyle ilişki kurulabilirdi. Genel Bşk. B. Meral'in işçilerin kendisine paracola kutusu atmasının ardından kendisini toparlayıp ağaç üzerine çıkarak yaptığı konuşmadaki canlı görüntüden ilham alarak böyle bir benzetme yaptığı düşünülebilirdi.

Yeniden kamu çalışanlarının sendikal yapılanmasına dönebiliriz. Ortada ciddi bir risk var. Hazırlanmakta olan yasa taslağı bu riskin ipuçlarını veriyor. Edindiğim sınırlı bilgiye göre yasa taslağı; 1) Kamu çalışanlarının işçi sınıfından ayrı bir konfederasyon oluşturmalarını, 2) Üye çoğunluğuna sahip tek bir konfederasyona yetki verilmesini, hatta bu yetkiyi verirken işverenin (devletin), üye çoğunluğuna rağmen tercih hakkının olmasını, 3) Toplu iş sözleşmelerini, konfederasyona üye sendikaların değil, bütün sendikalar adına işverenin belirlediği konfederasyonun bağitletmesini öngörüyor. Sadece yukarıda belirtilen üç temel unsur bile korporatist modeli ele vermek için yeterli. Birincisi, sınıf mücadelesini bölmek, ikincisi, zenginliği, mücadeleciliği, dinamizmi iğdiş edilmiş uysal, yetkili olmaktan çok işverene karşı sorumlu, işverence belirlenmiş sendika yaratmak. Üçüncüsü, konfederasyonu ücret sendikacılığı ile sınırlamak. Yani içinde çok farklı işkollarının bulunduğu yapının farklılıklarını, işkolundaki sorunları, işgüvenliği, işgüvencesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve toplumsal-siyasal sorunlar gibi hususların TİS'te konu edilmemesi. Eğer, böyle geri bir düzenlemeye teslim olunursa, işverenin (burjuva devletin) türlü oyunlarla kıs kıs gülmesine ve gönlünde yatan TÜRK-KAMU-SEN'i tek yetkili sendika olarak kabul etmesine şaşkırmamak gerekir.

O nedenle, kamu çalışanları sendikaları içerisinde önemli bir fiili ve potansiyel güce sahip olan EĞİTİM-SEN'de yapılanmaya ilişkin düzenlemeler önemli bir tartışma konusunu oluşturmaktadır. Özet olarak bu tartışma şu düzlemde sürdürülmelidir:

Birincisi, işçi-memur ayrımının yarattığı geleneksel, bozucu ve bölücü atmosferine karşı çalışanların ortak örgütlülüğü temelinde ideolojik mücadele.

İkincisi, korporatist, yani devlet güdümlü, işbirlikçi sendika modelinin dayatılmasına karşı siyasal-hukuksal mücadele.

Üçüncüsü, sınıf mücadelesini geriye çeken yetkili olmaktan çok işverene karşı sorumlu olan sendikal anlayışa karşı mücadele.

Dördüncüsü, sendikayı ücret sendikacılığı ile sınırlayan anlayışa karşı mücadele.

Beşincisi, sendika hakkının ayrılmaz bir parçası olan örgütlü siyaset yapma hakkını geriye çeken anlayışlara karşı mücadele.

Bu mücadele düzlemleri süreç içerisinde yeni mücadele alanları da yaratacaktır. Ancak, bu mücadelede kamu çalışanları sendikalarının önemli referans noktası olmalıdır. Birincisi, bugün kazanılmış olan fiili ve meşru çizginin gerisine düşmemek, ikincisi ise, 2821 ve 2822 sayılı yasaların gerisinde bir yasal düzenlemeye razı olmamaktır.

GREV SİLAHI OLMAYAN SENDİKA OLUR MU?

Soruya hem olur hem de olmaz, denebilir.

Olur, derseniz sendikanın bir niteliğini de tanımlamış olursunuz. Sorumlu, uysal, sınıf mücadelesiyle ilişkisi olmayan, diğer bir deyişle mücadele perspektifi olmayan "sendika" tanımı yapılmış olur.

Olmaz, derseniz en azından başlangıçta sınıf mücadelesinde kararlı ve donanımlı olabilecek bir yapıyı tanımlamış olursunuz.

Grev silahı olmayan sendikayı kimler savunuyor. Kimler savunmuyor ki; Devlet, siyasi partiler, işveren temsilcileri gibi "sorumlu" kuruluşlar şiddetle savunuyor. Hem de memurları çok sevdikleri için grev hakkına karşı çıktıklarını söyleyerek savunuyorlar. TİSK Genel Bş. Refik Baydur bu sevgiyi çok açık dile getiriyor. Tabii sevgisini anlatırken sopa göstermeyi de ihmal etmiyor. Refik Baydur Yeni Günaydın gazetesindeki "Sendikal hak verilsin grev hakkı verilmesin" başlıklı haberde şöyle diyor: "TİSK Genel Başkanı Refik Baydur kamu çalışanlarına sendikal hakkın verilmesini, ancak grev hakkının verilmemesini istedi. Baydur 'Bilindiği gibi 657 sayılı kanuna göre memur işten atılamıyor. Grev hakkı verildiği takdirde, bu teminat ortadan kalkıyor. O zaman da memur kıyımıyla karşı karşıya kalabiliriz. Bunun örnekleri belediyelerde görülüyor" (14) Bu açıklamada R. Baydur'un kamu çalışanlarına yönelik sıcak sevgisi, gösterdiği sopanın gölgesinde kalıyor ve hiç de inandırıcı olmuyor. Muhtemelen Baydur, "memur kıyımına son" diye bağırın insanların 657'ye rağmen niye böyle bağırıp kışkırtılmasına şaşıyordur.

Sınıf mücadelesinde çoğu zaman sınıf karşıtlarının dediklerinin tersinde ısrarlı olmanın doğru olduğuna inanıyorum. O nedenle TİSK genel başkanının söylediklerine karşı bir refleksimizin olması gerektiğine, ayrıca böyle bir refleksin var olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ancak, risk bazı sınıf üyeleri üzerindeki "sol" partilerin etkileri anlamında yine de var. Bu da, "sol" partilerin ideolojik salgısına karşı etkin bir ideolojik mücadele ile, eğitimle aşılabılır.

Bu yazıda söylenenlerin yıllardır tartışıldığını biliyorum. Ancak, bu konjunktürde yeniden tartışıp ortaklaşıldığında, EĞİTİM-SEN'in ciddi bir dinamizm taşıyacağına, sınıf mücadelesinin, sosyalizm mücadelesinin önemli bir unsuru olacağına inanıyorum.

Yolun açık olsun EĞİTİM-SEN !

NOTLAR

- 1) *Eğit-Sen Ana rüzüğü*, 13 Kasım 1990.
- 2) *Eğitim-İş Tüzüğü*, Temmuz 1993, Ankara.

- 3) *Eğitim-İş II. Olağan Genel Kurula Sunulan Çalışma Raporu*, s: 12, Ankara 1993.
- 4) *Devrimci Öğretmen Çalışma Programı*, s: 7.
- 5) *Amaç-Grevli Toplu Sözleşmeli Sendika Hakkı Dergisi*, Kasım 1978, sayı: 18, s: 8, TÜMDER Yayınları, Ankara.
- 6) Mehmet Sanlıtürk, "Yetmedi mi Ayrılık?", *Eğitim-İş Dergisi*, Mayıs 1992, sayı: 19, s: 15.
- 7) *Eğit-Sen Ana tüzüğü*, s: 8-9, 13 Kasım 1990.
- 8) *Eğitim-İş Tüzüğü*, s: 15, Temmuz 1993, Ankara.
- 9) Şevket Yılmaz'la görüşme, *Eğitim-İş Dergisi*, s: 6, sayı: 19, Mayıs 1992.
- 10) K. Nebioğlu ile görüşme, aynı dergi, s: 7.
- 11) Ümit Cizre, "Korporatizm ve Türkiye Sendikacılığı", *Birikim*, sayı: 41, s: 54-31, Eylül 1992.
12. A.g.y., s: 31
- 13) Yıldırım Koç, *Sendika Nedir?*, *Eğitim-İş El Kitapları Dizisi: 3*, sayfa: 30, Şubat 1992 Ankara.
- 14) *Yeni Günaydın Gazetesi*, s: 11, 18 Ocak 1995.

MDD-DEVİRİMCİ DEMOKRASİ

YENİ SOL YUMAĞINDA DEVİRİMCİ YOL (II)

İlhan Kamil TURAN

12 Mart Sonrası Durum

THKP-C, THKO ve TKP/ML'nin 12 Mart döneminde önderlik düzeyinde aldıkları fiziksel darbeler sonucu, özellikle ilk iki hareketin örgütsel yapıları ortadan kalkmıştı. 1973 yılında ortamın serbestleşmesiyle birlikte öğrenci çevrelerinde dernekleşmeler başlar. Bu arada adı geçen hareketlerle organik bağı olanlar (çoğunluğu cezaevlerindedir) ile, bağıını ideolojik düzey veya çeşitli dolayımrlarla kuranların arayışları 1974 yılında cezaevlerinden çıkışlarla birlikte belirginleşir. Yenilginin etkisiyle bir "ideolojik bunalım" yaşanmaktadır. THKP kökenli çevreler (TKİP, TKP/ML-TİKKO, TKP/ML Hareketi) ideolojik kökenlerinin (MDD ve Maoçuluk) doğrudan devamı olan bir gelişim göstermişlerdir. Hatta TKİP, Çin Devriminin etkileriyle birlikte, ideolojik olarak arayış içindeki kimi kadrolar üzerinde geçici bir dönem de olsa etkili olabilmıştır. THKP-C ve THKO kökenli kadroların yönelimlerindeyse, kökenleri ile ilişkileri açısından bir çeşitlilik ve canlılık gözlemlemek mümkündür. Kökenlerinin doğrudan devamı oluş; devamı oluş ile ayrışma öğelerinin içiçeliği kimi örneklerde süreklilik, kimi örneklerdeyse ayrışma öğelerinin baskın oluşu ve ayrışma-kopuş durumu bakımından çeşitlilik vardır.

Eski ve yeni kadroların köken aynılığı itibarıyla 1974 yılındaki biraraya gelişleri, 1 yıl içinde ayrılıklarla sonuçlanır. Daha sonra Kurtuluş grubunu oluşturan kadrolarından Mahir Sayın o dönemi şöyle resmetmektedir: "Bu dönemin özelliklerinden biri olan ideolojik bunalım her çevreyi hızla 'görüş bulmaya' zorluyordu". M. Sayın daha sonra o dönemin önder kadrolarını açıklıkla şöyle tanımlıyor: "örgütsüz ve cılız bir teorik cephanelikle, üstelik kafasını kaybetmiş bir

kuş gibi önderliğini yitirmiş" (1) durumdaki kadroların kendilerine yön çizmeleridir söz konusu olan. Bir önceki dönemin belirlenimleriyle yaşayanlar hızla görüş bularak "koyuyor", kimileri hayırhah tutumlarla en rantabl olana yöneliyor, öte yandan geçmişlerini serinkanlı olarak değerlendirenler de ulaştıkları sonuçları açıklıyorlardı. Bu esnada oluşan ayrışmaların bir kısmı MDD düşünce sistematığı içindeki ayrışmalar olarak yaşanmakta, bir kısmı (örneğin THKP-C'deki kmi öğelerden hareketle) MDD'den kalanları zorlamakta, bir kısmı iş kopmaktadır. 1975'te yaşanan ayrışmalar, şu etkenlerce belirlenmiştir:

- Genel olarak MDD'ye özel olarak da kendi kökenlerine ideolojik siyasal-örgütsel açılardan bakış,

- Yenilginin değerlendirilişi ile çıkarılan dersler,

- Derslerin "taktik" boyutlarda açıklanışı; öze ilişkin olmayan eksikler veya hatalı yanlara dayandırılışı; yenilginin nedenlerinin daha bütünsel bir alanda aranması eğilimleri,

- İşçi sınıfının rolüne ilişkin değerlendirmeler,

- Sosyo-ekonomik formasyona ilişkin değerlendirmeler,

- Spesifik olarak tarımsal alanlar ve köylülüğe ilişkin değerlendirmeler,

- Kemalizme bakış,

- Uluslararası komünist hareketteki ayrılıkların 60'lara göre daha fazla güncellik kazanması...

1975-80 arasında ve 80 sonrasında devrimci demokrat çerçeveyi zorlayan ve aşan tüm gelişmeler, kaynağını esasen yukarıda sıraladığımız etkenler ve bunların bağlantıları üzerinden yaşanmıştır. (*)

Bu arada bir gözlemimi aktarmak istiyorum. 1974 sonrasındaki örgütlenmelere baktığımızda, kökenleri ile organik bağı olan kadroların hemen hemen tamamının, yaygın kullanımıyla kökenlerinin "mücadele biçimleri" veya "çalışma tarzı"ndan farklı bir yönelime sahip olduklarını görürüz. Örneğin THKP-C kökenliler THKP-C'nin eklektik kavramsal dizgesinde yer alan "suni denge", "öncü savaşı", "silahlı propaganda" gibi kavramları yeni dönemde gündemlerine almamışlardır. THKO kökenliler de Hüseyin İnan'ın "Türkiye Devriminin Yolu" yazısındaki "kır ge-

(*) Bu yazıda DY nedeniyle THKP-C kökenli hareketlere daha fazla yer veriyorum. Ancak bu arada THKO kökenli kadrolar arasındaki bir ayrılığa önemi itibarıyla kısaca da olsa değineceğim. Daha sonra TDKP ve TKEP'in kurucusu olan kadrolar arasında 1975 yılında "sosyal emperyalizm" konusu etrafında bir ayrılık yaşanmıştır. TKEP'i oluşturan kadrolar köylülükteki sınıfsal ayrışmanın görülmesi, kapitalizmin egemenliği ve işçi sınıfı öncülüğü gibi tezlerle Marksist bir çerçeveye sahip olmuş, reel sosyalizm etkileşimli bir evrim yaşamışlardır.

rillası"nı devralmamışlardır. THKP-C kökenlilerden Kurtuluş Hareketini oluşturan kadrolar sözü geçen (ve daha bir çok konuya ilişkin) kavramları aşarak "demokratik devrim" eksenli yeni bir çerçeve oluşturmışlar(*); Devrimci Yol'u oluşturanlar ise yadsımaz görünmekle birlikte bu kavramlara dayalı bir süreç görmemişler, THKP-C ile ilişkilerini THKP-C'nin diğer temel tezleriyle kurmuşlardır. Gözlemimizin bir diğer ayağı ise şudur: yukarıda örneklediğimiz kavramların ötesinde kökenlerinin temel tezlerinin bütünü benimsen grupların (THKP-C/Acilciler**, MLSPB, Eylem Birliği... TDY) kökenleriyle bağları ise yer yer eski kadrolar dolayısıyla da olsa esasen ideolojik düzlemde. Bir diğer deyişle bu gruplar geçmiş ile bağlarını, benimsedikleri "ideoloji" üzerinden kurmuşlardır. Özetle, 70'ler dönemecini yaşayanlar o döneme daha eleştirel bakarken, dönemi doğrudan yaşamayan kadrolar tam boy "sahiplenici" olmuşlardır. Bir bütün olarak bakıldığında ise, devrimci demokrat kökenli hareketlerin olgunlaşmaları belirli özgül deneyimler ya da özgül deneyimlerinin birikimi üzerinden total planda çözümlenmesi ile mümkün olmuştur. Böylece evrensel teorik miras ile daha doğrudan bağlar kurulabilmiştir.

DEVİRİMCİ DEMOKRASİDE YOL AYRIMI

Konumuz olan DY'a devrimci demokraside yaşanan yol ayrımı dolayısıyla geçiş yapacağım. DY'un gelişim süreç ve mantığının kavranması için o dönemde yaşanan iki gelişme ve ayrılığa kısaca değinmek istiyorum.

1974'lerin devrimci demokrasisi genellikle öğrenci gençlik merkezli bir atmosferde yaşamaktadır. Gerek 1970'lerin ilk başındaki devrimci hareketlerin gerekse yeni kadroların yetişme mekanları öğrenci gençliktir. 1973-74'lerde İYÖKD,

(*) Ancak Kurtuluş'un özgün bir durumu vardır: 1975-80 arasında "Yaşasın Sosyalizm" pankart ve sloganları yalnızca Kurtuluşçuların eli ve dilindedir. Demokratik devrimi savunan diğerlerinin hemen hemen tümü bu belgeyi "sosyalist devrim" savunusuna bağlayarak o yıllarda gündemlerine almamışlardır. Bu tutum büyük oranda 1980 sonrasında aşılmıştır.

Bir de oldukça geç aşanlar, üstelik reel sosyalizm çökünce bu belgeyi hatırlayanlar var. İşçilerin Sesi Melih Pekdemir ile söyleşisini manşetten şöyle vermiş:

"İflas eden emekçilerin iradesini karşısına almış bürokrasidir.

YAŞASIN SOSYALİZM" (İ.S., Sayı: 12, 12 Ocak 1990)

Yazıklar olsun...

(**) Acilciler'in özgünlüğü ise THKP-C'nin tüm tezleri benimsenirken ilk çıkış belgesi olan "Türkiye Devriminin Acil Sorunları"nda "yenilginin nedenleri teoride de aranmalıdır" yaklaşımı ve ayrıca köylülükteki sınıfsal ayrışmanın görülmesidir. Acilciler de bu öğeler 1978'den itibaren kendi deneyimlerinin değerlendirilmesi ile devrimci demokrat çerçeveyi zorlayan, giderek aşan bir yöneline girecektir.

ADYÖD ile başlayan devrimci demokrat canlanma İYÖD-AYÖD, kültür dernekleri vd. gençlik örgütlenmeleri ile sürecektir. Öyle ki, bir iki yıl sonrasının "halk oda"larında bazı devrimci gençlerin Atatürk posterleri önünde hararetli devrim tartışmalarına tanık olunacaktır. Yeni kadroların çoğunluğu öğrencidir. Bir ortaöğrenim derneği (İDÖD) MLSPB'ye kaynaklık edebilmiş, ODTÜ, Acilciler ve DY'a merkezi kadro kaynağı olabilmiş, bütün devrimci demokrat hareketlerin asli kadrolarını öğrenci gençlikten çıkarabilmiştir. Gençlik merkezli bakışlar ile sınıfa dönük arantışlar bu "objektif durum" ile tamlanarak veya zedelenerek Türkiye sosyalist hareketindeki bir gerilim hattını oluşturmuşlardır. İşte bu dönemin başında, aynı kökenden olanların biraraya gelişleri sırasında farklı eğilimler boyvermiş ve ayrı ayrı hareketler ortaya çıkmıştır.

THKP-C/ML'de somutlanan ilk ayrılık PDA'cı etkilerle Sovyetler Birliği'ne "revizyonizm" eleştirisinin merkezde tutulmasıyla yaşanmıştır. İkinci ayrılık, Acilciler'de somutlanan THKP-C'nin organik bütünlüğünün sağlanmasına dönük girişimin, "öğrenci gençliğin üst federasyonunu yaratma" yanıtı karşısında yaşanmıştır. Bir diğer ayrılık ise Kurtuluş ve DY çevrelerini oluşturacak kadrolar arasında yaşanacaktır.

Bu ayrılığa ilişkin ilginç bir yaklaşım DY çevresinde mevcuttur. Bu, böyle bir birliktelik hiç yaşanmamışcasına, pas geçmektir. Kurtuluş'tan BSP MYK üyesi Mustafa Yavuz ile yaptığım bir sohbet ve M. Sayın'ın Kurtuluş'un tarihçesi üzerine yazısında görülüyor ki, o zaman birlikte olan bu çevrelerin kadroları arasında bir "işbölümü" vardır. Bir kesim sınıfa yönelik, bir kesim ise öğrenci gençliğe yöneliktir. Yaşanacak olan ayrışma da gösterecektir, bu "işbölümü" aynı zamanda merkezi ilgi alanlarına da işaret etmektedir. M. Sayın'dan izleyelim: "*Kurtuluş* hareketini oluşturmuş olan kesim gençlik hareketinin önemini yadsımamakla birlikte esas olarak hareketin asıl zaaflı yönünü oluşturan sınıf içerisindeki çalışmayı vurguluyor ve eldeki olanakları bu doğrultuya sevk ediyordu. Bu durum gençlik içerisinde çalışma sürdürmekte olanlarla gerginliğin giderek artmasına neden oluyordu. Hem *THKP*'ye yöneltilen eleştiriler hem de gençlik içerisinde sürekli adam alma "gençliğin devrimci eyleminin birliğinin" solun birliğinin anahtarı olduğunu düşünen *Devrimci Gençlik* ve sonra da *Devrimci Yol* hareketini oluşturanlarca kabul edilebilir sınırların ötesine geçtiğinde ayrılık birkaç saatlik toplantının sonunda ve sonradan hiç sözü edilmeyecek olan gerekçeler üzerinde gerçekleşti. Sorun, elbette ki, Avusturya prensinin öldürülmesi değil, yönelimlerdeki farklılıklarda yatmaktaydı."(2)

Oğuzhan Müftüoğlu ise aynı kaynaktan o dönemki ayrılıkları iki hatalı eğilime dayandırıyor. İlki geçmiş eleştirisi yapanların da dahil edildiği "uluslararası sosyalist kamptaki çatışmanın yarattığı anaför'a" kapılanlar, ikincisi geçmişin inkarına

tepki olarak çıkan "dogmatik eğilimler". Müftüoğlu'nun tasnifine göre "Devrimci Yol bu iki eğilimden de farklı bir anlayışa tekabül" etmektedir. (3) Bu arada Kurtuluş'un gündeme getirdiği "sınıf" sorunu Müftüoğlu tarafından atlanmaktadır. (*)

Ayrılık öncesi ve sonrasında Kurtuluş THKP-C'ye "iki temel nokta"dan eleştiri yöneltmektedir: burjuva ideolojisi olarak yerine oturtulan Kemalizmin ve bağlantılı olarak THKP-C'nin ittifaklar manzumesindeki yerinin eleştirisi. İkincisi, DY dahil daha sonra başka THKP-C kökenlilerin de yapacağı bir değerlendirmedir: "silahlı mücadelenin kitlelerden kopuk bir anlayışla" ele alınmasıdır. Kurtuluş, buradan hareketle "öncü savaşı", "silahlı propaganda", "politikleşmiş askeri savaş stratejisi" vb. kavramları sağlıklı bir eleştiriye tabi tutmaktadır. Kurtuluş'un THKP-C'ye yönelttiği eleştiriler iki noktada yoğunlaşsa da gerek bu iki noktanın bağlantıları gerekse daha genel plandaki geçmişe ilişkin eleştiri ve çıkarsamalar oldukça kapsamlıdır. Yola "pratiğin yolunu aydınlatacak olan ideolojidir, Bizler 'inceleme, propaganda ve örgütlenme çabalarını birarada yürütemezsek proleteryanın ideolojik önderleri olamayız' (Lenin)" yaklaşımıyla başlanır 70 öncesi değerlendirilirken, gençlik hareketinin, sınıfsal kökeninden gelen disiplinsizlik, lumpen eğilimler, kariyarizm vb. hastalıklar arasından düşe kalka ilerlerken Marksist-Leninist bir parti öncülüğünün bulunmadığı koşullarda kendi hastalıklarını başka alanlara taşıyıp onları kendisine çekerek işlediği bozucu etkiye değinilir. Dev-Genç'in toplumsal hareketliliğin gerisine düşmesi, "olması gereken de buydu zaten" şeklinde değerlendirilir.

MDD ve gençlik hareketinin aktivizminin sağlıksız öğelerine yönelik bu eleştirilerin ardından, sosyalist hareketin sorunu gerçek bir zeminde tanımlanır: Marksizm-Leninizmin sosyalist hareket ile işçi sınıfı hareketinin birleşimini hedeflemesiyle "bütün olarak hareketin çıkarlarını temsil etmek.. politik ve ideolojik bağımsızlığını korumak". MDD'ye ilişkin söylenenler de kopuşun içeriğini gösterir: "kendisi için sınıf olma yolunda hızla gelişen proleteryaı hala göremeyen, küçümseyen, ona uzak olmanın acısını içinde duymayan" MDD'den farklı olarak "işçi ve köylülerin önderi modern sanayi proleteryası" üzerinde proleterya par-

(*) 1975-80 arasında birçok hareketin Sovyetler Birliği'nin devrimini yapmış ülkeler ve ulusal kurtuluş hareketlerine sunduğu desteği gözettiğini ve "sosyal emperyalizm" saçmalıklarına karşı çıktığını biliyoruz. Ancak bu durum Müftüoğlu'nun "uluslararası anafor"una haklılık kazandırmıyor. Müftüoğlu'nun böylesi net bir tasnif yapması reel sosyalizmin devrimci süreçlere sunduğu son derece reel katkılara da tam boy uzaklığından kaynaklanıyor.

Birilerinin Sovyetik veya Çinci olmasındaki yanlışlıklarla birlikte kendilerini uluslararası ve tarihsel süreçlerle ilişkilendirmesindeki sorumluluk artık görülmelidir. Hafiflik ve sorumsuzluğun çözümlenmesi güç olabilir, tarihsel ve reel olana ilişkin sorumluluğun yanlışlardan arındırılması ise yöntemsel olarak daha az sorunludur. Ayrıca reel sosyalizmin resmi tarih yazımını haklı olarak eleştirenlerin kendi tarihlerine sıra gelince aynı ölçüde kötü tarih yazıcıları olmaları da ayrı bir sorundur.

tisinin yükseleceği, evrim-devrim aşamalarının ayrı, öncü savaşı, halk savaşının yanlışı olduğu vb. tesbitlerle THKP-C yörüngesinin dışına çıkılır. "Yol Ayrımı"(4) adlı yararlandığım bu belgede "Ne Yapmalı?"-aydınlar ilişkisinden hareketle Dev-Genç'in bir "aydın hareketi" olduğu, Türkiye'de yaşanan gençlik hareketi sürecinin Rusya, Bulgaristan, Vietnam'ın gençlik hareketlerine benzediği, proleterya partisinin modern proleterya üzerinde yükseleceği gibi tartışma götürür yaklaşımlar bulunsa da 1975 yılı sonunda yazıldığını düşündüğümüzde, Kurtuluş'un "Yol Ayrımı"nın *devrimci demokrasiden Marksizme geçişin* bir ifadesi olduğu görülür. Bu dolayısıyla da DY'nin konumuna bir ön yaklaşım üretilebilir. Ama biz bir ön yaklaşım ile yetinmeyerek doğrudan ve bütünlüklü bir şekilde DY'yu irdelemeye geçebiliriz.

İLK ÇIKIŞ: MERKEZDE GENÇLİK VAR

Taner Akçam, 1993 yılında DY'un kuruluş sürecini itici bir dille anlatırken, isimler de vererek, hapisten çıkanların memleketlerine gidip iş vb. sorunlarını çözmeyi düşünenlerin zorla yakalarına yapıştıklarını, öğrenci hareketinin bu insanları zorla kendi içine çektiğini söyleyerek, öğrenci hareketinin çekim gücünün kendilerine önderlik yapacak insanları bile manipüle ettiğini anlatmak istiyor. Ayrıca Akçam, 1975 Kasım ayında ilk sayısı çıkan *Devrimci Gençlik* dergisine, "öğrenci hareketinin ihtiyaçlarının yolaçtığı"nı (5) belirtiyor. Sorun "gençliğin devrimci eyleminin birliği"dir. Merkezi önemde bir sorundur bu. "ANTİ-FAŞİST VE ANTİ-EMPERYALİST DEVRİMCİ GENÇLİK HAREKETİNİN BİRLİĞİ.. DEVRİMCİ GENÇLİĞİN TEK MERKEZİ ÖRGÜTÜ ALTINDAKİ BİRLİĞİ SAĞLANMALIDIR (...) BİRLİĞİ SAĞLAYACAK TEMEL İLKEK; ANTİ-FAŞİST-ANTIEMPERYALİST BİR DEMOKRATİK EYLEM PROGRAMI" ile "EYLEMİN BİRLİĞİNİ SAĞLAYABİLMEK" hedeflenir. Gerçi "Gençlik hareketinden bir siyasi hareket yaratmak gayreti içinde değiliz" (6) ve "DEVİRİMCİ GENÇLİK HAREKETİ mücadelenin bütünlüğü içinde tali bir noktayı teşkil etmektedir" denmekte ve temel siyasi görev "işçi sınıfının iktidar mücadelesinin aracı olarak devrimci partinin yaratılması" (7) olarak açıklanmaktadır. Ancak, devrimci gençlik eyleminin faşizme karşı "en geniş halk yığınlarının direniş ve mücadele gücünü yükseltecek ve örgütlendirecek bir perspektiften" ele alınarak "Devrimci gençliğin çok yüksek düzeydeki devrimci potansiyeli"nin üniversite kapıları arasındaki sıkışıklığından kurtarılarak "özgürce gelişip yayılabileceği alanlara doğru genişletilmeli, yaygınlaştırılmalı" ve böylece "hareket alanları geniş olan halk yığınları içinde devrimci gençlik hareketi"nin "geniş olanaklara ulaşacağı" (8) (abç-İKT, büyük harfler DG'e aittir) sözleri ile bakla ağızdan çıkarılmaktadır.

Gençliğin bu misyonu ise devrimci hareketin (baş harfleri büyük okunmalı) *yapısal* özelliğine dayandırılır. Elbetteki birincil görev Devrimci Hareketin birliğinin

sağlanmasıdır. "Ama Devrimci Hareketin birliğinin sağlanması, Devrimci Hareketin gösterdiği *yapısal özellik* nedeniyle bir bakıma gençlik hareketi içindeki birliğin nispi anlamda sağlanılmasından da bağımsız değildi"(9) (abç) Şurası açıktır ki, devrimci hareketlerin de içinde yer aldığı sosyalist hareketin bütünü açısından 1968-71 döneminde ve 1973-75 yeniden kuruluş döneminde öğrenci gençliğin kadro kaynağı oluşturmaları sözkonusudur.Önlerine "işçi sınıfı partisi" olma misyonunu koyan partiler için de bu durum geçerlidir.

Örneğin TKP, 1969-71 arasının geçişkenliğinde TİP'den aldığı birçok genç kadro ile DİSK- işçi sınıf merkezli bir atılımı gerçekleştirmiş, diğer partiler de aynı kaynaktan önemli oranda kadro devşirmişlerdir. Ancak bu durum, DG'nin dile getirdiği gibi "yapısal özellik" olarak algılanamaz. Olsa olsa DG'in kökeninin bir yapısal özelliğidir. Bu anlaşılır bir durumdur. Ancak bir realitenin varlığı ayrı birşeydir, sürecin bu realiteye göre tanımlanması ayrı birşeydir. DG ikinci durumu temsil etmek istiyi için, işi gençlik eylemi ve örgütlenmesi "halk yığınlarının direniş ve mücadele gücünü yükseltecek bir perspektiften" ele almaya, "özgürce gelişip yayılabileceği alanlara doğru genişletilmesi"ne dek vardırırmıştır. 1976'nın ortalarından itibaren faşist saldırılara yanıt verme zorunluluğu gençliğe biçilen merkezi misyonu rasyonelize etme çabalarına dahil edilmişse de asıl meram ortada durmaktadır: gençliğin merkezi üst federasyonunun oluşturulması yoluyla eylemin birliğinin örgütlenerek gençlik hareketi içinde pişen kadroların başka alanlara devşirilmesi.. Partileşme süreci, bu sürecin görünmez ufkunda bir yerde, ayrıca yer almaktadır kuşkusuz.

Burada gençliğin eyleminin birliği argümanlarından özel olarak neyin anlatılmak istendiğine değinmek istiyorum. Daha sonra DY Bildirgesi'nde de göreceğimiz gibi, birlik farklılıkların aşılarak bir senteze ulaşılması süreci olarak değil "ortak ideolojik ve siyasi görüşlere sahip insanların" biraraya gelmesi olarak anlaşılmakta, bunun için de yenilgi sonrası oluşan ideolojik dağınıklık ve bunalımın aşılarak ideolojik açıklık sağlanması hedeflenmekte; birlik bu sürece yayılan bir mücadele konusu" olarak ele alınmaktadır. Bundan dolayı Bildirge "*hemen bir parti kurma çağrısı olarak kavranmamalıdır*" denilmektedir. (10) Her ne kadar DY'a göre gençlik hareketi eylemin birliği ideolojik birlik-parti arasında geçişkenlik kurgulanmakta ise de parti konusunu şimdilik ayırıştırarak öncelikli merrama, pratik kimi gelişmelere de değinerek bir gözetmek istiyoruz.

1973 yılıyla birlikte oluşan yüksek öğrenim ve kültür dernekleri, daha sonra devreye giren Halkevleri (ve odaları), özellikle devrimci demokrat çevrelerin 1968-71 dönemi MDD ve türevi hareketlerin "sol içi ilişkiler kültürü"ne bağlı olarak "ele geçirme"savaşının bir alanı olarak görülmüştür. İlk kurulan İYÖKD ve ADYÖD'ün vd. derneklerin kapsayıcılığı, yeni ayrışmalarla birlikte tamamen daralmış böyle

Türkiye'deki ünlü "demokratik kitle örgütler" söyleminin 1974 sonrası tohumları "sekt örgütlenmeleri" olarak atılmış ve bu masal günümüze kadar yutulmuş, yutturulmuştur (kimisi meslek örgüt ve odaları hariç olmak üzere) 1976 Ağustos'unda DG çevresinin elindeki İYÖD-AYÖD-EYÖD tarafından Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (DGDF/DEV-GENÇ) kurularak gençliğin merkezi üst federasyonu yaratılmış bulunuyordu. Her bir çevrenin kendi derneğini kurduğu ve "siyasal mücadele"nin bu merkezlerden yürütüldüğü bir ortamda, gençlik eyleminin birliğinin ya da ideolojik birlik-açıklığın sağlanması veya partileşme süreçleri, açıkça söylenmelidir ki her bir çevrenin ve özel olarak DY'un kendin kurması gibi özel bir anlam taşımaktadır. Bu durum, DY'da başat bir özellik olan egosantrizmin ilk göstergesi olmaktadır.

GÜVENSİZLİK VE İDEOLOJİK BUNALIMA ÇÖZÜM: AKTİVİZM

Değinmek istediğim bir başka konu: kendisi dışında herkesin revizyonist-opportunist vs. olduğunu ileri süren, bu denli kendi konumuna güvenli görünen ve dışı o kadar "sapma" olan, üstelik "THKP-C'nin temel çizgisini reddetmeyen", tersine THKP-C'nin sağladığı temel donanım ile yola çıkan bir çevrenin "ideolojik açıklık", "ideolojik birlik" gibi hedefler taşımasının oluşturduğu bir çelişki vardır. Mevcut temel donanımı ile sağa sola salvolar savuran bir hareketin "ideolojik açıklık" hedefi gerçekte ne anlama gelir? Bence bu çelişkinin nedeni, devrimci demokrasinin bütününde, zaman zaman da tek tek parçalarında belirginleşen bir yöntem yanlışından kaynaklanmaktadır. En özet ifadeyle bu yanlış, devrim sürecinin, mücadele biçimleri ile özdeşleştirilmesidir. Bu mücadele biçimlerinin sarsıntı geçirmesi durumunda, eklektik ideolojik çerçeve de sarsıntı geçirmektedir. Açmak gerekirse, MDD-Maoculuk/Çin-Vietnam-Latin Amerika ulusal kurtuluş hareketleri-Mark'sız Lenin-İki Taktik'li Lenin'den oluşan eklektik çerçevenin, 69-71 doludizgin aktivizminin 1971-72'de sarsılışı ile kendine güvensizlik ortaya çıkmıştır. 1974-80 döneminde devrimci demokrasinin bir bölümüne içsel olan bu durum 1975 sonrasında, 1969-71'deki gibi yeniden mücadele biçimlerinin aktivizmi ile atlatılmaya çalışılmaktadır. Özetle devrim teorisinin bir üst belirleyen olarak yer aldığı, devrim stratejisinin bu üst belirleyenden hareketle oluşturulduğu ve mücadele biçimlerinin genel bir *siyasal mücadele* içinde anlamlandırıldığı bütünlüklü bir yöntemsel yaklaşım değil de, mücadele biçimlerinin belirlediği bir "strateji arayışı" devrimci demokraside hep sarsıntılara, bunalımlara yol açmıştır.

DY, özellikle 1971-72 pratiğinin, yenilginin nedenlerini mücadele biçimlerinin bir bütünlük içinde kullanılamamasına bağlamaktadır. Buradan da hareketin devamlılığının sağlanmamasının ve kitleselliğin önemi sonuçlarına ulaşmaktadır. 1975 sonrasında, kitleselliğin hedeflendiği aktivizm kıstaslı mücadele biçimleri so-

runsalı ile, anti-faşist mücadele alanında daraltılmış bir aktivizm ekseni ile bütün bir süreç özdeşleştirilir. Bu yaklaşım DY'da temel bir yer tutmaka ve kendine güven bu alandan türetilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte, asli çerçeve sarsıntı geçirdiği için kendine güvensizlik "ideolojik açıklık" sorunsalında saklı olarak "güven"i çelici bir yer kapsamaktadır. Bu durum özünde özne olma bilincinin gerilemesi, giderek de yitimi sonucuna yol açacaktır. Daha sonra göreceğimiz gibi DY kendisinin de içinde eriyeceği bir başka özne yaklaşımına savrulacaktır: bu kitleselliktir, halktır, halk yığınlarının devinimidir. Bu noktada geçmişe dönük olarak Metin Çulhaoğlu'nun şu değerlendirmesi anlamlı olmaktadır: Çulhaoğlu 1991'de "bugün Türkiye'de toplumsal-siyasal yapının bütünü ile eylemli bilgi ilişkisine girebilme anlamında bir sol özne yoktur" dedikten sonra bu açıdan 1961-71'i şöyle değerlendiriyor: "Buna karşılık ben 1961-71 döneminde önce TİP'in daha sonra da Dev-Genç hareketinin herşeye rağmen makro ölçekte özneler olabildiklerini düşünüyorum. Bunu sözkonusu parti ve hareketlerin 'ideolojik sağlamlıklarına' vb. bağlamıyorum kesinlikle. En başta gelen neden şudur: Ne TİP ne de THKP-C birer 'fraksiyon' olmuşlardır. Bu yargının nesnel ölçütleri olduğunu da sanmıyorum. Önemli olan şudur: TİP de THKP-C de kendilerini herhangi bir fraksiyon değil, 'siyasal özne' saymışlardır ve böyle oldukları ölçüde de Türkiye'nin dinamiklerine yönelebilmişlerdir."(11) Burada sorun, öznenin özne bilinciyle hareket edebilmesidir. DY ise egosantrizm merkezli bir fraksiyon olarak özneyi önce gençlik gibi sosyal bir kategoriye, sonra da "halk" gibi Marksist açıdan çok soyut kalan bir alana, sınıfsal amorfliğe taşıyacaktı. Burada ayrıca belirtmek istiyorum, Marksist açıdan işçi sınıfının kendisi dahi tarihsel-toplumsal ölçekte bir özne olarak benimsense bile, ki bunu bugün kimi DY'cular yapmaktadır, DY'un asıl zaafı öncü özne ile tarihsel-toplumsal özne olan işçi sınıfı arasındaki ilişkide somutlanan halkanın atlanmasıdır.

TEMEL TEZLER

Şimdi DY'un 1977 sonrası temel tezlerine geçebiliriz. Gençlik merkezli anti-faşist mücadelenin gençliğin boyutlarını aşar duruma gelmesi sonucunda DY, Nisan 1977'de çıkardığı Bildirge ile görüşlerini açıklamıştır. Yer yer tekrarları içerse de, DY'un Bildirge'de ve DY dergilerinde yer alan kimi görüşlerini bazen özet olarak bazen de alıntılanarak buraya aktaracağım. Okuyucu bu özetlemeden hareketle yazının ilk bölümü ile bağlantılı olarak MDD ve THKP-C ile DY'un ideolojik geçişkenliklerini, farklılıkları ve estetize edilen yanları kendiliğinden bir şekilde kurabilir. Ben de dolaylı ve doğrudan bağlar üzerinden özellikle DY'un bugününe uzanan evrimini ayrıca ele alacağım. Önce Bildirge'ye bakalım.

Dünya Değerlendirmesi

DY'a göre emek-sermaye çelişmesi çağın temel çelişmesidir. Dünya çapındaki proleterya-burjuvazi, sosyalizm-emperyalizm (buradaki sosyalizm çok genel bir anlamda kullanılmakta, sosyalist sistem kastedilmemektedir. Bildirge'ye göre *revizyonist* sapmalar dünya çapındaki mücadelenin önündeki en büyük engeldir) arasındaki çelişme *nihai tayin edici* muhteva taşımaktadır (*temel çelişme*). Emperyalist-kapitalist sistemle sömürge, yarı-sömürge ülkeler arasındaki çelişme de temel çelişmenin *tayin edici baş çelişmesidir*. ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki teorik olarak olası bir nükleer savaşta, bu savaşın gerici ve haksız bir savaş mı, devrimci ve haklı bir savaş mı olduğuna somut politikalara bakılarak karar verilecektir.

Türkiye ve Devrim Süreci Değerlendirmesi

Kapitalizm iç dinamikle değil dışa bağımlı ve *çarpık* bir şekilde geliştirilmiştir.

Türkiye 1900'lerden bu yana *demokratik devrim* sürecindedir, toprak sorunu tam olarak çözülememiştir. Ulusal sorun çözülmüş değildir. Feodalizmin altyapıda tasfiyesi tamamlanmış ancak üst yapıda feodal kalıntılar olarak toprak ağaları ve tefeci bezirganlar oligarşik ittifak (çelişmeli bir ittifaktır) içinde etkinliği artan yerli tekелci burjuvazi ile birlikte yer almaktadırlar.

Emperyalizmin 3. bunalım döneminde kapitalizm (dış dinamikle) yukarıdan aşağı geliştiği için montaja dayalı sanayileşme sonucu işçi sınıfının gelişmesi ve devrimdeki önemi artmış ve feodalizmin belirli ölçülerde çözülmesiyle toprak sorunu bir ölçüde çözüme ulaşmış, demokratik devrim toprak devrimi olmaktan çıkarak belirli bir *daralmaya* uğramış, işçi sınıfı ve kentlerin devrimdeki rolü *görelî* olarak artmıştır.

Emperyalizmin içsel olgu oluşu ve gizli işgali, işgalci düşmana karşı toplumdaki tepkileri pasifize etmektedir.

Ülke *devrimci iç savaş* aşamasındadır.

Gündemde olan devrim anti-emperyalist ve demokratik bir muhtevadadır. Anti-emperyalist, anti-oligarşik devrim ülkemizdeki *baş çelişkiyi*, halk ve oligarşi arasındaki çelişkiyi çözecektir. Kapitalizmin gelişmesi ve sanayi proleteryasındaki artıktan kalkılarak yüzeysel bir bakışla demokratik devrim sürecinin tamamlandığını söylemek büyük bir yanılğı olur.

Keza aynı durum toplumun kendi içsel dinamiği içindeki bir gelişmeye yöneldiği şeklinde bir *görüntü yaratmaktadır*. Bu durum içsel dinamikle gelişmiş bağımsız-kapitalist ülkelerdekine uygun "sovyetik model", "genel ayaklanma" fikrinin savunulmasına vardırılmaktadır. Bu yanlıştır, yeni sömürge ülkelerde gözlenen değişimler emperyalist işgal durumu açısından *özünde* bir değişme ya-

ratmamaktadır. Devrim aşaması için gerekli *objektif koşullar* gizli işgalce oluşturulmaktadır. Lenin'in milli krizi ayaklanmanın koşullarını oluşturuyorken, bizde ise emperyalizmin işgali *halk savaşının objektif* koşullarını oluşturmaktadır. Emperyalist-kapitalist ülkelerde *toplumun içsel dinamiği* sonucu devrimin objektif koşulları oluşurken, bizde gizli işgal alt yapıdan üst yapıya kadar bir sarsıntı yaratmaktadır. Bu bağlamda sömürge tipi faşizm mevcuttur. Ancak bu durum, dogmatik THKP-C yorumcularının yaptığı gibi sürekli devrim durumunun varlığı olarak yorumlanmamalıdır.

Geçmiş, THKP-C ve Sol

Farklı alanlardaki mücadelelerin birlikte yürütülmesi örgüt ve mücadelenin devamlılığını sağlayacaktır. Geçmişin derslerinin özümlemesi için THKP-C hareketinin sağlıklı bir inceleme ve eleştirisi gereklidir. THKP-C farklı mücadele biçimlerinin bütünsel bir organizasyonuna sahip değildi, uygulamada bütünsel bir olumluluk gösterdiğini söylemek mümkün değildir. *Kazanılmış mevzilerin savunusu* ve başka politik nedenlerle 12 Mart'ın saldırganlığına karşı savaşmak zorunda kalındı.

50 yıllık sağ oportünist ve revizyonist geçmişteki burjuva ideolojisinin etkinliği, güçlü bir işçi sınıfı hareketinin olmayışı, reformcu burjuvazinin anti-emperyalist mücadeledeki öncülüğünün etkisi, sol hareketin uzun bir dönem bir aydın hareketi olma durumunun karşısında THKP-C bir dönüm noktasıdır. Öyle ki ülkemiz solu üzerindeki revizyonist-oportünist etkinlik bir ölçüde kırılabilmiş, *işçi sınıfının bağımsız siyasi hareketini yaratmak yolunda önemli mesafeler katedilmiştir...*

1971 yenilgisi devrimci hareketin *teorik ve örgütsel dağınıklığının* en önemli sebebini oluşturmaktadır. Yenilgi sonrası yılgınlık, ihanet ve döneklık revizyonizmin *güçlenme kaynağını* oluşturmaktadır. Revizyonizmin ve (DY'un daha çok diğer devrimci demokrat hareketler için kullandığı) oportünizmin panzehiri Marksist-Leninist bir partidir...

Siyasal Mücadeleye Bakış; Parti, Cephe, Direniş Komiteleri

Ekonomik demokratik mücadeleler alanında sınıf zıtlaşmaları artmaktadır. Mücadele biçimleri *basitten karmaşığa doğru* zenginleşecektir. Anti-faşist mücadele *taayin edici* bir mücadeledir, *baş çelişmenin politik alandaki görünümüdür*. Diğer mücadeleler (*ideolojik-ekonomik-demokratik*) *anti-faşist mücadeleye* bağımlı kılınmalıdır.

Parti elzemdir, herşey ona tabidir. Partinin inşası bilinçli bir mücadele sürecidir, kendiliğinden karakterli bir gelişme olarak ele alınamaz. *Parti devrim ve mücadele anlayışına bağlı olarak ele alınmalıdır*. Partinin yaratılmasını hiyerarşik örgütlenmenin oluşturulması olarak ele alanlar bu sorunu atlamaktadırlar. Bugün için

hiyerarşi oluşturma diye bir sorun yoktur. Gündemde *politika yapmak ihtiyacı* vardır, politikayı hayata geçirmek için *kitleleri siyasi aksiyona sokmak* gerekir, politikanın hayata geçirilmesi için verilen mücadelede adım atmak gereklidir. Parti yeterli sayı ve nitelikte kadroyu gerektirir. Bu çalışma *yöneldiği amaçlara uygun*, kadroların içine girdiği işin, *mücadelenin özelliklerine uygun bir organizasyonu* gerektirir. Bunun temelinde ideolojik birlik ve netleşme vardır, *partileşme sürecinde ideolojik birliğe ulaşmak* esas alınmalıdır. Onyıllardan bu yana pek çok kişinin tekrar edip durduğu, fakat hala gündemin *birinci maddesi* olmaya devam eden bu temel görevin başarılabilmesi için sadece saptanan gereklilikler yeterli değildir. Esas olan bunları hayata geçirmektir, bu olmazsa hiçbir şey yapmış sayılmayacaktır. "Bu yoldaki pratiğimiz bizim devrimciliğimizin *mihenk taşı* olacaktır. Tarih bizi içinde bulunduğumuz bu süreçte bu görevi yerine getirip getiremediğimize bakarak yargılayacaktır." (12) (abç)

Bildirge'den sonra şimdi de DY dergileriyle temel görüşlerin açılmasını izleyelim.

Şubat 1978'de DY'un 15. sayısında partileşme sürecine ilişkin başka çevrelerin eleştirileri karşısında şu yaklaşımlar dile getirilir: Leninist parti teorisi Leninist kesintisiz devrim teorisince belirlenir. Bu teorinin özü burjuva devletin *aşağıdan yukarıya* parçalanarak ele geçirileceği ve yukarıdan aşağıya proleterya diktatörlüğü altında sosyalizmin inşası ve devlet ile sınıfların kaldırılmasıdır. Proleterya partisinin öncülüğündeki bu süreç aynı zamanda proleterya ve halk ile özdeşleşerek kendisinin de ortadan kalkacağı bir süreçtir. Parti, bu önderliğin organizasyonudur... Ülkemizde de proleterya partisi yukarıdan aşağı dar bir devrimciler örgütü olarak örgütlenmek, ikinci adımda işçi (ve emekçi) sınıfının öncü unsurları ile bütünleşmek, demokratik merkezîyetçilik-gizlilik temelinde örgütlenmek.. Bu yazıda DY'un şekilsiz ve kendiliğindenci bir örgütlenme anlayışına sahip olduğu eleştirilerine karşılık olarak ön kabul eşliğinde şunlar söylenir: "Evet, bugün ülkemiz solu açısından geçerli olan dağınıklık, tek tek bütün grup (ve partiler) için geçerli olduğu gibi bizim hareketimiz açısından da genel olarak doğrudur. Hareketin genel olarak kendiliğindenci bir nitelik taşıması, bir gevşekliğe de neden olmakta, *özerklik* eğilimlerini teşvik etmektedir. Ancak bizim, bu kendiliğinden durumu savunduğumuzu ileri sürmek ve bu durumu bizim ideolojik görüşlerimize yüklemek saçma birşeydir... Partileşme süreci tüm bu olumsuz eğilim unsurlara karşı sistemli ve örgütlü bir mücadeleyi içerir. İdeolojik alandaki dağınıklığın giderilmesi, siyasi ve örgütsel alanlardaki dağınıklık ve kendiliğindencilğe karşı siyasi çalışmaların derinleştirilmesi, kadro çalışması ve merkezleşmenin güçlendirilmesi doğrultusunda bir mücadeleyi içerir." (13)

Ancak bu yazının öncesinde ve sonrasında DY sayfalarında parti çeşitli do-
layımların ardında bir süreç unsuru olarak anti-faşist mücadeleye bağlanır. DY say-

falarında şu görüşlere de sıkça rastlanır: "Faşist güçlerin halk yığınlarını yıldırma yönelik saldırıları, geniş halk yığınları arasında bir savunma ihtiyacının doğmasına neden olmuştur; çatışmanın genişleyip yaygınlaşması, anti-faşist bir dayanışma eğiliminin doğmasına ve gelişmesine neden olmaktadır. Direniş komiteleri bu eğilimin devrimci bir doğrultuya kanallize edilmesi, bağımsız bir devrimci hareketin halk iktidarını hedefleyecek şekilde (...) en geniş anlamda, devrimci halk iktidarının birer nüveleri olarak kavranmalı (...) Cephenin yaratılması uğrunda mücadele, partinin yaratılması uğrundaki mücadeleyi geliştirir. Cephesel örgütlenmenin bir birimi olan direniş komiteleri ile partinin yaratılması mücadelesinin birer örgütsel birimi olan kadro çalışmaları arasındaki ilişki bu şekilde kavranılabilir." DY'un bu yaklaşımı "devrimci eylemin, halk yığınları ile organik bağların kurulup geliştirilebileceği bir zemin üzerinde yükselmesi gereğinin; öncünün devrimci mücadelesinin bütün halkın devrimci mücadelesine dönüşmesi sağlayabilecek bağlantıların ve partinin bunların organizasyonunu sağlayabilecek bir niteliğe sahip olması gereğinin bir sonucu" (14) olarak şekillenmiştir. DY'un 16. sayısında ise "önerilen cephe ve direniş Komitelerinin yöneticisi olabilecek proleterya partisi sorununun görmezden gelindiği" şeklinde DY'a dönük eleştiriler, "metafizik kafasızlık" olarak değerlendirilmekte, kurgulanan "nitelikteki" bir partinin (örneğin, KSD, TSİP, TEP vb.'nin birleşmesiyle bile!) kolayca gerçekleştirilemeyeceği ortadadır" (15) denilmektedir. Okuyucu, sayılan isimlerin birini ve tümünü çıkarıp yerine yenilerini (solun hangi cenahından olursa olsun) ekleyebilir ve öyle de okuyabilir, DY açısından sonuç değişmez. Bu tablo ancak DY'un kendisi ve *kurguladığı süreç* ile birlikte bir anlam kazanır çünkü, DY, aynı yaklaşımla "öncülük"ü de "savaşılarak elde edilebilir" bir nihai durum olarak anlamaktadır. Geçmişe dönük bir değerlendirmede THKP-C'nin önüne iradi olarak partileşmeyi koymadığını "büyük ölçüde kendiliğinden nitelikli bir süreç"te kurulduğu, DY'un ise solun 1974 sonrası nesnel durumu ile bağlantılı olarak "partileşme programı sorununu daha başlangıçtan itibaren gündemine" aldığı ve bunun THKP-C'nin oluşumu öncesine göre "*çok daha kapsamlı bir nitelik taşıması anlamına*" (16) (abç) geldiği söylenir.

Partileşme sürecinin üzerine inşa edildiği direniş komiteleri "bizim hareketimizin en üstün özelliklerinden biri" olma değerlendirmesinin ötesinde daha önce aktardığımız pasajdaki anlatıma (halkın savunma, dayanışma eğilimini devrimci doğrultuya kanalize etme, cephesel örgütlenmenin birimi olma, parti ile cephe üzerinden dolayım sağlama) ek fonksiyonlar değişik yazılarda şöyle tanımlanmaktadır: "faşizme alternatif bir halk demokrasisi", "faşizme karşı birlik sorununa tabanda karşılık" olması; faşistlerle sıcak çatışmaların olmadığı yerlerde de "halkın çeşitli sosyal sorunlarını kapsayan özel komiteleşme çabaları" olarak "su-yol-kanalizasyon vb. sorunların çözümü için oluşabilecek her komiteleşme" ça-

laşmasının direniş komitelerine doğru geliştirilmeye çalışılması.. (17) DY'un 12 Eylül sonrası mahkeme savunmasında direniş komiteleri şu hususlara dayandırılmaktadır: Faşist saldırılara bütün toplum içinde oluşan karşı koyma, öğrencilerin okullara gidebilme ve can güvenliği-öğrenim özgürlüğü, savunma durumu, kuralsız kalles bir iç savaş ortamında bütün halkın faşizme karşı biraraya gelişi, demokrasi yuvası, kalıcı örgütlenmeler, bütün siyasi görüşlerin ve halkın birlikte olabildiği, kitlelerin bilinç ve kavrayışına uygun, kitlelerin kullandığı kendiliğinden ortaya çıkmış mücadele ve örgüt şekilleri olarak, *devrimcilerin zihninde tasarlanmış mücadele veya örgütlenme şeması olmayan hayatın içinde, pratik olarak kitlelerin sınaa yanılma yoluyla buldukları savunma örgütlenmeleri* olarak açıklanmaktadır. Oğuzhan Müftüoğlu "Bu anlayışın başarıyla uygulanabildiği yerlerde, sosyalizm ve demokrasi üzerine *ciltler dolusu kitaptan daha değerli olan olumlu deneyler yaratılabiliyordu*" diyor ve 1980 sonrasında DY'cuların geçmiş değerlendirmelerinde sıkça yer alan bir "kopuş"a değiniyor: "Ne yazık ki, geleneksel revizyonist eğilimlerden köklü bir kopuşu ifade eden Direniş Komiteleri önerileri eski dogmatik-sağ eğilimlerin etkisi altındaki çevreler tarafından (kim zaman *sol lafızlarla*) reddedilmiştir." (18) (abç)

DY çevresinin hep örnekleyegeldiği Fatsa deneyimine ilişkin olarak kendilerinden öğreniyoruz ki "çamura son" kampanyasıyla Fatsa sokakları yeniden düzenlenmiş, ilçede kumara son verilmiş, eski bir itfaiye aracı çalışır hale getirilmiş, tefeciler eski yöntemlerini uygulayamaz hale gelmiş, karaborsa önlenmiş, halk şenlikleri düzenlenmiş ve içinde AP ve MSP'lilerin de bulunduğu 11 halk komitesi kurulmuştur. (19) "Geleneksel sağ revizyonist" eğilimlerden koparken AP ve MSP'li başka bir *sağ* geleneksel eğilimle "bütün halk" içinde bir araya gelmek Marksist-Leninist partileşme sürecine daha çok katkı sunuyor herhalde!

Bu geçişle birlikte DY'un düşünce sistematığı ve kurgusunu otopsi masasına yatırmak istiyoruz. Özetin başlarından alarak konu konu ilerleyeceğiz.

"ELBİSE" DAR GELİYOR

Türkiye'de artık herkesin, Marksizm-Leninizmi istediği yöne çekeştirebilme ve bu "özgür" alan içinde kendini Marksist-Leninist olarak lanse ederken sergilediği hafiflikler eskisi gibi verimli olmamaktadır. Zira bugün bir çok hafiflik belirgin olarak sırtılmaktadır. Fatsa'nın Paris Komünü ile eşitlenmesi ultra örneği gibi (20). DY'un 70'li yıllardaki Marksizm-Leninizmi de aynı şekilde eğreti durmaktadır. Taner Akçam'ın deyişiyle "70'li yıllarda hazır elbise (teorik çerçeve) giyildi. Başka bir elbise de olsa giyilirdi" (21) sözleri "elbise"nin DY'un üstündeki eğretiliğinin bir kanıtı olsa gerek. Bundan dolayıdır ki DY'un halkseverliği tesadüfi değildir: "1977'de Çıkış Bildirgemiz'de, sonra dergilerimizde halk ve halk hareketi gibi kav-

ramları tesadüfen seçmiş değiliz."(22) Akçam, reddetmek istediği şeyin literatürdeki proleterya hareketi olduğunu, doğrusunun ise yaptıkları gibi işçi sınıfının da içinde yer alacağı bir halk hareketi olduğunu düşünüyor. Sınıfsallığın algılanışına tipik bir örnek olan bu durum, DY'un yazınında yine tesadüfi olmayan benzer değinilere yolaçmıştır: "bir bütün olarak halk sınıfları", "halk güçleri", "halkın kendi iktidarı", "bütün halkın çıkarları", DY'un "halka ait güzellikleri kendinde toplayan bir umut ışığı" olduğu, "devrimci olmanın, halka layık olmanın", "bize (yani halka)", halkın alışkanlıklarını, geleneklerini", "halkın dili, "halkın somut çıkarları", "halkın tutumu" vb. 70'li yılları bilmeyen okuyucular için söyleyelim, DY'da bu kadar işçi sınıfı aşkı ve söylemi kesinlikle yoktur. İşçi sınıfının siyasi iktidar aracı olarak Marksist-Leninist parti vb. gibi *bazen* görülebilen bir söylem ise DY'da *arızı* bir durumdur. Akçam'ın söylediği gibi o "elbise" önde olduğu için öylesine giyilmiştir. Bugün ise gecikmiş bir şekilde, "merhaba işçi sınıfı" ve "merhaba marxizm" diyen Melih Pekdemir DY'culara kişilik kazandırmaya dönük kitabında "Bin yıllık öfkeni imbikten çekip de halk sofrasındaki aşına katık edebilince, yaşamana layıktır yaşamak"(23) diyebiliyor. Anlaşıyor ki Pekdemir, kitabı boyunca DY'u estetize etmeye çalışıyor.

DY'un bu halkçı çizgisi doğal olarak halkçı programatik bir yönelimde ifadesini bulur. 1980 Ağustos'unda yayınlanan "Devrimciler Ne için Savaşıyor?" adlı belgede "*bütün Halkın Devrimci Demokratik İktidarının kurulması*" büyük üretim araçlarının (büyük fabrikalar ve büyük topraklar kastediliyor) *bütün halka devredilebileceği* dile getirilmekte ve *Halkın Devrimci Kültürü*'nden söz edilmektedir. Devrimin ise işçi sınıfı kadar küçük ve orta mülk sahibi kitlelerin de kurtuluşuacağı ayrıca belirtilmektedir. (24)(*) DY'un bu belgesini bir "orta mülk sahibi" fabrikatör okusa herhalde "büyük fabrika değişimi ile üretim kapasitesi ve çalışan işçi sayısını da belirteselerdi iyi olurdu" şeklinde düşünürdü. Böylece "tekel dışı burjuvazi ile ittifak" hülyaları hep olagelen devrimci demokrasinin ittifaklar manzumesi belki gerçekçilik kazanırdı. Şaka bir yana, bu tür programlar, sahiplerini kimi dönemlerde "ittifak kurulacağı" düşünülen sınıf ve katmanların doğrudan temsilcisi konumuna oturtmaktadır.

(*) DY'un bu programatik belgesinde dikkat çeken bir nokta, halk iktidarında merkezi planın savunulması ve özgürlük bahsinin özgürlükçü bir içerikle dile getirilmeyip, kapitalizmin sahte özgürlüklerine karşı siyasal bir vurgu olarak yer almasıdır.

Program bahsiyle bağlantılı bir konu da şu: Bildirge'de feodalizmin alt yapıda tasfiye edildiğini ve demokratik devrimin toprak devrimi olmaktan çıktığını söyleyen DY, mahkemede yapılan savunmada "toprak devrimi yapılarak sanayileşme ve demokratikleşme" içerikli bir DHD'ni savunuyor. (1960'lardan 1980'e Türkiye Gerçeği, s. 476)

BAZI YÖNTEM SORUNLARI ÜZERİNE

Bu yazının *Sosyalist Politika*'nın 3. kitabında yer alan ilk bölümünde devrimci demokrasiye değinilirken orta sınıflar, küçük burjuvazi, köylülük, yoksul köylülük ve kimi durumlarda ulusal burjuvazilerin devrimci demokrasinin sınıfsal dayanaklarını oluşturduğunu ve emek-sermaye çelişkisini gören devrimci demokrat hareketlerin bu çelişkiye içerilmiş nedensellikler üzerinden değil, kapitalizmin temel çelişkisinin yarattığı sonuçlar üzerinden tepkiler oluşturdıklarına değinilmişti. Ayrıca devrimci demokrasinin örgüt sorununda seçkincilik-kitlecilik salınımı yaşandığını, ancak popülist ideolojisi nedeniyle kitleciliğin baskın bir eğilim olduğu belirtilmişti. Bunlarla birlikte devrimci demokrasinin misyonunun BDD'yi tamamlamaya dönük olduğu, ancak Lenin'den hareketle bu konuda merkezi bir yer tutan iktidar sorununun atlandığına yer verilmişti. (*) Keza Marksizme, emek-sermaye/proleterya-burjuvazi karşıtlığı, buradan türeyen işçi sınıfı eksenli sınıf mücadelesi, siyasal iktidarın ele geçirilişi, proleterya diktatörlüğü... sürecine değinilmişti.

Buraya eklenecek olan şey Lenin'in çözümlemeleri ve Leninizm'dir. Lenin kapitalizmi çözümlemenin bir yöntemi olarak eşitsiz gelişme yasasından hareket ederek siyaset teorisini oluşturuyordu. Kapitalizmin gelişmesi, işçi sınıfı içi bilinç farklılaşmaları, öncülük, devrim-iktidar çözümlemeleri... bunların tümü işçi sınıfının sosyalist siyaseti temel saikiyle ele alınmıştır. Lenin sosyalist siyaseti yalnızca işçi sınıfı değil diğer emekçi sınıf ve katmanlara daha ilerisi bütün topluma dönük olarak ele almıştır. Ancak Lenin'in sosyalist siyaset teorisinin merkezinde hep işçi sınıfı vardır; içerik, söylem ve yürütülüşünde böyledir bu. Lenin'in siyaset teorisindeki yöntem, öncülüğe birincil bir yer açar. Sınıfın ya da toplumun devrimine bağlı olarak oluşmayan öncülük, devrim alanı olarak sınıf ve topluma yönelir, etkileşime girer. Devrimci eylemini bütüne yaymaya çalışır ve bu süreçte kendisi de yetkinleşmek üzere dönüşür. Öncü özne, tarihsel-toplumsal öznenin bilinç olarak en ileri unsurlarıyla birlikte dönüştürücülüğü ve kendi siyasi-örgütsel gelişim ve dönüşümünü bir merkezden hareketle yaşar ve yayar.

DY'a baktığımızda ise, 70'li yıllarda DY'un Leninist partiyi yalnızca yukarıdan aşağıya doğru oluş özelliğiyle kavradığını ancak öncülük nosyonunu yalnızca halk

(*) Bu arada Türkiye devrimine de değinelim. Marks-Engels'in 19. yy. devrimleri çözümlemeleri, Lenin'in bu mirastan hareketle oluşturduğu devrim anlayışı toplumsal devrimi önceleyen bir siyasal devrimdir. Bu nedenle Lenin'deki devrim tanımı, siyasal iktidarın bir sınıftan bir başka sınıfa geçişi olarak vardır. Türkiye'de de bu anlamda DD 1923'te ve Cumhuriyetin oturtulma sürecinde tamamlanmıştır. Burjuva devriminin toplumsal düzeydeki demokratik öğeleri artık Türkiye Sosyalist Devriminin bir sorunudur. "Siyasal çözüm"çülerin hoşuna gitmeyebilir, ulusal sorun da, demokrasi sorunu da ancak böylece gerçek çözümlerine ulaşacaklardır. Bu sorunların ötesinde sosyalist devrim, kendi görevleri itibarıyla, siyasal devrim olabildiği oranda toplumsal devrimin başlangıcı ve kendisi de olabilecektir.

ile özdeşleşmede (*halkın mücadelesini yükseltme ve örgütlenme misyonu*) ve bunun dolayımında bulunduğunu görüyoruz. (*) Ayrıca DY'a göre öncülük, pratikte kazanılacak bir şeydir, mücadele içinde pişerek vb. Burada öncünün-teorik, ideolojik, siyasal ve örgütsel planlarda bir bütünlük içinde önsel öncülük formasyonu yoktur. *Önsel olarak* bu bütünlük içinde öncü olunamaz DY'a göre. DY'un kurguladığı *kitlelerle organik ilişki içinde bu forma ulaşılacağıdır*. Devrimci program, ideolojik birlik-netleşme-açıklık, kadroların yetkinleşmesi, özetle öncülük bu süreçte edinecek bir şeydir. Böylece Leninizmin de uzağına düşülür (daha önce de Marks'ın uzağına düşülmüştür). Bizim Leninizm merceğinden eleştirdiğimiz ancak kimi örneklerde Leninizm ile doğrudan bağı olmayan bir şekilde de devreye giren bu eleştiri, T. Akçam başta olmak üzere, O. Müftüoğlu, M. Pekdemir, 1987/88'lerde Türkiye Sorunları Dizisi'nde yazan herkes tarafından *kategorik* olarak reddedilmekte ve Türkiye solunun bütünü ile bu konuda (da) araya ayırım çekilmektedir. (DY, 1980 öncesi ve sonrasında Türkiye solunun *bütününden* farklılığını özellikle hep vurgulamıştır. DY büyük oranda haksız da değildir.)

DY'un bir süreç kurgusu vardır, yukarıda kısmen değinildiği gibi öncülük o sürecin doruk noktasında yer alır. Bu noktaya varıncaya dek öne çıkan halka(lar), 1970'lerin anti-faşist mücadelesi gibi, veya toplumsal muhalefet alanlarındaki otonom dinamiklerin kendinde ya da kendisi için devinimi ve bunların *asgari bir organizasyonu* yeterlidir. Örgüt mü dediniz, oradan bürokrasi-hiyerarşi gibi lanetli şeyler çıkar. Yine örgüt mü dediniz, mahkemede "değildik" denir. Devrim mi dediniz: "meşru savunma durumundaydık" denir. Öyle ki Türkiye'de yapılan her şey; şu melun faşistlerin saldırıları ve anti-faşist mücadelenin gereklerince belirlenir.. Bunlar bir yana DY'un bu durumu başlıca iki nedende aranabilir: birincisine başlarda kısmen değinmiştim; 12 Mart yenilgisi sonrasında oluşan kendine güvensizlik, özne bilincinin yitimi. Diğeri ise bununla dolayimli olarak sürecin sınıf ve örgüt merkeziz olarak ideoloji-siyaset-örgüt ayaklarının bütünlüğünün sağlanmadığı; *harekete* indirgenen kendiliğinden otonom dinamiklerin canlılığına bakılmak istenmesidir. (**)

(*) Halk deyişiyse, eğri oturup düz (doğru) konuşalım: Daha 1975 yılı Kasım ayında, DG dergisinin ilk sayısında devrimcilerin halkın mücadelesini yükseltme ve örgütlenme perspektifiyle hareket etmeleri gerektiği söyleniyordu. 1975 yılında hangi halkın hangi mücadelesi vardı? Sorun şudur: DY gibi bir "özne" kendisini toplumsal özne alanıyla özdeşleştirince "biz"i halk, "halk"ı da biz olarak görmeye başlar. DG/DY, bu yanılgıyı yaşar. Bu özellik, bütün popülist hareketlerde görülen popülist ve özneyi silen bir yaklaşımdır.

(**) M. Pekdemir, bu süreci şöyle tanımlıyor: "Doğal gelişim, kendiliğinden örgütlenme başlangıçta bir avantajdır. Sınıflar mücadelesinin özünden kaynaklanmıştır; hiç bir zorlama-yapay oluşuma ihtiyaç duymadan, öylesine beliren örgütlenme tarzı (...) 'Kendinde örgütlenmeler, hareketin ge-

Bu konumlanış, özü ve söylemiyle anti-Marksisttir, anti-Leninisttir. Böylece DY'un öncülük anlayışı, halk-sınıf, toplumsal muhalefet odaklarının içindeki "öncücülük" olarak somutlanmaktadır. DY'un siyasal mücadelenin doğasına uygun bir öncülük anlayışı olmadığı için iktidar, veya tersinden, iktidar perspektifi olmadığı için öncülük anlayışı yoktur. Sonuçta bu düşünce sistemi, kendisine hep kitlesel hareketliliği veri alır. Bu nedenle bugün DY'un üzerinde oluşan basınçla geçmişte parti olamamaya ilişkin yapılan gerekçelendirmeler hep aynı kapıya çıkmaktadır: o perspektif ve o irade yoktur. Yine aynı nedenle T. Akçam'a göre hareketlilik olmayınca DY'un olmaması da doğaldır. Örgüt olunmak istendiği zaman da aynı nedenle olunamamaktadır. Akçam, DY'a dair bir önemli durumu da şöyle açıklıyor: "öndüşünen insanlar grubu yokluğu". Bu durum aslında 1970'li ve 80'li yılların birçok örgütü, grubu için geçerlidir ve bu grupların trajedisi biraz da bu sorunla bağlantılıdır.

"İKİLİ İKTİDAR"

DY'un süreç kurgusunun bir ögesi de "ikili iktidar" konusunda ortaya çıkıyor. DY'un "direniş komiteleri"ni "halk iktidarının nüveleri" olarak açıklayışı ikili iktidarın başlangıçtan itibaren bütün sürece yayılır şekilde kurgulanmasından dolayıdır. THKP-C'nin "öncü savaşı"nın yerine konulan bu komiteler aracılığı ile

lişiminin belli noktasında (ilişkilerin artık tıkanıdığı, gelişimin gözle görülür ölçüde durduğu momentte) bilinçli (iradi!) müdahaleler ile bilinçli bir sürece dönüştürülmeli." (Anne Bak Kral Çıplak, s. 127) Pekdemir bunları DY'un geçmişini değerlendirirken söylüyor. "İradi" derken önüne bir (!) işareti koymayı ihmal etmiyor. Ola ki "iradi" öge kendiliğinden hareketi yapay-zorlama bir şekilde sap-tırabilir. Özetle Pekdemir, örgütü kendiliğinden hareketin durma tıkanma momentine sıkıştırıyor. Tıkanma yoksa, örgüt de yok. Kitlelerin kendiliğinden hareketi örgüt ihtiyacını karşılamaktadır. Zaten devrimciler de o sürecin içindedir vb. vb.

Pekdemir'in DY'un genel yaklaşımıyla aynıdır. Bir de, birbirini ne kadar çeler hiç bilmiyorum, ancak şöyle düşünce çeşitlemeleri de var:

Express gibi daha serbest ortamlarda "birileri", "Leninist parti burjuva modelidir" diyor. (Express, sayı: 18, 28 Mayıs 1994)

DY'da 1986 sonrası ilk canlanma belirtileri sırasında "Emperyalizme ve Faşizme (bu kez Oligarşi değil) Karşı Devrimci Gençlik" broşüründe "Devrimci Hareketin birliği için" soldaki bir anlam taşımayan bütün örgütlerin tasfiye edilmesi isteniyor. Kurgu 1975'teki ile aynıdır. By-lem'in birliği üzerinden tekrarededuran tasfiyeci bir yaklaşımı kendi dışına da taşımak isteyen bir gariplik. (D.G., s. 9)

Taner Akçam da tasfiyeyi istiyor. Akçam, birlik için "önce bu örgütlerin hepsi dağıtılmalı" diyor. (Rafet Ballı, "Sosyalist Sol Konuşuyor" dizisi, Milliyet, 6 Ocak 1989) DY'un tasfiyesinden sonra sıranın sosyalist harekete geldiği düşünülüyor galiba.

DY amblemini kullanan "Devrimciler" grubu ise "Leninist devrimciler örgütü, parti"yi yeni sö-mürge ülkelere has özelliklerinin analizine dayandırarak, ayrılığını ilan ediyor. (Yasal Parti Tartışmaları Tercih Mi? Gereklilik Mi? s. 53)

"halk savaşı"nın ilk aşamalarına geçiş yapılabileceği de örtük olarak düşünülür. Ancak DY'un 80 öncesi dönemdeki "talihsizliği", bu kurguyu anti-faşist mücadele gibi geçici olmuş bir ögeye dayandırmasıdır. "Direniş Komiteleri"nin doruğu Fatsa ise hiç bir iz bırakmaksızın 1980 sonrası tablosu ve 100'e yakın itirafçı ile belleklerde flulaşmıştır. 1980 sonrası talihsizlik ise kurumsallaştığı söylenen faşizmin egemenliği altında ikili iktidarın nasıl somutlanacağı sorusunun yanıtı kalmasıdır.

12 Eylül sonrası lokal denemeler olan ve gerçekte gerilla savaşının başlıca özelliği olan "vur-kaç" eylemlerini içermeyen, tersine "kırlara, birden ve kendiliğinden çıkan devrimciler" in asıl sorunları "yaşamayı-kalıcılışmayı" sağlamak (25) olan bir lokal deneyim de "halk savaşı"nın aşamaları uyarınca ikili iktidar gibi bir olguyu üretememişti. DY'un bugünkü talihsizliği ise sözü edilen "yerel inisiyatifler", "halk inisiyatifleri", "vatandaş inisiyatifleri" gibi oluşumların nesnel ve öznel olarak zeminin bulunmayışıdır. Bugün Türkiye'de "Uğur Mumcu'nun katillerinin bulunması inisiyatifleri" dense bunların binlercesi kurulur ve merkezi Cumhuriyet gazetesi vb. yerler olur. Bunun (havanda su dövme işlevinin yanısıra) bir zemini vardır; örneğin şovcu Cem Özer'in "örgütlenin ve çıkın sokağa, sivil hareket oluşturun, özgür insan kendi yolunu açmalıdır" sözlerinin belki alıcısı vardır ama uygulayıcısı yoktur. Bu örnekler bir yana, ikili iktidarın bugün (ve dün için) hiçbir zemini yoktur. DY'un "tartışma süreci"nde dile getirilen, Lenin'in "dışardan bilinç taşımaya" ilişkin görüşünün eleştirisi ve günümüz koşulları herhalde yeni bir ikili iktidar anlayışına temel oluşturabilir! Lenin eleştirisinden hareketle şöyle düşünülüyor: "Lenin'in bu konudaki vurgusunun aşırılığı 1900'lerin başındaki Rusya'da söz konusu olmuştur. Bugün emekçi sınıfların eğitim düzeyi, kapitalist sistemin daha fazla teknik kalfiye elemene ihtiyaç duyması, eğitim ve iletişim organlarının yaygınlığı, emekçi sınıfların bilinç yetisinin 1900'lerin Rusya'sından çok ileri olduğu anlamına gelir." (26) Ancak sorun "yeti"de veya yetinin daha gelişkin bir zemininin bulunmasında değildir. Bugün işçi sınıfını sarmalayan, kat kat kuşatan, ve bırakın işçi sınıfının kendisi için sınıf olma bilincini kendinde (kendiliğinden) bilincini dahi tamamen burjuva ideolojisinin etkinliğiyle belirleyen malzeme ya da silahlar, bizzat E. Aslan'ın değindiği "eğitim ve iletişim organlarının yaygınlığı" nca biçimlendirilmektedir. Sınıf sömürüsünün 1900'lerdeki çıplaklığı ile bugünkü ideolojik hegomonyaya araçlarının muazzam gelişmişliği, keza işçi sınıfının yaşam alanları, kültürel atmosferi vb. etkenlerle birlikte düşünüldüğünde, örneğin 19. yy. ve 20. yy. başındaki bir işçiyi, okuduğumuz romanlarda "kendimize" daha yakın hissederiz. İşte bu nedenle işçi sınıfının bilincini şeyleşmiş dolayımmlarla sarmalayan egemen ideolojiye karşı mücadelede bugün öncülük, Rusya'dakinden daha fazla gereklidir, geçerlidir. DY 'un "tartışma süreci"nde teknolojik gelişmelerden hareketle "bilgi toplumu", "iletişim çağı" (sahi, eğer hatırlanırsa şu "kapitalizmden sos-

yalizme geçiş ağı" ne oldu?) gibi günlük gazetelerde ve burjuvazinin ideolojik üretim aygıtlarınca sıkça kullanılan kavramlarla "mega" projelerin önemli bir yer tuttuğunu görüyoruz. Öyle anlaşılıyordur ki, solun bu kesiminde de yeni "yuppi" adayları yetişiyor. (*)

Ayrıca "ikili iktidar" olgusu kendiliğinden bir sürecin kendiliğinden bir olgusu olarak değil, devrimci durumun bütün göstergeleri ile birlikte sosyalist öznenin maddi politik bir güce dönüşmüş olması ve "kazanılmış mevzilerin" varlığını gerektirir. (Bu mevziler 1971'de "savaşmak zorunda kalındı"ya utangaa gerekçe oluşturan tarzda soyut değil, maddi, elle tutulur, sıçrama olanakları olarak düşünülmelidir.) zetle öncülüğün sınıfsal-toplumsal dinamiklerle buluşması ve birlikte mesafe katedilmesi gerekir ikili iktidar için. 1970'li yıllarda bu durum yoktu. Bugün ise hiç yok. Nesnel ve öznel koşulları olmayan bir ikili iktidar arayışı ise tamı tamına "sivil toplumcu" bir arayıştır.

Özetle sosyalist mücadelenin olmazsa olmaz koşulu olan ve merkezi öneme sahip öncüller olarak Marksist teori, sosyalist ideoloji ve kaynağı olan işçi sınıfı temelinde, alanı olan toplumsal formasyonun bütününe dönük sosyalist siyasetin öncülük bağlamı ile birlikte ele alınması gereklidir. Bu bağlamdaki bir sosyalist siyaset ise DY'da yoktur. Sayılan ncller, sosyal kategorilerin (gençlik, halk gibi) devinim alanı olan bir siyasete oranla çok daha kapsayıcı bir alanı tanımlarlar. Dolayısıyla Marksizm ve Leninizm kaynaklı bu öncüller, herhangi bir devrimci ya da sosyalist mücadele veya hareketin çerçevesini oluşturmazlar. (**) Sonuçta, DY açısından örgüt veya partinin varlığı ya da yokluğu önemli değildir, önemli olan muhalefet (ki muhalefet sözcüğü kavramsallaştırılarak kullanıldığında sosyalizm ve sosyalist hareket, genel ve burjuva içerikli demokrat bir devinim alanında silikleşir) hareketinin, Akçam'ın başlattığı "hemen şimdi"lerle, bulunduğu alanlardaki kurumsallaşmasıdır. (1964 sonrasının bazı reformistlerinin, sivil toplumcularının, anti-Leninistlerinin, anarşistlerinin zgrlklerinin temelleri boş temel beklentileri bu hlyadır.) Bu süreç, elbetteki hep olduğu gibi partileşme-me sürecidir. Muhalefet dinamiklerinin kurumsallaşmasının aşağıdan yukarıya doğru tırmanma süreci aynı zamanda partileşme-me süreci olarak telakki edilmelidir. Marksist-

(*) 1970'lerin ODTÜ'snn gençlik nderi, DY'un merkezi kadrosu Pekdemir'e de işin özentisi kalıyor: Pekdemir yazıyor, yazıyor ve sonra "bu dediklerimi unutma. 'ctrl + s' ve 'enter'a bas, 'save'* et. işte bu kadar." (meğer yaptığım alıntılar... s. 67) " 'save', bilgisayarda pw programında hafızaya kaydedetme işlemi" imiş.

(*) Baş harfleri büyük "Devrimci Hareket" söylemi de işi kurtarmayacaktır. DY yazınını ayrıntılı olarak bilmeyenler dikkat etmelidir, baş harfler büyükçe kullanıldı mı, o mutlaka DY olarak okunmalıdır. DY yazınında en fazla birkaç kez baş harfleri küçük ve çoğul devrimci hareketler kullanım vardır, bu da "büyüklüğün" esamesinin okunmayacağı durumlarda, en ezik, en suskun olunduğu bir dönemde yazıldığı anlaşılmalıdır. Ayrıca bir "tiyo" daha verelim: DY'un en merkezi olduğu konu "Devrimci Hareket" bahsidir.

Leninist partinin "yukarıdan aşağıya"ya doğru kurulması mı? O en "M-L" olunduğu durumda, *sürecin* "doruk" noktası olarak söylenmişti. Üstelik kazara.

BÜTÜNLÜKSÜZ TEORİ: AL İSTEDİĞİNİ KULLAN

DY, 1982'de ilk olarak Akçam'ın ifadelerinde kök bulan geçmiş ras-yonelizasyonu ile "hörgücünden yemeye" devam ediyor. Bu hörguç THKP-C'dir ve THKP-C'nin "her türlü dogmatik sağ eğilimden ilk esaslı kopuş olduğu", "revizyonizm ve ekonomist-dogmatik anlayışlara karşı çıkış", "marksizmin klasik dogmatik yorumundan kesin bir kopuş" ve DY'un "direniş komiteleri"nde somutlanan anlayışla ("doğrudan demokrasi" ve "sosyalist demokrasi") bu kopuşun sürdürüldüğü iddia edilmektedir.

İlk olarak söylenmesi gereken, THKP-C'nin tamamen eklektik de olsa bir kurgusu vardır; o da işte "emperyalzmden dolayı halk savaşıdan başlar, köylülüğün fiili öncülüğüyle halk savaşı stratejisinin kırlardan kentlere doğru akınının kentlerden gerilla savaşıyla yaratacağı sempati vs.aşamaları yoluyla kırlara geçerek başlatılmasını, her bir aşama ayrıntılı olarak tek tek açıklanır. Keza bu yaklaşımda, devrim durumu-milli kriz vb. ögelerin de yer aldığını okuyucu hatırlayacaktır. Peki, devrimci demokrat genel bir çerçevenin dışında THKP-C'den DY'a ne kalmıştır? THKP-C'nin ifrada varmış öncülük anlayışının tam tersyüz edilerek kitlesel dinamizmin veri alınması ile THKP-C'nin özne nosyonundan geriye ne kalmıştır? Baş tacı edilen "mücadele biçimlerinin" faşistlerle karşılaşmasına ilişkin sonuç değerlendirmesi "Türkiye'de mücadele biçimleri açısından solu, geçmiş dönemde karşıdevrim cephesi belirledi(...) varolan toplumun duygularını dikkate alan bir anlayış içerisinde olmaları gerektiğini düşünüyorum. Geçmişte yaşadığımız olayların, yaşanan acıların toplumda derin izler bıraktığını görüyorum" (27) olunca, DY'un koptuğu o "sağ" gelenekten neden koptuğu sorulmaz mı? Müftüoğlu'nun bu yaklaşımıyla bakılınca, bugün ne halk savaşı, ne milli kriz ne de "silahlı mücadelenin objektif şartları" kalmaz. Olsa olsa zaman zaman rahatsız edici de olabilecek bir nostalji konusu olmanın ötesinde, başka ne anlamı olur? Ayrıca hatırlayalım, DY Bildirge'de mücadele biçimlerinin "bütünlüklü" kullanımı vb. diye dersler de çıkarmıştı. Bu dersin 90'lı yıllardaki anlamı herhalde, "toplumun duygularına uygun" olarak evrim-devrim aşamalarının ayrılığını kanıtlamak için suyun kaynama derecesinin aşağı çekilmesi olabilir. Sonra da başkalarına "pasifist", "inkarcı" salvarları savurmak, tarihsel olarak son derece devrimci bir tutum olarak onanır. Bu olmaz. O derelerin altından çok su akmıştır..(*)

(*) Müftüoğlu, araçlar (örgüt) ve mücadele biçimlerinden başlayarak doğru sonuçlara ulaşamayacağını düşünüyor. Reel sosyalizm de çökünce ideolojik "çekiciliğin" sağlanmasını, "fikri üstünlüğü", yani "ideolojik mücadele"yi öne geçiriyor. Tabii söylenmesi gereken "vakıf"ın da bir araç olduğudur.

Pekdemir'in "önder" kadrolar arası ayrılığı anlattığı ikinci kitabında şöyle ilginç bir diyalog var:

Burada anlatmak istediğimiz şey, solun başka öbeklerinde de görülebilen marazi bir durumdur. Bunun anlamı, bütünlüklü bir teorinin olmamasıdır. Bir değil üç-beş-on tuğla da çekseniz yapının yıkılmasına rağmen yıkıntılar arasından kalan bir-iki "sağlam" tuğlanın yapının bütününe verdiği sanılır veya eklektik ideolojik yapının ihtiyaç duyulunca şu ya da bu ögesinin kullanılmasının bütünsellik gerekliliğini karşıladığı düşünülür. Gerçekte teorisizliğe varan bir parçacılık ya da konjonktürel teorizasyonlarla o ünlü kopuşun içinin doldurulduğu sanılmaktadır. "Kopuş"un di-yalektiğine değinmeyi birazdan sürdüreceğim. Şimdi yeri gelmişken DY'un "teori"yi ele alışına da kısaca bir bakalım.

DY, tarihi boyunca teoriyi hep küçümsemiştir. Bir tür teori düşmanlığı olarak kendini gösteren bu tutum, DY kitlesini hep "yukarıya bakan" ama baktığında da teoriyi bulamayan edilgen insanlar olarak yerinde saydırmıştır. (Bu son noktayı kendileri de dile getirir.) Müftüoğlu, 70'lerdeki DY dergilerindeki bir söylemi 1990'da da tekrar ederek, faşizm konusuna ilişkin "Soruna bazı kitaplardaki kavramların 'doğru' olarak kullanılıp kullanılmamış olması bakımından (doktrinarist!) yaklaşanlar çoğunlukta olmuştur"(28) diyebilmiştir. Aynı yerde faşizmin "em-peryalizmin ihraç malı" oluşuna ilişkin yapılan saptama, DY'u nasıl "teorik" kı-lıyorsa, DY'un teoriye bakışı da öylece biçimlenir. Zira DY, hep "hayatın içinden" bakmaktadır. DY'un solun bütün öbekleri ile yaptığı polemiklerde, "kitaba" karşı gündelik olanın, hayatın içinden olanın vurgusu vardır. Diğerleri kitaplara, dokt-ranizma, sol lafızlara takılıp kalmışlardır, diye düşünülür.

Teorisini *Birikim* dergisinin yeni sol-sivil toplumcu kanallarında bulan DY'un evrimi ilginç bir ikililik taşır. İlki, bildik bir yaklaşımın (teori küçümseyiciliğinin) ifradıdır: "(kitaplardan türlü çeşitli devrim alıntıları yaparsın. bu alıntıları karşı kar-şıya getirir, yıllarca ve yıllarca tartışırsın. sonra bir alıntıda karar kılarırsın. ve sonra döner, kitaplara yine bakarsın. ama yaptığın alıntı yoktur. kimse söylememiştir. sen uydurmuşsun. işte devrimcilik budur.)(29) Teori ve "yaratıcılık" arasında böy-lesi eşsiz ilişki kurma yeteneği DY'u hep "hayatın içine" yönlendirmiştir. Teori de oradadır, örgüt de oradadır.

İkincisi ise son yıllardaki "ideoloji" alanında yapılan sıçramaya ilişkindir. Önde gelen kadrolar arasındaki ayrılık öğelerinden biri ideoloji kavramını ele alışıta dü-ğümleniyor gibi görünse de *çıkış noktasında* anlaşılır. Burjuva ideolojisinin et-

'Apollon', ideoloji-medya vb. "toplumun egemen öznesi" için kullanımda olduğunu anlatır. 'Pan' da-yanamaz: "Sınıf desene şuna! Yani toplumdaki egemen sınıf için desene... Diyemezsin elbet. Bunu dediğin zaman peşinden sınıf mücadelesi de gelecek..." Ancak 'Apollon', birbirlerini tanıdıkları için 'Pan'a yanıtını verir: "yine başlama lütfen Pan (...) Bu kitapta kendini okuyucuya ispatlaman ge-rekmiyor." (meğer yaptığım alıntıları... s. 91) Sonuçta anlaşılır, kitaptaki televizyondan (medyatik araç) diğerleri ile konuşan 'Telegöz'ün (Pekdemir) ayrınlığı bakidir yalnızca!

kinliğine, yani bir dine karşı din gibi bir sosyalizm ile karşı çıkmamak. Hülasa, bildik kavramlar ve siyaset yapma yollarının aşındığı düşünüldüğü için, çağa uygun araçlarla.. yani güçlü medyaya karşı "kontr" medya, ama hayır bu "sistem içi toplumsal denetimi sağlayabilme isteğinin bir politik tercih haline gelmesi" olur. Olması gerekense, "karşıt, *kontra* olmamalı *anti* olmalı"dır. Anti, "parça parça koparıp almayı tercih eden gerilla tarzı"dır.(30) Kral gibi çıplak olan gerilla tarzının, parça parça koparıp bütün bütün burjuvaziye sunumunun gizi elbette ki "sistem içi toplumsal denetim"den ayrı gibi görünün silahsız "gerilla tarzı"nın daha fazla hayatın içinden olma ayrımında saklıdır... İşte bilim-ideoloji-teori üçlemelerinin derin sıçrama ve teorik boyutu.

"Hayatın içinden" söylemini Akçam daha açık olarak betimler. Akçam'a göre DY'un 1975-80 dönemindeki solun bütününden ayrıksı konumlanması, "teorik şu veya bu konudaki görüşten bağımsız temelden giden, adı yeteri kadar konmamış başka faktörler, özellikler, asıl belirleyici rolü oynamışlardır." İşte bundan dolayı "kendi karakteri, belirleyici özelliği zaten bu teorik çerçevede yatmayan bir hareket"in bugün teori-ideoloji derken medya ya da 'parça parça'lar üzerinden Marksist teoriye ve çeşitli üçlemelere tutarlı olarak ulaşması mümkün değildir. Ayrıca çıkış noktasında Akçam'da diğerleri gibi, daha doğrusu diğerleri de Akçam gibi, onun gölgesinde, düşünülmektedir. Akçam'a göre "yeni bir teorik yığın, öncelikle yeni bir M-L gibi bir çerçevenin yaratılması birinci ilgi alanı olmuyor". Diğerlerinin kısaca din dediğini Akçam "kuran-sünnet (hadis)-icma-kıyas... fıkıh bilimi" olarak İslama göre daha önce açıklamıştır. (31)

Özetle, Akçam, Müftüoğlu ve Pekdemir'in teori dünyaları önsel teorik bir çerçe ve bu çerçevenin pratikte sınanan, gelişen bir çizginin tamamen dışındadır. Hayatın içinin, süreç-insan (ın kral gibi çıplak olarak özgürleşmiş)-insanın kendini eylemde bulması-ideolojik=medyatik ve silahsız gerillatik (kontra ve anti) konumlanışların diyalektik bütünlüğünde teori varsa vardır yoksa yoktur. Olsa da olur olmasa da olur. Tıpkı örgüt/parti gibi.

Pekdemir'in hakkını yememek gerekir. Pekdemir DY'culara Marks'ı ve Lenin'i Marksist ve Leninst olmadan sevmeyi öğütlüyor. Marks'la ilgili kısmını almak yeterli, şöyle diyor: "Marxist olmaksızın Marx'ı sevebilmek, 'sevmek' ve 'duygusallık' daha teoriktir" (32) Pekdemir'deki bilinç ve vicdan ikilisinin giderek sevgiye, duygusallığa doğru tekleşme sürecinde bilinç, teori öğelerini de yitirmektedir. Gerçekte ise duyum dünyası, teori ve bilincin bütününe değil kimi izdüşümlerini verir. Sevgi ve benzeri öğeler, algısal-kavramsal olarak biçimlenen bilincin, duyumsal plandaki tamamlayıcısıdır. Ancak bu dizge tersinden kurulup duyum dünyası merkezli olarak tasarlandığında, bir durumda bilinç, bir durumda da teori-ideoloji, duyumun türevlerine dönüşerek kral gibi çıplak bir Marks ortaya çıkarılmış olacaktır. Pek-

demir'in DY'culara önerdiği Marksist olmayan Marks sevgisi, özünde ateoriktir. Böylece Pekdemir, Akçam'ın önerdiği doğrultuda iki tür insan eyleminden, teorik-doktriner öğeleri çıkararak "göç yolunda düzelir" yaklaşımına uygun olarak insanın kendini tamamen eylemde/duyum dünyasında bulmasını savunmuş olmaktadır. DY'cuların çoğunda görülen aşırı duygu yükleniminin (anne, doğa, insan, insan hakları.. kökeninde cezaevi koşulları kadar, teorik/teoriye ilişkin olanla yaşama ilişkin olanın arasında kapanmaz bir açığı oluşturulması vardır. "Hayatın içinden" söyleminin bulduğu kök de burasıdır.

Pekdemir'in "Sosyalizmin teorisi yenildi mi?" (33) şeklinde sorduğu soruya hem evet hem hayır yanıtını vermesi teoriye ilişkin arayışına ipuçları sunmaktadır. Yine Marksistim demeksizin Marks'ı sevme yaklaşımında somutlanan teoriyi ele alışı ile söz konusu ipuçları birleştirildiğinde, Pekdemir'in gecikmiş "merhaba Marxizm"inin içeriği de daha anlaşılır olmaktadır.

Bütün olarak DY'un tarih-teori-Marksizm vb. konulara yaklaşımı ise "Eski kavramların sahip oldukları varsayılan tüm açıklayıcılık güç ve anlamları yavaş yavaş siliniyor" saptamaları eşliğinde "Merkezi plan düşüncesinin piyasa ekonomisi karşısında geçersiz kaldığı kanıtlanmış mıdır? (...) Komünizmin tümüyle iflas ettiği, gerçekleşmesi imkansız bir ütopya olduğu kanıtlanmış mıdır? İflas eden sadece bürokratik sosyalizm anlayışları mıdır? yoksa Leninist (hatta marksist) teori midir? Vb. vb."(34) sorularında somutlanmıştır. Elbette "Sorular uzatılabilir."(*)

"MUTLAK KOPUŞ"UN ARKA PLANI

Kopuş bahsini sürdürelim; irdelenmesi gereken bazı noktalar daha var. Örneğin şu ekonomizm denilen melun şey, iyi bakılırsa Marks'ta bulunabilir. O halde kopuşun terazi ölçüleri iyi ayarlanmalıdır. Yoksa Akçam'ın başlattığı ve 1980 öncesinin *Birikim*'inden aforizma ile sürdürülen kopuş, yalnızca "dogmatik yorum" yani Leninizmle sınırlı kalmamaktadır. Dogmatizden kopuşun ucu bir de Marksizme gider. Kaderin garip cilvesi, Birikim aforizması ile başlayan bir "ortak tarih"in Akçam ayağının "Bilimsel Sosyalizmin Bitişi"(35)'nin yine Birikim'de, bu kez sayfalarında, tecelli etmesidir. Evet, ekonomizm, "üretici güçler teorisi", "Marks'ın tarih felsefesi" derken ortada ne ekonomi (şu altyapı) ne siyaset (örgüt daha önce hep birlikte halledilmişti) kalmayabiliyor. Tarihin merkezine yanlış bir şekilde oturtulan "insan"ve "insan eylemi" çırılçıplak bir halde özgürlüğü ile tarihini yapamaz kılınabiliyor. Eğer Akçam'dan daha dürüst olunmak istenirse,

(*) Bu soruları DY'dan birkaç yıl önce soranlardan eski TBKP'li Zülfü Dicleli, DY'un tartışma sürecine limon sıkıp itici olmamak için yalnızca şunları söylemiştir: "Tartışma iyidir. Önyargısız, tabusuz tartışmak son derece yararlıdır. Her türlü sorunun, kendi yaptıklarımızı, geçmişimizi gözden geçirmek her zaman yararlıdır." (İkibine Doğru, 20 Eylül 1992, Yıl: 6, Sayı: 38)

Akçam ile sıkı bir polemik yapılmalıdır. (Bu noktada bir garipliğe değinmeden geçmeyeceğim, Türkiye'de kim kimden kopmuşsa, bazı istisnalar hariç, sert polemiklerle yaşanmıştır bu. Haklılık kanıtlama, dolayısıyla iddiaların meşruiyeti mücadelesidir yürütülen polemikler. DY'da ise M. Pekdemir'in zayıf girişimi dışında kimse Akçam ile bir polemik yürütmemiştir. Herhalde Akçam haklıdır, çünkü kendisini hala DY'cu olduğunu pek çok defa dile getirmiştir. Ayrıca bilinmelidir, bugün devrimci yolun ileri sürdüğü tüm temel önermeler daha önce Akçam tarafından dile getirilmiştir.) DY (ve Akçam) tarafından işi çok önceleri "halledilen" Leninizmden sonraki durak Marksizmdir. DY'un "tartışma süreci"ni başlatan ve Marksizmi sorgulayan, kapitalizmin haklı çıkıp çıkmadığını düşündürten "ortak sorular"a, hatırlarız ki ünlü "sağ revizyonist geleneğin" revizyonist olmanın da ötesine geçen "Bilimler Akademisi", ideologları ve Türkiye uzantısı TBKP'nin, yanıtı verilmiş sorularıdır. O "gelenek" öldükten sonra onun "dünya-tarihsel" cephaneliğiyle yol almaya çalışmak, kopuş hikayelerinin ve geçmişin rasyonalizasyonunun yüz kızartmaz boyutlarını sergiliyor olsa gerek...

Ayrıca, THKP-C ve birçok devrimci demokrat hareket, "sosyalist devrim"i yadsırken, I. TİP'in son yıllarında bu tezi geçerli kılmak için kullandığı "kapitalizmin gelişmişliği" gerekçesine karşı bin dereden su getirilerek "kapitalizmin gelişmemişliği" kanıtlanmaya çalışılmıştır. TİP'in ekonomizme, legal marksizme kapı açan bu yaklaşımı karşısında aynı şekilde ekonomizme kimler düşüyordu? Ve hala "toprak devrimi"nden "sanayileşme"den söz edilmesi mevta olmuş bir ekonomizm sürdürücülüğü değil midir? O halde, kopulacaksa çelişkisizce kopulsun.

Bir de, içine AP-MSP'li bütün halkın doldurulduğu "direniş komiteleri" konusunda daha dikkatli olunmalıdır. DSP-SHP-CHP'deki kadroların kopuşun neresine denk düştüğü düşünülmelidir. Bu kopamamanın "İlhan Selçuk'un samimiyetle devrim istediği", "Uğur Mumcu ve Örsan Öymen gibi demokratların hükümeti olumlama çabalarını anlamak zordur" sözleri ile bağı kurulmalıdır. "CHP'nin ikili karakteri"nden söz edildiği, "CHP'deki farklı siyasetler" saptaması ve bir dizi "oportünist fraksiyonun CHP'ye akıl verdiği" bir ortamda "Ecevit faşist güçlere karşı çıkarsa hükümeti destekleriz" görüşlerinin yer aldığı DY dergileri ve yağmur altında Ecevit'in Ankara'ya girişinin beklenip devrimci sloganlar atılışının, DSP-SHP-CHP'deki kadroların varlığına nasıl tarihsel temeller oluşturduğu iyi düşünülmelidir. Başka sağ geleneklere bu sempatinin nedeni, tam da kopulduğu düşünülen tarihlerde aranmalıdır. Ama bunun sonu "ikinci cumhuriyetçilik" olmamalıdır. Son olarak, 12 Eylül yönetiminin "Kemalizmde olumlu olan ne kadar öge varsa yok etti"ğini, "Atatürk'ün partisi CHP'yi, Atatürk'ün kurumları TBMM, TTK, TDK, Halkevleri'ni hem de Mustafa Kemal'in mirasını çiğneyerek kapattılar" sözlerinin "savunma"da ne anlama geldiği iyice bir aydınlatılmalıdır ki süreklilik-

kopuş diyalektikini anlayabilelim. En önce de DY'cular anlayabilsin. Böylece tarihe ilişkin samimi olunabilsin. Bir siyasi "hareket" de kendisi ile barışık olabilsin.

TRAJEDİ VE GÜLÜşMELER

Engin Erkiner, *Yolun Sonu* adlı DY'un 1980 kavşağını konu alan romanında (aslında bu eser genel olarak devrimci demokrisinin romanı olarak da okunabilir) Selçuk tiplmesiyle 1980 sonrasında zorlanan militanı şöyle resmediyor: "Selim'e yazsa mıydım nesnesi olmayan bir gölge gibi hisettiğimi kendimi. Yoruldum, insanları taşımaktan yoruldum. Sırtımdan düşüp gidiyorlar, onlarsız daha da zayıf oluyorum ne garip. Kimse kalmadı. Selim'in de haber alabileceğini sanmıyorum. Yusuf gelmez artık, Kerim de. Yazık! Yeniler, bakalım ne yapacağız işe yarayacak mı bildiklerim, daha geçen yıl herşeyi hemen açıklayabilen bilgilerim. Selim olsaydı burada konuşurduk. Cevap gelsin telefon edeceğim. Ne olursa olsun.

"Gşsz mym, glym. Bu da yoruyor beni." (36)

Selçuk'un aczi, DY'u tam olarak yansıtır. Selçuk'lar ne olmuştur, 10-12 yıl sonra daha ağır bir yorgunlukla "iletişim ağı"nı tartışmışlardır. Soruları aykırı bulanlar eski çizgide ve rgtllkte ısrar ederken ("Devrimciler" grubu), diğerleri izlediğimiz minvalde "dernek-parti" ayrımı üzerinde düşünerek, yumurtayı tavuktan tavuğu yumurtadan, tersyüz edilmiş ilginç bir "diyalektik" anlayışla çıkarmaya çalışıyorlar. Ve Selçuk'u yeniden üretiyorlar. Pekdemir'den dinleyelim: " 'şizofrenik bir durum hasıl oldu, sormadan edemeyeceğim' dedi Pan ve sordu: 'Biz kimiz yahu? Eskiden biz kimdik ve şimdi biz kimiz?'

"Glştler." Pekdemir kitabın sonraki sayfalarında aynı kimlik sorunsalını şöyle dile getirir: "ne zormuş olmak. olmamak hep kolaymuş. oysa bütün mesele olmakmış. ama ben niye böyle oldum? sebebimsin. sonucunum..." (37)

DY'un romanı böylece sürer gider.

"KOPUş" DUR DURAK BİLMİYOR

DY'un reel sosyalizm ve özel olarak Sovyetler Birliği'ne yaklaşımı, solun anti-sovyetik kesiminin gerekçelerinin teorik olarak kabulü, somut olarak gerçekleşemediği *fakat* gerçekleşebileceği şeklindedir. Örneğin "Evet, her şey gibi sınıf ve tabakalar da birbirine dönüşebilirler. Belirli koşullarda proleterya burjuvaziye, burjuvazi de proleterya dönüşebilir. Bu arada işçi aristokrasisi de hakim sınıf haline dönüşebilir."(38) "Bu olasılık, teorik olarak reddedilemez" den-dikten sonra bunun somut olarak gerçekleşmediği gerekçesiyle, DY üstünde basınç oluşturan o yılların anti-sovyetikleriyle "polemik" yürütülür. Herşeyin birbirine dönüşebileceği gibi garip ve 1970'li yılların Politzer'li felsefe eğitimine uygun bir "di-

yalektik" anlayışı ile "revizyonizmin kaynağı işçi aristokrasisi"nin kapitalizme geri dönüşü başlatabileceği kabulüyle birlikte aslında bir polemik yürütülmemiş olunur. DY'un "diyalektik" kavrayışını izlemeye devam edelim: "Revizyonizmin sosyalist bir ülkedeki sınıf temelleri ile emperyalist bir ülkedeki sınıf temelleri arasındaki benzerlikleri kaçar ayrılıkları da önemlidir. Her iki halde de revizyonizm, işçi sınıfı içindeki ayrıcalıklı bir tabakaya dayanır. Farklı nokta, bu ayrıcalıklı tabakanın emperyalist ülkelerde kapitalist üretim ilişkilerinin var olması nedeniyle, bir burjuva sınıfına dayanmasına karşılık sosyalist bir ülkede durumun farklı olmasıdır (DY'un burada bir dipnotu var: "Burjuvazi, sosyalist toplumda varlığını üst yapı düzeyinde devam ettirmektedir?") Emperyalist ülkelerde revizyonizmin iktidarı (?-İKT) tekeli burjuvazinin diktatörlüğünü değiştirmemekte, aksine devam ettirmektedir" (39) Böylece "sınıfların ve toplumların materyalist kavranılışı"na ulaşılmaktadır. Yürütülen polemik, ön kabulün, diyalektik olarak herşeyin birbirine dönüşebilirliğiyle sonuçlanır ve "Revizyonist diktatörlük burjuva diktatörlüğüne geçiş için bir basamak oluşturmaktadır" (40) denir. Tabii burada kastedilen Sovyetler Birliği'nin bugünkü çöküşünün öngörüsü değildir. Maoculuğa ve yeni sola verilen bir ödündür sözkonusu olan. İş şuraya varacaktır: "(..) Melih Pekdemir, sorgusunda Duruşma Yargıcı'nın 'Doğu Bloku'nu teşkil eden sosyalist ülkeler de emperyalizm zihniyle hareket etmiyorlar mı, mesela Afganistan durumu, mesela Macaristan durumu' sorusuna, tutanaklarda yazıldığına göre, 'bu ülkeleri sosyalist kabul etmiyorum ve ayrıca dergide de buna karşı olduğumuzu yazmıştık' cevabını veriyor."(41)

Bir parantez açarak, 70'li yıllardan başka tutumlara da yer vermek istiyorum. Kurtuluş taraftarlarının, SB konusunda, SB'nin desteğiyle yenildiği söylenen Seylan'daki bir kalkışma girişiminin önderinin mahkemede konuyla ilgili bir soruya "aile içi bir durum" yaklaşımı göstererek yanıt vermediğini anlattıklarını anımsıyorum.

"Diktatörlük" ekinin bulunmadığı revizyonizm eleştirilerini yöneltenlerin büyük bir kesiminin oldukça sorumlu şekilde SB'ne yaklaştıkları akıllardadır. THKP-C kökenli ana gövdelerin marjındaki hareketlerin SB'ni sahiplendikleri bilinir. Acilciler en belirginidir. Devrimci Sol lideri Dursun Karataş'ın (ve başka çevrelerden insanların) mahkemelerdeki tutumu da son derece olumludur. Buna değinmemin nedeni, bu hareketlerin örneğin bir Afganistan olayını değerlendirmeleri, onun da öncesinde devrimini yapmış ülkelere sunulan destek gibi reel süreçlerle ilgileri bazı hareketlere "iktidar" nosyonuna ilişkin geçici ipuçları verebiliyordu. 1979'da SB'nin, İspanya, Şili deneyimlerinden çıkarsamalarla dayanak yapılan Afganistan girişimi bazı çevrelerde yankı bulurken, DY'da "tık" etkisi yapmayabiliyordu. Bu DY'un reel süreçlere apolitik yaklaşımı ve "iktidar" nosyonundan uzaklığının bir

göstergesini oluşturmıştır. Ancak bence DY'un iktidar perspektifinin bulunmayışının asıl kökü içerde, yani Türkiye'deki sınıf mücadelelerine daha önce değindiğimiz bakışında aranmalıdır. Reel sosyalizm değerlendirmeleri "içer-dekinin" tamamlayıcı bir ögesi olarak değerlendirilmelidir. DY'un (ve başka çevrelerin yaptığı) "biz söylemiştik" yollu çöküş değerlendirmeleri daha sonra gerçekçi açıklamalarla yer değiştirir. Zira çöküşün etkileri solun bütün kesimlerini alt üst etmiş geçmişe dönük örtük bir "sosyalizm kabulü" yeni sol argümanlarla birlikte devreye girmiştir.

Bir de ünlü proleterya diktatörlüğü konusu var. Akşam'dan dinleyelim: "İstersen konuya şöyle bir anıyla gireyim: Bir arkadaş grubu ile tartışırken şöyle bir soru sordum: 'Halk diktatörlüğü mü, yoksa proleterya diktatörlüğü mü daha demokratiktik?' Verilen cevapların çoğu halk diktatörlüğünün daha demokratik olduğu yönündeydi. Fakat teoride yazılanlar hatırlatılınca güldük hepimiz."(42) Görüyoruz ki DY'un koptuğu geleneksel sağ Türkiye'deki oluşumların çok öncesine, Marksizme uzanmaktadır. "Muhafazakar tarz" denilen, bu tarihi köktür. Marksizmin ta kendisidir. Türkiye'dekiler bu işin vesilesidir. DY'un "ikili karakter" merakının "ikincil" öğeleridir.

Bir de sosyalizm konusu var. DY'un daha önce aldığım 1980 tarihli programatik belgesinde merkezi planı savunduğunu görmüştük. "Tartışma Süreci"nin ulaşılan vargılarının içerildiği "Tartışma Notları"nda planlama konusu "demokratik plan" olarak yer almaktadır. Sözü edilen demokratiklik, anlaşılmaktadır ki; "işletmeler varası gönüllü katılımı sağlayan devletten bağımsız bir planlama"dır. "Bu planlama ancak gönüllü, özgür bireylerin sorumluluğundaki işletmelerin katılımı ile toplumsal bir içerik" kazanacak, yani özgür bireylerin özgür seçimlerince biçimlenen bir "toplumsal ekonomi" ve "toplumsal planlama"nın yaşayacağı düşünülmekte, savunulmakta. "Üretici-tüketici ilişkisi"nin de gönüllü bir planlama ile sağlanacağı bu "sosyalizm" kurgusu sivil toplumcu devlet karşıtlığından kaynaklanmaktadır. *Başlangıçtan itibaren sürecin bütününde* merkezilikten yoksun tarzda bir "sivil toplum" öngörülmektedir. "Özerk ve demokratik işletmecilik anlayışı sosyalizmde ekonominin devletin dışında örgütlenmesini gerektirmektedir"(43) belirlemesi, DY'un "nasıl bir sosyalizm" eksenli tartışma sürecinin *siyasal olan bütün araçları devre dışı bıraktığını* göstermektedir. Tam boy özgürlükçülüğün esas olduğu bu kurgu, iktisadi yönlerdeki bazı kırılmalar ve eklerle Yugoslavya deneyiminin kötü bir taklidi olarak (ne yazık ki!) "reel sosyalizmin" bir köşesinde gezinmektedir.

Türkiye solunda son yıllarda demokratik merkezîyetçilikten tutun da mekezi plana kadar yaşanmış deneyimlerin gerçekten bir deneyim olarak değerlendirilmesinin çok gerisinde bir yaklaşımla, sırttaki yumurta küfeleri atılarak hafiflenmektedir. Ancak bu kez boyunda ağır zincirler taşınmaktadır. Siyasal olan

herşey bir bir yadsınmakta, toplum ve toplumsallık, özgürlükçülüğün anarşist-kaotik ortamının salınımlarına teslim edilmektedir.

Toplumsal mülkiyeti, kamu mülkiyetini, kamu mülkiyetinin bir biçimi olan devlet mülkiyetini özgür ve gönüllü insanların aranırlarına terkeden bu "doğrudan demokrasi"ci perspektif, gerçekte sosyalist demokrasici değildir. Çünkü sosyalizmin siyasal ve toplumsal devrim (dönüşüm) ayakları arasında bilinçli bir açt oluşturulmaktadır. Açıktır ki, sosyalizm deneyimleri bu açtıtı mümkün olduğunca kapatma, gerilimi en aza indirme oranında "sosyalist demokrasi"nin zeminini oluşturalacaklardır. Toplumsal dönüşümleri, sürecin sonal öğeleri ile baştan itibaren kurgulayan "özgürlükçü sosyalizm" anlayışları, anarşizm, ütöpik sosyalizm ve devlet-toplum ayrılığı adına reformist sivil toplumculuğun izlerini taşırlar.

Şimdi bazıları için dudak uçuklatıcı olacak bir yaklaşımı aktarıyorum: "proleteryanın devlete gerekşinmesi olduğtı sürece, o bunu özgürlük için değil, hasımlarını alt etmek için kullanacaktır. Ve özgürlükten söz edilmesi olanaklı olduğtı gün, devlet, devlet olarak ortadan kalkmış olacaktır."(44)

YENİ SOLA PUPA YELKEN

EVİRİM İÇİN TEK YOL EVİRİMCİ YOL

Marksizmin sınıf mücadelesi eksenli siyaset unsurunun deformasyonu anlamına gelen yeni sol yorum, örgüt ve sınıf merkezşiz olarak sınıf ve sınıf dışı olguları egemen siyasal üstyapı ile karşı karşıya getirir. Marksizme göre daha geniş bir alana yayılır (bütün DY'cular "solun alanını genişletmek"ten söz ederler) gibi görünmekle birlikte yeni solun anti-kapitalizminde, kapitalizmi altedecek siyaset-örgüt ve iktidar perspektifi yoktur. Bu tarz bir "anti-kapitalizm", radikalizmi (köktenciliği), başlı başına bir ideoloji olarak birbirleriyle eşit ya da eşitlenmeye açık bir ilişkiler dizgesinde önemseneni toplumsal oluşumların birbirinden bağımsız oluşum süreçlerindeki yanyanalığına yayararak onun içini boşaltır. Bedenine sahip çıkan özgür kadın, ekonomik-demokratik mücadelesiyle sınıf mücadelesi yaptığını sanan işçi, ana dilini konuşmasıyla ulusal sorunun çözüleceğine inandırılan Kürt, erdemleri yeni keşfedilen Alevi'lerin dinsel ve kültürel özgürleşmesiyle "birleşik muhalefet hareketinin" yol alacağına inanan Alevi kökenli solcu, yılda birkaç kez ilgili kamuoyunca izlenebilen eko ya da yeşil eylemlerle toplumun ve endüstriyalizmin pisliklerinin temizlenebileceğine inanmış çevreci, bu ya da başka tür faaliyetlerde özgürleştiğini sanan insanlarımız ya da aynı yanılsamayı yaşayan devrimcilerimiz, sosyalistlerimiz.. ne yazık ki yeni solun ideolojik etki alanındadırlar. Aynı şekilde "örgüt"ün insanları kişilişsizleştirdiğini düşünen veya "yönetilenlerin yönettiği" (kimi?) örgüt kurgularıyla birbirleriyle oyun oynayan insanlarımız da önlerine koydukları "örgüt" sorunsalına rağmen aynı etki altındadırlar.

Devrimci demokrasinin yeni sola hep eğilimli oluşu ve özellikle yenilgi dönemleri sonrasındaki teori aranişında daha çok yeni sola yönelmesinin temel nedeni*, siyasetin net bir biçimde işçi sınıflı-Marksizimli (zira Marksizmin iğdiş edildiği bir konu da uvriyerist sınıfçılık yoluyla Marksizm alanından çıkılmasıdır) bir sınıf mücadelesi tasavvur etmemesidir. Popülizm, bu nedenle yeni sol amorfliğa sürekli bir kaynak oluşturmaktadır.

İkinci öge, iktidarın siyasal boyutları gözetilmeksizin (o da düşünüldüğü durumlarda) eşit ya da eşitlenmeye açık ağırlıklar olarak yalnızca sosyal ögelerle, bu ögelerin hareketiyle tanımlanmasıdır. Başka bir deyişle, iktidarın iktidar olmaktan çıkarılmasıdır. Siyaset boyutunun ezildiği bir siyasallık, ikili iktidar dahi olamaz. Bu nedenle devrimci demokrasi, en devrimci olduğu durumda yalnızca toplumsal devrimci'dir. Siyasal devrim, yadsınır. Çoğu kez toplumsal devrimci de olunmaz, reformist olunur.

Üçüncü öge örgüt ve merkeziliğin yadsınmasıdır. Bu kez merkezde otonom dinamiklerin özerk devrimleri ve insanın kendisi ile doğrudan katılımını esas alan "en asgari organizasyon" yer alır. Örgüt ve siyaseti merkezden arındırma girişimleri "yeni merkezler" yaratır. Böylece en fazla "doğrudan demokrasi" deyip en çok konuşan yeni bir merkez, ki bu daha çok bazı kişi(ler) olur, ya da bu göze batarsa daha "kolektif" birşeyler oluşturulur. Örgüt, siyaset, siyasal iktidar ağırlık ve sorumlulukları dolayısıyla insanın ve sınıfın ve toplumun kendini yeniden üretmesinin yerini hafiflikler sorumsuzluklar alır. Böylece en özgür birey ya da topluluklar, mutsuzluklarının özgürlük aldaticılığındaki mutluluk yanılsaması ile "küfesiz" olarak yaşarlar.

Yeni solu tüm bu noktalara getiren, örgüt-iktidar sorununa bakışta somutlanan siyaset yaklaşımıdır. Yeni sol, siyaset/siyasal boyutu önce merkezlerden arındırıp daha geniş bir alanın silikleştirici etkilerine yayar, oradan hareketle de ortadan kaldırır.

Dolayısıyla DY, THKP-C'den de bir kopuşu yaşamaktadır. M. Çayan'ın toplumsal devrimin zorunlu bir uğrağı olarak dile getirdiği siyasal devrimin s'si dahi DY'da yoktur. Pekdemir'in "politikleşmiş toplumsal devrim"i de Mahir Çayan'ın "zorunlu uğrağı"nı anlatmaz.

(*) Yeni sola yönelim devrimci demokraside baskın bir eğilim olmakla birlikte, Türkiye'de şu tür yönelimler de yaşanmıştır:

- Yeni sol yorumlu bir Marksizme geçiş,
- Doğrudan Marksizme geçiş, (geleneksel sol vurgulu Marksizme geçiş de dahil)
- Devrimci demokrat çerçeve ile dar Leninizm yorumlarının bir aradalığı.

Devrimci demokrasinin teori aranişı belli bir direnç eşliğinde yaşandığında sağlıklı sonuçlar vermektedir. Devrimci demokrat çerçeve yöntemsel olarak aşılamadığında "aslına rücu" eğilimi sıkça görülmektedir. Keza devrimci demokrat hareket tarzı da aynı yöntemsel çıkışsızlık durumlarında tekrar gündeme girebilmektedir.

DY, önceden değindiğimiz yadsımalara ek olarak Lenin'in (milli kriz denilen) ulusal bunalım-devrimci durum üzerine görüşlerini, toplumun içsel dinamikle geliştiği düşünölen emperyalist-kapitalist ölkelere havale ederek; ayaklanmayı "sov-yetik bir model" olarak 1917 yılına gömerek; Marks, Engels, Lenin'deki "iç savaşı" anti-faşist mücadeleye indirgeyerek; Lenin'deki siyasal devrimi yadsıyıp toplumsal devrimi dahi hiç ederek; sınıf yerine halkı geçirerek; proleterya diktatörlüğünü yad-sıyıp yeni "halk devletleri" ve doğrudan halk demokrasileri (ama demokrasi de bir egemenlik biçimidir) peşinden koşarak ve koşamayarak;... sıralamamıza gerek ol-mayan birçok şeyden koparak gerçekten geleneksel birşeylerden kopmuştur. Sü-reklilik-kopuş diyalektiği yalnızca THKP-C ile yaşanıp evrensel plana uza-nılamayınca, sonuç mutlak kopuşçuluk olur. Bu, yeni sol ötesinde nihilizme de uzanabilir.

Yasal parti mi? Önce yasal parti fetişizmi yapmayın! Tarihin yargısı ağırdır.

Ayrıca dikkat: bürokrasi çikabilir.

NOTLAR

- 1) Mahir Sayın, "Kurtuluş Hareketi ve Türkiye ve Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü", *Sos-yalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, c. 7, s. 2262-63.
- 2) M. Sayın, *a.g.e.*, s. 2263.
- 3) Oğuzhan Müftüoğlu, "Devrimci Yol Üzerine Notlar", *a.g.e.*, s. 2250.
- 4) "Yol Ayrımı", *Geçmişin Değerlendirilmesi ve Öncü Savaşı* içinde, Kurtuluş Sosyalist Dergi Yayınları 2, Nisan 1978, s. 26-48 arasından yararlanıldı.
- 5) Taner Akçam, *EP*, 30 Mayıs-6 Haziran 1993, Sayı: 27.
- 6) Devrimci Gençlik, Sayı: 1, 20 Kasım 1975, *Seçme Yazılar*, Der: Atilla Kılıç, s. 17.
- 7) D.G., Sayı: 6, 1 Mart 1976, *a.g.e.* içinde, s. 20 ve 21.
- 8) D.G., Sayı: 7, 19 Nisan 1976, *a.g.e.* içinde, s. 24-25.
- 9) D.G., Sayı: 6, 1 Mart 1976, *a.g.e.* içinde, s. 21.
- 10) *Devrimci Yol Bildirge*, Nisan 1977, *Devrimci Yol Yazıları/Devrimci Yol Davası Yazılı Bel-geler* içinde, Der.: O. Müftüoğlu, Devrim Yay., Birinci Baskı, Şubat 1991, s. 618.
- 11) Metin Çulhaoğlu, "Marjinallik Teması Üzerine Çeşitlemeler", *Gelenek*, Nisan 1991, Sayı: 34, s. 15-16.
- 12) DY Bildirge, *Devrimci Yol Yazıları* içinde, s. 613-661 arası.
- 13) DY, Sayı: 15, 21 Şubat 1978, *a.g.e.* içinde, s. 333,336 ve 340.
- 14) DY, Sayı: 13, 15 Ocak 1978, *a.g.e.* içinde, s. 298, 299.
- 15) DY, Sayı: 16, 20 Mart 1978, *a.g.e.* içinde, s. 344.
- 16) DY, Teorik Notlar 2, *a.g.e.* içinde, s. 404-405.
- 17) DY, Sayı: 29, 18 Temmuz 1979, *a.g.e.* içinde, s. 308-309; Direniş Komiteleri Üzerine Bazı Notlar, *a.g.e.*, s. 366-367.

- 18) O. Müftüoğlu, Önsöz Yerine, *a.g.e.*, s. 20.
- 19) 1960'lardan 1980'e Türkiye Gerçeği, Der.: O. Müftüoğlu, Patika Yay., Ekim 1989, s. 380.
- 20) Mahmut Memduh Uyan, *Tartışma Süreci Yazıları 2*, Bireşim Yay., Temmuz 1993, s. 48.
- 21) Taner Akçam, kendimiz-dövmürcü yol-üzerine düşünmek, *Sosyalist Birlik*, Sayı: 6, Eylül 1989, s. 27.
- 22) Taner Akçam'la Söyleşi, *Saçak*, Sayı: 48, Ocak 1988, s. 12.
- 23) *Kuralsızlığın Kuralları/Anne Bak Kral Çıplak!*, Şubat 1993, Beşinci Baskı, s. 28.
- 24) "Devrimciler Ne İçin Savaşıyor?", *DY Yazıları* içinde, s. 665, 673, 677, 678, 683, 687/688.
- 25) Memduh Mahmut Uyan, *Gerilla Kartaldır*, Belge Yay., Mayıs 1993, s. 11, 13.
- 26) Erkan Aslan, *Tartışma Süreci Yazıları 2*, s. 67.
- 27) O. Müftüoğlu, *a.g.e.*, s. 82.
- 28) O. Müftüoğlu, *DY Yazıları*, Önsöz Yerine, s. 22.
- 29) M. Pekdemir, *kuralsızlığın hikayeleri/meğer yaptığım alıntılar kimse söylememiş hepsini ben uydurmuşum*, Başak Yay., Birinci Baskı, Nisan 1994, s. 119.
- 30) M. Pekdemir, *a.g.e.*, s. 101.
- 31) T. Akçam, *Sosyalist Birlik*, Sayı: 6, s. 27.
- 32) M. Pekdemir, *Anne Bak Kral Çıplak!*, s. 436.
- 33) M. Pekdemir, *a.g.e.*, s. 236.
- 34) *Tartışma Süreci Yazıları 1*, s. 15.
- 35) T. Akçam, Bilimsel Sosyalizmin Bitişi, *Birikim*, 1993, Sayı: 34.
- 36) Engin Erkiner, *Yolun Sonu*, İlyada Yay., Kasım 1989, s. 277-278.
- 37) M. Pekdemir, *meğer ...*, s. 44-45.
- 38) DY, Sayı: 8, 1 Eylül 1977, *DY Yazıları* içinde, s. 551.
- 39) DG, Sayı: 8, 17 Mayıs 1976, *a.g.e.* içinde, s. 585.
- 40) *a.g.e.*, s. 589.
- 41) Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler 3, 1908-1988*, Tekin Yay., s. 584-585.
- 42) Taner Akçam'la Söyleşi, *Saçak*, Sayı: 48, s. 9.
- 43) *Tartışma Notları*, Bireşim Yay., Birinci Baskı, Eylül 1994, s. 50, 52, 53.
- 44) Friedrich Engels, A. Babel'e Mektup, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, Marks-Engels, *Seçme Yapıtlar*, c. 3, Birinci Baskı, 1979, s. 42.

DEVRİMCİ YOL: 'ÇIPLAK KRAL' ELBİSE BULABİLECEK Mİ?

Ceyda IŞIK

Bir önceki sayıda Devrimci Yol üzerine bir yazı dizisinin ilk bölümü yayınlandı. Bu sayıda ise yazının ikinci bölümü yer alıyor. Böylece yazı dizisi tamamlanmış olacak. Diğer yazılarda DY'un niçin ilgi çerçevesine alındığı üzerinde duruldu. Amorf ve geniş bir çevre olan DY, bazen sadece bu özelliğinden dolayı sol içerisinde ilgi odağı olabiliyor. Bazı projeler mutlaka DY ile düşünülüyor. Söz konusu yazı dizisi ile, DY'un bu projelere konu olup olamayacağına ilişkin daha fazla ipucu sahibi olunabilecektir. Bu yazının ana eksenini ise, DY çevresinde 1990'lar ile başlayan ve 'Tartışma Platformu İçin: Ön Notlar ya da Satırbaşları' başlığı ile tartışmaya açılan metin ve tartışma süreci oluşturacaktır. Oldukça dağınık olan sürecin bir potada toplanabilmesi için bazı temel özellikler saptanacaktır. Böyle bir yöntemle tartışmanın bazı özel girdi ve eğilimlerinin göz ardı edileceği, baskın yanların ise öne çıkacağı açıktır. Bir süreç olarak ele alındığında, tartışmanın bazı temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- 'Sosyalizmin tarihsel bir dönemi bitti' saptamasıyla, DY tartışmaya sıfır noktasından başlamıştır.

- İlkine de bağlı olarak, 'Sosyalist Ütopya', tartışmaların siyasal eksenini (özellikle örgütlenme tarzı, parti) belirleyen unsur haline gelmiştir.

- Yine ilk iki girdiye bağlı olarak, teorik tartışma diğer parametrelere göre bir öncelliğe sahiptir. Diğer parametrelerin tartışılması ilerideki süreçlere bırakılmış, tartışma bütünsel değil parçalanmış bir zeminde sürdürülmüştür.

- Tartışma, politik bir atmosferden çok, 'psikopolitik' (literatürde böyle bir bi-leşik sözcüğü rastlamadım, ayrıca pek anlamış da değilim) bir atmosferde yürütülmektedir.

- Tartışmaların sonucunda farklı görüşler ortaya çıksa da, temelde DY'un devrimci demokrat zemini bağlamında, ortak öncüllere sahip taraflar ortaya çıkmıştır. Ayrışacak bazı küçük öbek ya da öbekler marksizme bir ölçüde yakınlaşabilirler.

- Tartışmanın 'demokratik, özgür, serbest olarak belirlenmesi tartışma sürecinin başlangıçtaki çerçevesini ve sonuçlarının ip uçlarını vermektedir.

BEYAZ SAYFADAN ÜTOPYA'YA

Şimdi, sırasıyla yukarıdakileri açmak gerekiyor. Tartışma sürecine sunulan metinde, özellikle vurgulanan 'sosyalizmin bir tarihsel dönemi bitmiştir' saptamasıdır. Bunun hemen ardından, "Eski kavramların sahip oldukları varsayılan tüm 'açıklayıcılık' güç ve anlamları yavaş yavaş siliniyor" saptaması yapılıyor. Herhahi bir devrimci siyasi gelişme açısından, ideolojik- teorik sorunların yeniden bir anahtar sorun olduğu belirtilip, ideolojik sorunlar olarak, örneğin, 'İflas eden, sadece bürokratik sosyalizm anlayışları mıdır yoksa leninist (hatta marksist) teori midir?' türü sorular soruluyor(1). Bu soruların benzerlerini merak edenler metinlere bakabilir, ancak tüm bunlardan 'kapitalizm aslında haklı olabilir mi?' genel başlığını çıkarmak sanırım fazla zorlama olmayacaktır. Burada da kalınmıyor bu başlıkları güçlendirmek için geriye dönük "yeniden tarih yazımı"na gidiliyor ve "...direniş komiteleri yalnızca birer politik araç değildir; sosyalizmin sona eren bir tarihsel döneminden ideolojik bir kopuştur aynı zamanda"(2) eklemesi yapılıyor. Alıntıları çoğaltmak mümkün, ancak bunların okuyucu için yeterli olduğunu düşünüyorum. Bu 'temiz sayfa' açma gereksinmesinin ardında yatan nedenlerin ortaya çıkarılması, alıntılardan daha anlamlı olacaktır.

Bu noktada iki temel etken saymak mümkün sanırım: İlki, DY'un kendi tarihinin toplam sistematığı iken ikincisi ise -geçmiş DY her ne kadar 'anti-Sovyetik' de olsa- Sovyetler Birliği'nde yaşanan çözülme. İlk etkeni şöyle bir alıntıyla açabiliriz: "Devrimci Demokrasi, bir birikimdir; onun uzantısı da bir hareketlilik. Ancak bu konumuyla evrensel düzeyde teorileştirilmesi mümkün değildir"(3). Bu alıntıyı, 'devrimci demokrasi' yerine DY diye okumak mümkün. Alıntıdan hareketle, salt birikimden ibaret bir yapının süreklilik kazanamayacağı açık olmalı. Konjonktürel verilerden sonuçlara ulaşılarak oluşmuş eklektik bir yığını anlatan, hareketle belirlenen birikim, hareketin farklı nitelik gösterdiği her dönemde, özellikle 'olmadığı' dönemde yeniden oluşturulmak durumundadır. Sıfırdan, örgütlenmemiş bir teori kurma eyleminin nerelere gideceğinin en iyi örneğini de Marksizmi açıkça reddeden Akçam veriyor. Fiziki sürekliliğin sağlanmasının da ön koşulu teorik bir bütünsellik ve bunun sürekli yeniden üretimidir. 12 Eylül sonrası varlığını marjinal olsa da sürdüren yapıların en önemli girdisi, teorik bütünsellik ve

sürekliliktir. DY'un ise bu süre boyunca varlığını ancak SHP ve benzeri zem-
minlerde, o da salt insan boyutuyla sürdürdüğü herkesce malumdur. Bunun so-
nucunda bugüne kalan, merkezi düzeyde kadroların işlevsizleştiği ve bir 'ruh' ola-
rak süren bir 'şey'dir. Bu bağlamda, her ne kadar geçmişte bir 'kopuş'a gönderme
yapılsa da reel sosyalizmin çözülmesi DY'u fenersiz yakalamış ve 12 Eylül ye-
nilgisi ile birleşince ciddi bir yıkıma neden olmuştur. Bunların sonucu olarak bi-
limsel sosyalizmin tüm birikimi reddedilmiş ve tartışmaların ana eksenini reel sos-
yalizmin eleştirisi oluşturmuş, buradan da marksizmin öncüllerinin eleştirisine ve
reddine varılmıştır. Tartışmalarda bu reddiyenin çeşitli biçimleri var, Bostancıoğlu
bir örneğini veriyor: "Tartışma sürecinin ortaya koyduğu sorunsal... Marksist te-
orinin ve yaşanmış sosyalizm deneylerinin bir bütün halinde sorgulanması ve eleş-
tirisidir"(4). Bunun en masum biçimi ise 'ütopya sevisi' ile somutlanıyor. Önceden
başlayan, tartışma sürecinin operasyonel uçlara bağlanmadan sürdürülmesiyle bes-
lenen ütopya düşkünlüğü, Akçam'ın Bilimsel sosyalizmi açıkça reddi(5) ve yerine
sosyalist ütopyayı yerleştirmesinden, Pekdemir'in ütopya vurgularına kadar değişen
dozlarda hemen hemen her tartışma metninde yer alıyor. Pekdemir'in "Marks,
Lenin, çıkış noktaları olarak önlerine 'bilimsel ütopya'larını koymuşlardı" tü-
ründen saptaması bunun bir örneği. Akçam'ın söylediklerine diyecek birşey yok, o
açıkça yerini belirliyor ama Pekdemir'in bilimsellik ile ütopyayı Marks ve Lenin'e
mal ederek yanyana koyuşunu açıklamanın en iyi yolu yine Marks ve Lenin'den
yapılan ve yazının devamında yer alacak alıntılar olacaktır.

Ütopyanın, sosyalizm tartışmalarında bu denli ağırlıklı yer alması, DY'un , geç-
mişte 'halk hareketi' ve benzeri kavramlara bir ölçüde olsa bile içkin denebilecek
olan işçi sınıfı ekseninden ne denli uzaklaştığının önemli bir göstergesidir. Bu söy-
lenen Pekdemir'in 'Merhaba işçi sınıfı' önermesi ile çelişik değil. Çünkü, bunu
söyledikten birkaç sayfa sonra Pekdemir "Biz elbette günümüzdeki muhalefet
odaklarıyla sınırlı bir iktidar perspektifi üretebiliriz"(6) diyor. Daha sonra ise
Akçam'a karşı işçi sınıfı ve sınıf mücadelesini savunurken şunları söylüyor:
"Herbiri otonom ve kendi dinamikleri olan, ırk, sınıf, cins, insan-doğa çe-
leşiklerinin birbiriyle çok daha karmaşık ilişkileri sözkonusu"(7). Pekdemir'e işçi
sınıfına 'merhaba' demenin hiç de bu kadar kolay olmadığı, sosyalist mücadelede
işçi sınıfının eksen olarak alınmasının onun diğer toplumsal muhalefet ha-
reketleriyle eşitlenmesi demek olmadığı ve sosyalistlere farklı yükümlülükler ge-
tirdiği mutlaka hatırlatılmalı. Sosyalizmin Ütopya ile birlikte anılması, onun bi-
limsel temellerinden tamamen koparılması anlamına geliyor, çünkü ütopya sınıf
mücadelisini taşıyamayacak bir kavram. Engels, Ütopik sosyalizmin eleştirisini ya-
parken, Simon, Fourier ve Owen için şunları söylüyor: "hiçbiri, tarihsel gelişimin o
arada yarattığı proleteryanın çıkarlarının temsilcisi olarak ortaya çıkmamıştır...

önce belirli bir sınıfı değil, tersine, bütün insanlığı HEMEN kurtarmak istemişlerdir"(8). Marks ve Engels'in bilimsel sosyalizm cephesinden açtıkları mücadele ile ütöpik sosyalizm öldürülüyor, ardından bilimsel sosyalizmin var sayımları 17 Ekim devrimi ile Rusya laboratuvarında doğrulanınca tarihin mezarlığına gömülüyor. Ancak siyaset tarihinde hiçbir ideolojik/teorik hesaplaşma bir kez yapıldıktan sonra sonsuzluğa yollanamıyor, uygun zeminlerde tekrar hortlayabiliyor. Bu anlamda marksizmin evini dönem dönem zombiler ziyaret edebiliyor. Bugün olan budur, reel sosyalizmin çözülmesi ile birlikte, mezarının üzerinden ağırlığın kalkmasıyla, ütopya sahnede tekrar yerini alıyor.

DY ütopya yolu ile tarihsel, güvenli sularına çekiliyor, Herzen'lerin romantizmi tekrar gündeme geliyor, siyasetin çirkin reelliğinden ütopyanın temiz limanlarına: "Marksizmle eski ütöpik sosyalizm arasında şu ayrım vardır: İkincisi (eski ütöpik sosyalizm) yeni toplumun, kanlı, kirli, soyguncu ve bakkal kapitalizminin yarattığı insan malzemesinin yığınsal temsilcileri tarafından değil, özel camlıklar ve limonluklarda üretilen olağanüstü erdemli insanlar tarafından kurulmasını istiyordu"(9). Tartışmalarda hep reel siyasetin kirliliği vurgulanıyor. Bugünden sosyalist bireyin, 'en birey'in yaratılarak arınık kalınacağı kurguları yapıyor. Kirden arınmanın değişik yolları keşfediliyor, Pekdemir'in ki şu: "Oysa biz bir zamanlar çok şanslı insanlardık (12 Eylül öncesinden söz edilmiyor), hayatımızın on(ca) yılını cezaevinde dolu dolu yaşadık... hepimiz şairdik, hepimiz ütopyacıydık, hepimiz hümanisttik, hepimiz komünisttik, en hakikisinden"(10). Arınmanın en çok rağbet gören yolu ise 'geleneksel örgüt' ilişkilerine karşın 'yeni bir siyasal kültür' yaratmak. Bu kültürün şöyle girdileri de olabiliyor: "Birçok eski arkadaş yaşamını ticarete ve SHP'de şekillendirirken bizlerden de kopmamakta, yeni edindikleri politik kültürü, davranış biçimlerini doğal olarak da saflarımıza taşımaktadır"(11). Kirden kurtulmak için zaman zaman şöyle şeyler de denebiliyor; Kirlilik 'dışarıdan bilinç taşıma' ise, temizlenmenin yolu 'emekçilerin kendi özdeyimleriyle bilinçlenmiş hale gelmeleri'dir, ya da kirlilik örgütte ise: "basacağımız zemin, en sonu itibarı ile, özgür insan olmalıdır. Özgür insan kendiliğinden yaşam yerine, kendisi için yaşam kurandır" ya da 'doğrudan demokrasi' ve 'kitleler yönetilen değil, doğrudan düşünen, belirleyen, yürüten, siyasal insiyatifli olmalıdır'(12) diye devam ediyor.

Pekdemir'in önerdiği arınma yolları ise şunlar: "Harbi, yani militanca eylem, siyasal eylemle içiçe yürütüldükte... Böyle böyle halkla bütünleşmiş bir devrim yöntemi ve modeli geliştiriliyor... Giderek de yönetenle yönetilen arasındaki ayrım ortadan kalkıyor..."(13).

'Reel politikadan uzak durma şansını koruyabilirsin', 'eskisi gibi reel olmayan, istediğin gibi olabilen bir sosyalizm'.

‘Doğru olan, senin istediğin gibi olan’,

‘Ütopya nedir ki? göle maya çalmaktır ve göle maya çalmamaktır. gölün hepsinin yoğurt olmasını istemekte ne kötülük var?’ Bu arınmaya Müftüoğlu da ‘iyi ki önderlik yok, herkes tartışmalı’ ile katılıyor.

Alıntıları sürdürmek mümkün, ama bu kadarı yeterli sanıyorum. Tekrar dönersek, ütopyanın bir uzantısı daha var: **‘hemen’cilik**. Demokrasi hemen, şimdi, burada, sosyalizm hemen şimdi, devrim hemen şimdi... İlk bakışta pek radikal bir istem, ancak insanları reel politikadan çok uzaklara taşımanın bir yolu. Engels’ten alıntı hatırlanırsa o günden bu güne bazıları için değişen pek bir şeyin olmadığı açıkça görülebilir. Ütopik sosyalistler nasıl burjuva devriminin tamamlanacağından umutlarını kesip kapitalizmin demokrat olmayan yüzünü gördükleri halde bilimsel bir çıkış bulamayınca ütopyaya sığındılar ise, Devrimci Yol çevresi de yenilgi karşısında aynı refleks ile ütopyaya sığınıyor: “iç dünyayı aydınlatmaktan, umudunu diriltmekten başka çaren yok... Çare ütopyanı gündelik hayatında yaratmaya başlamaktan başka anlam taşımıyor”(14). ‘Hemenci’lik bu yüzden hem DY’cularda hem de ilk ütopik sosyalistlerde bu kadar önem taşıyor. Unutulmamalı ki DY’ca eleştirilen Akşam ile aynı noktada buluşuluyor. Kitlenin isteklerinin ‘hemen şimdi’ karşılanması... çünkü yenilgi büyük, umutlar tükenmiş. Tüm bunlardan sonra şu söylenebilir: birbirine geçen ve birbirini besleyen bu iki temel nokta -yani ‘sıfırdancılık’ ve ütopyizm- DY’un Yeni Sol yönelimine bereketli bir zemin hazırlıyor.

‘TEORİ’NİN ENGEBELİ YOLLARI

Akşam DY’un geçmiş teorisine ilişkin “70’li yıllarda önümüzde bulduğumuz için giydiğimiz ideolojik-teorik çerçevenin bizi belirlemede çok önemli olmadığını savunuyorum... Başka bir şey de olsa giyilirdi”(15) diyor. Kendini bugün DY’cu, DY içinde bir eğilim olarak görüyor. Gene tartışmalara katılan diğer DY’cular da geçmiş teorik mirası direniş komiteleri ile sınırlayıp, sıfır noktasını başlangıç olarak benimsiyor. Peki bugün görülen teori tutkusunu nasıl açıklamak gerekir? “Kitlelerin bugün sosyalist düşüncelere itibar etmemesinin altında yatan en önemli neden, sosyalizm adına dile getirilen düşüncelerin bugünü açıklamakta yetersiz kalmasıdır. Bu ise doğrudan bir tarzda teorinin krizi olarak görülmeli”(16) sözleriyle somutlaşan bu teori sevisine ne demek gerekir? Bu Devrimci Yol’un, Devrimci Demokrasi’den bilimsel sosyalizme olan mesafesinin kapanacağı anlamına mı gelmeli?

Sanırım bu kadarı iyimserlik olur. O zaman şu söylenebilir: Sosyalist mücadeleyi belirleyen üç temel parametre var: teori/ideoloji, örgüt ve siyaset. Mücadele bunlar arasındaki gerilim ve salınımlarla kuruluyor. Süreç içinde, kon-

jonktürel olarak, örneğin ağırlık noktasının teoriye kaydığı momentler olabiliyor. DY'un geçtiği de böylesi bir dönem mi? Buna da olumlu yanıt vermek mümkün görünmüyor. Çünkü parametreler ve formülasyonun kurulmasında ciddi bir sorun var: teori(bilim)- ideoloji- siyaset (aynı öğelerle farklı kombinasyonlara da gidilebiliyor). Ayrıca burada teorinin yanında parantez içine alınmış bilim üzerinden, bu eşlemedeki teorik hatadan da söz edilebilir ama bu yazıda bunun gereksiz olacağını düşünüyorum. Ancak burada önemli olan örgüt parametresinin hiç işleme sokulmamış olmasıdır. Bu durumda teorinin reel gereklilikler gibi operasyonel uçlarla kontrol edilmesi olanaksızlaşıyor, bu işlevi tek başına siyaset üstlenmek durumunda kalıyor. Bu da örgütün olmadığı yerde ciddi sorunlara neden oluyor, çünkü sistem siyasetten başlamak yerine teoriden siyasete doğru işlemek durumunda. Siyasetin güncelliğini sistemleştirecek, güncel olan ile olmayanı, dolayısıyla güncelin biçimini belirliyecek olan teori. Bu ilişki tersine döndürül-düğünde ise güncelin teori üzerindeki bozucu etkileri kaçınılmaz oluyor. Genel olarak Devrimci Demokrasi'nin, özel olarak da DY'un formülasyonunun en önemli problemi budur: salınının konjonktüre bağlı olarak iki noktadan birinde sabitlenmesi. Hareket varsa, önüne hangi teori giysisi konmuşsa onu giyiyor (Akçam'ın dediği gibi), salınım siyaset üzerinde kilitleniyor, yok eğer hareket yoksa o zaman da teori çok önemli oluyor, alıntıda olduğu gibi tüm sorunların çözümleri teorinin büyülu sularında aranıyor.

ÖRGÜT MÜ DEDİNİZ ?

Bugün DY'un yaşadığı tam da budur. Tartışmalar örgüt parametresi olmadan 'özgürce' sürüyor. Teori reel olanın iplerinden kendisini kurtarınca, ütopya, 'en birey', 'sosyalist insan'ın bugünden yaratılması gibi tezler rahatça ortalıkta salınıyor. Teori pratik ilişkisi hiç mi hiç kurulmuyor: "Bir devrimci hareket açısından teorik faaliyetin ve tartışmanın asıl anlamı hareketin pratik işleyişinin önündeki engellerin ortadan kaldırılması noktasında toplanır"(17). Müftüoğlu bunları söylerken, süreci, durup teorinin yapılması sonra ona uygun pratiğin yaratılması olarak kurguluyor. İşte sürecin bu biçimde tanımlanması sonucu DY bugün ipin ucunu kaçırmış durumdadır. Diğer yandan okuyucu, örgüt üzerine düşüncelerin sadece formülasyondan çıkarıldığını sanmamalı, farklı metinlerde dile getirilmiş çok fazla düşünce bulmak mümkün. Bu doğal bulunmalı çünkü DY içinde en çok ortaklaşılan yargı, hem reel sosyalizmin hem de 'Sol'un bugünkü durumunun en önemli girdisi 'geleneksel' örgüt anlayışı, yapısıdır şeklindeki saptamadır. Bu örgüt alerjisi DY'un, Yeni Sol sularında rahatça yüzebilmesi için can simidi işlevi görüyor. Burada sadece birkaç alıntı yapmak istiyorum. Önce Pekdemir'den örgüt tanımı: "senin örgütün, 'en bireyler'in birlikteliği olmalı"(18). Arkasından da şu:

"Bu yüzden de geleneksel siyasi mücadele ve örgütlenme anlayışları katı kalıpsal yaklaşımlarıyla toplumsal muhalefet alanları kapsayıcı bir özellik kazana-mamaktadır"(19). DY, açıkça kendi perspektifi içinde örgüt ya da partiye gereksinme duy-mamaktadır. Örgütlü olunup 'geleneksel' tehlikelere maruz kalmaktansa, amorf olup 'ütopik olunabiliyor'. "Taban-tavan ikileminin bulunmadığı yerde bürokrasi tehlikesini bertaraf etmek mümkün"(20). Yani problemleri olanı tamamen ortadan kaldırırsan, bir daha başına iş açmaz. Partiye gelince, bu konuda farklı görüşlerin olduğu malum. Ancak yaygın olan, parti fetişizmi yaparak vuslatın mümkün olmadığı o ulaşılamaz nesneyi çok uzaklara yollamak. Bir de üzerinde görüş birliğine varılan, amorfliğin reformizmden korunmanın en iyi yol olduğu saptaması. Asıl ilginç olan görüş, partiyi "...yöneten yönetilen ikilemini ortadan kaldırmayı amaçlayan"(21) bir işlevle tanımlayanı. Bir başka yerde şu tarihsel hatanın özellikle üzerinde durulmaktadır: "Marksist partiler, Leninist partiler bütün bu süreç boyunca yöneten partiler olarak algılanmıştır"(22). Bu siyaset tarihine bir katkı olarak geçmeli, kitleler yönetecek ve siz yönetilmesi gerekenlerin de olduğunu bilip, yönetilmek üzere bir parti kuracaksınız. Peki parti konusunda hiç zenginlik yok mu? Elbette var: Parti konusunda önemli isimlere bakıldığında üç ayrı eğilim görmek mümkün, ilki Pekdemir'in 'Pireler Savaşı' ki bu Devrimci Yol'un eski mücadele ve örgüt anlayışına söylem olarak uzak görünse de reel olarak en yakını. Bu öne-ride Pekdemir'in modelinin temel belirleyeni 'sol'un güçsüzlüğü: "Şimdi güç-süzlüğümüzle, öküze öykünüp şişinen kurbağanın akıbetine uğramak istemiyorsak, köpekleri canından bezdiren pireler gibi olmayı kabul etmeliyiz"(23). Mesele bu-nunla kalsa söylenecek çok şey yok, kadrolarına, kendisine güvenmeyen bir 'eski önder' böyle bir işe kalkışmayabilir pekala. Fakat, bununla kalmıyor elbette, arkası geliyor. Ona göre parti "eski muhafazakar tarz, reel sosyalist politik tarz ve araç-ları"(24)ndan biri. Reel tarzdan kurtulmanın yolu ise "daha özgür zeminlerde sol-cuların kendi iç kültür devrimlerini yaşayarak, reel sosyalizm -yani reel politika- ile bağlarını koparmış yeni bir sol kültürü ve politik araçları yaratma şansı kul-lanılmalıdır"(25) olarak tanımlanıyor. Diğer yandan kendisini DY içinde bir eğilim olarak tanımlayan İkinci Cumhuriyetçi, Sivil Toplumcu Akçam, yasal parti ile ilgili bir soruya gayet kısa ve özlü bir yanıt veriyor: "Eğer çay ve pastası olursa ben de katılırım... Çünkü... aklıma beş çayları gelmişti"(26). Akçam sosyalistlerin biraraya gelip kurdukları partilere parti demiyor. Sanırım başka birşey söylemeye gerek yok. Bostancıoğlu ve Müftüoğlu, yasal partiyi reddetmiyor ancak Müftüoğlu'nun bir koşulu var. Ona göre, toplumda çok ciddi bir muhalefet ve politikleşme var, '30 bin kişilik memur eylemi yapan, 8-10 bin kişilik Vakıf gecesi yapan' onlar (bugün mayalanan ve giderek kalabalıklaşan yeni kitle mücadeleleri) ile Türkiye'deki marksist birikimin birleşmesi halinde parti fikri makul(27). Bugün sosyalist bir partiye akmayı bekleyen bir kitle varken, bu sosyalistlerin yaptığı da 'reel politikerlik'

olsa gerek ona göre. Şu anda sosyalist bir partide çalışan bizler için bu gerekçenin hiçbir inandırıcılığı yoktur. Müftüoğlu, 'Pireler Savaşı'nı eleştirirken kendisi de pek farklı bir yerde durmuyor. Aynı babta Pekdemir şunları söylüyor "hiç kimse sesime gelmiyor. sesime gelmiyorsunuz. sadece panellerde düğünlerde cenazelerde bir araya geliyorsunuz"(28). Bu Müftüoğlu'na iyi bir yanıt olabilir.

Tartışma sürecinde değinilmesi gereken bir diğer nokta da, DY'un bu süreçte 'sol'un diğer bölmelerine ilişkin tutumu ve iddiaları. Reel sosyalizmin yıkılma-sının, tartışmaların başlamasında en önemli girdi olduğu her fırsatta belirtilirken, "Bugünkü kriz esas olarak geleneksel sol anlayışın krizidir"(29) deniliyor, çözümün bu geleneksel anlayışı parçalayarak bulunacağı belirtiliyor. Bu çözücülüğün geçmiş teorik ve pratik miras nedeniyle DY'ca yapılacağı söylenip bir cümle ardından "Devrimci hareketin tezleri de geçmiş koşullarda son derece doğru olmalarına karşın bugünün dünyasını açıklamakta yetersiz kalmaktadır" eklemesi yapılıyor. Herhalde burada yollanmak istenen mesaj, 'bizim size ölümüz bile yeter' olsa gerek, yoksa bu içi boş iddialılık bir ruh hali ile mi ilgili? Melih Pekdemir tartışmaya sunduğu 'Anne Bak Kral Çıplak' adlı kitabında "Ayrışmalar sağ ve sol muhafazakar solculuk tarzı ile yeni tarz devrimcilik arasında yaşanacak. Yaşanmaya başlandı bile..."(30) diyor. Başka bir yerde ise "iflas eden geçmiş geleneksel sol anlayıştan yeni yükselecek sol anlayışa geçişin dinamiğini, düşünce temelini oluşturan şey Devrimci Yöl'da vardır"(31) saptamasını yapıyor. Birilerinin DY'a 'yeni' dedikleri şeyin hiç de yeni olmadığını, buna literatürde zaten 'Yeni Sol' denildiğini hatırlatması gerekir. DY'un geleneksel solu ıslah etmede en önemli aracının da oluşturulacak 'yeni bir siyasal kültür olduğu' sıkça dile getiriliyor. Bu yeni kültürün en önemli girdisini oluşturacağını sandığımız 'ruh'u tanımakta yarar var.

SİYASETSİZLİĞİN DAYANILMAZ HAFİFLİĞİ: RUH HALİ

Nedir bu ruh hali? Pekdemir kitabında "ne zormuş olmak. olmamak hep kolaymış"(32) diyor, bu ruh halinin bir parçası. Diğer parçası da şu olabilir "reel politik maymuncuk, apolitik kitleleri açtı. utandım."(33). Bu ruh halini, tartışmalardaki şu sorulardan çıkarmak da mümkün: "tarih nereye gidiyor", "sosyalizm olanaklı mı", 'teknolojik gelişmeler ve sosyalizm olanağı nerededir?', 'Önce kalplerimizi fethedin sonra kafamızı'. Ancak asıl ruhu Pekdemir'in kitabında yakalamak mümkün. Kitap 'sen kimsin?', sosyalist misin?', 'yenilmedik mi?' 'sosyalizm vicdan mıdır? 'umudun var mı', 'bu psikopolitik bir sorun', 'kendine bakarken nihilist.. topluma bakarken Marksist', 'benimle paylaşır mısın' gibi sorularla başlayıp 'dertleşme' daha sonra 'ısındırma' modunda sürüyor. Ve şu öğüt veriliyor: "uyuşmaktan kork, uzlaşmaktan korkma"(34). Bunların sonunda da 'geleneksel solu

özme' iddiaları ortaya atılıyor. Eğer Türkiye sosyalist hareketinin ıslahı böyle bir ruh haline kalacaksa, biz sosyalistlerin de öyle parti marti gibi gereksiz sorunları, program gibi gereksiz tartışmaları bir yana bırakıp kendi sorularımızı habire yeniden üretmek için büyük bir faaliyet içine girmemiz gerekiyor. Bu terapi sürecinden biz de nasibimizi almalıyız. Devrimci Yol'un bu ruh hali, geleneksel solun yenilgisinden, geleneksel solda olmadığı kadar başka ve yeni yenilgi üretip sonra da bununla geleneksel solu ıslah 'ruhu'dur. Yani, ruhunun ruhu. Akçam'ın deyişiyse 'nane ruhu'...

BİTİRİRKEN

Aslında böyle bir konu irdelenirken daha ayrıntılı çözümlemelere girmenin, teorik düzeyde marksizm leninizm tartışmaları yapmanın gerekli olduğu düşünülebilir. Buna katılmıyorum. Önümüzdeki, ucu bucağı bulunmayan, en çok ortak bir ruh halini yansıtan bir birikim, teori değil. Pekdemir, Akçam'ın bilimsel sosyalizmi açıkça reddettiği yazısına atıfla, sınıf çatışması için "Her biri ötonom ve kendi dinamikleri olan ırk, sınıf, cins, insan-doğa ilişkilerinin birbiriyle çok daha karmaşık ilişkileri söz konusu"(35) saptaması yapıyor, Bir DY'cu -Akçam- 'sosyalizm politikanın ütopyasıdır' diyor, Pekdemir de katılmadığını belirtip, 'sosyalizm politikanın inkarıdır' yanıtını veriyor. Bir başkası bir yerde 'iyi ki önderlik yok' diyor, kitlenin kendisinin öncülüğünden söz ediliyor, sosyalizmin bir ütopya olduğu keşfediliyor v.b. Burada da örnekleri uzatmak mümkün. Ama söylenmesi gereken, bu tartışmaların ancak DY'cu bir ruh haliyle ele alınabileceği. Bu yapılamayacağına göre, olsa olsa tartışmanın genel özellikleri saptanabilirdi, ben de öyle yaptım.

Bütün bu söylenenlerden sonra şu sorunun sorulması yerinde olur: Bu tartışmalar sonunda nasıl bir teorik pratik sonuç çıkabilir? Bunun yanıtı, önce tartışmaya katılan bazı Devrimci Yol'culardan...

'İddiasız ve inançsız bir önderlik görüntüsü yazının bütününe hakim durumdadır'

'bu yazıyı bir ölünün vasiyetnamesi gibi okuyorum'

'öncelikle varolan ideolojik-teorik sorunları çözeceğiz de ondan sonra siyasal pratiğe yöneleceğiz türünden bir yaklaşım anlamlı olmayacağı gibi, hem ML hem de Devrimci Yol'un çok somut bir inkarına tekabül edecektir'

'Bugün Türkiye'de ve Dünya'da ne değişti de böyle şeyler söyleniyor tartışılıyor. Dünya'da hiçbir örgüt böyle demokratik bir tartışma ile böyle şeyler yapmaya kalkmadı.'

'Kendi altımızı boşaltmış oluruz.'(35)

Devrimci Yol'un bugün yaşadığı, hareket olma özelliğinin bulunmadığı yerde 'değişen dünya' ve 'sosyalizmin tarihsel bir döneminin sonu'nu ilan ederek 'yük-selen muhalefet' odaklarından geçmişin teorik birikimi olarak saptanan 'direniş ko-mitelerinden' bir teori kurmak ve bilimsel sosyalizmin karşısına bu yerellikten ha-reketle kurulmuş, liberalleşmiş, tarihsiz bir teori ile çıkma çabalarıdır. Ancak, sosyalizmin tüm birikiminden, tarihinden 'kopuş' ile kurulmak istenen bu teori, onu aksiyoner yapısından da ayıracaktır. Tartışmalarda rahatsızlık duyan kesim, daha çok bugün sendika ve demokratik kitle örgütleri içinde yeralan kesimdir. Bu kesimin rahatsızlığını DY çevresinin marksizme olan mesafenin açılmasından değil daha çok aktivizmin kaybına yönelik sezgiler olarak değerlendirmek doğru olacaktır. Reel politikaya olan mesafe ve her tür politik faaliyetin 'dar pratikçilik' olarak değerlendirilmesi bu sezgileri güçlendirmektedir. Tartışmalardan rahatsızlık duyup ana öbekten kopabilecek bir parça, bu aktivist girdiyi koruyup daha farklı bir eğilim içine girebilir, marksizme biraz daha yaklaşabilir. Tartışmaları 'ortak ya-nıtlar vermeyen ama ortak sorular soran' bir zeminde tanımlayan ana öbekten ötü-müzdeki günlerde daha liberal söylemle şekillenmiş argümanları izlemek şaşırtıcı olmayacaktır.

Müftüoğlu'nun toplumda hızla gelişen politikleşme saptamalarına, Pekdemir'in pirelerle köpekleri çıldırtma kurgularına rağmen, bir süredir yasal parti tartışmalarına Devrimci Yol çevresi de ilgi gösteriyor. Bu ilginin biçim ve boyutlarına önceki bölümlerde değinildiği hatırlanacaktır. Devrimci Yol çevresi'nin bir yasal parti kuracağı söylentilerinin bir süre ortalıkta dolaştığı da biliniyor. Ancak bu-günkü amorfliği ile DY'un böyle bir projeye soyunamayacağı da açık. Açık olan bir başka şey de DY'un üzerinde duracağı bir zemine ihtiyacı olduğudur. Diğer yandan bugün sosyalist hareket için ne denli önemli bir olanak olduğu bu dergi say-falarında sıkça dile getirilen BSP, program tartışmaları ile önemli bir mesafe ka-tederek yoluna devam ediyor. BSP'nin taslak halindeki programı Marksist bir prog-ram, bunun tartışma götüreceği bir yanı yok. BSP'nin bugünkü modu, 'terapi' modundan çok farklı. BSP'nin henüz taslak halinde olan programının, bu hali ile DY'a üzerine çok fazla bol gelecek bir giysi olduğu söylenebilir. Ola ki, şimdi de önümüzde böyle bir elbise var, bunu bulup bunu giyeriz demesinler. Bunu de-dirtmemek, giyeceklerse, içlerine sindirerek giymelerini sağlamak gerekiyor.

NOTLAR

- 1) Tartışma Süreci Yazıları 1, Bireşim Yay., İstanbul, 2. Baskı, Aralık 1992, s. 15.
- 2) age, s. 25.

- 3) Metin Çulhaoğlu, Goşistler mi Devrimci Demokratlar mı?, Gelenek Kitap Dizisi, Sayı 8, Haziran 1987, s.29.
- 4) Tartışma Süreci Yazıları 2, Bireşim Yay., İstanbul, 3.Baskı, Temmuz 1993, s.73.
- 5) Bu konuda ayrıntılı bilgi için: Taner Akçam, Bilimsel Sosyalizmin Bitişi, Şubat 1992, Sayı 34.
- 6) Melih Pekdemir, Anne Bak Kral Çıplak, Başak Yay., Ankara, 1994, s.212.
- 7) age, s.213.
- 8) Engels, Seçme Yapıtlar, cilt 3, Sol Yay., Ankara, 1979, s.141.
- 9) Lenin, Düşünceler Aforizmalar, Yeni Dünya Yay., İstanbul, s. 20.
- 10) Melih Pekdemir, Meğer Yaptığım Alıntıları Kimse Söylememiş. Hepsini Ben Uydurmuşum, Başak Yay., Ankara, 1994, s.29.
- 11) Tartışma Yazıları 2, s.69.
- 12) Tartışma Yazıları 1 ve 2.
- 13) Melih Pekdemir, Anne Bak Kral Çıplak, Başak Yay., Ankara, 1994, s.215.
- 14) age, s.33.
- 15) Taner Akçam, Kendimiz- Devrimci Yol Üzerine Düşünmek, Sosyalist Birlik Dergisi, Eylül 1989, Sayı 6, s.27.
- 16) Tartışma Süreci Yazıları 1, Bireşim Yay., İstanbul, 2. Baskı, Aralık 1992, s. 27.
- 17) age, s. 38.
- 18) Anne Bak Kral Çıplak, s.76.
- 19) Tartışma Süreci Yazıları 1, s.20.
- 20) age, s.223.
- 21) Tartışma Süreci Yazıları 2, s.34.
- 22) Tartışma Süreci Yazıları 1, s.85.
- 23) Melih Pekdemir, Pireler Savaşıyla Üçüncü Cephe, Mayıs 1994, Sayı 18, s.14.
- 24) age, s.14.
- 25) age, s.14.
- 26) Taner Akçam, Demokrasi, Hemen, Şimdi, Burada, Ocak 1988, Sayı 48, s.11.
- 27) İstişare Kurulu'nun yayınlanmamış notlarından.
- 28) Melih Pekdemir, Meğer Yaptığım..., Başak Yay., Ankara, 1994, s.111.
- 29) Tartışma Süreci Yazıları 1, s.29.
- 30) Melih Pekdemir, Anne Bak Kral..., s.114.
- 31) Tartışma Süreci Yazıları, s.89.
- 32) Melih Pekdemir, Meğer Yaptığım ..., s.114.

- 33)
age, s.118.
- 34) Melih Pekdemir, Anne Bak Kral..., s.231.
- 35) age, s.213.
- 36) Tartışma Süreci Yazıları 1.

İHTİYATLA YAKLAŞILACAK SÖZLER

İ. Suphi CANDEMİR

Sosyalist cin mi olmalı, yoksa biraz saf ve iyiniyetli mi?

Cinliğin ucu fesatlıktır. Saflığın ucu ise bönlük. Elbette ikisi de olmamalı. Ama, dengenin mutlaka tam da ortada kurulması gerekmiyor. Denge, yüzde 50'lik "saf-lık" alanının içinde, ama ayırım çizgisine yakın biryerlerde olmalıdır.

Bir kere iyimserlik, sosyalizmde solukluluğun olmazsa olmaz koşuludur. İyimserlik nüvelerinden büsbütün arındırılmış kuru bir gerçekçilik sosyalistlere gitmez. Bu söylenen, hem olguların hem insanların değerlendirilmesinde geçerlidir. Her ikisi de ajan olan Gapon ile Malinovski'nin ne mal olduklarını neredeyse cümle alem bilirken Lenin'in bu adamlara "safça" yaklaşımında belki de böyle bir iyimserliğin payı vardı.

Elbette konumuz ne Çarlık Rusyası ne de ajanlar. Türkiye'den, Türkiye sosyalist hareketinin genç/yaşlı insan malzemesinden söz etmek istiyoruz. Bu insanlar, sosyalist hareketin yaşadığı bugünkü tıkanıklıkta umut ve soluk üretmeye çalışmaktadırlar. Aralarında saflar, cinler, uçuklar, daha gerçekçi olanlar, zeki olanlar, olmayanlar vardır. Ama belli bir iyimserliği taşımayan hiç yoktur. İyimserliği büsbütün elden kaçırmış olanlar, şimdi sosyalizmin dışında, başka yerlerdedirler.

Gene de şunu görmek gerekiyor: bu çorak ortamda çok gerekli olan umut ve iyimserlik, zaman zaman, döneme ve sosyalistlere özgü, gerçekçilik dozu azalmış söylemlere ve beklentilere yol açabiliyor. Öyle ki, özellikle son dört beş yıl içinde sosyalizmde özel bir "saflık alanı"nın açıldığını söylemek mümkün. Biraz şuna benziyor: Hapisanede af, askerde erken terhis söylentileri ve umutları hiç bitmez. En gerçekçi düşünce bile, eğer cezaevinde ya da askerde ise bu söylentilere büsbütün duyarsız kalamaz. Dışarıya pek belli edilmese bile, içten içe "sahi ne iyi olur"un o sevimli yüzü üretilir.

İşte bunun gibi, bugün sosyalist harekette kolaylıkla tasnif edilebilecek, daha doğrusu standartlaşmış umut, vaad, taahhüt, beklenti ve gerekçelendirme başlıkları

vardır. Yoksunluk koşullarında dört elle sarılan, insanların gözlerini parlatan, rahatlatan, özetle "sahi ne iyi olur" dedirten bu başlıklar karşısında biraz daha ihtiyatlı ve kuşkucu olmakta yarar vardır. Aman dikkat: burada kesinlikler fesatlık ya da septsizim önerilmiyor; gene iyimserliğin o verimli alanında kalalım, ama bu alanın diğerleriyle birleştiği çizginin yakınlarında duralım.

Sıra, başlıkları sıralamaya geldi. Hiç kuşkusuz bunların hepsinin bütünüyle kof ve geçersiz olduklarını söylemiyoruz. Ancak, bunca deneyden, bunca yaşananandan sonra, aşağıda örneklenen sözler, ifadeler vb. karşısında ihtiyatlı olmak zorunluluk haline gelmiştir.

• *Ben ta 70'lerden beri aynı şeyi söylüyorum arkadaş. Sosyalist sol birleşmeli. Benden gelip bağış istiyorlar, toplantılara çağırıyorlar, hadi diyorlar. Ben de diyorum ki, siz hele bir birleşin de öyle...*

(Böyle diyenlerin küçümsenmeyecek bir bölümü SHP'de ya da CHP'dedir. Bir bölümü hiçbir yerde değildir. Yukarıdaki türde sözler edenlerin gene büyük bir bölümü birleşme olsa bile gelmeyecektir. Bulundukları yerden ("hiçbir yer" dahil) memnundurlar. Dürüst olmadıkları için bahane aramaktadırlar. Türkiye sosyalist hareketinde anlamlı bir birlik oluşsa bile "ama... dışarda kaldı" gibisinden bir red gerekçesi bulacaklardır)

• *Şimdi tam kongre dönemi, işler çok yoğun. Şu dönem bir bitsin ondan sonra partiyle (ya da örgütle) daha fazla ilgileneceğim.*

(Böyle diyenler, genellikle, "hiç istemedikleri halde" bir dönem daha göreve gelirler ve gene eski işlerinin içine gömülürler. Belki de işe el koymadıkları taktirde derneğin (sendikanın vb.) çok ama çok kötü yerlere gideceğini görmüşlerdir ve salt buna dur demek için orada kalmaya karar vermişlerdir.)

• *Tamam, ama siz burjuvazinin (("burjuva" derken "va" hecesi uzun söylenir) yasalarına göre çalışan legal bir partisiniz. Deyin bakalım, devrimi nasıl yapacaksınız.*

(Bu tür sözler genellikle Anadolu kentlerinde ya da büyük kentlerin yoksul mahalelerindeki kahvelerde sorulur. Soruyu soran, eski ...'cıdır. 35-40 yaşlarındadır ve büyük olasılıkla lacivert takım elbiseli, kravatsızdır. Gene büyük olasılıkla SHP'den belediye meclisi üyesidir ya da belediyenin büfesini kiralamıştır. Aslında "devrim" diye bir derdi hiç mi hiç yoktur.)

• *Hicabi ve arkadaşları bizim yeni oluşuma çok sıcak bakıyorlar. Dün o kesimden Mahmut'la konuştum; kendi içlerindeki birkaç küçük pürüzü hallettikten sonra geleceklerini söyledi.*

("Hicabi ve arkadaşları" yeni oluşuma gerçekten gelebilirler. Ama, içlerindeki o "küçük birkaç pürüz"ün hiç de küçük olmaması ve bu yüzden gelememeleri de ih-

timal dahilindedir. "Hicabi" de "biz oraya kesinlikle gitmeyiz" diyen kendi insanlarını ortada bırakmamak için yeni oluşuma dışardan, ama "sıcak" bakmaya devam edebilir. Bu arada, yeni oluşuma "soğuk" bakan başkalarının "Hicabi ve arkadaşları"ndan önce bu oluşuma katılmaları muhtemeldir.)

• *Abi adamlar aynen (burada "'ay" hecesi vurgulanır) bizim söylediklerimizi söylüyorlar. Bence temaları sıklaştırmakta ve somut birlik önerileriyle gitmekte yarar var.*

(Bir olasılıkla "adamlar"ın çok farklı hatta taban tabana zıt şeyler söyledikleri daha sonra ortaya çıkar. Belki de "adamlar" bir başka grupla daha temas halindedirler. O başka grup daha cazip geldiğinde, "adamlar", söyleyecek farklı şeyler yaratmaya başlarlar.)

• *Biz buraya büyük umutlarla, büyük beklentilerle gelmiştik. Ama işler iyi gitmiyor. Eleştirilerimiz dikkate alınmadı. Seyfettin gibi birinin üst kurulda ne işi var? Mücadelemizi başka kanallarda sürdürmek üzere ayrılıyoruz.*

(Böyle diyenlerin bir bölümü gerçekten samimidir. Ayrılırlar ve mücadelelerini başka bir yerlerde sürdürürler. Ama bir başka olasılık daha vardır ve bu olasılığın hiç de küçümsenmemesi gerekir: sınanan ve içinden çıkalamayan şey, genel olarak siyasetle bağlantıdır. Başka deyişle, siyasetten kopma arzusu, örgüte yönelik eleştiri ile ambalajlanmış olabilir. Kimileri özel yaşamlarını düzene sokma çabasıdır, kimileri yoğun insan ilişkilerinden ve kaçınılmaz sorunlardan bıkmıştır, kimisi iyi bir iş teklifi almıştır, üniversiteye girecektir vb. vb.. Dışa vurulan ile gerçek olanı ayırmak ustalık ister.)

• *Abi büyük bir iş peşindeyiz. İş hallettik mi partiye her ay düzenli olarak en aşağı 10 milyon getiririz.*

(Bir kere o "büyük iş" hiç gerçekleşmeyebilir. Diyelim gerçekleşti; o zaman da büyük iş başka büyük işleri vizyona sokacak, "bir de onu halledeyim ondan sonra" dedirtecektir. Büyük olasılıkla, "büyük iş" gerçekleştikten sonra şirket zorlu bir dönemden geçecek, ekonomik sorunlar, nakit sıkıntısı, gerçekleşemeyen tahsilatlar vb. düzenli bağış taahhüdünün gerçekleşmesini engelleyecektir.)

• *Yusuf abinin ilinde çok büyük etkinliği var. İkna edip kazandığımız takdirde bu ili tamamen çözeriz.*

(Olabilir. Ama "Yusuf abi" sosyalizmi bırakmış da olabilir. Belki hiç etkisi kalmamıştır. Belki çok içmektedir; yaptığı iş kötüleyince borçlanmış ve o ilde itibarı epey sarsılmıştır. Belki de işi çapkınlığa dökmüştür. Bunlardan hiçbirisi olmasa bile "Yusuf abi"nin eski kitlesi SHP'leşmiş ya da herşeyi bırakmış da olabilir.)

• *Abi adam bildiğimiz klasik sendikacı tipinden çok farklı, bambaşka bir adam. Bir kere çok dürüst. Bugüne kadar kursağına haram girmemiş. Her yerde açık açık "ben sosyalistim" diyor. Bizim oluşuma da çok sıcak bakıyor.*

(Elbette olabilir. Ama başka şeyler de olabilir. Bir kere Türkiye'de her sendikacı şöyle ya da böyle "solcu" görünmek zorundadır. Sendikacıların en iyi bildikleri şey "sosyalist kullanmak"tır. Sendikacıların büyük çoğunluğunun hem kendilerine hem de "kullandıkları" sosyalistlere çizdikleri bir sınır vardır. Sosyalizmle örgütsel bağlılık, kendilerine çizdikleri sınırın ötesinde kalır.)

Şimdilik bu kadar. Ama biz inanmaya ve güvenmeye devam edelim.

Yoksa, yokoluruz.

SOSYALİST HAREKETİN TARİHİ:

NE MASAL, NE EFSANE

F. TIKVEŞLİ

Türk solunun geneline bakıldığında, sola, ülkenin ve solun tarihi konularında çarpıcı bir bilgisizlik ya da ilgisizlik hakimdir. Sol tarih denildiğinde, 1960'lardan günümüze uzanan süreç anlaşılmaktadır. Bunun yanısıra sık yapılan bir hata da, çeşitli örgüt ve çevrelerin solun tarihini kendilerinden ya da kendi öncülerinden başlatmalarıdır. Oysa, örgütlerin kendilerini ve başkalarını tanıyabilmeleri, belli bir zamana kadar ortak olan tarihlerinin bilinmesine, kopuş ve ayrışma süreçlerinden geçerek, süzülerek oluşan bugünkü eğilimlerin izlerinin geçmişe doğru sürülmesine de bağlıdır.(1) Soldaki her yapılanma, sosyalist hareketin kalın tarihsel çizgisini bütünüyle içselleştiren bir temsilci değil, aynı çizgiyi bütünde oluşturup netleştiren ögelerden biri olduğunu bilmelidir önce.(2) Bu nedenle bu ortak tarihi veya kalan tarihsel mirası bilmek önemlidir. Önemlidir, çünkü 1920'lerden 1950'lere hatta 1960'lara kadar olan tarih ortaktır. Bu ortak tarihte, hiçkimse seçmecilik, montajcılık yapamaz. Hatasıyla doğrusuyla, ihanetiyle, direngenliğiyle, ilkelliğiyle ve gelişkinliğiyle bu ortak sürece Türkiye Sosyalist Hareketi bütünüyle sahip çıkmalıdır. Böyle bir yaklaşım belki de daha çok ortak nokta bulunmasına yardımcı olacaktır.

Burada Türk solunun ilk 50 yıllık tarihi ele alınırken, bu tarihi belirli bir süreklilik içinde belirli dönemler halinde incelemeye çalışacağım.

OSMANLI'DAN KALAN

23 Temmuz 1908'de Hürriyet'in ilanı ile başlayan II.Meşrutiyet, Osmanlı siyasal ve toplumsal yaşantısında canlı ve hareketli bir dönemin de başlangıcını oluşturdu. İttihat ve Terakki'nin darbesi olarak da nitelenebilecek II.Meşrutiyet, 19.yüzyıl bo-

yunca girişilen İslahat hareketleri zincirinin hem en köktenci halkası, hem de Osmanlı toplumunun modern burjuva toplumuna doğru ilerleyiş sürecinin ilk ve önemli adımı oldu (3).

Ancak iktisadi bir perspektifle bakacak olursak, dönemi, "eksik kalmış bir burjuva demokratik devrim" veya "ulusal bir kapitalizm doğrultusunda atılan ilk ve çekingen adımlar" ifadeleriyle nitelendirmek uygun olacaktır. Dönemin ana özelliği, ulusal nitelikteki bir kapitalizme yöneliş olmakla birlikte, bu hareketin karşısına çıkan çeşitli nesnel ve öznel engeller hiçbir zaman tamamen aşılamamış; bu yüzden köktenci bir dönüşüm gerçekleştirilememiştir. Nesnel engellerin başında, ekonominin yarı sömürge statüsünün yarattığı derin bağımlılık ilişkisi gelmekteydi. Bu ilişkiler, toplumun yapısına salt siyasi-hukuki operasyonlarla giderilemeyecek derecede nüfuz etmişti. Demokratik bir devrim hareketinin karşısına çıkan bir diğer nesnel engel, 1908'i izleyen 14 yılın hemen hemen kesintisiz bir dizi isyan ve savaşla dolu olmasından doğar. Ulusal nitelikte bir kapitalizme yönelişin karşısına çıkan belki de en çetin nesnel engel, Türk burjuvazisinin cılızlığından kaynaklanmaktaydı. Bu durumda, eğer gerçekleşecekse, burjuva devriminin burjuvazi dışındaki sosyal gruplarca yapılması zorunlu oluyordu. Türkiye koşullarında bu tarihi misyonu küçük burjuva aydınları üstlenecektir (4). İşte bu noktada, İttihatçılık, bu süreci etkileyip ona biçim vermeyi amaçlayan bir politik hareket olarak belirleniyor (5).

1908-1913 yılları İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin siyasi iktidarı denetlediği ve etkilediği, fakat hiçbir zaman tamamen elinde tutamadığı yıllardır. 1913-1918 alt dönemi İttihatçıların iktidarı tamamen ellerine geçirdikleri bir zaman kesiti olarak önceki alt-dönemden ayrılır (6). İşte İttihat ve Terakki'nin iktidar yıllarının ilk dönemini oluşturan 1908-1913 yılları, Osmanlı Devleti'nde modern düşünce akımlarının, örgütlemelerin, siyasi fikirlerin hızla yayıldığı, ilk kitlesel işçi mücadelelerinin ve örgütlenmelerinin görüldüğü, işçi hareketinin toplumsal mücadele sahnesinde kendi başına yer almaya başladığı ve sosyalist hareketin işçi hareketine doğru yolaldığı bir dönem oldu.(7) 1908 yılı yoğun ve kitlesel grevlerle geçti. Ekim 1908'de İttihat ve Terakki iktidarının Tatil-i Eşgal Kanunu ile işçi hareketlerine engel olmaya ve bastırmaya çalışmasına karşın sendika faaliyetleri ve grevler 1913 yılına kadar sürdü.

Bu dönemde, 1913'e kadarki yıllarda, diğerlerine göre daha belirgin olarak öne çıkan solcu çevre, Hüseyin Hilmi önderliğindeki İştirak Dergisi çevresiydi. Osmanlı Sosyalist Fırkası'nı da kuran bu grup, sosyalist olmaktan çok burjuva liberal bir görünüm sundu. Ayrıca aynı kadrolar, İttihat ve Terakki'nin baskılarına karşı kararlı bir muhalefet tavrı da gösterdiler. 1913 yılında Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesinden sonra, İttihat ve Terakki her türlü muhalefet hareketine son verdi.

DOĞUŞ VE YÜKSELİŞ DÖNEMİ (1919-1923)

1.Dünya Savaşı sonrası mütareke yıllarında iktidar ve otorite boşluğunun yarattığı özgürlük ortamında oldukça güçlü sayılabilecek işçi hareketleri ve sol örgütlenmeler görüldü. Bu dönemde yüzlerce siyasal örgüt ortaya çıktı. Fakat döneme damgasını vuran örgütleri öne çıkaracak olursak, bunlar öyle çok değil. Bunlardan biri, mütareke yıllarında II.Enternasyonal çizgisine yaklaşan Hüseyin Hilmi çevresinin kurduğu Türkiye Sosyalist Fırkası. TSF'nin 1920-1921 yıllarında işçi sınıfı içinde oldukça etkin olduğunu ve bir siyasal partiden çok bir sendika gibi çalışan trade-union'cu bir hareket olduğunu belirtip konumuz olan bu dönemdeki sosyalist hareketlere geçelim.

Başka pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de örgütlü sosyalist hareket, 1917 Ekim Devrimi'nin ve hemen sonra Komintern'ce uygulanan bir "şekillendirme"nin ağırlığını taşır (8). Fakat, Türkiye'de bu şekillendirme diğer ülkelere göre daha etken bir unsurdur. Çünkü, Ekim Devrimi sosyalist hareketin doğumuna denk düştü. Marksist bir düşünce geleneğine sahip olmayan Türkiye'de, aydınlar bu toplumsal fırtına önünde savrulup gitti, gereken çözümler yapılamadı. Doğumda bu tür bir birikimsizlikle birlikte doğan sosyalist harekette uzun yıllar bunun etkileri görüldü.

1918-1923 döneminde Türkiye sosyalist hareketi, üç farklı ortamda gelişen ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan üç ayrı örgütlenmede temsil ediliyor. Bunlar, 1917 Rus Devrimi'nin içinden gelenler (Mustafa Suphi ve arkadaşları), Avrupa'dan özellikle Almanya'dan dönenlerin İstanbul'daki küçük sol gruplarla oluşturdıkları çevre (Şefik Hüsnü ve onun önderliğindeki Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası, T.İ.Ç.S.F.) ve Anadolu'da ulusal mücadelenin bizzat içinde yer alan solcu çevrelerin ve 1917 Ekim Devrimi'nin etkisindeki kişilerin oluşturduğu İştirakiyun Hareketi'dir.

Birbirlerine göre farklılıklar ve özgümlükler gösteren bu üç hareket TKP'nin 10 Eylül 1920 Kuruluş Kongresi'nde alınan birleşme kararına karşın ancak 1923'de aynı çatı altında buluşabildiler; ancak, burada da kendi özgümlüklerini korudular.

Daha batılı ve doktriner bir yansımanın ağırlık taşıdığı (9), T.İ.Ç.S.F.'nin İstanbul'da kurmak için çalıştığı sol bir cephe girişimleri sonuçsuz kalınca, parti içinden bir grup ulusal mücadeleye katılmak amacıyla Anadolu'ya geçti. Kalanlar ise işçi sınıfının daha yoğun olduğu İstanbul'da kaldılar. Kalanlar bu anlamda ülkenin yaşadığı snellikten koptular, kapitalizmin ve sınıfların gelişimini "bekleyerek" İstanbul'da faaliyetlerini sürdürdüler.

Oysa Anadolu ve Ankara iktidar mücadelesi süreçlerinde nabzın attığı yerd. Geleceğin iktidar biçimi, geleceğin Türkiye'si burada oluşuyordu (10). Kıyasıya

süren siyasi mücadeleler, doğrudan iktidar için yapılıyordu. Ankara'daki her görüşten gruplar kendilerini iktidara aday görüyor, mücadelelerini bunun için veriyorlardı. İktidara yaklaştıkları ölçüde de Mustafa Kemal ve çevresinin baskılarıyla ve sindirme girişimleriyle karşılaştılar. Yeşil Ordu 1920 ilkbaharında Anadolu'da Mustafa Kemal'in bilgisi dahilinde örgütlendi. Fakat, Çerkez Ethem'in Yeşil Ordu'ya katılmasıyla, Yeşil Ordu önemli bir silahlı güce kavuşarak Mustafa Kemal ve çevresi için bir tehdit unsuru oluşturdu. Yılın sonlarına kadar süren mücadeleler sonunda, Yeşil Ordu feshedildi. Yine, 1920 yazında, Yeşil Ordu'nun meclis grubu olarak örgütlenen Halk Zümresi 1-2 ay sonra Tokat Mebusu Nazım(Resmor) Bey'i, Mustafa Kemal'in desteklediği İzmir Mebusu Refet(Bele) Bey karşısında İçişleri Bakanı seçtirecek kadar güçlüydü. (Nazım bey aynı zamanda Yeşil Ordu'nun Merkez Heyetindeydi.) Bunun üzerine Mustafa Kemal araya Çerkez Ethem'i de koyarak Nazım bey'i istifa ettirdi.

Eylül'de TKP'nin Bakü'deki kuruluş kongresinde alınan birleşme kararı ve Mustafa Suphi'nin Anadolu'da örgütlenme amacıyla yola çıkması, Ankara'da panik yaşanmasına neden oluyor. Çünkü Mustafa Kemal Sovyetlerin tamboy desteğine sahip ve solu birleştirecek tek kişi olarak görülüyor. Anadolu'nun o günkü kaotik ortamında güçler dengesi günden güne değişebiliyordu. Mustafa Suphi TKP'sinin bir tür "iktidar ortaklığı"na oynama olasılığı, Mustafa Suphi ve arkadaşlarının Karadeniz'de boğdurulmasıyla ortadan kalktı. Fakat, önlemler daha önceden alınmıştı; Ekim 1920'de Dahiliye Vekaleti'nden vilayetlere yapılan bir tamimle Komünist Fırkası'nın resmen teşekkülü haber verildi (11). Resmi Komünist Partisi'nin kuruluşunu Türkiye'deki komünizan hareketi kontrol altına almak isteğine bağlamak gerekli. 1920 yılının koşullarında Türkiye'deki komünizm hareketini bastırmak çok zordu. Çünkü bolşevizmin prestiji çok yüksekti. Türkiye'de bolşevizm bir "kurtarıcı" olarak görülüyor. Bu yüzden, bilen ve bilmeyen, inanan ya da inanmayan komünist görünüyordu. Bolşevizmin prestijinin bu denli yüksek olması, Türkiye'de bolşevik harekete cepheden hücum edip bastırma imkanın ortadan kaldırıyordu. Bu durumda Mustafa Kemal ve arkadaşları için tek yol, komünizan hareketi kontrol altına almak gibi görülüyor.(12) Resmi Türkiye Komünist Fırkası'nın niteliğini böyle görmek gerekiyor.

1920 yazı başında, Mustafa Suphi'nin Anadolu'ya gelen bazı yoldaşları ve İstanbul'dan gelen sosyalistler gizli bir komünist partisi kurdular. Ankara ve Eskişehir'de etkinlik gösteren bu partinin içinde Halk Zümresi'ne mensup milletvekilleri de vardı. Gizli TKP'nin yayılma ve yasallaşma çabaları sonucunda, Aralık 1920'de Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası (T.H.İ.F.), resmen kuruldu.(13) Fakat kuruluş, iktidarın sola karşı baskıların ve saldırıların yükseldiği bir döneme denk düştü. Parti kurulduktan bir ay sonra kapatıldı ve yöneticileri ağır hapis ce-

zalarına çarptırıldılar. Burada ilginç olan, yargılanmanın resmi TKP'ye mensup yargıçlar tarafından yapılmasıdır (14).

1920'lerde ülkede göze çarpan olgu; Mustafa Kemal ve çevresinin Meclis'deki etkinliğini ve güçlü konumunu yavaş yavaş ülkeye yaymasıdır. Ülkedeki hemen hemen tek askeri güç konumundaki Çerkez Ethem'in karşısında düzenli ordu örgütlenmesi hızla ilerlemekte, Ethem'in askeri faaliyetleri kısıtlanmaktaydı. Yıl sonuna doğru, düzenli ordu birliklerinin örgütlenmesi Çerkez Ethem'in birliklerine meydan okuyacak düzeye gelince, Mustafa Kemal iktidarı, 1921 başlarında sola ve Ethem'e karşı harekatı başlatıyor. Neden hazır: Çerkez Ethem'in ayaklanması. Resmi tarih dışındaki kaynaklara bakıldığında, tarihte Çerkez Ethem ayaklanması diye bir olay yaşanmadığı görülür. Ethem ve kardeşleri muhaliftiler, Ankara'dan memnun değildiler ama bunu ayaklandırmaya hiçbir zaman vurdurmadılar. Yaratılan bu "olay" sonucunda, Sovyetlerin tepkileri minimize edilmeye çalışılarak sol hareketlere de darbe vuruldu.

1920 yılı dünya devrimi açısından hiç de parlak bir yıl olmadı. 1919 başında Almanya'da Spartaküs hareketi ve Alman kalkışması yalnızca Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg'un kaybiyla sonuçlanmadı. Batı Avrupa'da yakın bir devrim ümitlerinin de solmasında da önemli bir rol oynadı. 1919 yazında Macaristan'da Bela Kun'un liderliğindeki kalkışma sonuçsuz kaldı. 1920 yazında ise Kızıl Ordu, Varşova kapılarında yenilgiye uğradı. Özetle, 1920 yazında, devrim umutları yüksek değildi (15). Polonya yenilgisi dünya devriminin geri çekilişini haber veren dramatik bir dönüm noktasıdır. Dünya devrimine büyüemeyen Ekim Devrimi, bu tarihten sonra tek ülkede sosyalist iktidarı yaşatma, sosyalizmi kurma ve koruma hedefini iç ve dış politikasının temel taşı yaptı; bu politikanın o günkü gereğine uygun bir biçimde de hem dışta hem içte geri çekilmeye başladı (16).

Böyle bir geri çekilmeyi önceden gören Kemalist iktidar, güç dengesinin kendi lehlerine olduğu bu dönemde sol muhalefeti bastırmakta tereddüt etmedi. Bu anlamda, Mustafa Kemal, dışarda Sovyet hükümetiyle iyi geçinme siyasetini içerde komünistleri ezme taktiğiyle birleştirmenin tek değilse bile ilk ve en usta uygulayıcısıdır (17).

1920'lerden 1940'lara dek Türk dış politikasında bir ilişkiler üçgeni etkindir. Bu üçgenin bir köşesi Türkiye iken diğer iki köşeyi, İngiltere ve Sovyetler Birliği oluşturur. Ankara hükümeti bu dönemde İngilizlerle uzlaşma arayışları içinde idi. Sola karşı baskı ve cinayetlerin nedenleri arasında bu unsuru da göz ardı etmemek gerek.

Türkiye solunun en büyük şanssızlığı, doğuş ve birikim döneminin ulusal kurtuluş mücadelesine denk düşmesidir. Bu unsur sınıfsal mücadelenin geriye düş-

mesine neden olmuş, aynı zamanda Komintern'in o dönemde oluşturduğu politikaları ve stratejilerin de ağır basan "doğu sorunu", ilk birikimini belirli bir marksist miras üzerine inşa edemeyen sosyalist harekette aynı sınıfsallıktan uzaklaşma etkisini göstermiştir. Bu etkilerin sonucu olarak, sol harekette populist ve uluscu eğilimler güç kazanmıştır.

Ankara Hükümeti Yunan Ordusu'na kesin bir darbe vurulana dek Sovyet yardımına gereksinim duyuyordu. Bu gereksinim özellikle de Sakarya ve daha sonra da Dumlupınar Savaşları öncesinde yoğunluk kazandı. Sakarya Savaşı'ndan sonra, Eylül 1921'de, çıkarılan bir af kanunu ile, daha önce mahkum olan solcular serbest bırakıldılar. Bundan sonra da Türk-Sovyet ilişkileri, 1922 sonunda Frunze'nin ziyareti ve 1922 Ocak ayında Aralov'un büyükelçi olarak atanması ile en sıcak noktasına ulaşmıştır. Sovyetler'in yardımları sözkonusu olduğunda, Ankara Hükümeti'nin bu sıcak ilişkileri Dumlupınar Savaşı sonuna dek sürdürmesi anlaşılır olur. Savaşın kesin kazanılmasından sonra Ekim 1922'de T.H.İ.F.'na yönelik yapılan operasyonla, T.H.İ.F. kapatılmış, bazı üyeleri hakkında Sovyet casusluğu suçlaması ile dava açılmış ve bu operasyonda 200'e yakın sosyalist hapse konmuştur.

Aynı zamana denk düşen Komintern'in 4. Kongresi'nde, Türk temsilciler, Kemalist iktidarı eleştirdilerse de, Komintern'in ulusal kurtuluş mücadelesinin desteklenmesi kararına uydular. Çünkü tüm geriliklerine, sosyalistlere yapılan baskılara karşın emperyalistlere karşı verilen ve kazanılan bu ulusal kurtuluş mücadelesi, emperyalist sistemi yıkıcı bir etki gösteriyordu.

Bu döneme ilişkin göze çarpan diğer bir nokta da Anadolu TKP'nin (THİF) İstanbul'daki Kurtuluş/Aydınlık çevresine göre Ankara hükümetine daha sert ve soldan bir cephe alış içinde olmasıydı. Bunun nedenleri üzerinde düşünülürken, THİF'in Ankara'da doğrudan reel politika yaptığını, Ankara'daki iktidar mücadelelerinin tam içinde yer aldığını ve ulusal mücadelenin örgütlenmesine etkin bir şekilde katıldığını göz önüne almak gerekiyor.

DARALMA VE TASFİYE YILLARI (1923 - 1944)

Sancılı bir doğum ve birikim döneminden geçen TKP'nin tüm tarihi boyunca yakasını kurtaramadığı geleneksel zaaflarından birisi teorizizm ve teoriyi küçümsemedir. Dünya ve Türkiye devriminin temel teorik konularında hiçbir özgün çalışma ya da tez geliştirememiş olması teori alanındaki yoksulluğun kanıtıdır. Teoride yoksulluğun iki önemli sonucu oldu. Birincisi, Sovyet ya da Komintern tezlerinin o da yarım yamalak, şabloncu bir anlayışla tekrar edilmesi. İkincisi, Türk burjuva ideolojisinin, yani Kemalizmin ideolojik hegemonyası altına girilmesidir (18). Bundan dolayı, 1924 yazında Sovyetler'le İngiltere arasında gerginlik sü-

rerken toplanan Komintern'in 5. Kongresinde TKP çok ağır ve gerçekçi eleştirilere maruz kalıyor. Kongrede konuşan Ukrayna delegesi Manuilski şunları söylüyor:

"Gerçekte, proletarya ile burjuvazinin sınıfsal işbirliği yapmalarını savunan Aydınlık'çı yoldaşlarımızın yanlışları yeni değildir. Eski Avusturya İmparatorluğu'nun Ukrayna'lı Sosyal-Demokratlarının ve Avrupa'nın Polonya'lı sosyalistlerin tutumunu hatırlayan herkes, Türk yoldaşlarımızın yanlışının kökenlerinin İkinci Enternasyonal'in bütün sosyal-patriyotik ideolojisinde olduğunu anlayacaktır." Bu ağır konuşma şöyle devam ediyor: " Bununla birlikte, durumun apaçıklığına karşın, Türk yoldaşlarımız ciddi taktik hataları işlemişlerdir. Örneğin, TKP'nin yayın organı olan **Aydınlik**'ta, Komünist Partisini yabancı kapitalizme karşı ulusal kapitalizmin gelişmesini desteklemeye çağıran bazı makaleler çıktı. Bu noktada Bay Struve'nin savunduğu "Yasal Marksizm" görüşünde açık anlatımını bulan bir eğilim görüyoruz. Onun gibi, Türk yoldaşlarımızdan bazıları da, önceleri, ülkelerindeki üretici güçlerin gelişmesinin çıkarlarını, kapitalizmin gelişmesinin çıkarlarıyla karıştırmak yönsemesinde göründüler."(19)

Başta da belirtildiği gibi, 5. Kongre Sovyetler'le İngiltere'nin arasındaki gerginliğin sürdüğü ortamda toplanıyor. Fakat 1924 yılının diğer bir özelliği beklenen Avrupa devrimi umutlarının solduğu ve Tek ülkede Sosyalizm döneminin başladığı yıl olmasıdır. Dünyada devrim temposunun yavaşlaması, kapitalizmin yeni bir nispi kararlılık dönemine girmesi, Türkiye'deki sosyalistleri daha büyük bir beklenticiliğe ve Kemalizmin yanına itmiştir (20). Bundan dolayı da TKP Kemalizmin sol kanatı işlevini ve Kemalizme akıl vererek sola çekme alışkanlığını hiç bir zaman terketmemiştir.(21)

1925 yılında Musul'un İngiltere'ye bırakılması ile Türk-İngiliz ilişkilerinde gerginliğin had safhaya ulaşması ve aynı dönemde patlak veren Şeyh Said isyanı, Türk-Sovyet ilişkilerinde yeni bir yumuşama dönemine girilmesine neden oldu. Bu dönemde TKP, Kemalist iktidara yönelik ve Kemalizmden daha geri gördüğü hareketlere karşı Kemalist iktidarı destekledi. O dönemde Şeyh Said isyanına yönelik olarak **Orak Çekiç**'te çıkan şu yazı ilginçtir: "Arkadaş, kara kuvvet bizim de, burjuvazinin de düşmanıdır. Biz herşeyden evvel bu düşmanı yenmeliyiz; burjuvazi ile ayrıca kozumuzu paylaşıyoruz."(22) 1927'ye kadar süren bu yumuşama döneminin yorumlanması, daha sonra Kadro Dergisi saflarında yer alacak unsurların parti içinde ayrışmalarını beraber getirmiştir.

Bu adam

sattı arkadaşını;

sattı altın bir tepside arkadaşının

kanlı, kesik başını...

1927 yılında Sovyetler Birliği ile İngiltere ilişkileri çok sert bir hal aldı. Aynı şekilde İngiltere ile sorunu olan Türkiye ile Sovyetler birbirlerine daha da yakınlaştılar. İki ülke birbirine yakınlaşırken beklenmeyen bir olay oldu; TKP'nin o sıralar genel sekreteri olan Vedat Nedim Tör polise teslim oldu ve elindeki tüm parti belgelerini de onlara teslim etti. Bunu takip eden tutuklamalar sonunda açılan 1927-28 davasının birtakım özellikleri vardır. Bunlardan birincisi, hareketin o zamanki bütün belli başlı önderlerini kapsayıdır. İkincisi, bu davanın ondan önceki ve sonraki kalabalık davalardan farklı olarak, sivil adliyede ve açık duruşmalarla yapılmış olmasıdır. Gerçekten, ilk büyük Komünistlik davaları, resmen savunma mekanizması olmayan, astığı astık kestiği kestik İstiklal Mahkemeleri'nde görülmüştür. Daha sonrakiler ise, nerede varsa onları aratmayan Askeri(Sıkıyönetim) Mahkemeleri'nde ve kapalı duruşmalarla geçmiştir. 1927-28 davasında birçok şeylerin söylenilmiş olmasına karşın verilen cezaların görece hafifliği, hiç şüphesiz, o dönemdeki yasalar kadar, bu doğallık ve açıklık koşullarıyla da ilgilidir.(23) Sovyetler Birliği ile ilişkilerin en sıcak döneminde, devletin istemi dışında ortaya çıkan bu davada 3-4 aylık cezaların verilmesinde, bu sıcak ilişkilerin birincil derecede önemi vardır. Bu davada parti yöneticisi sıfatını taşıyanlardan bazılarının aldığı konumlanış, 1924 yılında Komintern'in 5. Kongresi'nde yapılan eleştirilerin doğruluğunu da göstermiştir.

1927-28 likidasyonu ile birlikte arada küçük çıkışlar olmasına karşın TKP'ye genel bir sönümlenme hakim oldu. TKP'nin likidasyonu sürecinde en ağır darbenin 1927-28 yıllarında alındığını söylemek mümkündür. 1928'den özellikle 1933'e kadar olan dönemde, ihbar ve tasfiye süreçlerinin de hızlanmasıyla, sol hareket büsbütün dağınık bir süreç yaşamıştır.(24)

DÜZENİN YERLEŞME DENEMELERİ

Cumhuriyet döneminin, İttihat ve Terakki dönemi yönetimine göre kendi ideolojisini oluşturma da önemli bir farklılığı olmuştur. İttihat ve Terakki yöneticileri uygulamalarını sürdürürken, parti içinde sürekli olarak ön planda kalan Ziya Gökalp'ın ismiyle simgelenen bir grup partinin ideolojisini oluşturmuş ve eylemdeki değişmelere paralel olarak sürekli olarak yeniden yorumlamışlardır. Partinin eylem içindeki önderleri bu rolü üstlerine almamışlardır. Oysa Cumhuriyet yöneticileri kendi dışlarında böyle bir ideoloji üreten grubun varlığını benimsememişler, ideoloji formülasyonunu da büyük ölçüde kendileri yüklenmişlerdir. Ama bu formülasyonlar da kapsamlı bir ideoloji niteliği kazanmamıştır. Ayrıca böyle ayrıntılı ideolojik belirlemeleri sakıncalı görmüşlerdir. Bu durumda toplumda, sürekli olarak Cumhuriyet ideolojisini belirleyerek, geliştirerek iktidara yardımcı olma anlayışı içinde, onu yönlendirmeye çalışan küçük burjuva kökenli akımlar yer almıştır.(25)

Bu akımlar içinde önemlisi, resmi görüşün hemen solunda yer alan ve onu etkileyerek uygulamaya rehberlik yapmak amacını güden(26) **Kadro** Dergisi ile temsil edilen Kadro hareketidir. Kadro'cular, Türkiye için hem sosyalizme bir alternatif önerme iddiasındadırlar; hem de zaman zaman etkilenmekle birlikte, politik pratiğinde Marksizmin temel dayanağı olan sınıf mücadelesi önerisine Türkiye için karşı çıkmaktadırlar. Kadro'culara göre klasik devrimlerin hepsi, sınıfsal karakter taşıyan burjuva ve proleter devrimleridir. Türk devrimi ise iç çelişkilerin, sınıf kavgasının bir ürünü olmayıp, ileri kapitalist ülkelerle sömürge ve yarı-sömürge durumundaki yoksul ülkeler arasındaki çelişkilerin bir ürünüdür. Devrimi doğuran çelişkilerin niteliği farklı olduğu için, devrimin doğuracağı sistem de farklı olacak; ne sosyalizme ve ne de kapitalizme yönelecektir. Bu sistem "milli" bir nitelik taşıyacak; kendi iç bünyesindeki sınıf çelişkilerine, kavgalarına yer vermeyecektir. Esasen sınıf farkları çok derin olmayan bir sosyal yapıda sınıfların göreceli durumları donmuş olarak kalacak; bunların birbirleri aleyhine gelişmelerine imkan tanınmayacaktır. İşte bu sistemin iktisadi siyaseti hatta bazılarının göre sistemin bizzat kendisi devletçiliktir. Kadro'culara 1934 içinde "Devrim ideolojisini parti yapar; siz ihtisas adamları olarak devlet mekanizması içinde inkılabın ve devletçiliğin hizmetine koşunuz." (27) şeklinde gelen bir uyarıdan sonra Kadro yayın hayatına son verdi.

Temel tezleri yukarıda anlatılanlar olan Kadro ideolojisinin temsilcileri TKP'de önemli görevler üstlenmiş Şevket Süreyya ve Vedat Nedim'di. İşçi sınıfı hareketinden ayrıldıktan sonra geliştirilen bu tezler Kemalizmin "sol devletçi" yorumundan başka bir şey değildi. Sınıfların ve sınıf mücadelelerinin reddi temelinde gelişen Kadro tezleri, 1930 larda resmi çevreler tarafından açık olarak benimsenmemekle birlikte, uzun yıllar resmi ideolojinin dayanak noktalarını oluşturmuştur. Ancak 1980'lerden sonra Kadro'cu tezlerin bizzat devlet tarafından sona erdirildiğini söylemek mümkündür.

1930 başlarında, iktidarın devletçilik politikalarına yönelmesinde Sovyetler Birliği'nin 1929 bunalımından etkilenmeden çıkmasının önemi büyüktür. Dünya kapitalist blokunun merkez ve çevre ülkeleri o zamana kadar görülmemiş çapta bir buhran içinde bulunurken, 1. Dünya Savaşı sonrasında, bu sistemin dışına çıkarak sosyalist bir ekonomi kurma çabasındaki Sovyetler Birliği, bu buhrandan etkilenmeden gelişmesine devam ediyordu. 1929 yılında yürürlüğe konulan ilk beş yıllık plan otarşik bir gelişme modeli içinde uygulanıyordu. 1931 yılında bütün üretim tahminleri aşılmıştı. Plan resmen tesbit edilen dönem sonundan 9 ay önce tamamlanacaktı. Planlı sosyalist bir ekonominin buhran dönemindeki bu başarısı bu rejim için çok güçlü bir propaganda aracı oluyordu. Buhrandan kurtulmaya çalışan birçok ülke yöneticisinin politik seçmelerini etkiliyordu. Bu nedenle Batı dün-

yasının buhrana bulacağı çözümler salt buhranın sorunlarından kurtulmanın çok ötesinde ideolojik boyutlar kazanıyordu (28). Kadro hareketini, devletçilik yönelimine ideolojik boyutlar kazandırma işlevini yüklenen bir hareket olarak görmenin doğru olacağı kanısındayım.

1930-40 yılları arasında şekillenen ulusal ve uluslararası süreçler Sovyetler Birliği'ni güç bir döneme soktu. Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesiyle birlikte, Komintern faşizme karşı yeni politikalar geliştirmeye başlamış ve bu süreç tüm dünya sosyalist hareketini etkiler bir düzeye ulaşmıştır. Örneğin, 1935' lerle birlikte artık kapitalist ülkelerde sosyalizme geçişin tek biçimi olarak "Sovyet " modelinin görülmesinden vazgeçiliyor. Enternasyonalin "sınıfa karşı sınıf" çizgisi, günün koşullarına uymayan "sekte" bir çizgi olarak değerlendirilip terkediliyor ve Sovyetler parti kongrelerinden birinde, daha önceden oluşturulan bir tezi, "tek ülkede sosyalizmin mümkün olduğu" tezini, bir de kongre kararı olarak tescil etme zorunluluğunu duyuyordu. Özünde doğru bir tezin yıllar sonra kongre kararıyla tescili, hiç kuşkusuz Avrupa'daki faşizme uzak güçlere verilen bir güvence anlamını taşıyordu: "Faşizme karşı mücadele edin ve ederken bizlerin devrim yapacağından korkmayın."(29)

Böylece gündeme getirilen cephecilik politikaları ile birlikte, sosyalist partilerin sosyal demokratlarla örgütsel birlik süreçleri devreye girdi. Batıda görülen bu süreç, doğudaki bazı sosyalist partilerin antifaşist partiler içinde erimelerine dönüştü. 1935'ten sonra uzun bir süre hiçbir etkinliğine rastlanmayan TKP'nin de böyle bir sürece girdiğini, hem de buna yatkın olduğunu söyleyebiliriz.

1930'ların başında, TKP içinde bir "sol" muhalefet ortaya çıkmıştır. Bu muhalefet içinde, Nazım Hikmet, Salih Hacıoğlu, Mustafa Böklüce de (hatta Laz İsmail) yer almaktadır. Hasan Ali Ediz ve yurtdışındaki Şefik Hüsnü bu sol muhalefeti Komintern'e şikayet etmiştir. Bunda bu kişilere yüklenen "Troçkizm" suçlamasının da payı olmuştur. İlk ağızda Nazım'la birlikte birkaç kişi daha partiden atılmıştır. Ancak parti, bu kamplaşma sonucunda fiilen ikiye ayrılmıştır ve etkin çalışma olanaklarını tümüyle yitirmiştir. 1932-1937 yılları arasında yapılan altı tevkifatın tümü de bağımsız biçimde yayınlanan bazı bildirilere ve yine bağımsız (örgütün merkezi ile ilişki kurulamamıştır) "hücre" faaliyetlerine ilişkin tevkifatlardır. 1930-37 dönemi tevkifatlarının bu niteliği ve 1920-30 tevkifatlarından ayrılığı, ancak iki şeyin göstergesi olabilir: Ya parti etkin ve ciddi bir yeraltı çalışması sürdürmekte ve örgütsel bağlar kesinkes ortaya çıkmamaktadır ya da parti fiilen dağılma noktasına geldiğinden polis kimi münferit çalışma ve olaylarla uğraşmaktadır. Partinin bu dönemdeki konumu, ikinci olasılığı doğrulamaktadır. Partideki iki grup arasındaki çatışmada Şefik Hüsnü Grubunun ağırlığı 1936'ya kadar sürmüştür. Daha sonra ise, olayların daha netleşmesi üzerine Komintern Şefik

Hüsnü'yü de görevden almış, Şefik Hüsnü ve ekibinin partiye yönelik çabaları sürdürmesi üzerine ise 1937 yılında partiyi "ileride yeniden örgütlenmek üzere" likide etmiştir.

SOĞUK SAVAŞ YILLARI

II.Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte tüm dünyada sosyalist hareket yeniden prestij kazandı ve bununla beraber etkinliğini arttırdı. Bunda, başta Sovyetler Birliği halklarının ve tüm Avrupa ülkelerindeki komünistlerin faşizmin yenilmesinde gösterdikleri fedakarlıkların, direngenliklerin ve yarattıkları destanların önemli payı vardır. Ayrıca Avrupa'da yeni ülkelerin sosyalizme kazanılması, sosyalist hareketi motive edici bir işleve sahipti. Yine bu dönemde, dünya çapında bağımsızlık ve ulusal kurtuluş hareketleri boy veriyordu.

İşte böyle bir dönemde, dünya soğuk savaş yönteminin ortaya çıkışına tanık oldu. Soğuk savaş; başta ABD olmak üzere kapitalist ülkelerin Sovyetler Birliği'ni ve sosyalist hareketi geriletmek ve kapitalizmi savunmak üzere başlattıkları saldırının bir yöntemi idi. Fakat soğuk savaş, tüm dünyayı kapsayan bir askeri ve politik gerginlikten öte, aynı zamanda bir ideolojik mücadeleydi de. Kapitalizmin sosyalizme karşı tüm dünya çapında başlattığı bir saldırıydı. Bu saldırı, tüm sınıfları, halkları ve ülkeleri yeniden yoğurdu. Bu saldırıya karşı takındıkları tutum tüm bu unsurlara yeni şekiller verdi. Türkiye de soğuk savaşa katılan ilk ülkelerden biri olarak yeniden şekillendi. 1920'den 40'lara dek sürdürülen dış ilişkiler üçgeninde Sovyetler'in köşesi artık boşalmıştı. II. Savaş sonrasına dış yardım almadan yaşayamaz bir ekonomik yapı ile giren Türkiye, dış yardım alabilmek, güçlenmek ve uluslararası kapitalizme bağlanabilmek amacıyla soğuk savaşa tam boy katıldı. Bunun için de jeopolitik konumunu kullanarak topraklarını ABD'ye açtı.

Bu dönemdeki sosyalist hareketin etkinliğini inceleyecek olursak, sol adına savaş sonrası döneme dek kayda değer herhangi bir etkinlik yoktur. 1946'da Cemiyetler Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle sınıf esaslı üzerinden dernek kurma yasağı kalktı. Bu, sendikalar ve sosyalist partilerin de kurulabilmesi demektir. Bu ortam içinde 1925'ten bu yana ilk defa olarak işçi sınıfında bir hareketlilik belirdi ve canlı bir sendikalaşma hareketi başladı (30). Aynı yıl TKP Merkez Komitesi'nin kararıyla belirlenen kadrolar, Türkiye Sosyalist Partisi'ni (TSP) kurdular. Bir ay sonra da Şefik Hüsnü, Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi'ni (TSEKP) kurdu. TSP'nin kurucu kadroları Şefik Hüsnü'nün TKP'de temsil ettiği sağ çizgiden yollarını 1920'lerin sonlarında ayırmış kişilerdi. Bu gözönüne alındığında TSP'nin çok ciddi olmasa da TKP'deki sağ çizgiye bir tepki olarak kurulduğunu düşünmenin yanlış olmadığını düşünüyorum. TSEKP de Türkiye sosyalist hareketinin

1920'lerden beri izlediği geleneksel politikayı izliyordu. Her iki parti de işçi sınıfı içinde yoğun etkinlik gösterdiler. Birçok devrimci sendikanın kurulmasında ve örgütlenmesinde önemli rol oynadılar. Ama, bu partiler ancak altı ay yaşayabildiler. 1946 sonunda, her iki partinin yöneticileriyle birlikte birçok sendikacı ve aydın tutuklandı. Bu da son altı ayda yeşeren umutların solması anlamına geliyordu. TKP'nin tutuklama dışı kalmış Merkez Komite üyesi Zeki Başımar'ın çabalarıyla, TKP, 1947-51 arasında örgütlenmesine devam etti. Fakat soğuk savaşın bir uzantısı olarak gelen 1951 tevkifatı, tüm harekette yeni bir likidasyonun yaşanması ile sonuçlandı. Bundan sonra 1961 yılına dek daha önceleri de görülen sessiz bir döneme girildi.

SONUÇ YERİNE

Türkiye'de 1920'den 60'lara kadar süren dönemin sosyalist hareket açısından tarihi, TKP'nin tarihidir. Bu dönemde görülen diğer örgütlenmeler, tarihe yaptıkları katkı anlamında gözardı edilebilirler. TKP'nin bu kırk yıllık tarihi, ard arda gelen ve tüm örgütün silinmesine yol açan likidasyonlarla kesintiye uğramıştır.

1960 öncesinden 60'lara devredilen derin ve kapsamlı bir politik ideolojik formasyon yoktur. TKP, tarihi boyunca inanılmaz derecede düz bir çizgi izlemiş, bu çizgiye zigzaglar, kıvrımlar ve dönemeçler katacak şekilde bir teorik zenginliğe hiçbir zaman ulaşamamıştır.

TKP, kendi gücüne ve örgütüne hep güvensizlik içinde olmuştur. Garip bir cephecilik anlayışı ile ve daha geri akımlara karşı ya hep burjuva partilerine destek vermiş ya da kendini onlar içinde likide etmiştir.

Sosyalist hareketin bu ilk 40 yıllık döneminde, TKP'nin geleneksel sağ çizgisine karşı birkaç çıkış dışında tutarlı bir sol hareket yaratılamamıştır.

Tarih, örgüt olmasa da, kadrolar yetmese de yeni bir döneme ve onun kuşaklarına bir gelenek devreder. Türkiye'de edememiştir. Tarih, onu yaşayanların kişisel anılarını ve bellek güçlerini çoktan aşmış bir kolektivitelyi, bilinç olarak ileriye aktarır. Bu devir nedeniyle, yeni kuşakların onu aramalarına bile gerek kalmadan tarihsel gelenek gelir onları bulur. Türkiye'de olmamıştır. Türkiye solu 1960 sonrasına adeta silinmiş bir hafıza ile başlamıştır (31).

NOTLAR

- 1) Haluk Yurtsever; *Süreklilik ve Kopuş İçinde Marksizm ve Türkiye Solu*, Etki Yayınevi, 1992, s.122.
- 2) Metin Çulhaoğlu; "Tarih ve Sol:Pragmatizmi Aşmak", *Gelenek* 11, Ekim 1987, s.65.

- 3) *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*; s.1825
- 4) Korkut Boratav; *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*, Gerçek Yayınevi, 3.Baskı, s.13,14,15
- 5) Metin Çulhaoğlu; *Bir Mirasın Güncelliği, Tarih Türkiye Sosyalizm*, Gelenek Yayınevi, 1988, s.113
- 6) Korkut Boratav; *a.g.e.*, s.13
- 7) *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*; s.1825
- 8) Solun Tarihine Bakarken; *Gelenek* 24, Mart 89, s.27
- 9) *a.g.e.*, s.27
- 10) Metin Çulhaoğlu; *Bir Mirasın Güncelliği...*, s.117
- 11) Mete Tunçay; *Türkiye'de Sol Akımlar(1908-1925)*; Bilgi Yayınevi, 3.Basım, 1978, s.148
- 12) Yalçın Küçük; *Türkiye Üzerine Tezler1(1908_1978)*, Tekin Yayınevi, 4.Basım, 1985, s.35,36
- 13) Mete Tunçay; *a.g.e.*, s.185
- 14) Mete Tunçay; *a.g.e.*, s.249
- 15) Yalçın Küçük; *Türkiye Üzerine Tezler2(1908_1978)*, Tekin Yayınevi, 2.Basım, 1984, s.122
- 16) Haluk Yurtsever; *a.g.e.*, s.125
- 17) *a.g.e.*, s.128
- 18) *a.g.e.*, s.129
- 19) Mete Tunçay; *a.g.e.*, s.349
- 20) Metin Çulhaoğlu; *Sosyalizmin Mezarından,Sosyalizmin Doğumuna*, Yayımlanmamış Çalışma, 1979, s.15.
- 21) Yalçın Küçük; *Türkiye Üzerine Tezler2(1908_1978)*, Tekin Yayınevi, 2.Basım, 1984, s.53
- 22) Mete Tunçay; *a.g.e.*, s.367
- 23) Jülide Ergüder; *1927 Komünist Tevkifatı*, Birikim Yayınları, 1978, Mete Tunçay'ın sunuş yazısı, s.7
- 24) Solun Tarihine Bakarken; *a.g.y.*, s.34
- 25) İlhan Tekeli,Selim İlkin; *Uygulamaya Geçerken Türkiye'de Devletçiliğin Oluşumu*, ODTÜ, 1982, s.80
- 26) Korkut Boratav; *Türkiye'de Devletçilik*, Savaş Yayınları, 1982, s.151
- 27) *a.g.e.*, s.152,159
- 28) İlhan Tekeli,Selim İlkin; *1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, ODTÜ, 1983, s.15
- 29) Metin Çulhaoğlu; *Sosyalizmin Mezarından,Sosyalizmin Doğumuna*, a.g.ç., s.23
- 30) Behice Boran; *Türkiye ve Sosyalizm Sorunları*, Sarmal Yayınevi, 1992, s.53
- 31) Metin Çulhaoğlu; *Tarih ve Sol:Pragmatizmi Aşmak*, a.g.d., s.79

PSİKOLOJİ VE SOSYALİST POLİTİKA

(BİREYİN POLİTİK-PSİKOLOJİSİ VE POLİTİK TUTUM)

A. İlker EGE

Gelişmiş burjuva toplumlarının dışındaki toplumlarda psikoloji olanaksızdır; gelişmiş burjuva toplumlarında ise psikoloji artık olanaksızdır.

Theodor W. Adorno

- I -

En genel ansiklopedi bilgisiyle politika , özünde vatandaşlık haklarının ve yurttaşların sorunlarının hemen hemen tümünün çözümünü kapsar. Tüm toplumsal kurumların, kültürün, güzel sanatların, edebiyatın, aile ve çalışma yaşamı koşullarının, eğitimin, ticaretin, vergilendirmenin ötesinde; toplumsal temel ve üst-yapıların ve tüm toplumsallaştırma kurumlarının örgütlenmesini ve planlamasını içerir. Reel toplumsal kurumlar aracılığı ile bireyin kişiliğinin, kültürünün , bilincinin ve bilinç dışının belirlenmesinin politikanın ve politik gücü elinde tutan güçlerin çalışma alanı içine girdiği anımsanırsa, bireyin günlük yaşamını, psişik yapısını ve bunların sorunlarını tartışmaya çalışan psikolojinin politika ile ilgilenmesini yadırgamamak gerekir.

Burada amaç, psikolojiyi olduğundan daha fazla politik göstermek değil. Ancak, psikolojinin sanıldığından çok daha fazla politik bir içerik taşıdığı da bir gerçek. Özellikle ülkemizde son 15 yıldır yaşanan ve toplumun her hücreğine işleyen depolitizasyon politikaları, psikoloji ile örtüştüğünde; gerçekten insanı yoksamanın, insanı inkar etmenin yollarından birinin de bireyin psikolojisini depolitize etmekten geçtiği görülmektedir.

Yoksamanın ve inkarın üst düzeye vardığı, her şeyin "imaj"ının önemsendiği, tüketildiği; kapitalizmin, neredeyse başlardaki en ilkel ve acımasız süreçlerini bile

aratacak bir evrede olduğu bir dönemde bireyin politik-psikolojisini ön plana çıkarmak, buna vurgu yapmak biz sosyalistlerin öncellediği bir görev olmalıdır. Örneğin Marksizmin (tarihsel materyalizmin) bireyin düşünsel yapısındaki etkileri/katkıları tartışılmadan salt ekonomi-politiğin eleştirisi, yaşanan dünyayı değil "değiştirmeye", "anlamaya" bile yetmemektedir. Daha somut bir söylemle; Marksist yaklaşımın analizi, sosyolojik, felsefi, ekonomik vb. yanları ile birlikte, bireyin politik-psikolojisinin analizi ile örtüşerek sürdürüldüğünde bir bütünlük kazanmakta, yaşadığımız dünya böylece "anlaşılabilir", daha da önemlisi "değiştirilebilir" olmaktadır.

Kapitalizmin, kapitalist strateji uzmanları ve teorisyenlerinin önemsediği ve sömürü mantığının gelişmesi ve ikamesi için fütursuzca kullandığı "psikoloji" bir dönem için Marksistlerin ilgi alanının dışında kalmıştır. Bu 'bir dönem için' anlaşılabilir bir olgudur. Bunun değışmeye başlaması, Lenin sonrası Marksizm yorumcularının, Frankfurt Okulu'nun bu konudaki çalışmalarıyla su üstüne çıkmış ve bir anlamda insan psikolojisini yadsıyan, "başarılı devrimcilerin mühendislere, başarısızların psikologlara gereksinimi vardır" diyen kanatların, ayrılmaya başlamasıyla olmuştur. Böylesine tumturaklı tanımlamalar 1917 Ekim Devrimi döneminde anlayışla karşılanmaya çalışılmış, ama sonraki yıllarda işler biraz değışmeye başlamıştır.

Gerçi bu konudaki en büyük katkıyı biraz gecikmeyle de olsa yine Marx yapmıştır. Marx'ın ilk kez 1932'de basılan ve bu nedenle dünya kamuoyunun varlığından ancak bu yıl haberdar olduğu 1844 EKONOMİ, FELSEFE ELYAZMALARİ yapıtı ve bunun özellikle "yabancılaşma" üzerine olan bölümü, düşün dünyasında çok önemli yeni açılımların/tartışmaların başlangıç noktalarından biri olmuştur. Örneğin, genç Marx'ın bu çalışmasını ilk kez okuyan E. Fromm ve H. Marcuse, tam da bekledikleri ve diledikleri gibi kapitalizmin salt ekonomik ve politik krizlere neden olmakla kalmayıp, bunların çok ötesinde, insanın psişik yapısı üzerine öldürücü (katastrofal) etkilerde de bulunduğunu bir kez daha vurgulamışlar ve bu nedenle salt ekonomik ve politik reformların yeterli olmadığını, "total/toplumsal devrim" gerektiğini dile getirmişlerdir.

Benim bu noktadan sonra üzerinde durmak istediğim konu; bireyin politik-psikolojisinin günlük yaşama yansıması olan politik tutum. Bunu önemsememin nedeni, Türkiye solunun kendi dışındaki insanlarla etkileşime geçmekte bu kadar zorlandığı bir dönemde, bunun açılma yollarında birinin de "politik tutum"u doğru olarak algılamaktan geçtiğini düşünmem.

Örneğin, resmi devlet ideolojileri, psişik yapıda bireyin özgün davranışları; orijinal politik tutumlar olarak ortaya çıkan, kimi segmentlerde (bölümlerde/kesitlerde) yoğunlaşmaktadır. Bireysel önyargı, dogmatizm, etno-sentrizm, konservatif-

otoriter ya da potansiyel faşist karakter ve bunların günlük praxis içine sokulmasındaki makyavelizm vb. gibi çeşitli açık ya da gizil(latent) politik-tutumlar, birey psikolojisinde yoğunlaşmış, resmi devlet ideolojilerinin başlıca dışa yansıma biçimleri olarak görülmektedir. Bu noktadan sonra politik-tutum'u açıklamak istiyorum.

POLİTİK - TUTUM: Genel olarak bireyin, toplumsallaştırma süreci içinde olaylar-nesneler karşısındaki bir tür önceden hazırlanışını, duygusal, tinsel, davranışsal eğilimlerini istidatlarını (predisposition), koşullanmasını içerir...

Genel bir çıkarsamayla sonradan öğrenilmiş, edinilmiş eğilimleri içeren politik-tutumlar;

- Politik tutum alınacak kişi, nesne ya da olaylar karşısında belli bir bakış tarzı (vision) içinde düşünmeyi,
- Bu kişi, nesne ya da olaylara karşı belli bir duygusal yüklenmeyi,
- Ve tüm bu psikik birikimlerin uzantısında ortaya konan belli gizil(latent) ya da açık(manifest) politik davranışları kapsar.

Böylece her bir politik tutum genel olarak, bireyin, tanıma-bilgilenme durumurta gelme sürecini, bilişi(cognition), duygusal tepkiler gösterme durumu, duygulanımı (affection) ve uyaranlar karşısında göstereceği ya da göstermeyeceği tepkileri, davranışları(behavior) kapsayan öğelerden oluşur.

II

Sözlük anlamıyla; gelişme "...yaşamın diyalektik, çok yönlü, eşit olmayan, sıçramalı bir (d)evrimle ilerlemesi " (1) olarak tanımlanır.

İlerleme ise, " 'yeni, daha üstün üretim ilişkilerinin ortaya çıkabileceği koşulları' tanımlamaktadır. Büyük ölçüde örtük olarak varolan bu ilerleme kavramının temel öğeleri iki yönlüdür. İlk olarak, kültürel ilerleme; insan potansiyellerinin bütünü, "doğanın güçleri üzerinde insan egemenliğinin tümüyle gelişmesi"ne (Grundrisse 187-8) yani, üretici güçlerin ve özellikle modern çağlarda bilimin ilerlemesine bağlıdır. İkincisi, ilerlemenin örneğin Comte'un ya da Spencer'in evrimci kuramlarında olduğu gibi tedrici, kesintisiz ve bütünleşmiş bir süreç olarak görülmeyp ; kesintili uyumsuz ve bir toplum tipinden diğerine, öncelikle sınıf çatışması yoluyla tamamlanın az ya da çok ani sıçramalar tarafından nitelenmesidir."(2)

Direnç ise, "...bilinçdışının bilinçlenmesine; uyumsuz ve anormal olan her türlü davranış,tutum, düşünce ve duygunun bırakılmasına, değiştirilmesine set çeken bir

savunmadır."(3) Yani bireyin kendisine iletilen yeni bilgilere ya da davranış örüntülerine karşı daha önce edindiği alışkanlıklar ve bilgiler adına karşı koyuşudur.

Burada önemli olan birkaç kavramı açıklamaya çalıştım. Bu kavramların önemi bireyin politik-psikolojisi açıklanmaya çalışıldığında, kendini göstermektedir. Tek tek bireylerin gelişme ve ilerlemeye karşı gösterdikleri tepkiler, grupsallaşınca-sürü psikolojisi de diyebiliriz- bir tür toplumsal şiddete dönüşmektedir. (Çok güncel olan Linç vakaları ya da en son Sivas'ta yaşanan olaylar) Tüm bunlar toplum içinde var olan ilerici düşünce odaklarına karşı gösterilen 'direncin' yansımalarıdır.

Bunu daha geniş olarak açımlayabiliriz. Bir yanda toplumsal adalet ve eşitlik ilkesi ya da düşüncesi, bir yandan ise insanlara doğdukları andan itibaren verilen mülkiyet anlayışı ve bireysel çıkar mantığı. Bu iki olgunun insanlığın gelişim evresi boyunca çatışmaları teorik kuramlarla desteklenerek açıklandığında, "sınıf çatışmalarına" denk düştüğünü söyleyebiliriz. Bunlardan ilki bizlerin, toplumsal yaşamı dönüştürme ve bunun olabilirliği noktasındaki dayanak noktalarımızdan biridir.

Özgeci ve genel olarak olumlu sosyal davranışı etkileyen temel etmenler nelerdir? Toplumsal etkileşimi etkileyen güdülerden biri, adalet ve toplumsal eşitlik duygusudur. İnsanlar, her bireyin çabaları, becerileri, yetenekleri ve katkıları ölçüsünde hak ettiğini alması gerektiği inancındadırlar. Buna toplumsal adalet duygusu ya da toplumsal eşitlik duygusu adı verilir. Bu yaklaşım temelinde eşitlikçi ve adaletli bir paylaşım mantığını barındırmaktadır.

Şimdi buradan biraz daha güncel olgulara dönüş yaparsak; bireyler, yaşadıkları eşitsizlik ve baskı sistemi içinde, bu sisteme olan tepkilerini, kendilerine "toplumsal adalet ve eşitlik" söylemi ile yaklaşanlarla ve bunların yanında yer alacak ifade ederler. Türkiye'nin şu andaki politik tablosuna bakarsak kitlelerin bu anlamdaki beklentilerinin ne yandan olduğunu görebiliriz. Bu noktada bizlerin söyleminin nerede yoğunlaşması gerektiği açıktır. Burada dikkat edilecek nokta, ilk bölümde politik-tutum başlığı altında açıklanan; belli bir bakış tarzı, duygusal yüklenme ve sonucunda yansıyacak olan politik davranışı bir kulvara sürükleyebilmek, örgütleyebilmektir. Bunun yolu ise öncelikle Türkiye Sosyalist Solunun politikleşebilmesi, politik-tutumunu net olarak sergilemesidir.

İleriye doğru atılacak adımlar her zaman kendi içinde çelişkiler taşır. Gelişmenin önünde her zaman engeller olacaktır. Toplumsal anlamda gösterilecek direncin kırılması ise çift yönlü olabilir ancak. Bunun ilk adımı siyasal iktidarın zor alımıdır. Bu burjuva iktidarının yok edilmesi, onun direncinin kırılması anlamını taşır. "Zora dayanan devrim olmaksızın, burjuva devlet yerine proleter devleti geçirmek olanaklıksızdır. Proleter devletin kaldırılması, yani tüm devletin kalkması ise, ancak 'sönme' yoluyla olanaklıdır." (4)

Ancak iktidar zorla alındıktan sonradır ki 'toplumsal devrimin' çarkları döndürülmeye başlanabilir. Toplumsal devrim, kitlelerin bilincinde ya da bilinç-altında yüzyıllardır oluşmuş ve bir gecede yıkılmayacak olan toplumsal/bireysel kimliklerin, bilincin, alışkanlıkların, sistemin içinde yer alışlarının, en kısası 'ego-santirik' bakış açısının terk edilışıdır.

III

Bazıları sosyalizmin kurulma deneyiminin başarısızlığa uğramasını, Marksizm-Leninizmin değişen duruma göre kendini uyarlayamamasına, 20. y.y. insanını doğru tahlil edilememesine bağlarlar. Atlanan nokta, Marksizm-Leninizmin ; her mücadele alanında, evresinde ve yaşanan coğrafyada, yeniden üretilmek, yeşertilmek zorunda olduğudur. Tarihsel bir bütünlük içinde bakarsak, kapitalizm Marks'ın, Lenin'in döneminde ne ise şimdide odur. Ve insanlar şimdi de o dönemde olduklarından çok farklı değillerdir. "Marksistler değişeni değil, değişmeyi görememişlerdir." (5) Genel anlamda 'psikolojiyi', öznel olarak 'bi-reyin politik-psikolojisini' ihmal etmişlerdir.

Sovyetlerde sosyalizmin kuruluş süreci yalnızca; sosyalist devletin 'sönme' yerine ikamesinin, dünyanın en 'apolitik' toplumlarından birinin yaratılmasının ve garip bir devletçiliğin ortaya çıkışının tarihi değildir.

İnsanlığın eline geçen bu muhteşem fırsatı ters yüz ederek "insan" olmayı ve salt bu yüzden barındırdığı olumlu özelliklerini geliştirmeyi reddetmesidir. Temelinde, değişmeye, gelişmeye, ilenlemeye yani "tam bir insan" olmaya karşı gösterdiği direnç vardır. Bu noktada politik psikolojinin asli görevi de bu "direnç" in oluş süreçlerini ve bilişsel kökenlerini "olumsuzun" değişmez olup olmadığını araştırmaktır.

KAYNAKÇA

(I. Bölüm)

Teber, Serol; *Politik Psikoloji Notları*, Ara Yayıncılık, Ankara, Ekim 1990.

NOTLAR

- 1) Haçerlioğlu, Orhan; *Ekonomi Sözlüğü*, s. 84.
- 2) Bottomore, T. B.; *Marksist Düşünce Sözlüğü*, s. 285.
- 3) Öztürk, Orhan; *Psikanaliz ve Psikoterapi*, Evrim Yayıncılık, İstanbul, 1989, s. 177.
- 4) Lenin, V. İ.; *Devlet ve Devrim*, Bilim ve Sosyalizm Yay., Ankara, Aralık 1989, s. 30.
- 5) Arslanoğlu, K.; *İnsancıl Dergisi*, Sayı: 41, s. 5.

SOSYALİZMİN YENİDEN YAPILANMASINDA AŞILMASI GEREKEN ENGELLER: GRUPÇULUK VE YABANCILAŞMA*

Mustafa DİNÇEL - Namık AKAR

Sosyalist solun bugünkü bölünmüşlük, güçsüzlük ve kendine güvensizliğinden rahatsız olmayan sosyalist grup ve kişi yok gibidir. Başka deyişle, bölünme ve ayrı duruşların bu kadarını normal ve kaçınılmaz bulan, "işte bu kadar farklı görüş var, bu görüşlerin aynı örgüt içinde yaşamaları mümkün değildir. Bu nedenle de bu kadar çok grubun olması doğaldır" diyen sosyalist yok gibidir.

Sosyalistlerin hedef kitesinin içindeki çok sayıda insan da bölünmüşlükten, kendi deyimleriyle "fraksiyonculuk"tan ve fraksiyonlar, arası ilişkilerin kötülüğünden yakınıyor ve birleşmedikleri veya hiç olmazsa yapıcı davranma olgunluğunu göstermedikleri için sosyalistlere güvensizlik besleyebiliyorlar.

Yukarıda iki grup (sosyalistler ve hedef kitle) halinde kısaca değindiğimiz her iki kesimdeki genel yaklaşımlardır. Ancak bu genel yaklaşımların grupçuluğun sözde panzehiri olarak kötü bir birlikçiliğe yolaçması tehlikesine de işaret etmek gerekiyor. Kötü birlikçilikten kasıt, gerçek ve biraraya gelemeyecek, birarada olmaması gereken ayrılıkların bir kaba sığdırılmaya çalışılmasının, yüzeysel değerlendirmelerle zaman zaman yaygın bir eğilim halinde kendini göstermesidir. Bunu şöyle örnekleyebiliriz: Birlik ve grupçuluğun aşılması adına Marksizm ile ütöpik sosyalizmin, anarşizmin veya Marksizm ile popülizmin, yeni solun veya ide-

(*) Bu yazı İzmir Urla Cezaevi'nde yatan dostumuz Mustafa DİNÇEL ile bir arkadaşımızın ortak yazısıdır.

olojik-siyasal-örgütsel karşılıkları olan reformist bir çizgi ile devrimci sosyalist bir çizginin, "amaçlar aynılığı" gerekçesiyle birliği savunulabilmektedir. Elbette ki aralarında aşılmaz ayrımlar bulunan bu farklı yönelimlerin, kendilerini bilinçli olarak net bir şekilde tanımladıkları durumda birlik istemi tatlı da değil, kötü bir hayaldir. Ayrıca bu denli farklı yönelimler arasında bir birliğin savunulması, en kestirmeden bu farklılıkların giderilmesi iyi niyetle ve içtenlikle istense de sorun gerçekçi bir şekilde tanımlanmalıdır.

Buna ilişkin Türkiye'ye uygun bir başlangıç verisi gözetilmelidir. Bu da, Türkiye'de, başlangıcından bu yana Marksist hareketin, Marksizmin özüne uygun teorik, ideolojik, siyasal ve örgütsel planlarda bütünlüklü ve sürekliliği sağlanmış bir kanal, bir öncü kol yaratamamış olması ve varolan birikimin kendini bütünlüklü bir tarzda yeniden yapılandıramamış olmasıdır. Bu yöndeki çabalarsa, özel bazı deneyimlerin bağlayıcılığı ve uluslararası ideolojik etkenlerce belirlenen amorf havuzlara yönelim ile çelinebilmektedir. Özetle bazı teorik ve ideolojik ararılar, Marksizm açısından "merkezkaç" özelliklere sahiptir.

Bu başlangıç verileri gözetilerek sosyalist hareketin kendini yeniden yapılandırması ve birlik sorununa ilişkin söylenmesi gereken şey, yeniden yapılanmanın Marksizmin temelleri üzerinde gerçekleştirilmesidir. Peki bu arada, biraz önce sıralanan ayrımlar, bu ayrımların yeniden yapılanma sürecindeki yeri ne olacaktır? Bu soru önemlidir. Sorunun önemine uygun bir yanıt değinildiği gibi Marksizmin temellerine ilişkindir. Ancak bu arada Türkiye sosyalist hareketinin ütöpik sosyalizm, yeni sol, anarşizm, popülizm reformizm, sivil toplumculuk, vb. etkilenmeleri yaşadığı da gözetildiğinde yeniden yapılanmanın Marksizm temelindeki biçimlenişi bu yönelimlerden tamamen ayrışması ile mi gerçekleştirilecektir? Bunun yanıtı, Türkiye sosyalist hareketinin bugünkü çok yönlü ideolojik etki altındaki durumu gözetildiğinde, Marksizme ilişkin vazgeçilmez öncüllerin temel bir eksen oluşturması ile mümkündür. Yanıtın ikinci etabı, diğer farklı yönelimlerin kendilerini bu eksen ile ilişkilendirmesine bağlıdır. Bu ilişki ise ikilidir: birinci durumda, sözkonusu farklı yönelimler Marksizmden bağımsız bir süreç öngürürler ve yeniden yapılanmanın dışında kendilerine ait bir alanda yer alırlar. İkinci durumda ise, ki o farklı yönelimlerin bütünü için geçerli olamaz, temel eksen olan Marksizme ilişkin öncüllerle kendini yeniden ilişkilendirme sürecidir. Marksist anlamdaki bir sosyalist hareketin kendini yeniden yapılandırmasında bu ikinci alanda yeralanların bir yeri olacaktır. Ancak bu demek değildir ki, birlik "Mevlana tekkesi" mekanıdır. Tekrar belirtiyoruz: birlik kendisini Marksizm eksenli bir devrimci sosyalist zeminde gerçekleştirecektir. Altüst olmuş sosyalist hareketin yeniden yapılanmasının ana mecrası böylece belirlenecektir.

İşte birlik sorunu ve grupçuluğun aşılması böylesi bir zemin üzerinden tanımlanmalıdır. Grupçuluğun panzehiri böylesi gerçek ve kapsamlı bir alanın so-

runsalı olarak algılanmalıdır. " Grupçuluğun önünü kesecek" olan, sözünü ettiğimiz kapsamlı bir sosyalist çıkış ile mümkün olacaktır.

GRUPÇULUĞUN KÖKLERİ

Grupçuluğun ilk ve önemli kaynağı, bir örgüt ya da grubun kendini ve misyonlarını abartılı bir biçimde değerlendirmesidir. Gerçek konumu ve misyonuna ilişkin bu yanılsamalı bilinç durumu, bir örgütü yapabilecekleri-olanakları ve olanaksızlıkları ve bunların süreç içindeki olası gelişme değişme boyutlarına ilişkin yanlış sonuçlara götürür. Gerçek konumunun, yaptıkları ve yarattıklarının, giderek güncelden geleceğe doğru misyonunun gerçekçi olmayan, yüceltimlerle tanımlanma durumu genellikle örgüt fetişizmi sonucunu üretir. Kimi durumlarda da bu bir sonuç olmanın ötesinde giderek bir başlangıç verisine, daha hastalıklı bir duruma dönüşür. İddia ve misyonun oluşturulma süreci, fetişist bir tarzda yalnızca önsel konumlanışa ve ya da formasyona indirgenir. Bu yanılgı grupçulukla birlikte yanlış bir öncülük anlayışına dek gidebilir. Bu bir yana, örgüt/grup fetişizminin birçok nesnel dayanağı olabilir. Gerçekten iyi şeyler yapılmıştır, önemli gelişmeler katedilmiştir vb. vb. Yaratılan kimi olumluluk ve değerler de abartılı şekilde ele alındığı zaman aynı sonuçları ya da başlangıç verisini oluşturabilmektedir. Bu yanılsamalı bilinç durumu Türkiye'de ifrada varmış birçok örneği ortaya çıkartmıştır. Gerek devrim sürecinin "öncülüğü" gerekse iktidarın alınış ve kuruluş dönemlerine ilişkin ayakları tam boy havada özdeşleştirmelere gidilebilmiştir. Eskiden Devrimci Yol'un "devrim için tek yol Devrimci Yol" sloganlaştırması buna ilişkin örneklerden yalnızca biridir. Birçok çevrenin, polemiklerde birbirlerine kimi şeyler söyledikten sonra "devrimi de biz yapacağız" vb. "iddia"lar ileri sürmesi pek de istisnai örnekler değildi. Türkiye sosyalist hareketinin bugünkü iddiasızlığı karşısında bu örneklerle belki "sempati" ile bakmak mümkündür, ama bir yere kadar...

Buradaki belirgin bir yanlış da, örgüt ya da grubun kendini ve kendi çıkarlarını devrimin, sosyalizmin genel çıkarları ile özdeşleştirmede somutlanır. Elbetteki devrimci bir parti, örgüt, grup kendisi ile genel süreçler arasında bir ilişki kurmalıdır. Bunsuz zaten devrimci, komünist olunamaz. Siyasal bir hareket durumuna gelmiş bir parti ya da örgütün veya siyasal bir hareket konumunda olmayan bir parti ya da örgütün, hiç farketmez, kendini devrim sürecinin her bir uğrağı ya da bütünüyle özdeşleştirmesi ve özel çıkarları ile genel çıkarları özdeş olarak algılaması, aynı zamanda o sürecin ve genel çıkarların örselenmesi anlamına da gelecektir, gelmiştir. Bu durum aynı zamanda bir partiyi grup, fraksiyon konumuna doğru geri çeker. Kadro bilinci, siyasi önermeleri, siyaset yapma tarzı vb. siyaset alanına ilişkin tüm öğelerde egosantrizm gelişerek bir körelme kaynağını oluşturur. Böylece dışındaki sosyalist çevre ve insanlara karşı "yukarıdan" bir bakış, küçümseyicilik gelişir.

Kapitalizme karşı alternatif oluşturma'nın yerini başka sosyalistlere karşı alternatif olma rekabetçiliği alır vb. Kendisini ve genel olarak sosyalist mücadeleyi geliştirici bir yaklaşım değil, başkalarına göre "ileride olma" ölçütleri oluşur... Gerçekte ise bunlar bir parti, örgüt ve grubu, geriletici süreçlere dönüşür.

Grupçulukta sorumsuzluk, çekilen numaraların "farkına varılmadığı" yanılgısı, numaraları gerekçelendirecek sayısız ayrıntının biraradalığı, kariyerizm, egonun gerekenin ötesindeki "gelişmişliği", özel egemenlik alanları yaratarak damga vuruculuk, özel pay/paye oluşturma kavgasının sosyalist mücadelenin merkezi noktaları haline dönüşümü, örgüt/grup fetişizmi yoluyla kadroları "asker", "fedai", "aparatchik" olarak şeyleştirip birer "nesne" olarak istihdam etme giderek kişiliksizleştirme, sosyalist mücadelenin bütünsel değil bilinç ve eylemi daraltılmış güdük kadrolarına dönüştürme gibi birçok yanlışın izlerini bulmak mümkün. Böyle böyle yöneticiler "şef", "patron", "müdür", diğer kadrolar "personel"e, örgütse "şirket"e veya 'gizemli' kimi sözcüklere dönüşür. Bütün bu özellikleriyle birlikte grupçuluğun başkaca türeme kaynakları da vardır. Bunlar, mülkiyetçi sınıflı toplum değerlerinin, ideolojisinin bilinç ve davranış olarak yeterince aşılammaması, yabancılaşma ve örgütsel yaşamı monolitizme vardırان algılayışlardır.

Komünistler proleter sınıf bencilliğine de, ulusal bencilliğe de (etnosantrizm) karşıdır. Gerçekte bunlar mevcut kapitalizme tepki olarak şekillense de kökeninde kapitalist toplum değerlerinin bir izdüşümü bulunur. Buradan türeyen ise özel bir tür mülkiyetçi yaklaşımdır. Burada sözü edilen mülkiyetçilik daha çok, maddi mülkiyetçiliğin bir alanı veya yansıması olan, sosyal siyasal etkinlik kurma/edinme biçimindedir. Böylece siyaset alanı bencil bir yaklaşımla, sosyalist birikim ve potansiyeli, mümkün olduğunca birleşik-nitelikli-eylemli büyük bir devrim gücü haline getirmeye çalışmak yerine, bu birikim ve potansiyelin amaçlaştırılan grup yapısı için didiklenmesi, parçalar koparılması anlayışı egemen olabiliyor. Örgüt fetişizminin sağladığı olanaklarla da örgüt içi yaşantı, "kol kırılır yen içinde kalır"ın mutlaklaştırıldığı sorun örtme ve binbir çeşit norm ya da normsuzluğun meşrulaştığı bir alan olur çıkar. Dış etkilere kapalı önyargılı bir alan olarak grupçululuk grup fanatizmi eşliğinde sürer gider.

Örgüt fetişizmi yoluyla oluşan grup fanatizmi, "bürokrat", hırçın, sekte, konformist tiplerin de oluşumu için zeminler yaratmaktadır. Aparatchiklerle tamamlanan bu yapı, insan/kadro unsurunun nesneleşmesi, başka sosyalist öbeklerinse grup merceğiyle "küçülmesi" sonucu kapitalist toplumun egemen ögesi yabancılaşma, ideolojik siyasal alanları da kapsayarak bir iç yaşam unsuru haline gelmektedir. Sosyalist mücadelenin bir kazanımı olarak yabancılaşmanın her bir adımında kırılması gerekliliği dışa dönük siyasal eylemin sakatlanmış hedeflerinden biri olarak bu kez örgütsel yapıların içinden türeyebilmiştir.

Bu yazıda grupçuluğa fatura edilen birçok olumsuzluk, pekala grupçuluk, grup fetişizmi, fanatizmi dışında başka nesnel ortamlarda bulabilir veya başka özelliklere kaynak oluşturabilirler. Dolayısıyla sosyalist mücadele ve örgüt alanlarının sorunlu yanları yalnızca grupçulukla sınırlı ele alınmamalıdır. Siyasetin kapitalizmi aşma sürecinin birçok uğraşında ortaya çıkabilecek sorunlar, kapitalist toplum belirlenimli kadroların aynı zamanda bu belirlenimleri aşma sürecinin kolektif sorunları olarak algılanmalıdır. Birçok eski kadronun sosyalist mücadeleden uzaklaşmalarının gerekçelerini oluşturabilen benzer birçok sorun, yeniden ve yeniden üreme potansiyelleriyle birlikte "yukarıdan" yani konuya hakim olan bir yaklaşımla çözümlenmelidir. Çözümleyici olmakla birlikte benzer sorunların ortaya hiç çıkmayacağı düşünülmemeli, oluşabilecek sorunlara karşı hazırlıklı ve donanımlı olunmalıdır. Bunun önkoşulu parti/örgüt/grup yapılarının tek başına ve amaçlaştırılarak ele alınmaması, örgüt sorununun bir siyasal mücadele aracı olarak imaj, abartı ve fetişleştirilmeler dışında siyasal işleve göre tanımlanmasından geçmektedir. Dolayısıyla kadro, bir örgütün neresinde olursa olsun, "örgüt adamı" olmaktan çok "örgütlü siyasetin kadrosu" olarak, örgüt ve siyasetin tarihselci bütünsel bilgisi ile donanmalıdır. Ancak böylece bir örgüt ve kadro, sorunlara hazırlıklı ve çözümleyici olabilecektir.

Ayrıca özellikle vurgulamak istiyoruz ki, sözkonusu birçok olumsuzluğu siyasete, reel sürelelere içkin ve ayrıştırılamaz, "etik" boyutlar taşımayacak denli "bozulmuş" bir alan olarak değerlendiren yeni solun tarihsel açıdan *yenik* yaklaşımı bizim ilgimizin dışındadır.

Yazıyı yalnızca grupçuluk eksenli olarak düşünmek ve böylece yazmak da mümkündü. Ancak biz, sosyalist hareketin yeniden yapılanma süreci ile bilerek bir bağ kurduk. Bunun nedeni ikilidir: Birincisi, birlik dolayımı yeniden yapılanma süreçlerinin daha sağlıklı kılınması ve bazı grupsal hastalıkların böylesi geniş ortamlarda ortadan kaldırılmasının zemininin yaratılabilirliği; ikincisi de kadroların bu tür ortamlarda ideoloji, kültür, örgüt içi yaşantı ve normlar konularında daha eğitici bir atmosferi yaşayabilme olanaklarına kavuşmalarıdır. Kapsamlı bir birlik ve yeniden yapılanma süreci, tek tek grupların doğrusal gelişimleriyle çok sancılı olarak yaşanabilecek kimi sorunların bütünsel bir deneyim içinde aşılmasının çok daha eğitici, öğretici zeminini oluşturmaktadır.

Birleşik Sosyalist Parti (BSP)'nin, çok bileşenli yapısı ve birlik ile sosyalist siyaset alanına ilişkin projeksiyonları bu açıdan oldukça önemlidir. 1. TİP ile belirli bir dönem oluşturulabilen sosyalistlerin aynı çatı altında eğitimlerini almaları gibi bir olumluluk, 1. TİP deneyiminin tekrarlanması anlamına kesinlikle gelmemekle birlikte çok daha gelişkin bir düzeyde bugün BSP'de oluşturulabilir. BSP'nin bileşenlerinin Türkiye sosyalist hareketinin hemen hemen kökeni olarak bütün par-

alarını içeriyor oluşu da bu açıdan önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Türkiye'de grupçuluğun ve sol içi ilişkilerde olumsuz geleneklerin beşiği olabilen 68-71 döneminin izleri, böyle si total bir deneyim ile aşılabilir.

Grupçuluğun en önemli sonuçlarından biri siyaseti, sektlerin edimi, kapalı alanların bir türevi olarak algılanmasıdır. Kısacası siyaset gibi topluma dönük btnkl bir faaliyetin sekt alanında kısırlaştırılması ve bu kısırlığın dışa dönük araçlar yaratma çabası olan grupu siyaset tarzının aşılmasının tek yolu, her düzeyde btnkl bir çıkış yapılmasıdır. Bu anlamda yeniden yapılanma süreci daha fazla Marksist , daha fazla ideolojik, daha fazla siyasal bir kapsamı gerektirmektedir. Ancak böylelikle örgüt, bir i devinim ve fetişizm alanı olmaktan çıkabilecek, devrim sürecinin siyasal bir aracı hüviyetiyle gerçek yerine oturacaktır.

Türkiye'de bugün amacına yabancılaşmamış, ne yaptığını bilen komünistler vardır. Geçmişten bugüne kendini taşıyan komünistler. Değişik kökenlerden gelerek olgunlaşan gerekse olgunlaşma sürecine öncülük eden insanlardır bunlar. Türkiye'de sosyalizm, grupçulukla birlikte diğer sorunlarını da aşarak kapitalizme köktenci bir şekilde karşı çıkarak alternatif maddi siyasal bir güç olacaktır. şimdi önemli olan; olanakları iyi değerlendirmek, süreci hızlandırmaktır. Bu başarılacaktır.

Sosyalist
Politikada
Açılım İçin
Saptamalar
Yönelimler

Nisan 1994
SOSYALİST
POLİTİKA

BİLDİRGE

**TÜRKİYE SOSYALİST HAREKETİ
BİRLEŞİK SOSYALİST PARTİ
VE
SOSYALİST POLİTİKA**

**PROGRAM
VE
PARTİ YAPILANMASI
ÜZERİNE GÖRÜŞLER
BELGELER**

**Kasım 1994
SOSYALİST POLİTİKA**

SOSYALİST POLİTİKA

ÜÇ AYLIK KİTAP DİZİSİ MAYIS 1994 SAYI : 1

Sosyalis Politika Sürecinde Sosyalist Politika'ya Başlarken
Sosyalist Politika

Seçimler, Kriz ve Ekonomik Paket Üzerine
Sosyalist Politika

Sosyalizm Politika Yapabilecek mi?
Metin ÇULHAOĞLU

Sosyalist Harekette Yön Bilinci ya da Bilinçli Yönelimler
İlhan Kamil TURAN

Sınıf Analizinde Karşılaşılan Temel Sorunlar Üzerine
Filiz TOPRAK

"Anlatılan Senin Hikayen"
Mansur DEDE-Vural MAĞDENLİ

Türkiye'nin Krizi
Semih SERCAN

Çan Sesleri Beklerken...
İsmail EROĞLU

Krizden Dönenin Kaşığı Kırılsın
İ. Suphi CANDEMİR

Örgüt Sorunu Metodolojisine Doğru
Georg LUKACS

Özelleştirme: Sınıfın Canı Nasıl Yanacak?
Dilek BAKAR-Mustafa SARAL

"Örgütlü Kimlik" Diyalektiği Üzerine Düşünceler
Gökhan TEKİN

SOSYALİST POLİTİKA

ÜÇ AYLIK KİTAP DİZİSİ EYLÜL 1994 SAYI : 2

Birleşik Sosyalist Parti: Sosyalist Silkinış için Yeni Olanak
Sosyalist Politika

Devlete Yıkılan Siyaset
Metin ÇULHAOĞLU

Leninist Örgüt ve Öncülük
Uğur ÖZDEMİR

Sosyalist Demokrasi ve Proleterya Diktatörlüğü
Semih SERCAN-Selin ÇAĞLAR

Kitle Kültürü Üretimine Marksist Perspektifle Yaklaşım için Giriş Saptamaları
İsmail EROĞLU

Yeni Toplumsal Hareketler, Feminizm ve Siyaset
Filiz TOPRAK

Türkiye'de Anarşistler: Apolitizmin Kısa Tarihi
Can DENİZ

Gençlik ve Politika
Çağlar ÖZGÜR

Yeni Toplumsal Hareketler, Yeşiller ve Sosyalist Politika
A. İlker EGE

Taslaklar için Suçlama Matris Taslağı
İ. Suphi CANDEMİR

Marijinallik: Alın Yazısı Değil
F. TIKVEŞLİ

Örgüt Sorunu Metodolojisine Doğru
Georg LUKACS

SOSYALİST POLİTİKA

ÜÇ AYLIK KİTAP DİZİSİ ARALIK 1994 SAYI: 3

11. Ayında BSA-BSP: Henüz Emekliyor, Ama Yürüyecek...
Mansur DEDE-Vural MAĞDENLİ

Solun Analizi: Psikolojiden Siyasete Geçiş Mümkün mü?
Metin ÇULHAOĞLU

Burjuva Siyasetinde Değişim Rüzgarları ve YDH
Ali Önder ÖNDEŞ

Leninist Örgüt ve Öncülük: Güncel Görevler için Gerekli Bazı Hatırlatmalar II
Uğur ÖZDEMİR

Yerel Yönetimler ve Sosyalizm: İlk Belirlemeler ve Bazı İpuçları
Ceyda IŞIK

MDD-Devrimci Demokrasi: Yeni Sol Yumağında Devrimci Yol I
İlhan Kamil TURAN

Parti Yapılanmasında Sendikal Anlayışın Netleşmesi
Mustafa SARAL

Kapitalizm: Sağlıksızlığın Diğer Adı
F. TİKVEŞLİ

Bütünlük Bir Mücadele Zorunluluğu için Kısa Giriş
Metin BORAN

Yeniden Etkin Bir Sosyalist Politika için Çağrı: Henüz Vakit Varken...